SEVGİ YOLLARI

Üç Öykü

Alexandra Kollantai

Almanca'dan Çeviren
Gülay Türkyılmaz

alan yayıncılık

SEVGİ YOLLARI Üç Öykü Alexandra Kollontai

22/81

alan yayıncılık

ALAN YAYINCILIK: 81
Çağdaş Edebiyat Dizisi: 22

SEVGİ YOLLARI
Любовь пчел трудовых
Alexandra Kollontai

"WEGE DER LIEBE"
Malig Verlag, 1925, Berlin

Mart 1987
Dizgi: Pano Grafik
Baskı: Pano Matbaacılık

alan yayıncılık
ticaret limited şirketi
Başmusahip Sok. Tales Han
No: 302 Cağaloğlu / İSTANBUL

Alexandra Kollontai

SEVGİ YOLLARI
Üç Öykü

Almanca'dan Çeviren:
Gülay Türkyılmaz

Vassilissa 28 yaşında bir işçidir.Örgütçüdür. Şehirde büyüyen bütün çocuklar gibi çelimsiz, kansızdır. Saçları tifüs hastalığından sonra kısacık kesilmiş ve kıvırcıktır. Uzaktan bir oğlan çocuğuna benzer. Düz göğüslüdür, bol bir bluz giyer ve beline aşınmış bir deri kemer takar. Güzel değildir. Sadece gözleri güzeldir. Kahverengi, dostça, herşeyi gözlemleyerek bakan anlamlı gözleri... İnsan içlerine baktığında yüreğinin ısındığını hisseder. Böyle gözler başkalarının derdine kayıtsız kalamaz.

Toplumcudur. Savaş başladığında Bolşevik oldu. İlk gününden itibaren savaştan nefret etti.

Çalıştığı atelyeden cephe için asker toplanmıştı, işçiler Rusya'nın zaferi için fazla mesai yapmaya hazırdılar. Vassilissa buna karşı çıkıyordu. Savaş kanlı bir vahşetti. Kime yararı vardı? Halk için savaş zulümdü, eziyetti. Askerler de mezbahaya götürülen koyunlardan farksızdı. İnsan onlara ancak üzülebilirdi.

Vassilissa sokakta savaşa giden tam teçhizatlı askeri birliklere rastladığında daima başını öte yana çevirirdi. Ölüme gidiyorlardı. Ama gırtlaklarını yırtarcasına bağırıp şarkı söylüyorlardı, hem de bir bayrama gidercesine neşeli. Onları böyle davranmaya yönelten neydi? Karşı çıkmaları gerekirdi. "Biz ölüme gitmiyoruz, insanları öldürmeyeceğiz" demeleri gerekirdi. O zaman savaş da olmazdı.

Vassilissa'nın eli kalem tutardı. Okuma yazmayı dizgici olan babasından öğrenmişti. Tolstoy okur ve onun yazılarından hoşlanırdı.

Atelyede ondan başka "barış yanlısı" yoktu. İşten çıkarabilirlerdi ama çalışacak herkese ihtiyaçları vardı. Usta ona kötü gözle bakıyor, ama işten atmıyordu. Vassilissa bütün bölgede tanınıyordu. Savaşa karşıydı. Tolstoy'un çömeziydi. Kadınlar onunla konuşmuyorlardı: O vatanını tanımak istemiyor, Rusya'ya sevgi duymuyordu. O kaybedilmişti.

Ünü, bir Bolşevik olan bölge sekreterine kadar ulaştı. Sekreter, Vassilissa ile tanıştı. Konuştuktan kısa bir süre sonra yargısı kesinleşti: "Ne istediğini bilen, karakter sahibi bir genç kız. Böyle birine partinin ihtiyacı olabilir." Vassilissa böylece harekete katıldı ama hemen Bolşevik olmadı. Parti üyeleriyle tartışıyor, onlara sorular yöneltiyor, öfkeyle çıkıp gidiyordu. Uzun bir düşünme döneminden sonra, birlikte çalışma önerisini kendisi getirdi ve

bolşevik oldu.

Devrim sırasında bütün gayretiyle "büyük hedef" için çalıştı ve işçi meclisine delege olarak seçildi. Bolşevikler hoşuna gidiyor, her koşulda savaşa karşı olduğu için Lenin'e saygı duyuyordu.

Menşevik ve sosyal devrimcilerle ateşli bir biçimde tartışıyordu. Enerjikti, atılgandı, hiç bir lafın altında kalmıyordu. Diğer kadın işçiler çekingendiler ama Vassilissa gerekli olduğu anda, uzunboylu tereddüt etmeksizin söz alıyordu. Ve her zaman açık, nesnel konuşuyordu.

Arkadaşları ona saygı duyuyordu. Kerenski döneminde Şehir Duması için adaylığını koydu. Atelyedeki örgücü kadınlar onunla gururlanıyorlardı. Şimdi onun her sözü bir yasa gücündeydi. O da kadınlara nasıl davranacağını, ne zaman tatlı sözün, ne zaman sertliğin gerekli olduğunu biliyordu. Genç yaşından beri fabrikada olduğu için, hepsinin ihtiyaçlarını biliyor ve onların haklarını savunuyordu. Yoldaşları bazen sitem ediyorlardı: "Şu kadınları artık bırakmalısın. Şimdi bunun zamanı mı?.. Daha önemli şeyler var!.."

Vassilissa küplere biniyor, yoldaşlarını paylıyor, bölge sekreteriyle birbirlerine giriyorlar, ama savunduklarından vazgeçmiyordu: "Neden kadın sorunları daha az önemli olacakmış? Zaten kadının "geri kalmışlığı" herkesin bu düşünceyi taşımasından ileri geliyor. Ama kadınlar olmadan devrim yapılamaz, kadın herşeye muktedirdir. Erkek onun düşündüğünü ve telkin ettiğini yapar. Kadınları kazanan, zafere giden yolun yarısını geride bırakmış demektir."

Vassilissa 1918 yılında çok mücadeleciydi. Ne istediğini biliyordu ve hep böyle kaldı. Diğerleri son yıllarda biraz gevşemiş, geride kalmış ve evde oturmaya başlamışlardı. Ama Vassilissa hep çalışıyordu. Hep mücadele ediyor, hep "örgütleyecek" bir şeyler buluyor, uğruna çaba harcadığı bir hedef hiç eksik olmuyordu. Hiç yorulmuyordu. Bu gücü nereden alıyordu? Zayıftı, yüzünde damla kan yoktu, sadece gözleri, dostça bakan akıllı gözleri sürekli çevresini gözlemliyordu. Bu gözlere bir kez dikkatle bakan onları kolayca unutamazdı.

Bir gün Vassilissa'ya, kocasının, sevgilisinin, yoldaşının uzun süredir özlemle beklediği mektubunu getirdiler. Aylardan beri ayrıydılar ve buna karşı yapılabilecek hiç bir şey yoktu! Olduğu gibi kabul etmek gerekiyordu... Önce iç savaş vardı, şimdi de "iktisadi cephe" Parti bütün üyelerini harekete geçirmişti. Devrim çocuk

oyunu değildi, herkesin fedakarlıkta bulunması gerekiyordu. Vassilissa da hemen hep sevdiğinden ayrı, uzakta yaşamak zorundaydı. Birbirinden koparılmış, Rusya'nın en uç köşelerindeydiler... Arkadaşları "Böylesi daha iyi, senden bıkamayacağı için daha uzun sever!" diyorlardı. Belki de haklıydılar, ama ondan uzakta olmak hüzün veriyordu, öylesine bir hüzün ki dile getirmekte güçlük çekiyordu. Doğru, Vassilissa'nın çok az boş zamanı vardı. Sabahın erken saatlerinden gece yarılarına kadar parti ve Sovyet işlerinden başını kaşıyacak zaman bulamıyordu. Önemli, acil ve ilginç işler birbirini kovalıyordu. Ama geceleri odacığına geldiğinde (Vassilissa köydeki gibi odasına "svietlitza" diyordu) yüreği sevdiğine duyduğu özlemle yanıyor, bir esintiyle karşılaşmış gibi titriyordu... Çay içmek için oturuyor ve derin düşüncelere dalıyordu... Ona öyle geliyordu ki, kimsenin kendisine ihtiyacı yoktu. Bütün gün onlarla birlikte çalışmasına rağmen hiç yoldaşı yokmuş, uğruna tüm gayretiyle çalıştığı bir hedeften yoksunmuş gibiydi. Bütün bunların bir anlamı var mıydı? Kim kendisine ihtiyaç duyuyordu? İnsanlar mı? Peki bunu takdir etmesini biliyorlar mıydı? İşte yine bir şeyleri bozmuşlar, küfür etmiş, birbirlerini suçlamışlardı... Herkes yalnızca kendisi için çalışıyordu. Çoğunluk için yaşamak gerektiğini anlamak istemiyorlardı. Bunu yapamıyorlardı.

Vassilissa'yı da aşağılamış, azarlamış, çifte işçipajok'undan (Mal karnesi) ötürü ayıplamışlardı. Şeytan alsın, bunlara ihtiyacı yoktu ki!.. Yoldaşları da onu lakırdıya boğmuş kandırmaya çalışmışlardı. Gücü giderek azalıyor, sık sık başı dönüyordu. Orada masaya dayanarak oturuyor, nöbetşekerini kemirerek çay içiyor ve gün boyunca kendisine yönelttikleri hakaretleri kafasında evirip çeviriyordu. Ona öyle geliyordu ki, devrimde hiçbir iyi, aydınlık yön yoktu, sadece başarısızlık, öfke ve kavga egemendi.

Sevdiği burada olsaydı bari! Onunla konuşabilir ve içi ferahlardı... O kendisini kucaklayıp şefkatle okşardı. "E, Vasya neden bu kadar cesaretin kırık? Sen ki kimseden korkmayan kavgacının tekisindir, herkesle tartışır hiçbir şeye göz yummazsın ve şimdi haline bak: Kabarmış tüyleriyle kurum satmaya çalışarak çatısının altında oturan bir serçe!.." der ve onu kuvvetli kollarına alır, bir çocuk gibi odanın içinde oradan oraya taşır, ninni söylerdi. Gülüşürlerdi... Bu güçlü sevinçten yüreği acırdı... Ahh, Vassilissa sevdiğine, kocasına ve yoldaşına ne kadar bağlıydı. O güzel ve güçlü bir insandı, kendi-

sine karşı şefkatli ve sevgi doluydu... Öylesine muhabbetli!..

Vassilissa onu düşündükce daha da hüzünlendi. Tavanarasındaki odası öyle boş ve yalnızdı ki... İçini çekti. Masanın üzerindeki çay fincanını kaldırdı ve kendi kendine serzenişte bulundu: "Esasen ne istiyorsun? Yaşam sana sadece sevinç mi getirmeli? İşini seviyorsun. Yoldaşların sana saygı gösteriyorlar. Ve sevdiğin de senin tarafında!.. Bütün bunlar yetmiyor mu Vassilissa Dementyevna? Devrim bayram tatili değildir. Herkes fedakarlıkta bulunmalı. Herşey halk için... herşey devrimin zaferi için!"

Vassilissa bütün kış böyle düşündü. Ama şimdi ilkbahardı, güneş dostça parlıyor, serçeler damlarda cıvıldaşıyordu... Vassilissa sabahları serçeleri gördükçe gülümsüyor, sevdiğinin kendisine kurumlu serçe deyişini düşünüyordu. Bahar insanı yaşamaya çağırıyordu. Çalışmak giderek zorlaşıyordu. Vassilissa kansızdı, ciğerleri sağlam değildi. Bir süre önce bir "komün evi" kurmuştu.Bu işi genel parti ve Sovyet işlerinden tümüyle ayrı olarak üstlenmişti. Çok fazla önem veriyordu. Böyle örnek bir ev kurma düşüncesini çoktandır kafasında taşıyordu. Komünist ruh bu evde her şeye egemen olmalıydı. Asla herkesin sadece kendisini düşünerek, başkasının dertlerine aldırmayarak yaşadığı alışılagelmiş ortak evlere benzememeliydi. Bu evlerde hergün sadece anlaşmazlık, kavga ve hoşnutsuzluk vardı. Hiç kimse çoğunluk için çalışmak istemiyor, yalnızca sürekli birşeyler istiyordu. Hayır, Vassilissa tüm bunlardan farklı bir ev düşünmüştü. Sabırla, sessiz sedasız evi döşerken ne kadar çok güçlükle karşılaştı! İki kez evi elinden aldılar. Bu yüzden birçoklarıyla kavga etti!.. Ama sonunda uğraşa uğraşa geri aldı ve döşenmesini tamamladı. Evde ortak bir mutfak, çamaşır odası, çocuk odası vardı. Perdeleri, pencere önündeki sardunya saksılarıyla yemek odasından Vassilissa gurur duyuyordu. Okuma odası bir kulüp odası gibi döşenmişti. Başlangıçta her şey mükemmeldi. Evde kalan kadınlar Vassilissa'yı öpücüklere boğuyorlardı: "İşte bizim elmasımız! Koruyucumuz!.. Her şeyi bizim için o kadar kullanışlı yaptın ki söyleyecek söz bulamıyoruz!."

Ama uzun sürmedi... Ev kurallarına uymuyor, temizlik alışkanlığını bir türlü kazanmıyorlardı. Mutfakta tencereler yüzünden tartışıyorlar, çamaşır odasında sular akıp taşıyordu. Her başarısızlık ve dalaşmada, her düzensizlikte artan hoşnutsuzluk sanki buna özellikle dikkat etmemiş, sanki evin sahibesi oymuşcasına Vassilissa'ya

yöneliyordu. İnsanlar mutlaka birşeyleri hor görmeliydiler. Evde oturanlar kızıyor, güceniyor, tartışmalar oluyordu.

İşler giderek kötüleşiyordu. Tartışma ve anlaşmazlıkların bir türlü sonu gelmiyordu. Özellikle karı-koca Fedosseyev'ler hiçbir şeyden memnun olmuyor, sürekli kışkırtıcılık yapıyorlardı. Devamlı mızmızlanıyor, ne istediklerini kendileri de bilmiyor, ama yapılan hiçbir şeyi de beğenmeyerek diğerlerini fitliyorlardı. Eve en önce taşındıkları için kendilerini evin sahibi gibi hissediyorlardı. Peki ama ne istiyorlardı? Neden hoşnutsuzdular? Anlamak imkansızdı!.. Ve her gün ortaya çıkan yeni bir nahoş durumla hayatı Vassilissa'ya zehir ediyorlardı.

Vassilissa yorulmuştu, canı sıkılıyordu. Çünkü bu işin yozlaştığını görüyordu. Tam o sırada yeni bir kararname çıktı: Her şey için peşin para ödenecekti. Elektrik, su paraları, vergiler peşin yatırılmalı, borçlar ödenmeliydi. Vassilissa bir o yana bir bu yana koşturuyordu. Ama bu koşuşturma hiçbir şeye yaramıyordu. Bu "yeni düzenleme" de para olmadan hiç bir şey yapılamıyordu. Vassilissa olan bitenden büyük keder duyuyordu. Belki de her şeyi kendi haline bırakıp, yıkılmasına gözyummak en iyisi olacaktı. Ama bir kez eline aldığı bu iş şimdi kendisini yönetiyordu.

Moskova'ya gitti. Günler boyu farklı kurumların kapılarını aşındırdı, en yüksek makamlara kadar çıktı. Bu komün evi için uğraşıları, raporları, hesapları hoşa gitti ve hatta evin tamiri için bir yardım bile kopardı. Ama ilerde evin kendi kendini geçindirmesi sağlanmalıydı.

Vassilissa sevinç içinde geriye döndü, ama Fedosseyev'ler kendisini asık suratla karşıladılar. Sanki komün evi için uğraşmakla yanlış bir şey yapmışçasına Vassilissa'ya kötü kötü bakıyorlardı.

Şimdi fesat başka bir yandan başlamıştı. Vassilissa'nın hesap defterlerini doğru tutmadığı, kendine yan gelirler sağladığı söylentileri yayılmıştı. Bütün bunları yaşamak zorunda mıydı?.. Üzerinde düşünmek bile acı veriyordu. Sevdiği yanında yokken her şeye katlanmak daha zor geliyordu. Kendisine yakın bir yoldaşa öylesine ihtiyacı vardı ki... Ona mektup yazıp çağırdı. Ama o, önemli işlerinden ötürü gelemiyordu. Şimdi yeni ve büyük sorumluluk isteyen bir görev üstlenmişti. Daha önce kâtip olarak çalıştığı firmanın ticari işlerini düzenlemek ve yeni bir ekonomik temel üzerine oturtmakla yükümlüydü. Kış boyunca ne kadar zor bir işi olduğun-

dan şikayet etmişti. Ama bırakıp gidemiyordu, herşey onun omuzlarındaydı.

Böylece Vassilissa tek başına bütün bu fitne fesata karşı koymak, insanların yaptığı haksızlığa dayanmak zorundaydı. Ve bu haksızlığı yapan kimlerdi? Kendi yoldaşları, işçiler!.. Onu en çok rahatsız eden ve üzen de buydu. "Burjuvalar" olsa hiç dert etmeyecekti. Komiteye desteğinden ötürü teşekkür borçluydu. Sorunu mahkeme önüne getirmeden halletmişlerdi. Herşeyin iftira, kötü niyet ve cehaletten ileri geldiği açıktı.

Karı-koca Fedosseyev'ler evden çıkartılacakları zaman Vassilissa'dan özür dileyerek ona karşı hep saygı duyduklarını söylediler. Vassilissa başarısından sevinç duymuyordu. Yorulmuştu, üzülüyordu ve neşelenecek güçten yoksundu... Hastalanmıştı, ama işe gitmeye devam ediyordu. İçinde bir şeyler kırılmıştı. Artık komün evini sevmiyordu. Bu ev yüzünden çok fazla acı çekmişti. Sanki insanlar çocuğuna bir kötülük yapmış gibi hissediyordu. Çocukluğunda da hep böyleydi: Ağabeyi Koljka ona bir şeker gösterir ve Vassilissa almak istediğinde hain hain gülerek "Şimdi senin şekerini pisleteceğim" der ve tükürürdü. "Hadi ye şimdi, bak tadı ne güzel!" Vassilissa ağlayarak uzaklaşırdı: "İğrenç, küstah, hiçbir şeye yaramaz, niye benim şekerimi kirlettin?". Bu ev de şimdi böyle olmuştu. Artık onu görmek bile istemiyordu. Gerçi hâlâ yönetimi onun elindeydi ama içinde eve karşı hiçbir şey duymuyordu. Bir an önce uzaklaşabilseydi! Evde oturanlarla da herhangi bir ilişkisi kalmamıştı. Onlar da Fedosseyev'lerle birlik olup kendisine karşı tavır almamışlar mıydı? Ama niçin? Niçin?

İnsanlara karşı iyice soğuklaştı. Eskiden kalbi sıcacıktı, herşey için kalbinde yer vardı. Herşeye üzülür, herkesin derdine ortak olurdu... Ama şimdi sadece bir dileği vardı: Kendine dokunmamaları, kendi haline bırakmaları!.. Yorgundu.

Bahar pencereden Vassilissa'nın odasına giriyordu. Tam yukarıda, çatının hemen altında parlayan güneşi, topak topak, beyaz, yumuşak, akıp giden bulutlarıyla gökyüzü pencereden içeri bakıyordu... Hemen bitişikte anneler için sağlık ocağı olarak düzenlenen eski bir zengin konağının çatısı vardı. Onun berisinde bahçe başlıyordu. Tomurcuklar açmak üzereydi. Sevgili ilkbahar gerçi biraz gecikmişti ama sonunda gelmişti.

Bugün Vassilissa'nin yüreği de ilkbahardı. Kışın yüreği üşümüştü.

Hep yalnız, tek başınaydı. Hep dertler, sorunlar, mücadelelerle geçmişti günleri.... Ama bugün bayramdı, gerçek bir bayram! Sevdiğinden, birdanesinden Volodya'sından bir mektup gelmişti. Hem de nasıl bir mektup? Uzun süredir Vassilissa'ya hiç böyle yazmamıştı.

"Bana daha fazla acı çektirme, sabrımın sonuna geldim. Sık sık bana geleceğine, beni ziyaret edeceğine dair söz verdin. Ve ne kadar çok hayal kırıklığına uğratıp, hüzne boğdun, benim yorulmaz kavgacım. Yine herkesle kavgalı mısın? Bizim burada da yoldaşlar arasında sana ilişkin konuşuluyor Hatta gazeteye bile yazıldığını söylüyorlar?.. Ama şimdi zaferinle ilgili bütün hikaye bittiğine göre artık seni daha fazla beklemeye gücü kalmayan sevgili Volodya'na gel. Göreceksin birlikte ne kadar harika yaşayacağız. Kendime ait bir atım ve ineğim var, bir otomobil sürekli emrime amade bekliyor. Ev hizmetleri de yapılıyor. Böylece hiç ev işiyle uğraşman gerekmeyecek ve dinleneceksin. Burada ilkbahar en güzel zamanında. Bütün elma ağaçları çiçeklerle dolu. Vasyam, benim sevgili kavgacım, biz birlikte hiç ilkbahar yaşamadık. Ama yaşamımız hep bir ilkbahar olmalı.

Bunun dışında, tam şu sırada sana özellikle ihtiyacım var. Buradaki parti komitesiyle aram bozuk. Benu suçlamak istiyorlar. Ve bir zamanlar anarşist olduğumu hatırladılar... Daha önce sana yazdığım gibi, sorun Savelyev'den ötürü başladı. Her şeyi yoluna koymam lazım. Bu entrikalardan bıktım artık, insan yaşamaktan zevk almıyor:.. Beni karalamaları o kadar kolay değil, işimi iyi yapıyorum. Ama buna rağmen sana çok ihtiyacım var.

Kahverengi gözlerinden öperim.

Hep senin Volodya"

Vassilissa pencerede oturuyor, gökyüzüne, beyaz bulutlara bakıyor ve düşünüyordu. Gözlerinin içi gülüyordu. Ne güzel bir mektuptu! Volodya onu seviyordu, çok seviyordu. Ve kendisi onu nasıl seviyordu!.. Mektup dizlerinde duruyor ve Volodya'nın başını okşarmışcasına onu okşuyordu. Mavi gökyüzü, çatı, bulutlar değil, gözlerinin önünde sadece muzip muzip gülen güzel Volodya'sı vardı. Vassilissa onu seviyordu, öylesine seviyordu ki bu sevgi ona acı veriyordu... Bütün kışı onsuz nasıl geçirmişti? Yedi aydan beri görmemişti!.. Ve ona öyle geliyordu ki sanki sevdiğini yeterince düşünmemiş, yeterince hasretini çekmemişti. Erkeğini düşünmek, onu özlemek için zamanı olmamıştı ki!.. Yaşam kış boyunca bir çok dertler, endişeler getirmemiş miydi? Sevgili çocuğu, komün evi

gerçi kurtarılmıştı ama, bunun için aptal, anlayıştan yoksun, cahil insanlarla devamlı çekişmesi gerekmişti. Ve Volodya'ya olan sevgisini, hasretini, yüreğinin en derinlerine gömmüştü. Ona duyduğu aşk yüreğinde hiç değişmeden yaşıyordu. Bu tatlı bir yüktü, evet gerçekten aşkı bir yük gibi hissediyordu. Herhalde hep ona ilişkin endişelenmesinden ileri geliyordu bu. Bari başına bir iş gelmeseydi! Disipline uymuyordu. Yoldaşları haklıydı, bunu Vassilissa'da iyi biliyordu. Eskiden anarşist olduğu için kızıyorlardı. Yönetmeliklere uymaktan pek hoşlanmıyor, her şeyi kendi tarzında yapmak istiyordu. Ama buna karşın çok iyi çalışıyordu. Başkalarından farklıydı. İş sözkonusu olduğunda, bütün gücüyle uğraşırdı.

İşte bu yüzden ayrı yaşıyorlardı ya, çalışırken birbirlerini rahatsız etmemek için! Vassilissa da onun gibiydi. Çalışırken canü gönülden kendini işe verirdi. Ama Volodya yanında olunca, dikkati ona yöneliyor, işiyle ilgilenemiyordu. "Önce iş sonra bizim aşkımız değil mi Vasya?" demişti bir keresinde Vladimir ve Vasya hak vermişti. Kendisi de böyle düşünüyordu. Sadece karı-koca değil, aynı zamanda yoldaş olmaları daha iyiydi. Ve şimdi güçlükleri çözmek için yardımını bir yoldaş olarak istiyordu.

Ne tür güçlüklerdi acaba? Vassilissa mektubu tekrar tekrar okudu. Adeta bir sis perdesi gözlerinin önündeydi. Eğer bu durum Savelyev'den ötürüyse, pek iyi görünmüyor. Bu Savelyev spekülatördü, temiz değildi. Niçin Volodya onunla ilişkide? Bir müdür ve şu anda müdür olduğuna göre Volodya bir cam parçası kadar temiz ve saydam olmalı, kara lekeleri önlemeli. Volodya insanlara körü körüne inanıyordu.. Savelyev'in haline üzülüyor ve onu destekliyor... Ama halkın malını mülkünü çalan böylesi adamlara acınmamalı. Yaptıklarının cezasını çekmeliler. Ama Volodya'nın yufka bir yüreği var. Diğerleri bunu anlamıyor. Onlar arkadaşlığı başka türlü kavrıyorlar. Volodya'nın bir sürü düşmanları var, heyecanlı, dilini tutmasını bilemez. Keşke işler üç yıl önceki gibi gelişmese! Tekrardan dava açmasalar! Birine iftira etmek hiç de zor değil. Herkes bir şeyle suçlanabilir. Bütün kış boyunca kendisini karalamaya çalışmadılar mı? Şimdi sırada Volodya var!

Gitmek ve ona yardım etmek gerekli! Ona destek olup, oradaki yoldaşları utandırmalı. Daha düşünecek ne var? Hazırlanıp gitmeli. Ama ya ev? Aman, artık onu ilgilendirmiyor. Artık kurtarılacak birşey kalmadı!.. O da yıkılır gider. Görünüşte zaferi Vassilis-

sa kazansada, aslında karı koca Fedosseyev'ler oldu kazananlar. Bundan sonra birşeyi kurtarmak mümkün değil!.. Vassilissa göğüs geçirdi, pencereye gitti ve avluya baktı. Sanki eve elveda diyordu. Uzun süre öyle durdu, ciddi ve hüzünlü.

Birden anımsadı: "Yakında Volodya'yı yeniden göreceğim!" Yanakları pembeleşti, yüreği mutluluktan çarpmaya başladı. Sen sevdiğim, sen kalbimin hırsızı! Sana geliyorum!.. Volodyam!..

Vassilissa vagonda oturuyor, ve uyukluyordu. İki gündür yoldaydı ve daha yirmidört saatlik yolu vardı. Öncekilerden farklı, bütün rahatlıklarıyla tam bir "burjuva" gibi yolculuk ediyordu. Vladimir yolculuk için gerekli parayı kendisine göndermiş (şimdi herşeyin ödenmesi gerekiyordu) ve yataklı vagonda gelmesi için diretmişti. Kendisine bir elbise diktirmesi için de kumaş göndermişti. Bir müdürün karısı buna uygun giyinmek zorundaydı. Vladimir Ivanoviç'in, müdürün bir arkadaşı kumaşı ve parayı getirip, gerçek bir tezgahtar gibi kumaşın kalitesini övdüğünde Vasya adama takılmış ve gülmüştü. Oysa o hakarete uğramış gibi kendisinin şaka yapmadığını, malın gerçekten birinci kalite olduğunu söylemişti. Vasya kala kalmıştı, bu yeni yoldaşları, iktisatçıları anlamıyordu.

Yoldaş gitti. Vasya uzun süre kumaşı elinde evirdi çevirdi. Süs ve moda üzerinde düşünmeye alışkın değildi, ama madem Volodya karısının kıyafetinin rüküşlüğüyle dikkati çekmesini istemiyordu; o da herkesin giydiği cinsten modern bir elbise diktirirdi.

Bir arkadaşına, terzi Gruşa'ya gitti ve meseleyi anlattı. "Gruşa, bana herkesin giydiği gibi gerçekten modern bir elbise dik." Gruşa bir arkadaşının sonbaharda Moskova'dan getirdiği moda dergisini eline aldı. Kış boyunca bu dergideki modellerden dikmiş ve herkesi memnun etmişti.

"Fevkalade Gruşa, sen kendin bir model seç, ben nasıl olsa anlamıyorum. Temiz ve bedenime otursun bana yeter. Biçiminden hiç birşey anlamıyorum. Gruşa nemli parmak uçlarıyla aşınmış moda sayfalarını çevirdi, durdu. Sonunda bir karara vardı: "Tamam!.. Bu senin için iyi. Sen zayıfsın, seni daha dolgun gösterecek bir kıyafete ihtiyacın var. Bu tam sana göre... Kalçalarda genişliyor, önde katlanıyor, böylece göğüslerin de çok düz görünmez. Bu elbiseyi sana tam kocanın hoşuna gideceği biçimde dikeceğim.

"İşte bu fevkalade.

Fiyat üzerinde anlaştılar. Birbirlerini öpüp vedalaştılar. Vassilissa hoşnut ayrıldı. Yeryüzünde terzilerin olması iyi bir şeydi doğrusu. Kendi kendine asla bir elbise modeli düşünemezdi. Volodya kadın modasından anlardı. Daha başka türlü de olamazdı ki zaten. Amerika'dayken bir kadın moda evinde çalışmıştı. Orada görüp öğrenmişti. Şimdi bilgisi işine yarıyordu. Eh, kızıl tüccarlar da kadın kıyafetlerinden biraz anlamalıydılar, onlar da maldı! Vassilissa yataklı kompartmanın pencere kenarına oturmuştu. Yalnızdı. Yolculuk arkadaşı olan gürültücü, ipekli elbisesini haşırdatarak dolaşan ağır parfüm kokulu ve küpeli "Nepmanşe" bitişik kompartmana misafir gitmişti. Oradaki "kavalyeleriyle" birlikte yüksek sesle gülüyordu. Vassilissa'ya uzak duruyordu. Dudaklarını küçümseyen bir ifadeyle kıvırarak, "Özür dilerim sevgili bayan, battaniyemin üzerine oturdunuz... Ezeceksiniz" veya "Sevgili bayan, gece tuvaletimi yaparken belki koridorda beklemek istersiniz" demişti. Sanki bu ağır parfümlü "Nepmanşe" kompartmanın sahibiydi de Vassilissa'yı acıdığı için yanına almıştı... Vassilissa kendisine, "sevgili bayan" diye hitap etmesinden rahatsız oluyordu. Ama bir ağız kavgasına girişmek de istemiyordu. Aman aldırış etme!..

Akşam oluyordu. İlkbahar tarlaları üzerinde gri-mavi gölgeler yayılıyordu. Güneş kırmızı ateşten bir top gibi uzak ormanların siyah mor şeritleri üzerinde asılı idi. Kargalar yükselmiş, havada daireler çiziyorlardı. Telgraf telleri direkler arasında yükseliyor, alçalıyordu.

Alacakaranlığın çökmesiyle Vassilissa'nın kalbine açıklanması zor bir huzursuzluk bir hasret süzülmeye başladı. Hayır, üzüntü değil, ama hasret. Niçin? Neden? Niye?

Vassilissa kendi de bilmiyordu. Son günleri öyle hafif, bir bayram gününün sevinciyle geçmişti ki. Yolculuk için hazırlanmış, görevlerini devretmişti. Şimdi birden buralardan ayrılıp gitmesi ona acı veriyordu. Belki de hiç geri dönmeyecekti.

Bayan Fedosseyeva gelmiş, Vassilissa'ya sarılmış, ağlayıp özür dilemişti. Vassilissa üzülmüştü, çünkü içinden ona kızgın değildi ama artık onun gibi insanlara saygı duyamıyordu. Yoldaşları, konut müdürlüğündeki toplantılarını iptal edip, Vassilissa'yı uğurlamaya istasyona gelmişlerdi. (Tren akşam gidiyordu.) Sovyet'den, parti komitesinden gelenler olmuştu... Komün evi'nden çocuklar kağıttan yaptıkları çiçekleri getirmişlerdi... Ve birden Vassilissa gücünü

ve sağlığını boşu boşuna harcamadığının farkına vardı. Tohumlar büyümüştü, sonunda mutlaka filiz vereceklerdi.

Tren hareket ettiğinde, yaşlar gözüne doldu. İnsanlar kasketlerini sallıyorlardı. Hepsi birden öyle iyi olmuşlardı ki, ayrılmak zor gelmişti. Ama kent gözlerinin önünde kaybolup, uzakta orman ve villalar görünüp, sanki bir yarışa girmişcesine birbirlerinin peşinden koşmaya başladıklarında, Komün evini, kışın sevinç ve üzüntülerini unuttu. Düşünceleri trenden de hızlı uzaklara, ona, özlenene, sevilene, kocası ve yoldaşına yöneldi. Hey tren, hızlı, daha hızlı gitsene... Buharından kısıntı yapmayı bırak!.. Şu anda sıcacık, özlem dolu bir kadın yüreği taşıyorsun. Sevdiğine hediye olarak Vasya'nın kahverengi gözlerini, seven güçlü duygulara açık yüreğini taşıyorsun.

Neden şimdi bu kadar ümitsiz ve hüzünlüydü? Bu hasret nereden gelip yüreğine çöreklenmişti? Sanki kalbi soğuk kıskaçlar, içine alınmış, bu nedensiz gözyaşları bundan ötürü birbiri ardından için için akıyordu. Neye? Belki de komün eviyle birlikte yaşamının bir dönemi ilkbahar alacakaranlığında kehribar gibi parıldayıp duran ve akıp giden sararmış ekin tarlaları misali hiç geri dönmemecesine geçmişe karıştığı içindi. Bir tarla diğerinin ardından gözden yitiyordu ve Vassilissa onu bir daha asla görmeyecekti... Ağlamaya başladı, öyle sessiz, hiç farkedilmemecesine. Gözyaşlarını sildi ve kalbine acı veren bu soğuk hasret te gözyaşlarıyla birlikte yeni elbisesinin eteğine dökülmüşcesine kendini hafiflemiş hissetti... Vagonda ışıklar yandı, perdeler çekildi. Birden ortalık huzurlu bir havaya kavuştu ve yalnızlık yokoldu.

Çok açıktı, aklıyla değil ama yüreğiyle biliyordu ki, iki gece daha geçtikten sonra Volodya'sını görecek, ve ona sarılacaktı... Düşüncelerine onun sıcak dudaklarını, güçlü kollarını hissediyor, sesini duyuyordu.

Yorgunluk, tatlı bir titreyiş gibi bütün vücuduna işliyor, ve gözleri gülüyordu... Aynanın önünde dönüp duran Nepmanşe burada olmasaydı, Vassilissa sevinçten şarkı söyleyebilirdi. Yüksek sesle, ilkbaharda kuşların söylediği gibi.

Nepmanşe çıktı, kapı kapandı. Aptal!.. Vassilissa gözlerini kapadı ve Vladimir'i sevdiğini düşündü, daldı. İçinden sayfa sayfa sevgisinin hikayesini okumaya başladı. Beş yıldan beri birbirlerini seviyorlardı. İnanması güç, beş yıl... Sanki dün birbirleriyle tanışmışlardı... Kendi kendine sordu: Vlodya'nın onu sevmediği, şefkat ve sı-

caklık duymadığı bir dönem olmuş muydu?

Koltuğun köşesine daha rahatça yerleşti, ayaklarını yukarı çekti, gözlerini kapadı. Kompartman hafifçe sallanıyor ve bir beşik gibi onu da sallıyordu. Düşünceleri hızlı hızlı akıp gidiyordu...

Anılar yeniden canlanmaya başladı. Nasıl olmuştu? İlk kez nerde ve nasıl karşılaşmışlardı?

Ekim günlerinden kısa bir süre önce bir toplantıdaydı. Fırtınalı günlerdi. Sadece bir avuç Bolşeviktiler ama ne kadar cesur savaşmışlardı!.. Menşevikler iktidardaydı ve sosyal devrimcilerin yaygarasından geçilmiyordu. Bolşevikler avlanıyor, "Alman ajanı", "vatan haini" diye suçlanarak dövülüyordu. Ama Bolşevikler günden güne büyümeye devam ediyordu. Kendileri de ileride ne yapılacağını bilmiyordular, ama bir nokta açıktı: Ne pahasına olursa olsun barış yapılmalı ve "yurtseverler" "hainler"i Sovyetler'den atmalıydı. Burası kesindi. Ve ısrarla, inançla vazgeçmeden savaşıyorlardı. Bütün gözlerde bir kararlılık ifadesi okunuyordu. Vazgeçmektense yok olalım! Kimse kendini düşünmüyordu. O zamanlar kişisel sorunlar akla bile gelmiyordu.

Vassilissa o dönemi anımsadığında, kendini değil sadece grubu anımsıyordu. Sosyal devrimcilerin ve Menşeviklerin gazeteleri onlara ilişkin düzmece haberler yayınlıyor, yalan yazıyor ve iftira ediyordu. İstedikleri kadar çamur atsınlardı! Başka türlü olamazdı! İnsanlar yazılan her şeyi okumuyorlardı ki! İnsanlar inanıyorlardı ve haklı olan Bolşeviklerdi.

"Anneni bu hale soktuğun için hiç üzülmüyor musun? Bütün aileyi rezil ettin!.. Bolşevikler'le birlik oldun. Siz vatanı satıyorsunuz!.." diyen annesi ağlıyordu. Vassilissa evde daha fazla sitem dinlemek istemediğinden bir arkadaşına taşındı. Annesinin gözyaşlarına hiç de üzülmüyordu. Akrabalığın ne önemi vardı. Onun için tek önemli şey Bolşeviklerin zaferiydi. Sanki olağanüstü bir güçle donanmıştı, durdurak bilmiyordu. Bu güç onu dibi olmayan bir boşluğa fırlatsa da "Büyük Amaç" için mücadeleye, kavgaya devam ederdi. Yılmadan savaşırdı...

İhtilaflar giderek keskinleşiyor, hava iyice bunaltıcı hale geliyordu. Bir fırtınanın kopması kaçınılmazdı. Petersburgdan haberler geliyordu. Kongre kararları, Troçki'nin konuşması, Petrograd Sovyeti'nin çağrısı.

İşte o sırada bir toplantıda karşılaştılar. Çok sayıda insan gel-

mişti, salon tıklım tıklımdı. İnsanlar pencere kenarlarına bile çıkmışlardı. Kapılardan birbirlerini iteleyerek girmeye çalışıyorlardı. Nefes almak iyice zorlaşmıştı... Ne toplantısıydı? Vassilissa artık anımsamıyordu, ama başkanlık masasının durduğu podyumu, sanki bugünmüş gibi görebiliyordu... İlk kez bir Bolşevik başkanlığa seçilmişti. Başkanlık heyetinde de Bolşevikler, sol sosyal devrimciler vardı... Aralarında, kentte "Amerikalı" lakabıyla tanınan ve kooperatiften gelen bir anarşist vardı: Vladimir.

Onu ilk kez görüyordu. Adını çok duymuştu. Bazıları ona bayılıyor ve "Tam bir adam" diyorlardı. Sözünü dinletmesini biliyor!.. Diğerleri onu palavracı olmakla suçluyorlardı. Kooperatif fırıncıları ve ticaret memurları onun arkasındaydı. Hesaba katılması gerekiyordu. Menşeviklere karşı misillemeye giriştiğinde, Bolşevikler seviniyor, kendilerine karşı çıktığında sinirleniyorlardı. Acaba ne istiyordu? Grup sekreteri ondan hoşlanmıyordu: "Kafası karma karışık, böylelerini yanına yaklaştırmamak en iyisi!" Ama Stephan Alekseyeviç, kentin en ileri gelen Bolşeviği, gri bıyıklarının altından gülmüş ve "Bekle birazcık sabret, hâlâ müstesna bir Bolşevik olabilir! Mücadeleyi seviyor! Bırak, önce Amerikalı tuhaflıklarından vazgeçsin, sonra çok işimize yarayabilir" demişti.

Vassilissa gerçi onun ününü duymuştu, ama yakından gözlememişti. Hemen ertesi günü unutulan öyle çok insan ortaya çıkıyordu ki! Vassilissa toplantıya çok geç gelebilmiş, nefes nefese kalmıştı. Tuğla fabrikasında bir konuşma yapmıştı. O günlerde toplantılar birbirini kovalıyordu. Parti konuşmacısı olarak başarı kazanmıştı. İnsanlar onu isteyerek dinliyorlardı. O sıralar bir kadının, bir işçi kadının çıkıp konuşması, az görülür olaylardandı. Nesnel konuşurdu; ne bir sözcük fazla, ne bir sözcük eksik. Bu Vassilissa'nın tarzıydı: Kısa, ama açık, yapılan çağrılara yetişemez olmuştu.

Toplantıya geldiğinde doğrudan podyuma gitti. Konuşmacı olarak önceden kaydedilmişti. Yoldaş Juotşkin (artık yaşamıyordu, ölüm onu cephede bulmuştu) kolundan çekmiş, "Kazandık! Bolşevikler başkanlık seçimini aldılar... İki Sol Sosyal devrimciyle bir de "Amerikalı" başkanlık heyetinde, şimdi Amerikalı konuşacak, ona da hemen hemen Bolşevik gözüyle bakabiliriz" demişti.

Vassilissa "Amerikalı"ya kısaca bir göz attı ve birşeyler onu cezbetti: Demek Anarşist buydu! Başka yerde görse bir "beyefendi" olduğunu düşünürdü. Düzgün yakalık, kravat, ikiye ayrılmış

saçları. Güzel bir insan. Ve ok gibi kirpikler... Amerikalı söz aldı, öne doğru adım attı, öksürdü ve öksürürken elini ağzına kapadı... "Beyefendiler gibi" diye düşündü Vassilissa, elinde olmadan gülümsedi.

Melodik, okşayıcı bir sesi vardı. Gerçi biraz uzun konuştu, ama dinleyicileri güldürmeyi başardı. Vassilissa da güldü. Becerikli bir adam bu Anarşist, diye düşündü ve hararetli biçimde alkışladı. Başkanlık masasına geri dönerken yanlışlıkla Vasya'ya çarptı. Döndü, özür diledi. Vasya kızardı ve buna sinirlendi, yanakları daha allaştı... Ne aptallık!.. Anarşist şimdi ne düşünecekti? Ama o hiç farketmemiş görünüyordu. Başkanlık masasına oturdu, sandalyesine umursamaz bir tavırla kaykıldı ve bir sigara yaktı.

Başkan ona döndü, sigarasını gösterdi, burada sigara içmek adet değildi. Omuzlarını silkti ve sigarasını söndürmedi. "Bana ne sizin yasalarınızdan? İstiyorum ve içeceğim" der gibiydi. Birkaç nefes daha çekti, başkanın başka birşeyle meşgul olduğunu görünce sigarayı attı.

Vasya herşeyi görmüş ve unutmamıştı. Daha sonraları Vladimir'e bu tavrından ötürü takılacaktı. Ama o kendisini o sırada da farketmemişti. İlk kez, Vasya sırası gelip konuşmaya başladığında dikkatini çekmişti.

Vassilissa o akşam özellikle iyi konuştu. Ve sırtı ona dönük olduğu halde, "Amerikalı"nın kendisine baktığını hissediyordu. Kasıtlı olarak Bolşevikleri, Menşeviklere, sosyal devrimcilere ve Anarşistlere karşı övdü. O sıralar Anarşistlerin ne olduğunu bilmiyordu, ama bu beyefendi rolü oynayan Amerikalıya da haddini bildirmek istiyordu.

Vasya tam konuşurken saç örgüsünün çözülüşünü anımsadı. O zananlar güzel bir örgüsü vardı. Öylesine uzundu ki, başının etrafında dolardı. Konuşurken ateşlenmiş, tokaların düşmesiyle örgü omuzlarına dökülüvermişti. Sabırsız bir hareketle kendini rahatsız eden saçlarını geriye atmıştı... Örgüsüyle Vladimir'i nasıl "büyülediğini" henüz bilmiyordu.

"Konuştuğun sırada seni hiç görmüyordum... Ama örgün omuzuna düştüğü anda anladım ki sen büyük bir konuşmacı değil, küçük kavgacı Vasya'sın!... Bir kadın!.. Hemde komik bir kadın: Örgü omzunda onu deli ediyor ama yine de cesaretini kaybetmiyor... Anarşistlere küfretmeye devam ediyor ama kıvırcık örgüleri

sırtında altın iplikler gibi dalgalanıyor.. İşte Vasya, o anda seni tanımam gerektiğini anladım..."

Bunları Vladimir çok sonraları, birbirlerine aşık olduktan sonra anlatmıştı. Toplantı sırasında henüz bilmiyordu. Konuşmasını bitirdikten sonra acele örgüsünü düzeltmeye başladı. Junotşki tokalarını toplamaya yardım etti. "Sağol yoldaş."

Herkesin kendisine bakması ne kadar kötüydü. Özellikle "Amerikalı"nın bakmış olmasından korkuyordu. Mutlaka o da farketmiş ve düşüneceğini düşünmüştü. Bu onu özellikle sinirlendirdi ve içinden "Amerikalı"ya daha da kızdı. Ama "Amerikalı" onu neden bu kadar ilgilendiriyordu?

Toplantı sona ermişti. Herkes itişe kakışa çıkıyordu. Birden "Amerikalı"nın önünde olduğunu gördü. "İzin verirseniz kendimi tanıtayım..." Adım, kim olduğunu söyledi. El sıkıştılar ve o Vasya'nın konuşmasını övdü. Vasya yeniden kızardı. Böylece konuşmaya başladılar ve hemen ardından tartışma geldi. Vasya Bolşevikleri, o da Anarşistleri savunuyordu. Kalabalık onları sokağa doğru itti. Yağmur yağıyor; ve rüzgar esiyordu.

Kooperatife ait bir payton bekliyordu. Anarşist Vasya'yı eve kadar götürmeyi önerdi. O da kabul etti ve paytona bindi. Payton örtülmüş tavanı altında karanlık ve bunaltıcıydı. Dar olduğu için sıkışık oturuyorlardı. Atlar ritmik adımlarla yeri dövüyor, toynakları su birikintilerine girip çıkıyordu.

Vassilissa ve Vladimir artık tartışmıyorlardı. Sessiz, konuşmadan, birbirlerine yaslanarak oturuyorlardı. İkisi de ciddi ama sevinçli... Ama paytonun karanlığında aşklarının doğmaya başladığını henüz bilmiyorlardı.

Hafif sesle ve uzun aralıklarla, önemsiz şeyler üzerine konuşuyorlardı. Yağmur, sabun fabrikasındaki toplantı, ve fırın kooperatifi üzerine... Ama yürekleri hafifti, bir bayram yeri gibiydi.

Vasya'nın evine gelmişlerdi, vedalaştılar. Eve bu kadar çabuk vardıklarına ikisi de üzülüyordu, ama birşey söylemediler. "Ayaklarınız ıslanmadı mı?" diye tasayla sordu Vladimir. "Ayaklarım mı?" diye sorarken Vasya şaşırmış ve de sevinmişti. Yaşamında ilk kez birisi onu düşünüyor, onun için tasalanıyordu. Vasya güldü, düzgün beyaz dişleri karanlıkta parıldadı... Vladimir onu kollarına almak, beyaz, nemli, düzgün dişli bu ağzı öpmek isterdi... Bina kapısı açıldı. bekçi Vasya'yı içeri aldı.

"Allahaısmarladık, yarın kooperatifte, unutmayın! Oturum saat ikide başlıyor. Bizde işler Amerikan dakikliğine göredir!" Vladimir, zarif şapkasını çıkardı ve eğilerek selamladı. Vasya, daha başka birşeyler bekliyormuş gibi kapıya döndü ama kapı kapandı, karanlık avluda tek başına kaldı. Duygularının karanlığı birden yok oldu. Bir huzursuzluk, özlem duygusu kalbini kemirmeye başladı. Terkedilmişlik duygusu... Pişmanlık...

Kendi kendisine çok küçükmüş, yararsızmış gibi geldi.

Vasya kompartmanda oturuyordu, yün örgüsünü yastık gibi ensesine dayamıştı. Uyumuyordu ama geçmişini bir rüyada gibi görüyordu... veya sinemadaki gibiydi. Kare kare, resim resim sevinç ve keder, Vladimir'le, Volodya'ya birlikte yaşadığı herşey... Geçmişi böylesine düşünmek güzeldi. Anılarda kalan acılar da artık acı değildi. O zaman üzülmüştü, ama artık herşey çok gerideydi. Şimdi herşey hafif ve güzeldi... Vasya oturuşunu daha rahat hale soktu. Kompartman sallanıyor onu beşikteymiş gibi sallıyordu. Her şey ne kadar iyiydi!...

Yeni bir resim Vasya'nın gözleri önündeydi: Kooperatifteki bağırtılı çağırtılı huzursuz bir toplantı. Fırıncılar gürültülü, inatçı, yönetilmesi mümkün olmayan bir topluluktu. Vladimir başkandı. Onları nasıl zaptedeceğini biliyordu. Gerçi kolay olmuyordu, ama başarıyordu. Alın damarları harcadığı çabadan çatlayacak gibiydi, ama istediğini yaptırıyordu. Vasya'nın gelişinin farkına varmadı. Vasya sessizce arkada duvar kenarına oturdu ve dikkatlice onu gözlemeye başladı.

Kerenski hükümetine duyulan güvensizliği açıklayan bir karar alındı ve kooperatif yönetiminin fırıncılara devredilmesi karara bağlandı. Derhal yeni yönetim seçildi. Hisse sahipleri, kent Duması'nın üyeleri, "burju"lar üyelikten çıkarıldı ve hisseleri iptal edildi. Bugünden itibaren kooperatif onlara değil sadece fırıncılara ve kooperatifte çalışan memurlara aitti. Ama Menşevikler de uyumuyorlardı. Gereken makama haber iletmek için hemen temsilcilerini göndermişlerdi. Toplantı dağılmaya başlamıştı. Sadece yönetim kendi aralarında bir toplantı yapmak için kalırken, birden şehrin en büyük amiri, Kerenski yandaşı bay komiser içeri girdi. Arkasında Menşevik ve sosyal devrimcilerin önde gelenleri vardı.

"Yoldaşlar toplantı bitmiştir. Sadece devrimci fırıncıların ve kooperatiflerinin yönetimi kendi aralarında görüşecektir. Yarın, ya-

pılacak işlere ilişkin görüşlerinizi almak üzere bir üye toplantısı yapılacaktır. Şimdi hepiniz sessizce evlerinize gidebilirsiniz!"

Vladimir'in sesi kesin ve buyurgandı. Birden salonda gürültü koptu, "Durun yoldaşlar durun!" diye bağıran komiserin öfkeli sesi salonda çınladı. "Rica ediyorum, toplantı burada bitirilemez."

"Bay komiser, çok geç geldiniz. Toplantı bitmiştir. Ama eğer aldığımız kararları öğrenmek istiyorsanız, buyurun hepsi burada. Size bir delegasyon göndermek niyetindeydik.. Ama siz kendiniz geldiniz. Daha iyi. Devrimde böyle olmalı. Artık örgütlerin, kararlarını bildirmek için hükümet memurlarının peşinden koşmaları yerine, sayın memurların işçi örgütlerinden haberleri bizzat gelip almalarının zamanıdır."

Vladimir, gayet sakin, rahat biçimde podyumun üzerinde durup kağıtlarını toplarken, Vasya onun kirpiklerinin altında gülüşen ve oynaşan şeytancıkları görüyordu.

"Doğru, doğru" diye bütün salon onayladı. Birçokları gülüyordu, komiser protesto etmeye çalıştı. Vladimir'e doğru yürüdü ve kükremeye başladı. Ama Vladimir gülen gözleriyle o sakin, rahat duruşunu sürdürdü. Bütün salonda onun komiseri nasıl yüksek sesle, kesin ve açık biçimde cevapladığı duyuluyordu... Dinleyenler gülüyor ve alkışlıyorlardı. Vladimir'in komiseri, kooperatifin "burju"lardan fırıncılara geçişini kutlamak için bir akşam yemeğine davet etmesi üzerine kahkaha tufanı koptu.

"Akıllı bir adam şu Amerikalı... Hiç bir lafın altında kalmadı!"

Komiser kızgınlıkla çıkış yoluna yönelirken, polis kuvveti kullanmakla tehdit etti. "Hele bir deneyin!" diye bağırdı Vladimir, çakmak çakmak parlayan gözlerle. Bütün salon onu tekrarladı. "Hele bir deneyin! Deneyin!.." Durumun kendisini tehdit edici hale geldiğini gören komiser, Menşeviklerle birlikte yan kapıdan acele kayboldu.

Ama salondaki gürültü dinmek bilmedi. Yöneticilerin toplantısı akşama ertelendi. Önce birşeyler yenmeliydi. Toplantı sabahtan beri sürüyordu. Herkes yorulmuştu. Vasya da kalabalıkla birlikte kapıya doğru ilerlemeye başladı. Birden Vladimir'in, önünde durduğunu gördü. Sakin, gülen gözleriyle... Temiz, mavi kıyafetiyle diğerlerinden nasıl da farklıydı. Vasya artık onun içindeki "beyefendi"yi görmüyordu. Bugün onun kendilerinden olduğunu hissetmişti. Onu bir Bolşevikten farklı kılan ne vardı? Cesurdu, korkup geri çe-

kilmiyordu. Gerektiğinde kurşunlara göğsünü siper edebilirdi. Boynunda kravatı olsa ne farkederdi?.. Birden Vasya'nın içinde elini güvenle Vladimir'in güçlü eline bırakma isteği, düşüncesi uyandı. Onunla birlikte elele hayat yolunda ilerlemek istiyordu. Yanyana, sevinçle ve güvenle... Ama kendisi Vladimir gibi bir erkek için neydi?.. Vasya kendini onunla karşılaştırdı ve iç geçirdi. Vladimir güzeldi, çok şey görmüştü, Amerika da bile bulunmuştu... Ya kendisi?.. Gösterişsiz, bilgisiz, bir kez olsun eyalet sınırları dışına bile çıkmamıştı. Oun gibi bir erkek kendisine önem verir miydi? Bugün kendisini hiç farketmemişti bile. Ama Vasya'nın düşünceleri Vladimir'in net sesiyle kesildi: "Onur duyuyorum yoldaş Vassilissa! Bay komiseri iyi terlettik değil mi? Bir daha böyle birşeye kalkışmaz. Buraya bir daha gelemez. Buna güvenebilirsiniz. Kararlarımızı kendisine bilgisi olsun diye yollarız!"

Vladimir hayat doluydu, kavganın sevinciyle parlıyordu, bu Vasya'ya da bulaştı. Hararetle günün olayını konuşmaya başladılar.

Yoldaşları Vladimir'i alıp götürmeselerdi, daha uzun süre bekleme odasında oturur, komiser ve kararlardan konuşurlardı.

"Evet, şimdi gitmem gerekli... Daha uzun süre kalamam, yoldaş Vassilissa." Vasya sesinde bir pişmanlık havası duydu. Kalbi sevinçle çarptı. Kahverengi, yumuşak, gözlemleyici gözlerini ona doğru kaldırdı.... İçlerinde Vasya'nın ruhu yansılanıyordu. Vladimir sessizce baktı ve kendini bu gözlerin etkisine bıraktı. Dalıp gitti.

"Yoldaş Vladimir! Nerede kaldınız! Bizi geciktirmeyin, yapılacak bir yığın iş var!"

"Geliyorum!"

Acele ile Vasya'nın elini sıktı ve gitti.

Vasya kentte yürümeye başladı. Nereye gittiğini, kendisi de bilmiyordu. Ne sokakları ne de insanları görüyordu. Gözlerinin önünde sadece Vladimir vardı.

Böyle birşeyi daha önce hiç yaşamamıştı.

Buzlu, açık bir kış akşamı. Gökyüzünde yıldızlar parlıyor. Yığınla yıldız. Kar yeni yağmış, sokakları kaplamış, damların, sundurmaların üzerine yığılmıştı. Her taraf bembeyaz, tertemizdi. Ağaç dalları karlarla süslenmişti. Vassilissa ve Vladimir bir toplantıdan çıkmışlardı. Artık "Ekim" günleri gerideydi. Şimdi iktidar

Sovyetler'in ellerindeydi. Menşevikler ve sağ sosyal devrimciler püskürtülmüştü. Geriye sadece "Enternasyonalistler" kalmıştı. Bolşeviklerin gücü büyüyor, her şeyi yönetiyorlardı. Bütün işçiler Bolşeviklerden yanaydı. Sadece "Burju"lar, papazlar ve subaylar karşıydı. Ve Sovyet de onlarla mücadele ediyordu. Dirlik düzenlik daha kurulmamış, devrimin dalgaları henüz geriye çekilmemişti. Kızıl muhafızlar kentte devriye geziyorlardı... Ara sıra çatışmalar oluyordu, ama zor günler geride kalmış gibiydi...

Vassilissa ve Vladimir, işçi ve askerlerin Sovyetlerin iktidarı için savaştıkları günleri düşünüyorlardı. Vladimir'in fırıncıları o zamanlar ilk gediği açmışlardı. Ne kararlı babayiğitlerdi! Vladimir onlarla gurur duyuyordu. Vladimir'i Sovyet'e sokmuşlardı. Şimdi ikisi sessiz sokakta yan yana yürüyorlardı.Kızıl muhafız devriyeleri parola soruyorlardı. Vladimir de kolunda kırmızı bir bant taşıyordu. Başında deri bir kasket vardı, işçi kıtasına yazılmış, çatışmalara katılmıştı. Gömleğinin manşetinden bir kurşun geçmişti. Onu Vasya'ya gösterdi. Bu günlerde birbirlerini sık sık görmelerine karşın konuşma imkanları olmamıştı. Konuşmaya zaman yoktu.

Ama bugün, birbirleriyle sözleşmedikleri halde rastlaşmışlar ve yürüyüşe çıkmışlardı. İçleri bir bayram yeri gibiydi. Birbirlerine o kadar çok anlatacak şeyleri vardı ki, her şeyi beraberce konuşmaları gereken eski iki arkadaş gibiydiler... Ama ikisi de susuyordu. Sessizlik onlara sevinç veriyordu... Birbirlerine olan yakınlıklarını, ruhları arasındaki bağı daha güçlü duyuyorlardı. Farkına bile varmadan Vasya'nın evinin önünden geçip gittiler. Kentin dışına gelmişlerdi. Biraz ilerde sebze bahçeleri başlıyordu. Yürüye yürüye nereye geldiklerini farkedince şaşkınlıkla gülmeye başladılar. Gökyüzüne baktılar. Yıldızlar ışıl ışıl parıldıyordu. Ruhları da böylesine aydınlık, hafif, genç ve tazeydi.

"Bizim köyde hiç saat olmadığı için zamanı yıldızlara bakarak anlardık... Babam yıldızları çok iyi tanırdı. Zamanı tam tamına kestirebilirdi."

Vladimir çocukluğunu anlatıyordu. Ailesi kalabalık, yoksul bir çiftçi ailesiydi. Herşeyin eksikliğini çekerlerdi. Volodya okula gitmeyi çok istiyordu, ama okul uzaktı. Papazın kızıyla anlaştı, kazlarına bakma karşılığında kız okuma yazma öğretecekti.

Vladimir köyünü, tarlaları, ormanı düşündükçe hassaslaşıp hüzünlendi.

"Demek böyle bir insan" diye hayret etti Vassilissa. O andan itibaren de onu daha çok sevmeye başladı. Sonra Amerika'yı, daha ergenlik çağına varmadan oraya gidişini anlattı. Kendi yolunu kendi çizmeye karar vermişti. İki yıl bir nakliye gemisinde, daha sonra limanda çalışmıştı. Sonunda bu işten kovulmuş ve bir başka ülkeye gitmek zorunda kalmıştı. Aç kalmış, her türlü işte çalışmıştı. Büyük bir lüks otelde oda hizmetçiliği yapmış, türlü türlü zengin insanlarla karşılaşmıştı... Ve kadınlar!.. Tüller, dantelalar, mücevherler içindeydiler. Daha sonra büyük bir moda dergisinde kapıcılık yapmıştı. İyi para ödüyorlardı. Sırma şeritlerle süslü bir üniforması vardı. Düzgün endamı yüzünden kendisine değer veriyorlardı. Ama kısa sürede bunlardan hoşlanmamaya başladı. Bu aşırı zengin tüccarlara öfkeleniyordu. Şoför olarak çalışmayı denedi. Zengin bir pamuk tüccarıyla Amerika'yı dolaştı. Şık arabasıyla yüzlerce kilometre yol yaptı... Ama bu işten de sıkıldı, eninde sonunda yine bir köle değil miydi!.. Tüccar aracılığıyla pamukçuluk alanına girdi, satıcı oldu. Muhasebeciliği öğrendi.

Tam o sıralar devrim oldu. Her şeyi bir yana bırakıp derhal Rusya'ya döndü. Daha Amerika'dayken örgütlüydü. Polisle bir çatışmadan sonra hapse girmişti! Tüccar onu hapisten çıkartmak için uğraşmıştı. Anarşist olduğunu bilmesine rağmen şöfor olarak değer veriyor ve saygı gösteriyordu. Sıkışık zamanlarda Vladimir'e elini uzatırdı. Amerika bu bakımdan Rusya'dan çok farklıydı. Vladimir Amerika'yı kendine göre seviyordu.

Sokaklarda yürümeye devam ediyorlardı. Vasya dinliyordu, Vladimir'i konuşmasından alıkoymak mümkün değildi! Sanki Vasya'ya günah çıkarmak ister gibiydi... Tekrar Vasya'nın evi önüne gelmişlerdi.

"Size gidip bir bardak çay içemez miyiz yoldaş Vassilissa? Boğazım çok kurudu... Yatıp uyuma isteğini de hiç duymuyorum."

Vasya düşündü.Kız arkadaşı çoktan yatıp uyumuştu herhalde.

"Ziyanı yok. Onu da uyandırırız. Üç kişi daha da neşeli olur."

Evet, doğrusu Amerikalıyı neden davet etmesindi? Ondan ayrılmaktan üzüntü duyuyordu. İyi arkadaş olmamışlar mıydı?

Yukarı çıktılar. Semaverin ateşini yaktılar. Vladimir de yardım ediyordu.

"Bayanlara her zaman yardım edilmelidir. Bizde, Amerika'da öyledir."

Masada oturuyor ve yataktan kaldırdıkları, uykulu gözlerini ikide bir kırpıştıran arkadaşlarına takılıp dalga geçiyorlardı.

Vassilissa kendisini çok mutlu ve sevinçli hissediyordu.

Vladimir yeniden Amerika'yı anlatmaya koyuldu. Sırtında sırma şeritli üniforması ve tüylerle süslü üç köşeli şapkasıyla kapısında beklediği moda evine arabalarıyla gelen ipek çoraplı güzel kadınlardan söz ediyordu. Bir keresinde bir kadın onu evine davet eden notu ceketinin cebine sokuşturuvermişti. Ama o gitmemişti. Böyle "kadınlar"dan hoşlanmıyordu. Bunlar sadece külfet, zahmet verirdi... Bir diğeri ona gül hediye etmişti...

Vasya Vladimir'in ipekli çoraplar içindeki güzel Amerikalılarına ilişkin hikayelerini duydukça kendini giderek daha küçük ve çirkin hissediyordu. Yüreğindeki sevinç soluyor ve keder duyarak oturuyordu.

"E, siz de bu güzellerden birine herhalde aşık olmuştunuz?" Vasya'nın sesi kof çıkmış, bu soruyu ağzından kaçırdığı için kendi kendine kızmıştı.

Vladimir soran gözlerle ona baktı. Bakışları yumuşak ve şefkat doluydu. Başını iki yana sallayarak "Kalbimi ve sevgimi, Vassilissa Dementyevna, bütün ömrümce sakladım ve sadece temiz, masum bir genç kıza vereceğim. Oysa bunlar ne tür bayanlar? Sefih kadınlar! Fahişelerden daha beterler!" dedi.

Bir sevinç dalgası Vassilissa'nın yüreğinde tam yükseliyordu ki birden geri çekilmeye başladı. Kalbini temiz, masum bir genç kız için mi saklamıştı?.. Ama Vasya artık "temiz" değildi ki... Cepheye gidinceye kadar makina bölümünde Petya Razgulov'la arkadaşlık etmişti... Sonra Vasya'nın nişanlısı olarak gördüğü parti örgütleyicisi... O da gitmişti ve artık mektup yazmıyordu. Vasya da onu unutmuştu. Şimdi ne olacaktı?.. Sadece "temiz bir genç kız"!

Vasya Vladimir'e bakıyordu. Onu dinliyor ama hiç bir şey işitmiyordu. Acı yüreğini bir mengene gibi sıkıyordu. Vladimir hikayeleriyle onun canını sıktığını sandı. Sözünü kesti, ayağa kalktı. Acele ve soğuk bir biçimde vedalaştı. Vasya ağlamamak için kendisiyle mücadele etti. Boynuna sarılmayı ne kadar da isterdi... Ama onun kendisine ihtiyacı yoktu ki! Birçok güzel kadın görmüştü ve kalbini de "temiz bir kız" için saklıyordu...

Vasya bütün gece ağladı. Amerikalı'dan kendini uzak tutmaya karar verdi. Onun için bir önem taşımıyordu ki.... O kalbini "temiz

bir kız" için saklıyordu.

Vasya Amerikalıya bir daha rastlamamaya kararlıydı, ama kader onları bir araya getirecekti.

Bir gün Vassilissa komitedeydi. Tam o sırada bir tartışma koptu: Kent için yeni bir komutan seçilmesi gerekiyordu. Bazıları Vladimir'i önermişti. Diğerleri adını bile duymak istemiyorlardı. Özellikle parti komitesinin sekreteri Vladimir'e karşıydı. Asla olamazdı. Zaten bütün kent "Amerikalı"ya karşıydı. Deri kasketi ensesine doğru itilmiş, bir vali gibi kooperatif paytonunda yolculuk ediyordu. Kent sakinleri ona sinirleniyordu. Hiç bir disiplin tanımıyordu. Ona yönelik suçlamalar yeniden başlamıştı: Kooperatif yönetmeliğine bağlı kalmıyordu.

Vasya Vladimir'i savundu. İnsanların böyle konuşmasına ve ona Anarşist demesine hasta oluyordu. Bu ne aptalca bir güvensizlikti. Bolşeviklerden daha iyi çalışıyordu. Stepan Alekseyeviç de Vladimir'den yanaydı. Oylama yapıldı. Yedi kişi Vladimir'e karşı, altısı ondan yanaydı. Artık yapacak birşey yoktu. Bunda biraz da Vladimir'in suçu vardı. İnsanları kızdırmaktan hoşlanıyordu.

Vladimir öfkelendi. Neden kendisine güvenilmiyordu? Bütün varlığıyla devrimciydi. Oylamadan haberi olunca kendini kaybetti, öfkeyle Bolşeviklere küfretmeye başladı.

"Devlet ahmakları!" "Merkezi bürokratlar!", "Yeniden bir polis rejimi mi getirmek istiyorsunuz?"

Tekrar tekrar Amerika'dan söz ediyor ve kendi "I.W.W"* örnek olarak gösteriyordu. Komite, Vladimir'den yönetmeliklere uygun davranmasını istedi.Her geçen gün aralarındaki çelişkiler keskinleşiyordu. Vasya Vladimir'den yana çıkıyor, onun için uğraşıyor, sesi kısılana kadar tartışıyordu.

Konu Sovyet'in önüne geldi. Kooperatif bir kez daha alınan kararlara uymadı.

Vladimir sürekli aynı şeyi tekrarlıyordu: "Sizin polisiye kurallarınızı tanımıyorum. Her kuruluş, kendisinin efendisidir. Disiplinmiş. Sizin disiplininizin içine tüküreyim. Tekrardan boyunduruk altına girmek için yapmadık bu devrimi. Boşuna kan dökmedik, burjuları kovmadık. Bizi yeniden emriniz altına mı almak istiyorsu-

---

(*) I.W.W.: Industrial Workers of the World (Dünya Sanayi İşçileri Birliği)

nuz? Biz kendimizi yönetebiliriz!'.

Tartışmaların ardı arkası gelmiyordu.

"Eğer kararlara uymayacaksanız sizi Sovyet'den atarız" diye tehdit etti başkan.

"Hele bir deneyin" diye bağırdı Vladimir de. Gözlerinde şimşekler çakıyordu. O zaman bütün fırıncıları milisten geri çağırırım. O zaman görürüz sizi kimin savunacağını. Yeniden "burju"ların egemenliğine girersiniz. Sizin Sovyet'iniz de defedilir. Bu bir Sovyet değil, bu bir polis karakolu!"

Vassilissa'nın yüreği burkuldu. Neden böyle söylemişti?.. Şimdi hepsi onun başına üşüşecekti.Nitekim yanılmamıştı. Herkes hiddetle ayağa kalktı. Nasıl? Sovyetler'e mi hakaret etmişti? Vladimir sararmıştı, kendini savunuyordu. Ama insanlar çok öfkeliydi, dört bir yanından sardılar. "İhraç edilsin! Defedilsin! Serseri!.."

Allahtan Stepan Alekseyeviç yetişti ve onu kalabalıktan kurtardı. Vladimir'e yandaki odaya gitmesini, Sovyet'in bu durumu onun yokluğunda görüşeceğini söyledi.

Vladimir gitti, Vasya'da peşinden onu izledi. Böyle bir aptallık yapmış olması ağırına gidiyordu. Ama Sovyet'e de kızıyordu: Bir insan sadece o anda söylediği sözlerle değerlendirilebilir miydi? Önemli olan şimdiye kadar yaptığı işlerdi. Herkes Vladimir'in Sovyet'den yana olduğunu biliyordu. Eğer o olmasaydı belki de Bolşevikler Ekim'de başarılı olamayacaklardı... Subaylardan silahlarını alan oydu. Belediye başkanını kaçmaya zorlayan, inatçı "burju"ları sokaklara yollayıp kar küreten hep oydu... Neden Sovyet'den ihraç edilecekti? Bir anda kızgınlıkla söylediği sözden ötürü mü?

Vasya büyük bir öfkeyle podyumun arkasındaki odacığa girdi. Vladimir masada, başı iki elinin arasında düşüncelere dalmış oturuyordu. Vasya'ya baktı ve Vasya onun gözlerinde tasa, kahır ve kırgınlık okudu. Birden gözlerine küçük bir çocuk gibi çaresiz göründü.

Vassilissa'nın yüreği merhametle doldu. Onu bu üzüntüden kurtarmak için elinden gelen herşeyi yapabilirdi!

'E, devlet ahmakları benden korkuyorlar, değil mi?" diye iğneleyici bir tavırla şordu Vladimir. "Benim fetihlerimden endişe duyuyorlardır! Ama ben daha onlara..." birden sustu.

Vasya ona sevecen ama sitemli gözlerle baktı. "Haksızsınız Vladimir İvanoviç... Kendi kendinize zarar veriyorsunuz. Neden böy-

le söylediniz? Şimdi siz Sovyet'e karşıymışsınız gibi oldu..."

"Eğer Sovyet'i bir polis kuruluşuna çevireceklerse ona karşı çıkacağım elbette..." Vladimir dik kafalılığını sürdürüyordu.

"Niçin bunu söylüyorsunuz? Buna siz de inanmıyorsunuz!" Vasya iyice yaklaştı ve bir anne gibi ciddi ve şefkat dolu gözlerle ona baktı. Vladimir'le gözleri karşılaştı, Vladimir sustu.

"Kabul edin ki çok serttiniz..."

Vladimir başını eğdi.

"Ağzımdan kaçtı... Çok öfkeliydim!"

Yeniden Vasya'nın gözlerine baktı, annesinin karşısında suçunu kabul etmiş bir oğlan çocuğu gibiydi.

"Artık, yapılacak bir şey kalmadı... Benim için bitti." Ümitsiz el hareketi Vasya'nın dayanabileceği gibi değildi, yüreği acı ve şefkatten parçalanacak gibi oldu. Onu çok seviyordu. Elini hafifçe Vladimir'in başına koydu, okşamaya başladı.

'Yeter, Vladimir Ivanoviç! Neden cesaretinizi yitiriyorsunuz? Oysa sizin gibi bir Anarşist!.. Böyle olmaz Vladimir! İnsan kendine güvenmeli, başkalarının ezmesine fırsat vermemeli."

Vasya ona doğru eğilmiş, başım küçük bir çocukmuş gibi okşuyordu. O da kafasını güvenle onun kalbine dayamış, sanki onda destek arıyordu...

"Bana çok zor geliyor... Yaşam karşıma pek sık güçlük çıkartıyor... Düşünmüştüm ki, artık devrim olunca dostlar bulacağım.. Her şey daha farklı olacak."

"Olacak ta! Yeterki insan iyilikle arkadaşlık kurmayı denesin!"

'Hayır, artık hiçbirşey iyilikle çözülmez! İnsanlara nasıl davranılması gerektiğini bilmiyorum."

"Ama ben size inanıyorum!"

Vasya Vladimir'in kafasını kaldırıp, gözlerine baktığında bütün inancı bu bakışta toplanmıştı. Ama Vladimir'in gözlerindeki huzursuzluk ve hüzün sürüp gidiyordu. Vasya eğildi, dudaklarını hafifçe onun saçlarına dokundurdu.

"Bu sorunun halledilmesi gerekli... Sovyet'den özür dilemelisin, o anda öfkeli olduğunu, yanlış anlaşıldığını söylemelisin."

"Yaparım." Vladimir ondan destek alıyormuşcasına, Vasya'nın gözlerine itaatkar baktı. Birden kollarıyla onu sardı, Vasya'nın canını acıtacak kadar onu göğsüne bastırdı... Sıcak dudakları Vasya'nın dudaklarını buldu.

Vasya, yöneticilerin bulunduğu podyuma doğrudan Stepan Alekseyeviç'e koştu. Durum böyle, böyleydi, Vladimir Ivanoviç'e yardım edilmesi gerekiyordu.

Olay kapandı.

Ama Vladimir'e karşı olumsuz bir hava hep sürüp gidiyordu. Sovyet bu konuda ikiye bölünmüştü. Dostça birlikte çalışmanın neşeli günleri geride kalmıştı.

Vasya daha fazla düşünmek istemiyordu ama, düşünceler birbiri ardından akıp gidiyordu. Durdurulacak gibi değildi.

Nasıl bir araya gelmişlerdi? Sovyet'deki olaydan kısa bir süre sonraydı.

Vladimir eve kadar ona eşlik etmişti. Artık hep birlikte çıkıp gidiyorlar, birbirlerini arıyorlar, yalnız kaldıklarında sen diye hitap ediyorlardı.

Kız arkadaşı evde değildi. Vladimir Vasya'yı kollarına almış, ateşli ve sevgi dolu öpmüştü. Bugün bile Vasya o öpücüğü anımsıyordu. Kollarından uzaklaşmış, geriye çekilmiş ve gözlerine bakmıştı. "Volodya! Beni öpmemelisin... Herhangi bir aldatmaca istemiyorum."

Vladimir onu anlamamış, şaşırmıştı.

"Aldatmaca mı? Seni yanıltacağımı mı düşünüyorsun? Seni ilk karşılaşmamızdan bu yana sevdiğimi görmüyor musun?"

"Hayır o değil! O değil Volodya! Sana güveniyorum. Ama görüyorsun ben, ben... Dur öpme beni! Sen kalbini "temiz bir genç kıza" vermek istiyorsun. Oysa ben kız değilim Volodya, daha önce sevgililerim oldu."

Bu sözleri söyledi ve titreyerek düşündü: Artık bütün mutluluğum tuzla buz oldu!

"Bana ne senin sevgililerinden?"diye sözünü kesti Vladimir. "Sen benimsin! Senden daha "temiz' bir insan, Vasya, yoktur. Senin ruhun temiz!" Ve sımsıkı, sıcacık göğsüne bastırmıştı...

'Beni seviyorsun değil mi Vasya? Değil mi, seviyorsun beni?.. Benimsin?.. Benim? Ve asla başkasının değil. Ve eski sevgililerinin, duyuyorsun değil mi, sözünü bir daha hiç etme. Bana hiçbirşey anlatma... Bir şey bilmek istemiyorum! İstemiyorum! Benimsin, işte bu kadar!"

Evlilikleri böyle başlamıştı.

Kompartmanın içi karanlıktı. Nepmanşe, içeriyi kolonyayla ağır biçimde kokuttuktan sonra yatağına uzanmıştı. Vassilissa da sessizce yukarda yatıyordu. Keşke uyuyabilseydi... Geçmişin anıları bir türlü gözlerinin önünden silinmiyordu ki! Sanki geçmişin hesabını yapıyordu. Ama nedendi bu hesaplaşma? Daha bütün yaşam önündeydi, sevisi capcanlıydı. Ve mutluluk onu bekliyordu... Ama kalbinin bir yerinde, derinlerde artık eskisi gibi olamayacağını hissediyordu. Dört yıl önceki mutluluk artık yoktu. Sevgileri de eskisi gibi değildi. Vassilissa da başkalaşmıştı.

Neden böyleydi? Bu, kimin suçuydu?

Vassilissa uzanmış, ellerini kafasının altında kavuşturmuş, düşünmeyi sürdürüyordu. Bütün bu yıllar boyunca düşünmeye zamanı olmamıştı. Yaşamış, çalışmış, mücadele etmişti. Ama şimdi içinde birşeyleri unuttuğu, ihmal ettiği duygusu vardı. Niçin? Hareketteki ihtilaflar, görevlilerdeki iğrenç entrika anlayışlarından ötürü mü?

O zamanlar devrim yeni başladığında her şey başkaydı. Volodya da başkaydı. Doğru, o zaman da insan onunla beraberken akla karayı seçerdi. Sık sık önde gelen yoldaşlarla kapışır, ama Vasya her zaman onu akıl yoluna döndürürdü. Vasya'ya güvenir, onu izlerdi.

Beyazların büyük saldırısının başladığı sıralardı. Vilayet tehdit altındaydı. Vladimir cepheye gitmeye karar verdi. Vasya da bunu doğru buldu. Ancak bir konuda ısrarlıydı, gitmeden önce partiye girmesini istiyordu. O buna itiraz etti, direndi, ama sonunda üye oldu. Böylece bir Bolşevik olarak cepheye gitti.

Birbirlerine çok sık yazmıyorlardı. Bazen hiç beklenmeyen bir anda Vladimir bir iki günlüğüne geliyor sonra tekrar ayrılık haftaları, ayları gelip çatıyordu. Birbirlerini özlemeye bile zamanları yoktu. Birden komitede Vladimir hakkında dava açıldığını öğrendi. Ne olabilirdi? Vladimir nakliyecilikte çalışıyordu ve oradaki işleri ihmal etmiş olmalıydı. Aynı zamanda bu, onun pek de temiz olmadığı anlamına gelirdi.

Vasya yola çıktı. Bunun doğru olabileceğine inanmıyordu. Bu bir entrikaydı. Aptalca gevezelikti, iftiraydı. Daha fazla öğrenmek için acele ediyordu. Mesele ciddi görünüyordu. Henüz mahkemeye çıkarılmamıştı, ama işten el çektirilmişti. Stepan Alekseyeviç'den kendisini askerlere hediye gönderilmesine ilişkin bir işle görevlendirmesini rica etti. Üç gün sonra yoldaydı.

Kolay bir yolculuk olmadı. Yollar hep kapalıydı, aktarma trenleri yoktu. Kağıtlar düzenli değildi. Hediye vagonunu herhangi bir trene bağlamadılar. Tartışmalar ve uğraşmalar sonucu Vasya demiryolları kaosu içinde kendi yolculuğunu mümkün kılacak bir yol buldu. Çoğu kez gücünün sınırlarına yaklaştığını hissediyordu. İçindeki huzursuzluk arttıkça daha çok acı çekiyordu. Acaba mahkeme aşamasına gelinmiş miydi? Belki de artık çok geçti? İlk kez Vasya Vladimir'i ne kadar çok sevdiğini, onun kendisi için ne büyük önem taşıdığını farkediyordu. Ve ona, bir insanın sadece tek bir kişiye inanabileceği kadar inanıyordu! Diğerlerinin ona karşı duyduğu güvensizlik arttıkça (daha önce Anarşist olduğu için şimdi her türlü kötülüğü yapabileceğini sanıyorlar, diye düşünüyordu Vasya) kendisi de o kadar çok Vladimir'den yana çıkıyordu. Onun ruhunu kimse Vasya kadar iyi tanıyamazdı! Vladimir iyi huylu ve şefkatliydi Sadece görünüşte haşin ve sertti... Vasya onun iyilik ve sevgiyle daima doğruya yöneltilebileceğini biliyordu...

Onun içli bir insan olduğu doğruydu. Proleteryanın yaşamı hiç kolay değildi ki.

Vassilissa en sonunda karargaha ulaşıp, binbir güçlükle Vladimir'in kaldığı yeri öğrenebildi. Sağanak yağmur ve fırtına altında kenti bir başından öbür başına yürüyerek geçti. Neyse ki birisi ona eşlik ediyordu. Yorgundu, soğuktan titriyordu, ama buna rağmen soruşturmanın henüz sonuçlanmadığını öğrendiği için sevinçliydi. Ortalıkta kanıt yoktu. Savaş mahkemesi komisyonundaki üyelerin görüşleri farklıydı. Birçok şey söylenti ve ihbara dayanıyordu. Ama kendisini Vladimir'in karısı olarak tanıttığında karargahtakilerin yüzündeki o eğri gülümseme, kendisine gizli gizli göz atmaları ve sanki birşeyler saklamaları Vasya'yı şaşırtmıştı. Neydi acaba? Herşeyi öğrenmesi gerekiyordu. Moskova'dan gelmiş olan yoldaş Toporkov'a gitti. O Vladimir'in çalışma istemine değer veriyordu. Bu fesatın bir sonu gelmeliydi.Neden ona acı çektiriyorlardı? Başkaları da daha önceleri Menşevik veya Sosyal Devrimciydi ama kimse onlara karşı kışkırtmacaya kalkışmıyordu. Neden bir Anarşist onlardan daha kötü olsundu?

Sonunda Vladimir'in kaldığı tahta külübeye geldiler. Pencereler aydınlıktı ama kapı sımsıkı kapalıydı. Vasya'ya eşlik eden yoldaşı kapıyı güçlü bir biçimde tıklattı. Cevap yoktu. Vasya'nın ayakları bileklerine kadar sırılsıklamdı. Elbiseleri yaştı, donuyordu. Tekrar

görüşmenin sevincini değil, bir an önce sıcak kulübede elbise ve çoraplarını değiştirebilmeyi düşünüyordu. Beş gündür hemen hiç uyumadan Tepkişka'da* yolculuk etmişti.

"En iyisi cama vuralım' demişti refakatçısı. Bir dal koparmış ve onunla cama vurmuştu. Perde biraz açılmış ve Vasya Volodya'nın kafasını görmüştü. Sanki üzerinde sadece bir gömlek vardı. Omuz kenarından bir kadın başı göründü ve derhal kayboldu.

Vasya'nın içinden birşeyler koptu acıyla, içinin bulandığını hissetti.

"Artık kapıyı açın, yoldaş! Size karınızı getirdim!"

Perde kapandı, Volodya ve kadın silüeti gözden kayboldu. Vasya'yla refakatçısı kapı önünde basamakta duruyorlardı. Bekliyorlardı. Neden bu kadar uzun sürmüştü? Vasya'ya beklemenin sonu yok gibi gelmişti.

Sonunda kapı açıldı. Vladimir Vasya'yı kollarına aldı, kucakladı öptü. Yüzü sevinçten parlıyordu. Gözlerinde yaşlar vardı.

"Geldin! Sen bana geldin! Benim küçük değerli arkadaşım! Vasya, benim dostum!"

"En azından şu eşyaları alın" diye homurdandı refakatçı, "Ben bunları nereye götüreyim?"

"İçeri girin, eve! Biz de akşam yemeği yiyecektik. Ah, tümüyle ıslanmış ve donuyorsundur şimdi."

İçeri girdiler. Evin içi aydınlık ve temizdi. Bir yemek odası ve arkasında yatak odası. Masada başında beyaz kepi ve kolundaki kırmızı şeridiyle bir hemşire oturuyordu. Güzeldi. Vasya yeniden yüreğinin sızladığını duydu.

Volodya tanıştırdı. "Hemşire Barbara. Bu da karım Vassilissa Dementyevna."

Tokalaşmak için ellerini uzatırken ikisi de birbirlerini sınamak istermişcesine araştırıcı gözlerle bakıyorlardı.

"Sana ne oldu Vasya? Üstünü çıkarsana! Bu evin hanımı sensin. Görüyor musun, burada ne kadar iyi yaşıyorum? Senin tavanarasında yaşadığından daha iyi. Mantonu ver. Ne kadar ıslanmış! Ocağın üstüne asmak gerekli."

Hemşire ayağa kalktı.

"E, Vladimir İvanoviç, işler üzerine artık yarın konuşuruz."

(*) Isıtılabilir yük vagonu.

Vasya ve Vladimir'in ellerini sıkıp Vasya'nın refakatçisiyle birlikte gitti.

Vladimir Vasya'yı kollarına aldı, odanın içinde döndü durdu. Okşuyor, öpüyor, sevinçten ne yapacağını bilemiyordu..

Vasya'nın yüreği hafifledi, kendinden utandı. Ama iki öpücük arasında sormadan edemedi: "Kimdi bu hemşire?" Vladimir'in gözlerini daha iyi görebilmek için başına yana eğdi. "Hemşire mi? Şeyden ötürü gelmişti... Her tarafta sürekli tereddütler var. Görevden alınmış olmama rağmen bensiz yapamıyorlar. Birşey yolunda gitmeyince hemen bana koşuyorlar."

Konuyu davaya getirmek, ikisine de sıkıntı veren bu konuyu konuşmak için acele etti. . Vasya'yı yere indirdi, birlikte yatak odasına gittiler. Vasya'nın yüreği yeniden sızladı, yatak öyle düzensizdi ki sanki örtü üzerine aceleyle çekilivermişti.

Kısa bir an Vladimir'e baktı. O kollarını arkasına bağlamış –Vasya onun bu halini çok severdi– Odanın içinde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Davasını, nasıl olduğunu, nasıl başladığını anlatıyordu. Vasya dinliyor ve Vladimir için üzülüyordu. Herşeyin gevezelik ve hasetten ileri geldiğini açıkça hissediyordu. Volodya'sı temizdi. Buna ikna olmuştu. Zaten başka türlü de olamazdı.

Bavulundan bir çift çorap çıkardı ama ayağına giyecek başka çizmesi yoktu. Ne yapacaktı? Vladimir bunu farketti.

"İşte böylesin! Hiç bir zaman ikinci bir çift çizmen yoktur. Elbette ben senin için deri bulurum, ayakkabıcımız da hatırım için sana güzel bir çift ayakkabı yapar. Ama şimdi çizmelerini ben çıkaracağım. Ne kadar ıslanmış!"

Çizmeleri çıkardı, Vasya'nın ıslak çoraplarını yere attı ve onun soğuk ayacıklarını sıcak avuçlarının içine aldı.

"Ne küçük ayakların var, oyuncak gibi! Ah benim Vasya'm sevgilim!" Eğilip ayaklarını öptü.

"Ne yapıyorsun Volodya? Seni aptal!" diye güldü Vasya; yüreği sevinçle doldu.

Beni seviyor! Beni seviyor! Beni seviyor!

Çay içiyor, sohbet ediyor, birbirlerine akıl danışıyorlardı. Vladimir ona herşeyi anlattı. Uygunsuz zamanlardaki kaba davranışını, emirlere uymayıp kafasına göre hareket ettiği anları –emirlere kolayca uyamadığım Vasya da bilirdi- bir bir anlattı ve Lumpen nite-

likli, uygunsuz kişileri de işe karıştırdığını itiraf etti. Ama "ellerinin kirli olması"!... Vasya buna asla inanmamalıydı. Vladimir, önünde soluk soluğaydı, yüzü öfkeden kıpkırmızıydı.

"Sende böyle bir şey düşündün ha Vasya?.. Sen?"

"Değil Volodya, sadece hesapların pek açık olamayabileceğinden korkmuştum. Şimdi her şeyi çok sıkıştırıyorlar!"

"Hesaplar için hiç kafanı yorma. Bu işi tertipleyenler yaş tahtaya bastıklarını görecekler. Benim hesaplarım kristal gibi saydamdır. Amerika'da boşuna muhasebecilik öğrenmedim."

Vassilissa'nın yüreğinden bir taş kalkmış gibiydi. O halde gerekli olan, yetkili arkadaşlarla görüşmek, onlara bu meselenin nasıl bu noktaya kadar geldiğini göstermek için herşeyi açıklamaktı.

"Buraya gelmekle ne kadar iyi ettin!" dedi Vladimir. "Seni beklemeye cüret edemiyordum. Ne kadar çok işin olduğunu biliyor ve kocan, Volodya'n için zaman bulamayacağını düşünüyordum!.."

"Ama sen yanımda yokken hiç huzurum olmadığım bilmiyor musun? Hep endişe duyuyorum, acaba ne yapıyor, nasıl başına birşey geldi mi diye." "Sen benim koruyucu meleğimsin, Vasya. Bunu biliyorum!" Bu sözleri çok içten söyleyen Vladimir Vasya'yı öptü. Birden gözlerine düşünceli ve hüzünlü bir ifade geldi. "Vasya, ben senin değerinde değilim... Ama yine de hayatta herşeyden fazla seni seviyorum! Seni!.. Bunun dışında herşey saçma, aptalca!.."

Vasya onun bu halini anlamamıştı. Ama bu alışılmadık sert mizacın birden tutkulu bir şefkate dönüşmesine şaşıyordu.

Artık uyku zamanı gelmişti. Vasya yatağıyapmak istedi ve örtüyü kenara çekti. O da neydi? Şakakları zonklamaya başladı. Dizleri titriyordu. Bir adet beziydi yatakta duran... Çarşafın üzerinde kan lekesi vardı.

"Volodya!.. Bu ne?" Sesi zor çıkıyordu. Vladimir yatağa doğru atıldı. Öfkeyle adet bezini yere attı. "Tam bir rezil bu evsahibi kadın! Gittiğim sırada bunu buraya koymuş Yatağı kirletmiş." Çarşafları yere attı.

"Vladimir!"

Vasya gözleri faltaşı gibi açılmış ona bakıyor, bakışı herşeyi bildiğini söylüyordu.

Vladimir ona baktı ve sustu.

"Volodya!.. Neden? Niçin?"

Volodya ümitsizlikle kendini yatağa attı.

"Artık herşey bitti. Seni kaybettim. Ama sana yemin ederim Vasya, sadece seni seviyorum, sadece seni!"

"Neden bunu bana yaptın? Neden sevgimizi düşünmedin?"

"Vasya!.. Gencim. Aylarca yalnızlık... Bu adi yosmalar da hep çevremde dolaşıyorlardı... Hepsinden nefret ediyorum... Hepsinden! Bu yılışık kadınlar!.."

Ellerini Vasya'ya doğru uzattı, yanaklarından yaşlar akıyordu. Vasya'nın parmaklarını yakan gözyaşları...

"Vasya! Ne olur beni anla! Aksi takdirde mahvolurum! Bana acı... Hayat öyle zor ki!"

Vasya ona doğru eğildi, ta o zamanlar Sovyet'deki gibi başından öptü. Yüreği, kendisine küçük bir oğlan çocuğu gibi çaresiz bakan Vladimir için yeniden acı ve şefkatle doldu. Eğer kendisi de onu anlamayacaksa, kim anlayacaktı? Onu taşlayacak yeterince insan vardı... Kendisini üzdüğü için onun düşmesine seyirci mi kalacaktı? Kaderin onun için hazırladığı bütün darbeleri üstlenmeye kararlıydı... Eğer ilk gücenmede ondan yüz çevirecekse, sevgileri çok güçsüz demekti...

Vasya Vladimir'e yaklaştı, saçlarını okşamaya başladı. Susuyordu. Bir çıkış yolu arıyordu. Kapı vuruldu. Sert, kaba biçimde vuruluyordu. Ne olabilirdi?

Birbirlerine baktılar ve anladılar. Acele birbirlerini kucaklayıp ateşli öpüştüler. Antreye gittiler. Tahminleri doğruydu.

Soruşturma sonuçlanmıştı. Vladimir tutuklanacaktı. Vasya'ya yer sarsılıyor gibi geldi.

Vladimir sakindi. Eşyalarını topladı, Vasya'ya kağıtların nerede olduğunu, kimi tanık olarak çağıracağını, verileri kimden öğreneceğini söyledi. Götürüldü.

Aradan yıllar geçmişti, ama Vasya bu geceyi asla unutmayacaktı. Yaşamında hiçbir an bu gece kadar korkunç değildi ve de olamazdı.

Yüreği çifte acıyla parçalanıyordu. Kadınların yüzyıllarca eski, üstesinden gelinemeyen kaderi ve dosta, arkadaşa, çok sevilen birine karşı yapılan haksızlık, insanların kötülüğü ve dünyanın insafsızlığından duyulan acı...

Vasya yatak odasında deli gibi bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Bir türlü huzura kavuşamıyordu!

Bu odada onun gelişinden önce, bu yatakta Vladimir bir başka

kadını öpmüş, sevmiş, kucaklamıştı... Dolgun dudaklı, iri göğüslü bir güzeli... Belki de onu seviyordu? Belki de sırf Vassilissa üzülmesin diye gerçeği söylememişti?

Oysa o gerçeği bilmek istiyordu! Sadece gerçeği. Neden Vladimir'i bu gün almış götürmüşlerdi? Eğer burada olsaydı, ona herşeyi sorar, öğrenebilirdi... Burada olsaydı, haline üzülür, onu acı veren düşüncelerinden kurtarırdı.

Kadın kalbi tasa ve üzüntüden sancıyordu. Ve Vladimir'e öfke duyuyordu. Kendisine nasıl böyle davranabilirdi? Eğer sevseydi, bir başkasıyla birlikte olmak istemezdi. Ve eğer kendisini sevmiyorsa, bunu açıkça söylemeli, daha fazla yalanla onu üzmemeliydi.

Vassilissa bir köşeden ötekine seyirtiyor, bir türlü huzur bulamıyordu.

Birden yeni bir düşünce yüreğine bıçak gibi saplandı: Ya Vladimir'in davasında gerçekten ciddi kanıtlar varsa? Ya sadece ihtiyaten tutuklanmadıysa? Ya kötü niyetli bir takım adamlar onu gerçekten kirli bir işe bulaştırdılarsa?

Kadın yüreğinin acıları, dolgun dudaklı hemşire unutuldu, geriye onu yakıcı bir acıyla titreten endişe, Vladimir'in onuruyla oynanmasından duyulan boğucu sıkıntı kaldı. Ona çamur atmışlar, insafsızca tutuklamışlardı. Bunu yapanlar da arkadaşlarıydı!

Onun bir kadın olarak incinmesinin, yaralanmasının ne önemi vardı? Vladimir'e, sevdiğine, sözde arkadaşlarının reva gördüğü neydi? Hayır, onun başkalarını öpmesi değil, asıl acı olan devrimin bile gerçeği, adaleti getirmemesiydi.

Vassilissa fiziksel yorgunluğunu unutmuştu. Sadece ruhtan ibaretti. Düşünceleri yüreğini tırmalıyordu. Sabahı bekledi ve sabahla birlikte kesin kararını verdi: Vladimir için mücadele edecekti. Ona halel getirilmesine izin vermeyecekti. Hasetçilerin, komplocuların elinden kurtaracaktı. Tek başına herkese arkadaşının, kocasının, yoldaşının suçsuz olduğunu kanıtlayacaktı. Ona hiç yoktan çamur atmış, ününe halel getirmiş ve hakaret etmişlerdi.

Sabahleyin erken bir Kızıl muhafız ona Vlodya'dan bir not getirdi.

"Vasya! Karım! Benim sevgili dostum! Dava artık beni hiç ilgilendirmiyor. Varsın hepten mahvolayım. Sadece seni kaybedeceğim düşüncesi beni çılgına çeviriyor! Vasya, ben sensiz yaşayamam. Bunu bilmelisin. Eğer artık beni sevmiyorsan, benim için uğraşma.

Kurşuna dizseler de önemi yok! Senin, sadece senin Volodya'n!" Kağıdın kenarında da şunlar yazılıydı: "Bana inansan da inanmasan da yalnızca seni seviyorum. Ama ölünceye dek bunu söyleyeceğim" Diğer köşede bir cümle daha vardı: "Geçmişinden ötürü ben seni hiç ayıplamadım. N'olur şimdi de sen beni anlamaya ve affetmeye çalış. Bütün varlığımla seninim."

Vasya notu tekrar tekrar okudu. İçi hafifledi. Haklıydı. Kendisinin el değmemiş olmamasından ötürü hiç sitem etmemişti.

Ve erkekler... hepsi böyleydi! "Yosmalar" kendilerini onun kollarına attıklarında ne yapabilirdi? Rahip rolü mü oynamalıydı? Notu yeniden okudu ve öptü. Dikkatle katlayıp çantasına koydu. Artık harekete geçmeli ve Vlodya'yı kurtarmalıydı!

Vladimir için tasalanıyor, bir makamdan diğerine koşuyor, bürokratizm duvarına, insanların kayıtsızlığına kızıyor, sinirleniyordu. Vasya'nın bütün cesaretini, ümidini yitirdiği anlar oluyordu. Sonra yeniden, tüm gücünü toplayarak yeni bir cesaretle mücadeleye başlıyordu. Haksızlığın galip gelmesine izin vermeyecekti! Komploculların, hasetçilerin Volodya üzerinde zafer kazanmasına imkan tanımayacaktı.

En önemli olanı başardı: Yoldaş Toporkov meseleyi kendi inceleyecekti. Gerekli araştırmayı yaptıktan sonra şu karar dosyalara geçti: "Dava kanıtlanamayan suçlamalar nedeniyle düşmüştür. Zviridov ve Malitçenko tutuklanmalıdır." Ertesi günün sabahı Vasya yataktan kalkamadı. Ateşli tifüse yakalanmıştı. Aynı günün akşamı kimseyi tanımıyordu, hapisten çıkıp gelen Volodya'yı bile.

Vasya'nın hastalığı bunaltıcı bir rüya gibiydi... Yeniden kendine geldiğinde, akşamdı. Çevresine baktı. Tanımadığı bir odadaydı. Masanın üzerinde ilaçlar duruyor, yatağının kenarında boynundaki beyaz atkısıyla bir hemşire oturuyordu. Pek genç olmayan, sert ve metin yüzlü bir kadındı. Vasya ona baktı, yanıbaşında bir hemşirenin oturmasından rahatsız olmuştu. Boynundaki beyaz atkı ona acı veriyordu... Neden? Bir türlü bilemedi.

"İçmek ister misiniz?" Hemşire ona doğru eğilmiş ve bardağı ağzına uzatmıştı. Vasya içti ve tekrar kendinden geçti. Yarı uykulu sanki Volodya üzerine eğilmiş, yastıkları düzeltiyormuş gibi geldi. Ama bilinci onu yeniden terketti. Rüya görüyordu. Ama belki de bu gerçekti? Odada iki gölge vardı, hayır gölge değil kadındı, yok kadın da değildi... Biri beyaz, diğeri griydi. Dönüyor, birbirlerine

dolanıyorlardı... Bu bir dans değildi, birbirleriyle pençeleşiyorlardı. Vasya bunun kendisi için gelen ölüm ve yaşam olduğunu şimdi anlıyordu. Savaşıyorlardı... kim kazanacaktı?

Korktu Vasya, öylesine korktu ki bağırmak istedi ama sesi çıkmadı... Bu onu iyicene korkuttu... Kalbi patlayacakmış gibi çarpmaya başladı... bum... bum... bum... Sanki sokakta ateş ediliyordu.

Vasya gözlerini açtı. Gece lambaları cılız bir ışık veriyordu. Yalnızdı. Geceydi. Sessizce dinledi. Fareler döşemenin altında birşeyler yuvarlayarak hışırtı ediyorlardı. Ses hep yakından, daha yakından geliyordu... Şimdi yeni bir korku Vasya'yı sarmıştı. Ona öyle geliyordu ki fareler onun yatağına, Vasya'nın üstüne çıkmak istiyorlardı... Onları kovacak gücü de yoktu.

Vasya ağladı, zayıf bir sesle "Volodya, Volodya, Volodya!" diye çağırdı.

"Vasya, sevdiğim! Küçüğüm! Ne oldu?" Volodya üzerine eğildi ve tasalı gözlerle ona bakmaya başladı.

"Volodya yaşıyor musun? Bu gerçek mi?" güçsüz eliyle Volodya'nın başına dokunmaya çalıştı.

"Elbette yaşıyorum. Buradayım! Yanındayım sevdiğim! Niye ağlıyorsun? Benim Vasyuk'uma ne oldu? Rüya mı gördün? Kötü şeyler miydi?" Şefkatle elini öptü ve kısacık kesilmiş ıslak saçlarını okşamaya başladı.

"Hayır, hayır rüya değildi... Fareler çok gürültü yapıyordu..." diyerek zayıf bir gülümsemeyle Vasya kendini mazur göstermeye çalıştı.

"Fareler?" Volodya güldü. "Benim Vasya'm ne kadar cesurmuş, farelerden bile korkarmış! Bakıcıya seni yalnız bırakmaması gerektiğini söylerim. İyi ki tam şu sıra eve gelmişim!"

Vasya nerede olduğunu sormak istedi, ama o kadar güçsüzdü ki daha fazla konuşamadı. Ama bu güçsüzlüğün de hoş, uyuşukluk veren bir tarafı vardı. En güzeli onun yanıbaşında oturmasıydı.... Zayıf parmaklarıyla elini tuttu, bırakmadı.

Dudakları gülümseyerek "Yaşıyor" diye fısıldadı.

"Tabii ki yaşıyorum!" diye güldü Vladimir. Özenle Vasya'yı alnından öptü.

Vasya gözlerini açtı, "Peki benim saç örgüm ne oldu? Yoksa kestiler mi?"

"Ziyanı yok! Hiç aldırma! Şimdi tam bir oğlan çocuğu oldun.

İşte şimdi Vasyuk'sun!"

Vasya gülümsedi.Kendini mutlu hissediyordu. Öylesine mutlu ki insan böylesini ancak çocuklukta yaşıyabilirdi.

Volodya onu bırakıp gitmedi. Uykuya dalmasını beklerken Vasya'nın yanındaki sandalyeye oturup uyumasını gözledi.

"Uyu, Vasya uyu. Tekrardan sağlığına kavuştuğunda, beni yeterince görebileceksin... Eğer şimdi uyumazsan yeniden hastalanırsın, doktor da kötü bir bakıcı olduğumu söyleyerek beni azarlar."

"Gitmeyecek misin?"

"Nereye gideyim? Her gece senin yanında yerde uyuyorum. Senin yanındayken huzur içinde oluyorum. Gündüzleri işteyim."

"İşte?.. Nakliyecilikte misin?"

"Tabii! Herşey yolunda. Reziller tutuklandı... Ama artık konuşmamalısın, sabırsız Vasyuk! Uyu! Eğer uyumazsan ben giderim."

Vasya'nın zayıf parmakları Volodya'nın elini daha sıkı tuttu ve gözleri yavaşça kapandı.

Volodya yanında otururken, ona bu kadar ihtimam gösterir ve şefkatle bakarken uyumak ne güzel, ne tatlıydı.

"Benim sevgili..."

"Uyumalısın, seni kötü, itaatsiz çocuk!"

"Uyuyorum... Sadece seni seviyorum."

Volodya eğildi onun kapalı gözlerini dikkatle, şefkatle uzun uzun öptü...

Vasya mutluluktan ağlamak istiyordu. Ah, keşke şu anda ölebilseydi, hiç gam yemezdi. Bundan daha güzel bir mutluluk asla olamazdı.

Vassilissa bir zamanlar düşünmüş olduğu bu şeyleri anımsayınca birden ürperdi. Böylesi bir mutluluk duygusunu bir daha yaşayamayacak mıydı? Yüreğinin hissettiği, böyle büyük bir mutluluğun yaşamda sadece bir kez tadılacağı doğru muydu? Sevdiğine bir an önce kavuşmak için acele ettiği şu anda onu böylesi sevinçler, mutluluklar artık beklemiyor muydu?

Ona, sevdiğine gidiyordu. O, gelmesini istemiş, kendisini bekliyordu. Sırf gelmesi için bir arkadaşını göndermiş, yolculuk parasını ve elbiselik kumaşı yollamıştı. Demek ki kendisini hala seviyordu. Neden o halde o eski, güzelim mutluluk geride kalmış olsundu? Vasya'nın bu mutluluğa tüm varlığıyla inanmak istemesine karşı

bir kuşku yüreğini kemiriyordu. İnancını yitirmişti. Ama neden? Ne değişmişti ki?

Vasya bu kuruntuları bir yana bırakıp yeniden geçmişi düşünmeye koyuldu... Aniden ayrılmışlardı. Vladimir cepheye gittiğinde Vasya çok zayıftı, ayağa bile kalkamıyordu. Birbirlerinden sevgiyle ayrılmışlardı. "Hemşire"nin sözünü artık hiç etmiyorlardı. Vasya hemşirenin Vladimir açısından bir bardak içkiden farklı olmadığını anlamıştı. "İçilmiş ve unutulmuş...

Vasya kendini toparlamış ve hemen çalışmaya başlamıştı.

O günler herşeyin eskisi gibi iyi olabileceğine inanıyordu. Oysa şimdi anlıyordu ki, o sıralarda bile yüreğini ezen birşeyler, bir huzursuzluk vardı. Nemli, dolgun dudaklı hemşireden ötürü duyduğu güceniklik miydi yoksa?.. Elbette Vladimir'i seviyordu. Ortak endişe ve hastalık onları birbirine daha çok bağlamıştı. Eskiden de birbirlerini severlerdi, ama bu kadar "yakın" hissetmezlerdi. Şimdi ortak dertler onları birbirine daha da kaynaştırmıştı... Ama Vasya sevgilerinde bir bahar sabahının aydınlık sevincini artık duyamıyordu. Gökyüzünü kaplayan kara bulutlar gibi sevgileri kararmıştı. Ama buna karşın daha derinleşmiş ve güçlenmişti.

Kaldı ki o zamanlar sevinçlere sevgilere ve duygulara yer var mıydı?

Cepheler, ayrılmalar, komplolar, komünistlerin seferber edilmesi dönemiydi... Dört bir yandan tehdit ediliyorlardı. Herkes gırtlağına kadar işe gömülmüştü. Vasya kaçıp gelenlerle uğraşıyordu. Sovyet'in konut dairesindeydi. Kendi düşüncelerine göre ortaklaşa bir ev kurma tasarısı, Stepan Alekseyeviç'in yardımıyla, orada çalışırken olgunlaştı. Alekseyevic Vasya'yı her açıdan destekliyordu. Vasya enerjik bir biçimde, bu işe sarıldı.

Aylarca böyle yaşadı. Arada Vladimir'i düşündüğü oluyordu, o hep kalbindeydi. Ama onu özleyecek zamanı pek olmuyordu... Onun da bir sürü işi vardı. Herşey yolunda gidiyormuş gibiydi. O da ağzını pek fazla açmıyor, "yöneticiler"le iyi geçiniyordu.

Vasya birgün tavan arasında hiç beklenmedik bir sürprizle karşılaştı. Vladimir geri çekilme sırasında, bir çarpışmada yaralanmıştı. Yarası tehlikeli değildi, ama dinlenmeye ihtiyacı vardı. İzin almış, karısının yanına kalmaya gelmişti.

Vasya sevinmişti, ama bir yandan da kafasında "Neden tam şu sırada?" düşüncesi vardı. Sanki iki ay önce veya bir ay sonra ola-

maz mıydı? Şu sıralar Vasya'nın o kadar çok işi vardı ki başını kaşıyacak vakit bulamıyordu. Konut dairesinin yeniden organizasyonu gerekiyordu. O günlerde bir de kongre yapılacaktı. Vasya komün evi uğruna mücadele ediyordu. İşin sonu gelecek gibi görünmüyordu. İşlere yetişmek için bin parçaya ayrılmak zorundaydı. Ve şimdi Volodya gelmişti, yaralıydı, bakıma ihtiyacı vardı. Nasıl becerebilecekti? Bu tasalardan ötürü içten sevinemiyordu.

Ama Vladimir bir çocuk gibi sevinçliydi. Ona beraberinde çizme getirmişti. Vasya'ya verdiği sözü tutmuştu.

"Bir giy Vasya, bakalım ayacıklarında nasıl duracak?"

Vassilissa'nın hiç zamanı yoktu. Konut dairesindeki toplantıya yetişmesi gerekiyordu. Ama Vladimir'i kıramadı, çizmeleri giydi. İlk kez ayaklarını görüyor gibiydi. Gerçekten ayakları oyuncakmış gibi ufacıktı.

Mutluluktan gözlerinin içi parlayarak Volodya'ya baktı, ona teşekkür etmeyi bile unutmuştu.

"Seni o kadar çok kollarıma almak isterdim ki Vasyut'ka, ama elimden ötürü yapamıyorum. Senin ufacık ayacıklarını ve kahverengi gözlerini seviyorum!"

Vladimir memnun, canlı, sevinçliydi. Anlatıyor, şakalar yapıyordu.

Ama Vasya'nın çoktan toplantıda olması gerekirdi. Sadece yarım kulakla dinliyordu. Komodinin üzerindeki küçük aynanın yanındaki çalar saate bir göz attı... Dakikalar hızla birbirini kovalıyordu... Toplantıda onu bekliyorlardı,. kızacaklardı. Herkesi geciktiriyordu. Başkan olarak geç gitmeye hiç hakkı yoktu.

Vassilissa ancak akşama doğru eve döndü. Çok yorgundu. Yine bazı tatsızlıklar olmuştu, dertler peşini bırakmıyordu.

Tavanarasına çıkarken düşündü: "Volodya'nın burada olması ne kadar iyi. Ona kaygılarımı anlatabilirim!" ... Odadan içeri girdi. Volodya yoktu. Nerede olabilirdi? Kasketi ve paltosu askılıkta duruyordu.

Çok kısa bir süre için dışarı gitmiş olmalıydı. Ortalığı toparladı, çaydanlığı petrol ocağının üzerine koydu. Volodya hala ortalıklarda yoktu.

Nereye takılmış olabilirdi? Koridora çıktı, kimseler görünmüyordu. Biraz daha bekledi. Huzursuzlanmaya başladı. Nerede kalmış olabilirdi?

Yeniden koridora çıktı, kulak kesildi.

Vladimir, Fedosseyev'lerin odasından çıktı. Arkadaş gibi gülerek birbirleriyle vedalaşıyorlardı... Neden Volodya bu insanların yanına gitmişti? Ne tür dolaplar çevirdiklerini biliyordu!

"Nihayet gelebilmişsin Vasya! Ümitsizlikten bu kafeste neredeyse kendimi asacaktım. Gün boyu yalnızdım. Yoldaş Fedosseyev'e rastladığım iyi oldu. Beni yanına çağırdı.

"Onlara fazla yanaşma Volodya. Ne kadar hilekar olduklarını sen de biliyorsun!"

"Bu kafeste can sıkıntısından ölmemi mi istiyorsun? Sen bütün gün evin dışında olmazsan, ben de Fedosseyev'lere gitmem!"

"Ama benim görevlerim var! Eve erken gelebilsem, ben de çok memnun olurdum, ama gelemiyorum... Mümkün değil!"

"Açık, yapman gereken şeyler var! Sen tifüs olduğunda ben nasıl yapıp da geceleri senin yanıbaşında oturuyordum? Ve gündüzleri seni görebilmek için boş zaman yaratıyordum!.. Vasya sana yaralı olarak geldim... Bak hala ateşim var..."

Vasya Volodya'nın sesinde bir sitem sezdi. Bütün gün evde olmadığı için gücenmişti demek. Ama ne yapabilirdi? Konut dairesi tam şu sırada organize edilmeliydi. Ardından da kongre vardı...

"Bana öyle geliyor ki gelişim seni sevindirmedi" dedi Vladimir, "Senin böyle davranabileceğine hiç inanmazdım.

"Nasıl böyle söylersin? Nasıl olur da sevinmem?.. Ben?.. Sen benim en sevgili, en değerli varlığımsın! Sen benim kocamsın!"

Vladimir Vasya'nın boynuna atıldı. Az daha petrol ocağına çarpıyordu. "Öyle mi?.. Ben de sanmıştım ki artık beni sevmiyorsun! Belki başka birini buldun! Öylesine soğuk, öylesine kayıtsızdın ki gözlerin de yabancılaşmıştı. Eskisi gibi şefkatle bakmıyordu."

"Öyle çok yoruluyorum ki Volodya! Artık herşeyle mücadele edecek gücüm kalmadı..."

"Sen benim yorulmaz küçük kavgacımsın!"

Vladimir Vassilissa'yı göğsüne bastırdı, öptü.

Tavan arasındaki "Kafes"te böyle yaşıyorlardı. Başlangıçta işler yolundaydı. Vasya herşeye karşın sevinçliydi. Kendini hem işe hem kocasına adamak zor gelse de...

İnsanın yanıbaşında konuşabileceği, danışabileceği, hayal kırıklıklarını anlatabileceği ve birlikte planlar yapabileceği birisinin olması iyiydi.

Sadece ev işleri ona güç geliyordu. Vladimir cephedeyken iyi beslenmeye alışmıştı. Ama Vasya'nın bütçesi neye yeterdi ki? Öğlen yemeklerini devlet mutfağından yiyordu. Çay için şekeri yoktu, nöbet şekeri ile idare ediyordu. İlk günler Vladimir'in getirdiği yiyecekler yetti.

"Biraz yiyecek getirmiştim, un, şeker, sucuk... Günü birlik yaşayan bir serçe gibisindir bilirim."

Volodya'nın getirdikleri bittiğinde, devletin verdiği erzağı almak gerekmişti. Ama bu Volodya'nın hoşuna gitmedi. Suratını asarak. "Beni hep darı ve arpayla mı besleyeceksin? Ben tavuk değilim!"

"Hiçbirşey bulunmuyor, ben de Pajok'larımla yaşıyorum"

"Nasıl! Fedosseyev'lerin de senden fazla birşeyi yok, ama dün güzel bir öğlen sofrası kurdular: Soğanlı ringa balığıyla kızarmış patatesler."

"Bayan Fedosseyeva'nın ev işlerini yürütecek zamanı var. Ama ben... sen de görüyorsun, gücüm tükenene kadar çalıştığım halde, işlerimin üstesinden gelemiyorum."

"Çok fazla üstleniyorsun, ondan böyle oluyor. Neden bu komün evi için huzurunu bozuyorsun? Fedosseyev'ler diyordu ki..."

"Fedosseyev'lerin ne dediğini ben de biliyorum!" diye yerinden fırladı Vasya. Vladimir'in düşmanlarıyla düşüp kalkması onu incitiyodu. "Ve eğer sen de onun sözüne kulak verip, ve birlikte bana karşı konuşuyorsan, bu hiç de arkadaşca bir tavır değil!"

Birbirleriyle atışmaya başladılar. İkisi de öfkelenmişti. Ama sonra kendi kendilerine kızıp barıştılar. Vasya şimdi kocasına daha iyi bakamadığı için tasalanıyordu. O yaralı halde kendisine geliyor, Vasya da önüne devlet mutfağının yemeğini koyuyordu. Oysa kendisi hastayken, o daha iyi bakmış ve söz verdiği çizmeleri de getirmişti.

Vasya, Volodya önüne konulanı yemediği için üzgündü. İki üç kaşık çorbadan iki üç kaşık höpürdeterek içmiş, sonra da tabağı önünden itmişti.

"Bu bulaşık suyunu içeceğime aç kalırım, daha iyi! Çay yap ve biryerlerden ekmek bulmaya çalış. Ben sana cepheden un gönderirim. Sen de ödünç aldığın yere verirsin.

Bu böyle devam edemezdi, bir çözüm yolu bulmak gerekiyordu.

Vasya aceleyle toplantıya gitti. Ama kararlar ve arpadan kafasında birbirini kovalıyordu.

Volodya'ya öğlen yemeğinde ne yedirecekti? Birazcık zamanı olsaydı, bir çıkış yolu bulurdu. Düşünür, bu işi yoluna koyardı.

Yolda giderken kuzenine rastladı. Vasya sevindi, kendisine yardımı dokunabilirdi. Okulu yeni bitirmiş, uyanık, atik bir kızı vardı. Ailesiyle birlikte oturuyor, çalışmadığı için annesine ev işlerinde yardımediyordu. Adı Styosa'ydı. Kuzenle çabucak anlaştı. Styosa gündüzleri gelecek ve işlerini halledecekti. Vasya'da Pajok'larının yarısını kuzenine verecekti. İçi rahatlamış olarak toplantıya gitti. Yarın Volodya içine sine sine yemek yiyebilecekti.

Styosa becerikliydi. Volodya'yla da iyi anlaşıyordu. Ev idaresini birlikte üstleniyorlar, bazı şeyleri Pajok verip alıyorlar, bazılarını da Volodya kooperatiften veya eski arkadaş çevrelerinden bulup getiriyordu. Vasya memnundu. Volodya da eskisi gibi yemekten şikayetçi olmuyordu. Ama şimdi Vasya'ya güceniyordu. "Başka herşey için tasalanıyorsun, bir tek benim değerim yok!"

Vasya acı çekiyor, iş ve Volodya arasında iki parçaya bölünüyordu. Niye böylesine ters bir zamanda gelmişti?

Vladimir'e bu durumu açıklamaya çalıştı. Oysa o sinirlenmiş, hiçbirşey anlamamış gibi davranıyordu.

"Çok yorgunum Volodya. Artık gücüm kalmadı"

Ama Volodya kızgındı. Vasya bunun böyle devam edemeyeceğini biliyordu. Uzun bir aradan sonra kocası ziyaretine geliyor ve o bütün gün iş peşinde koşturup, ortalıktan kayboluyor, akşamları geç saatte geldiğinde ise yorgunluktan bitap halde kendini yatağa zor atıyordu. Bu durumda öpüşmenin bir anlamı kalır mıydı!.. Bir keresinde çok kötü olmuştu; Volodya sarılıp okşamaya başlamış ama yatağa uzandığı anda Vasya uyuya kalmıştı.

Vladimir ertesi sabah kendisine takıldı: Cansız bir vücudu sevmek ne kadar da hoştu!.. Şaka yollu dile getirmeye çalışıyordu, ama ağrına gittiği belliydi. Vasya kendini iyi hissetmiyor, ona karşı suçluluk duyuyordu. Volodya sevilmediğine gerçekten inanabilirdi. Ama her şey için gerekli gücü Vasya nereden bulacaktı?

Bir gün eve her zamankinden daha erken geldi. Volodya kendine öğle yemeği hazırlıyordu.

"Ne oldu? Styosa nerede?"

"Senin Styosa'n beş para etmez. Onu hiç yoktan yere kovmadım elbette.Sana uzun boylu ne anlatayım? Sinirlenirsin. Adi, kokuşmuş şey, ondan tek bir iz burada kalmamalı."

Vasya Styosa'ya çok kızmış olması gerektiğini anlayınca daha fazla soru sormamaya karar verdi. Düşündü ki, Styosa muhtemelen bir şey çalmıştı. Şimdi böyle şeyler sık oluyordu.Vladimir eşyaları konusunda çok titizdi. İyi huylu olmasına ve dostlarıyla sahip olduğunu severek paylaşmasına karşın böylesine bir mülkiyet duygusu vardı. Birşey kendisine sorulmadan asla alınmamalıydı. Bunu hiç affetmezdi. "Şimdi ev işleri ne olacak?"

"Ev işlerinin allah belasını versin! Lokantaya gideceğim. Arkadaşlar buldum. Açlıktan ölmem!"

Styosa Vasya'yı konut dairesinde buldu, pajoklarını istedi.

"Vladimir Ivanoviç'le ne oldu Styosa? Ne kusur işledin?"

"Hiç bir kusur işlemedim." Styosa kızgın gözlerle baktı, tarağını saçlarına daha bir sıkı yerleştirdi. "Senin Vladimir Ivanoviç bana askıntı oldu, ben de ona iyi bir tokat attım. Uzun süre kan tükürdü. Bir daha böyle bir şeye kalkışmaz."

"Ne saçmalıyorsun Styosa, Vladimir Ivanoviç seninle sadece şakalaşmak istemiştir."

Vasya sakin kalmaya çalıştı, ama gözlerinin önünde herşey birden kararadı.

"Hoş şakalar bunlar! Beni yatağın üzerine fırlattı. İyi ki güçlüyüm. Ben istemeden kimse beni elde edemez!"

Vasya olan bitenin sadece şaka, oyun olduğuna Styosa'yı ikna etmeye çalışıp, Vladimir'in kendisine çok kızdığını söyledi. Styosa dudak büktü. Neyse neydi, artık kendisini ilgilendirmiyordu. Bir daha evlerinden içeri adım atmayacaktı. Pajoklar da vız gelirdi.

Vasya'nın yüreği kararmıştı. Volodya'yı kınamıyordu, gücenmemişti. Kendisi hatalıydı. Neden o kadar soğuktu? Volodya'yı incitmiş, o da sonunda gerçekten kendisini sevmediğine inanmıştı. Sadece Styosa'ya davranışı iyi değildi. Neden kıza el sürmüştü? O daha çocuk sayılırdı! İyi ki hayatı şimdiden tanıyordu. Yoksa başına ne gelecekti? Birşey Vasya'nın yüreğini habire kemiriyordu. Kararsızdı: Herşeyi bildiğini Vladimir'e söylemeli miydi, yoksa hiç ağzım açmamalı mıydı?

Vasya Vladimir'le konuşma imkanını bulamadı.

Yeni bir dönem başlamıştı. Vladimir eski arkadaşlarını, kooperatifleri memurları arayıp bulmuştu. Şimdi bütün gün ortalarda yoktu. Birbirlerini görmüyorlardı. Vasya sabahları konut dairesine giderken Vladimir uyuyordu. Gündüzleri uğradığında evde bula-

mıyordu. Akşamları döndüğünde tavanarası hala boştu...

Vasya huzursuzdu. Ne yapacağını bilemiyordu, uyumalı mı yoksa çay hazırlayıp onu mu beklemeliydi? Akşam yemeğini petrol ocağının üzerinde ısıttı, kağıtlarını ertesi gün için düzene soktu, koridordaki ayak seslerine kulak vermeye başladı.

Vladimir değildi.

Petrol ocağını söndürdü. Tutumlu olmak gerekiyordu. Yeniden kağıtlarına döndü, raporlara göz attı, dilekçeleri düzenledi. Birisi hızla basamakları çıkıyordu. O muydu? Hayır, Vladimir değildi.

Vasya yatağa uzandı, yorgunluktan uykuya daldı. Ama uykudayken bile kulağı kapıdaydı. Sevdiği gelmiyor muydu? Onsuz herşey hüzünlü ve soğuktu.

Vladimir bazen eve neşeli dönüyor Vasya'yı uyandırıyor ona sarılıyordu. Olup bitenleri Vasya'ya anlatmak için yanıp tutuşuyordu. Binlerce planı vardı. Vasya da kendini iyi ve sevinç dolu hissediyor, bütün tasaları kayboluyordu.

Ama bazen ağır adımlar, yaslı gözler, çatık kaşlar ve pek ayık sayılmayacak bir kafayla geldiği de oluyordu. Kendi kendine sitem ediyor, ama özellikle Vasya'ya serzenişte bulunuyordu: Bu ne biçim hayattı? Kafeste yaşıyor gibi bir damın altındaydılar ! Hiç bir sevinç, hiç bir eğlence yoktu. Bir kadın, ama karısı gibi değil! Bir çocukları bile yoktu.

Özellikle son sözü Vasya'ya acı veriyordu. Bir çocuk yapmayı hiç düşünmemişti ama ona bu sevinci tattırmayı çok isterdi. Olmuyordu! Hamile kalmıyordu!.. Başkaları çocuk yapmaktan kendilerini nasıl koruyacaklarını bilmez ve buna üzülürlerken, Vasya'ya annelik sevinci esirgenmişti.

Doktor "Kansızlıktan" demişti.

Vladimir Vasya'yı keyiflendirmeye niyetlenmiş, tiyatro için bilet bulmuştu.

Vasya konuştukları saatte eve geldi. Vladimir ayna önünde durmuş süsleniyordu. Güzel giyinmişti, tekrardan "beyefendi" gibi görünüyordu. Vasya güldü, ona takıldı, güzel kocasını sevdi.

"Peki sen ne giyeceksin? Vladimir meraklı gözlerle baktı. "Hiç pazar günü kıyafetin yok mu?"

Vasya güldü. Pazar günü kıyafeti de neydi? Herhalde Amerika'da insanlar böyle temizlenip, hergün için hangi giysiyi giyeceklerini düşünürlerdi. Vasya temiz bir bluz ve Volodya nın getirdiği yeni çiz-

meleri giyecekti. Bütün süsü bu kadarcıktı.

Vladimir suratını astı, yüzüne kötü bir ifade geldi, Vasya tedirginleşti.

"Sanıyor musun ki tiyatroda insanlar sadece ayağına bakacaklar ve üzerine çuval bile giysen olur?"

"Niye böyle kızdığını anlamıyorum Volodya?"

"Bu düzen yandaşlarına insan nasıl kızmaz?.. Hapishanedeki gibi bir yaşam getirdiler: Hiç bir eğlencen hiç bir düzenli evin, hiç bir doğru dürüst elbisen yok. İnsan senin yanında sanki bir kafesteymiş gibi yaşıyor, su içip, üstünkörü birşeyler yiyor, kaba kaba elbiseler giyiyor... Ben Amerika'da işsizken bile bundan daha iyi yaşamıştım..."

"Ama insan her şeye bir anda sahip olamaz! İçinde yaşadığımız yıkıntıyı sen de biliyorsun."

"Senin yıkıntından bana ne! Ne biçim örgütleyiciler bunlar! Herşeyi yakıp yıktılar, şimdi birileri yeniden kurmak isteyince bağırıyorlar: Siz burjuva olmak istiyorsunuz! Geriye!.. Hayır siz yaşamayı bilmiyorsunuz! Herşey bundan bozulup dağılıyor... Ben devrimi böyle bir yaşam sürmek için yapmadım!"

"Ya, demek ki biz devrimi kendimiz için yaptık!"

"Peki ya kimin için?"

"Herkes için?"

"Burjuvalar için de mi?"

"Ne saçmalıyorsun? Elbeti burjuvalar için değil, proleterya için, işçiler için!"

"Peki sence biz neyiz? Biz işçi, proleter değil miyiz?"

Tartıştılar, tartıştılar az daha tiyatroya geç kalıyorlardı.

Sokaklardan, ilkbahar çamurunun içinden geçerek gidiyorlardı. Vladimir önde, hiç ağzını açmadan, geniş adımlarla yürüyordu. Vasya onu izlemekte güçlük çekiyordu. "Böyle koşma Volodya! Nefes nefese kaldım."

Öfkeli biçimde durdu ve bekledi. Şimdi daha yavaş yürüyordu, ama suskunluğu sürüyordu.

Tiyatroda Vladimir tanıdıklarıyla karşılaştı. Perde arasını onlarla birlikte geçirdi. Vasya yalnız başına oturmak zorunda kaldı.

Tiyatroya gelmiş olmaktan hiç bir sevinç duyamamıştı. Ne içindi bu yitirilmiş akşam? Bu yüzden yarın iki kat fazla çalışması gerekiyordu.

Vladimir'in yolculuğundan kısa bir süre önce kongre başladı. Delege olmamasına rağmen Vladimir de katıldı. Yoğun ve ateşli tartışmalar oldu. Fraksiyonlar oluştu. Vladimir Vasya'nın tarafındaydı, bütün gücüyle onların fraksiyonundan yana tavır alıyordu. Tanıdıklarıyla, arkadaşlarıyla yitirecek zamanı yoktu artık. Vasya'yla Vladimir'in arasından su sızmıyordu. Kongreye beraber gidiyor, sonra birlikte eve dönüyorlardı. Evde, izleyecekleri politikayı tartışıyor, nasıl tavır alacaklarını konuşuyorlardı. Vasya'nın odası aynı fraksiyondan arkadaşlarla dolup boşalıyordu. Birlikte kararlar alıyorlardı. Daktilonun tıkırtısı hiç kesilmiyordu. Daktiloculan Vladimir'di. Vasya'nın odasında hoş bir uyum vardı, neşeyle ve telaşla çalışılıyordu. Direniş niyet ve istekleri tek bir potada eritiliyordu. Tartışılıyor, kavga ediliyor, ama aralarındaki "dayanışma"eksilmiyordu. Ateşli tartışmalar bazen tatlı bir gülücükle, nedensiz, yalnız gençlere özgü bir gülücükle, nedensiz, yalnız gençlere özgü bir gülücükle kesiliyordu. Mücadele hoşlarına gidiyor, gençlik coşkuları canlanıyordu.

Stephan Alekseyeviç de yanlarındaydı. Masada oturuyor, gri tüccar sakalını sıvazlayıp, dostça, neşeli gözlerle gençleri seyrediyordu. Vassilissa'nın hep onunla fısıltıyla konuşacağı bir şeyleri oluyordu. Vassilissa'ya değer veriyordu. "Bu kızın açık bir kafası var" diyordu. Ama sanki Vladimir'e karşı tavrı daha soğuktu. Bunu farketmek Vasya'ya acı verdi. Bunu Vladimir'e karşı haksızlık olduğunu düşünüyordu. Ama Vladimir de kendini Stephan Alekseyeviç'den uzak tutuyordu.

"Senin Stephan Alekseyeviç bence çok kaygan. Bugünün insanı değil. O komünist bir savaşçı değil, sadece illegal dönemlerin bir politikacısı, o kadar".

Vasya'nın fraksiyonu yenildi. Ama beklenenden daha fazla oy aldılar. Bu bile bir zaferdi!..

Kongrenin bitmesinden az önce, Vladimir'in izni sona erdi. Vasya'nın yine ikiye parçalanması gerekti. Bir yandan kocasına yolda gerekli olacakları temin ederken, öte yandan kongrede bulunması gerekiyordu...

Ama yüreği sevinçliydi. Bir kez daha derinden hissetmişti ki kocası sadece kocası değil, aynı zamanda gerçek bir dostuydu. Fraksiyonlarına çok büyük yardımı dokunmuştu, ondan gurur duyuyordu. Yoldaşları gitmesini istememişlerdi.

"Sağlıcakla kal Vasyuk'um! Serçem tavan arasında yine tek başına kalacak... Artık tasalarını anlatabileceği kimsesi yok. Ama çalışırken kimse de onu rahatsız etmeyecek."

"Sen beni rahatsız mı ettin?" Vasya sarılıp okşamaya başladı.

"Kocanın zamanını aldığını sen kendin söyledin. Ev işlerinden şikayet ettin."

"Ah, bunun sözünü etme. Sensiz her şey daha kötü!"

Başını onun göğsüne yasladı.

"Sen benim sadece kocam değil, aynı zamanda dostumsun. Onun için seni bu kadar çok seviyorum!"

Şefkatle, huzur içinde vadalaştılar.

Vladimir'i yolculadıktan sonra, Vasya tekrar aceleyle kongreye döndü. Birlikteyken ne kadar iyi olsa da insan tek başına daha özgür, diye düşündü. Sevgili orada olduğu sürece düşünceler bölünüyor ve iş ilerlemiyordu. Şimdi kendini tümüyle işe adayabilirdi. İş ve huzur. Kocası yanındayken yeterince uyuyamıyordu bile.

Kongrede Stephan Alekseyeviç "Kocanızı yolculadınız mı?" diye sordu.

"Evet Vladimir gitti."

"Böylesi daha iyi. Onunla birlikte olmak gücünüzü aşıyordu."

Vasya şaşırmıştı. Stepan Alekseyeviç bunu nereden biliyordu? Sustu, onaylamak istemiyordu.

Tren sabah istasyonda olacaktı. Daha şafak sökmeye başlarken Vassilissa ayaktaydı. Eşyalarını toplaması, Volodya'nın, hoşuna gitmek için giyinmesi gerekiyordu. Az değildi, tam yedi aydır ayrıydılar!

Vassilissa kendini hafif ve sevinçli hissediyordu. Kompartmanın penceresinden giren baharı içine çekti.

Nepmanşe yatağın içinde geriniyordu. Sırt üstü yatmış, elindeki aynayla yüzünü inceliyordu. Oysa Vasya çoktan yıkanmış, buklelerini dikkatle taramış ve Gruşa'nın diktiği yeni kıyafetini giymişti. Aynada kendisine bakıyordu. Sadece gözlerini görüyordu. Gözleri sevinç ve umutla öylesine parlıyordu ki bütün yüzünü güzelleştiriyordu.

Herşey tamamdı... Bu kez Volodya "lumpence" göründüğü için sitem edemeyecekti.

Bir istasyon. Vassilissa pencereden dışarıya sarktı. Sabahın erken

saatinde güneş pırıl pırıldı. Kuzeyde daha baharın gelmesine çok varken, burada her taraf çiçekle doluydu. Ağaçlar da çiçek açmıştı. Yabancı, değişik ağaçlardı. Yaprakları kara ağaç yaprağına benziyordu, ama renkleri daha yumuşaktı ve her tarafı bembeyaz çiçeklerle doluydu. Leylağa benziyorlardı, ama leylak da değillerdi. Güzelim kokuların pencereden içeri doluyordu. "Ne ağaçları bunlar" diye biletçiye sordu. "Bizde böylesi yok"

"Beyaz akasya!"

"Beyaz akasya? Ne güzeller." Biletçi birkaç dal koparıp Vasya'ya getirdi. Nasıl da kokuyorlardı! Ve Vasya öylesine sevinçliydi ki ağlamak istiyordu. Çevresindeki herşey öylesine güzel ve başkaydı ki! Ve sonra... sonra... Bir saat içinde Volodya'yı, sevdiğini görecekti!

"Birazdan varır mıyız?" diye sordu biletçiye Vasya. Ona sanki tren hiç ilerlemiyormuş gibi geliyordu. Demiryolu makasında tren yeniden durdu. Soludu, soludu ama bir türlü hareket etmedi. Sonunda yola koyuldu.

Kent görünmeye başladı.Katedral. Garnizonlar. Ön mahalleler. İstasyonun peronları. Volodya neredeydi? Nerede?

Vasya pencereden dışarı bakıyordu. Oysa Volodya vagona öbür ucundan binmiş ve yanına gelip Vasya'yı kucaklayıvermişti.

"Volodya sen burada mıydın, beni korkuttun!"

Öpüştüler.

"Hemen eşyalarını ver. Bu, bizim sekreterimiz! Ivan Ivanoviç lütfen bagajı alınız. Otomobile gidiyoruz. Şimdi birkaç atım var Vasya, bir inek, bir otomobil, birkaç domuz yavrusu da bulacağım. Çok yerimiz var, tam bir çiftlik. Kendin de göreceksin. Mülk sahibesi gibi yaşayacaksın. İşler yolunda. Kısa süre önce Moskova'da şubemizi açtık." Vladimir raporunu sürdürdü. Şu anda onu neyin meşgul ettiğini düşüncelerinin neyle dolu olduğunu yeterince hızlı anlatamıyordu. Vasya arabada yanında oturuyor ve onu dinliyordu. Volodya'nını şleri üzerine konuşmak onun çok ilgisini çekse de şu anda kendi üzüntü ve sevinçlerini anlatmak onun kendisinden ayrı nasıl yaşadığım duymak isterdi. Ke.'isini özleyip özlemediğini, Vasya'yı bekleyip beklemediğini duymayı yeğlerdi.

Eve geldiler. Bahçe içinde tek katlı bir evdi. Ergenlik çağına varmamış bir kapıcı çocuk sırmalı kasketle kapı önünde bekçi duruyordu. Arabadan inmelerine yardım etti.

"Şimdi bakalım Vasya ev hoşuna gidecek mi? Çatıaltındaki kafesinden daha iyi mi?"

Merdivenler halıyla kaplıydı. Bir ayna. Antre. Vasya şapka ve mantosunu çıkardı. Misafir odasına girdiler. Bir kanepe, koltuklar, yerde halı. Yemek odasında büyük bir saat. Altın çerçevelerin içinde durmuş bir zaman. Duvarda geyik boynuzları.

"E, hoşuna gitti mi?" Vladimir gururlu, ışık saçıyordu.

"Hoşuma gitti" dedi Vasya güvensiz ve çevresine bakındı. "Burada herşey çok güzel."Hoşuna gidip gitmediğini kendisi de bilmiyordu. Herşey alabildiğine yabancı, samimilikten uzaktı.

"Orası da yatak odamız." Vladimir kapıyı ardına kadar açtı. Yatak odasının bahçeye bakan iki penceresi vardı. Vasya'nın hoşuna gitti.

"Ağaçlar!" diye sevinçle bağırdı. "Beyaz akasyalar!" Pencereye doğru koştu.

"Önce odaya bir bak, bahçede yeterince dolaşacaksın nasılsa! Burayı senin için böyle güzel düzenledim. Herşeyi kendim aradım ve bulup yerleştirdim. Buraya taşındığım andan itibaren sadece seni beklemeye başladım."

"Teşekkürler sevgilim!" Vasya Volodya'yı öpmek için ona doğru eğildi. Ama o bunu farketmemiş gibi Vasya'yı omuzlarından tuttu ve dolaptaki büyük aynaya doğru çevirdi.

"Bak ne kadar rahat! Giyindiğin zaman aynada kendini tümüyle görebilirsin. İçinde raflar var, iç çamaşırları, şapkalar, süs-püslerin için..."

"Benim de ne şapkalarım ne süs-püslerim var ya! Tam adamına söyledin! Vasya güldü. Volodya öne doğru ilerledi: Bak nasıl bir yatak! Örtüsü ipekten. Binbir güçlükle arayıp buldum. Sadece bana ait demirbaş eşya olarak almadım. Geceleri odada pembe bir lamba yakıyorum."

Vladimir Vasya'yı ordan oraya götürüyor, en ufak ayrıntıya kadar gösteriyor ve bir çocuk gibi seviniyordu. "Benim küçük karıma rahat bir yuva kurmamış mıyım?"

Vasya dinliyor, onun duyduğu sevince gülümsüyor, ama yine de kendini orada rahat hissetmiyordu. Söyleyecek bir şey yoktu, odalar güzeldi, harikaydı! Perdeler, halılar ayna... Bütün bunlar hoştu, güzeldi, ama kendisini sanki bir başkasının evindeymiş gibi hissediyordu.

Vasya'nın ihtiyacı olan bu değildi. Üzerine kitaplarını ve kağıtlarını koyabileceği bir masa bile yoktu. Sadece bir şey çok hoşuna gitmişti: Yatak odasındaki bahçeye bakan pencereler ve beyaz kokulu akasyalar.

"Yıkan hazırlan, ondan sonra kahvaltı edeceğiz." Vladimir böyle söyledikten sonra perdeleri kapattı.

"Niye kapatıyorsun?" Vasya onu durdurdu. "Bahçeyi görebilmek öylesine güzel ki!"

"Olmaz, gündüzleri perdeleri kapatmak gerekli, yoksa örtüler solar."

Gri perdeler, pencereden içeri giren bahçenin yeşilini örten ağır gözkapakları gibi kapandılar. Oda grileşti, hüzünlendi, daha da yabancılaştı... Vasya ellerini yıkadı, aynanın önünde buklelerini itinayla taradı.

"Senin üstünde ne var? Gönderdiğim kumaştan kendine elbise yaptın mı?"

"Evet, o kumaştan..." Vasya övgü duymayı bekleyerek sorar gözlerle Volodya'ya baktı.

"Şuna doğru dürüst bir bakayım!" Vasya'yı o yana bu yana çevirdi. Vasya, yüzünden hoşuna gitmediğini anladı.

"Kalçalarının üzerine kumaşı yığmak da aklına nerden geldi? İnce bir bedenin var, modern elbiselere uygun. Bu garip şeyi nerden buldun?"

Vasya anlamadan bakıyordu, kıpkırmızı olmuştu. Kendini suçlu hissediyordu. "Nasıl hilkat garibesi? Gruşa şimdi bunun modern olduğunu söylemişti."

"Ne anlar senin Gruşa'n. Kumaşı ziyan etmiş. Papaz karısı gibi görünüyorsun. En iyisi bunu çıkarıp her zamanki eteğini giy, o zaman kendine benzersin. Böyle ne tavuskuşusun ne de karga."

Volodya, Vasya'nın yüzündeki hayal kırıklığını görmeden, kahvaltı hazırlığıyla ilgilenmek için yemek odasına gitti.

Vasya, yüreği burkuk, aceleyle Gruşa'nın diktiği elbiseyi çıkardıve eski eteğini, bluzunu giyip, deri kemerini taktı.

Artık sevinçli değildi. İki damla gözyaşı eski bluzunun üstüne düştü. Hemen kurudular. Vasya'nın gözlerinde öfkeli bir soğukluk parlamaya başladı.

"Kahvaltı için "müdürün kahyası" Marya Semyonovna bekliyordu. Orta yaşlarda, iri, gürbüz, sağlam yapılı bir kadındı.

Vasya selamlaşmak için elini uzattı. Marya Semyonovna yemek odasını terkedince "Yaptığın gereksizdi" dedi Vladimir. Evin hanımı gibi davranmalısın yoksa burnu büyür."

Vasya kocasına şaşkınlıkla baktı. "Ama bunu hiç anlamıyorum!"

Vladimir Vasya'nın tabağına yiyecek koydu. Vasya'nın cam birşey yemek istemiyor, kendini rahat hissetmiyordu.

"Lütfen şu masa örtüsüne bak, Morosavşes keteni. Peçetelerin deseni de örtününkiyle aynı. Her zaman yaydırtmıyorum, çok pahalıya temizleniyor. '

"Bütün bunları nereden buldun? Gerçekten hepsini satın mı aldın?" Vasya kesin araştıran gözlerle Vladimir'e baktı.

"Şunun düşündüğüne bak!.. Bugün böylesine bir mobilyanın kaça mal olduğunu biliyor musun? Milyarlara! Sen benim müdür olarak bütün bu zenginlikleri satın almama yetecek bir gelir kazandığımı mı sanıyorsun? Bunların hepsi demirbaş olarak bana geçti. Benim gelişim de iyi bir zamana rastladı. O sıralar resmi makamlardan böylesi şeyler para ödemeden temin edilebiliyordu. Elbette iyi ilişkilerin de yardımı dokundu... Artık bu iş bozuldu. Kimse kimseye böyle mobilya vermiyor. Ancak nakit para karşılığı olabilir. Kışın bazı şeyleri kendi hesabıma satın aldım.Yatak odasındaki aynalı dolabı, sonra ipekli yatak örtüsünü. Misafir odasındaki lamba..." Vladimir memnun, rahat hepsini söyledi.

Vasya'nın bakışı soğuklaştıkça soğuklaştı. Gözleri öfkeli öfkeli parlamaya başladı. Artık bu gözler kahverengi değil, bir kedinin gözleri gibi yeşildi.

"Bütün bu ihtişam sana kaça maloldu?" Vasya'nın sesi titriyordu. Öfke doluydu. Vladimir bunu farketmedi. Soslu pirzolasını yiyor ve bira içiyordu.

"Evet, kredi ve taksitle ödeme de hesaba katılırsa, ortalama tutar aşağı yukarı..."

Vasya'yı etkilemek amacıyla duraklayarak oldukça yüklü bir rakam söyledi. Bir yandan da gülen gözleriyle alaycı bir gururla Vasya'ya bakıyordu. Gördün mü, senin kocan nasıl bir adam!

"Vasya, sana ne oluyor?"

Vasya yerinden fırlamış, Vladimir'in üzerine eğilmişti. Yeşil gözleri öfkeliydi.

"Bu parayı nereden buldun? Derhal söyle nereden?"

"Vasya neyin var, sakinleş biraz! Bunu şerefsiz bir biçimde kazandığıma gerçekten inanabilir misin? Yoksa paranın değerinden haberin mi yok? Önce benim gelirimi bir hesapla, kendin de göreceksin" Aylık gelirlerini ve aldığı primleri saydı.

"Bu kadar para alıyorsun ha? Aylık? Peki o zaman bir komünist olarak bu parayı nasıl böylesi değersiz şeylere, abese harcayabilirsin? Kıtlık büyüyor. Dört bir yanımız kıtlık! Açlık!.. Ve işsizler? Onları unuttun mu? Bu kadar çabuk mu gerçek bir "Müdür Beyefendi" oldun?"

Vasya Vladimir'in başucuna dikildi ve yeşil, kötücül gözleriyle baktı. "Evet, Müdür Beyefendi cevaplayınız."

Ama Vladimir teslim olmadı. Vasya'yı akıl yoluna çevirmek, sevgiyle ikna etmek istiyordu. Gülerek "Çatıdaki serçe gibi yaşıyor, paranın değerini bilmiyorsun. Başkaları daha çok kazanıyor ve daha farklı yaşıyorlar. Gerçekten pek zarif ve şık, ortalarda dolanıyorlar" dedi.

Vasya dinlemiyordu. Sözlerle ikna edilecek gibi değildi. Israrla bu noktanın üzerinde duruyor, hesap soruyordu: Neden Vladimir bir komünist gibi yaşamıyordu? Etrafta açlık ve kıtlık kol gezerken o parasını böyle aptalca şeyler için nasıl sokağa atardı?

Vladimir Vasya'ya bu yolla diş geçiremeyeceğini kavradı. Başka türlü denemeliydi. "Politik açıdan" anlatmaya çalışmalıydı: Bir müdürün sunduğu hizmet böyleydi. Belirli yönetmelikler vardı. Esas olan işletmenin gelişmesi, firmanın para kazanması için elden gelen herşeyin yapılmasıydı. Ve işte bu noktada Vladimir çok yetenekliydi. Vasya bir yıl içinde başardıklarını görmeliydi. Herşeyi ıssız bir yerde kurmuş, kazancı arttırmıştı. Şimdi bütün tröst, onun şubesine uygun olarak faaliyet gösterecekti. Vasya kendisi de görecekti, o "namuslu" yaşıyor ve orada çalışan herkesin istisnasız son yükleyiciye kadar hepsinin sorunlarıyla da ilgileniyordu. Vasya önce konuyu kavramalıydı, ondan sonra başka türlü düşünecekti. Vladimir arkadaşı, karısı, yoldaşı Vasya'sının böylesine davranacağını ve düşmanlarıyla aynı telden çalacağını doğrusu beklememişti. Bu koşullarda çalışmak zordu. Bütün gücünü harcıyarak çalışıyor, ama yine de eleştiriliyordu. O kadar ki kendi karısı bile ona karşı çıkıyor, mahkum ediyordu. Vladimir gücenmişti, öfkeliydi. Gözleri kızgın bir kurdun gözleri gibi Vasya'yı yakmak istercesine bakıyordu. Güvensizliğinden ve haksız yargılarından ötürü. Vasya dinle-

di, tekrar düşündü. Belki de haklıydı. Şimdi herşey değişikti. Asıl olan hesapların tutması ve işlerin yapılmasıydı. Halkın servetinin artması gerekiyordu.

"Belki de kendi evimi kurduğum, bazı şeyleri temin ettiğim için? İlelebet komün evlerinde mi yaşamalıyım? Evet niçin biz Amerikan işçilerinden daha kötü yaşayalım? Bir kez görmelisin orada nasıl yaşadıklarını. Piyanoları, Ford arabaları, motosikletleriyle."

Marya Semyonovna birkaç kez yemek odasına gözatmıştı. Biran önce omleti getirmek istiyor,ama ikisinin yemek yemek yerine didiştiklerini farketmişti. Eskiden devrim öncesinde hizmetlerinde çalıştığı "gerçek hanımefendi ve beyfendi"lerde de böyleydi. İster gerçek hanım-beyfendiler olsun ister komünistler, hem aynı hikayiydi. Bu arada olan, omlete oluyordu. Soğuyordu.

Vladimir Vasya'ya her yeri gezdirdi, dolaştırdı, yönettiği işletmeyi gösterdi. Yazıhaneye, depoya, görevlilerin evlerine götürdü. Hatta muhasebe bürosuna bile soktu. "Şu defterlerimize bak bir kere! Böylesi hesap tutmayı hiç bir yerde bulamazsın! Herşeyi ne kadar titiz, düzenlediğime bak da ondan sonra müsrif olduğumu söyle. Muhasebeciden basitleştirilmiş, ama doğru olan muhasebelerin temel ilkelerini Vasya'ya açıklamasını istedi. Merkezi yönetimde bu muhasebe sistemini özellikle övmüşlerdi.

Vasya dinliyordu. Anlatılanların hepsini anlamıyordu, ama burada tüm işlerin, işe duyulan sevgiyle eniyi biçimde yapılmış olduğunu görüyordu. Volodya tüm benliğiyle işin içindeydi. Vasya'yı şirket memurlarının evlerine de götürdü. Özellikle kadınlara memnun olup olmadıklarını sordu.

Zafer kazanmış bir edayla Vasya'ya baktı. Hoşnut olup olmadıkları sorusuna her yerde verilen cevap aynıydı: Bugünlerde bundan daha iyi olunamazdı. Desteğine, yardımına şükrederek yaşıyoruz, Vladimir Ivonoviç.

"Görüyor musun? Birde benim müsrif olduğumu iddia etmiştin. İnan bana, önce memurların ihtiyaçlarıyla uğraştım. Yapabileceğim herşeyi yaptım. Ancak ondan sonra kendimi düşündüm. Nasıl yaşadıklarını görüyorsun! İşçilerin durumu da bürodaki memurlardan kötü değil. Özellikle onlar için çaba gösterdim. Gerçekten elimden gelebilen herşeyi yaptım."

"Pekala, yapmış oldukların iyi. ama ya onlar? Onlar kendileri

için ne yaptı?"

"Ne garip düşüncelerin var Vasya. Bizim ortak çıkarlarımız var. Müdürün bir tarafta, işçilerin karşı tarafta durduğudönemler eskidenmiş. Bizde artık böyle değil. Sen de kendi bataklığının sınırları dışına çıkmayan bir sivrisinek gibisin."

Bu bir şakaydı, ama Vasya'ya Vladimir'i gücendirdiği için duyduğu hoşnutsuzluğun bir ifadesi gibi gelmişti. Gün boyu Vasya'yı işletmenin binalarında dolaştırdı. Vasya yoruldu, şakakları atmaya başladı. Yan tarafına sancılar giriyor, sırtı ağrıyordu, keşke evde olsa uzanıp uyuyabilseydi. Başı vagon tekerleklerinden çıkan gürültüyle dolu, kazan gibiydi. Ama Volodya yemeğe misafirlerin geleceğini, Vasya'nın onları "ağırlaması" gerektiğini söylemişti.

Eve geldiler, antreye girdiler. Kapıcı çocuk kapıyı açtı ve bir emir bekler gibi durup kaldı. Vladimir baktı, cebinden çıkardığı not defterine birşeyler yazarak yaprağı çocuğa uzattı.

"Haydi çabuk Vasya, sakın gecikme! Cevabı doğrudan bana getir. Anladın mı?" Vasya'ya döndü ve onun acayip, yarı kabahatli, yarı soran gözlerle kendisine baktığım gördü.

"Sana ne oldu, Vasyuk? Niye böyle şaşkın bana bakıyorsun?" Sesi güvensiz, araştırıcı idi.

"Hiç! Kapıcı çocuğun da adı demek Vasya"

"Pek tabi. Evimde iki Vasya olması seni rahatsız eder mi? Hele bakın!. Kıskandın mı? Ama tasalanma, senin gibi bir Vasya yeryüzünde yok ve ben sadece seni seviyorum."

Şefkatle Vasya'yı kucakladı, gözlerine baktı ve öptü. Gün boyunca ilk kez ona böylesine sarılıp, okşuyordu. Kol kola yatak odasına gittiler.

*

Öğlen yemeğine misafirler geldi.Savelyev ve yönetim sekreteri Ivan Ivanoviç. Savelyev açık gri takım elbise giymiş, uzun boylu, zayıf bir adamdı. Seyrek saçları itinayla taranmıştı. İşaret parmağında bir şövalye yüzüğü vardı. Gözleri akıllı, biraz da kurnaz bir ifadeyle bakıyordu. Sinekkaydı traşlı yüzündeki gülümseme iyicil değildi. Vasya'ya öyle geliyordu ki, o herşeyi gözlemliyor ve kendi durumu iyi olduğu sürece çevresinde olup bitenler onu hiç ilgilendirmiyordu.

Vasya'yı selamlarken elini dudaklarına götürdü. Vasya elini derhal geriye çekerek, "Buna alışkın değilim" dedi.

"Nasıl arzu ederseniz. Ancak ben genç bir bayanın elinin öpülmesine hiç de karşı değilim. Hem hoş bir şey, hem de kocanın kıskanmasını gerektirecek bir durum değil. Ama siz Vladimir Ivanoviç pek kıskanç olmalısınız? İtiraf edin!" Bunu söylerken Vladimir'in omzuna vurdu, o da güldü.

"Vasya mükemmel bir kadındır, insanın onu kıskanması gerekmez."

"O halde kocasını hiç örnek almıyor?" Vladimir'e göz kırptı. Birden Vladimir'in gözleri büyüdü, dehşete düştü.

"Sanırım buna yol açacak herhangi bir neden yaratmadım..."

Ama Savelyev onun sözünü kesti: "Peki tamam! Sizi, siz kocaları tanıyoruz. Ben de bir zamanlar evliydim. Şimdi çok şükür bekar yaşıyorum."

Savelyev Vasya'nın hiç mi hiç hoşuna gitmedi. Ama Volodya onunla iş üzerine, politika üzerine arkadaşıymışcasına konuşuyordu. Vasya onun gibi bir "spekülatör"le politika üzerine konuşmaz ve komitesi başkanına gülmezdi. Bu arkadaşlıktan vazgeçmesi için Volodya'yı ikna etmek gerekiyordu.

Öğlen yemeğinde şarap içildi. Sekreter İvan Ivanoviç şarabı ağzı kapalı bir sepette gizlice getirmişti. Henüz gerçekleştirilememiş büyük miktardaki mal nakliyatından ötürü huzursuzdular, fuara çok geç kalınacağından korkuyorlardı.

Vasya onları dinledi, sorunun özünü kavramaya çalıştı. Ama ona öyle geliyordu ki konuşulan şeyler pek önemli değildi. Bir türlü "ana konuya" gelinmiyordu. Öte yandan şakakları zonkluyor, gözleri yanıyordu. Yemeğin bir an önce bitmesini istiyordu.

Yemekten hemen sonra Vladimir arabayı kapı önüne çektirdi. Nakliye konusunda önemli bir toplantıya gitmesi gerekiyordu.

"Gerçekten bugün toplantıya gidecek misiniz? Karınızın geldiği gün? Onun yanında kalmalısınız. Bu hoş bir şey değil Vladimir Ivanoviç." Savelyev çarpık bir gülümsemeyle bakıyordu.

"İmkansız!" diye sözünü kesti Vladimir ve özenle bir sigara yaktı. Gitmemeyi çok isterdi ama işler!..

"Her madalyonun iki yüzü vardır" demekten kendini alamadı Savalyev. Ve Vasya'ya öyle geldi ki Vladimir'e göz kırparak onunla alay ediyor. İğrenç spekülatör!

"Ben sizin yerinizde olsam bugün herşeyi erteler ve ilk geceyi karımla geçirirdim. İşler kaçmıyor." Vladimir cevap vermedi, ama sinirli bir hareketle kasketini aldı.

"Haydi, Nikarov Platonoviç, gitmiyor muyuz?" Gittiler. Ivan Ivanoviç de gitti. Vasya yalnız kaldı. Kendisine yabancı gelen, o büyük, boş evde tek başına. Odalarda dolaştı. Herşey hüzünlü, ıssız ve soğuktu. Pencerenin önünde durdu. Sonra ipek örtülü yatağa uzandı ve derhal uyudu.

Vasya biri dürtmüş gibi uyandı. Karanlıktı, lambayı yaktı ve saate baktı. Onikiyi çeyrek geçiyordu. Bu kadar uzun uyuduğuna şaştı. Geceyarısıydı. Vladimir hala yoktu.

Vasya kalktı, yüzünü yıkadı ve yemek odasına geçti. Sofra akşam yemeği için hazırlanmıştı. Işık yanıyordu, etraf boş ve sakindi. Diğer odalar karanlıktı. Mutfağa gitti. Marya Semyonovna etrafı düzeltiyordu.

"Vladimir Ivanoviç henüz gelmedi mi?"

"Hayır, gelmedi."

"Toplantılardan eve hep böyle geç mi gelir?"

"Duruma göre."

Marya Semyonovna aksi ve suskundu.

"Peki siz? Onu mu bekleyeceksiniz? Yatmaya gitmeyecek misiniz?"

"Vassya'yla nöbetleşiyoruz. Bir gün o bekliyor, bir gün ben."

"Vladimir bu saatte de akşam yemeği yer mi?"

"Misafir getirdiyse, yemek te yer. Yoksa doğrudan odasına gider."

Vasya biraz daha dikilip bekledi, ama Marya Semyonovna mutfak işleriyle öylesine meşguldu ki, Vasya'ya bakmadı bile.

Vasya yatak odasına döndü ve pencereyi açtı. Dışarda sakin, serin bir ilkbahar gecesi vardı. Akasyalar kokuyordu. Kurbağalar öylesine yüksek bir sesle ve garip bağırıyorlardı ki önce Vasya onların gece kuşu olduklarını sandı.

Gökyüzü karanlıktı, çok pek çok yıldız göğü aydınlatıyordu. Vasya bahçenin karanlığına, gökyüzüne, yıldızlara baktı... İçi sakinleşti. Savelyev'i, spekülatörü unuttu. Vladimir'in istemeden de olsa gün boyu neden olduğu kırgınlıkları, güceniklikleri de unuttu. Vasya bütün yüreğiyle, ona, sevdiğine yardım etmek, yol göstermek için geldiğini hissediyordu.

Nepçilerle bir kez ilişkiye girildimiydi, insan istemeden yolundan sapabilirdi. Bu yüzden karısı ve dostu olarak kendisini çağırmıştı.

Vasya Vladimir'in herşeyi nasıl özenle döşediğini düşününce bu kez ondan gurur duydu.Nasıl da yetenekliydi! Şimdi herşeyi gündüzkinden farklı görüyordu. Açık, anlışılır, ferah...

Böyle derin düşüncelere dalmışken arabanın gelişini, Vladimir'in yollukların üzerinden geçerek yanına varışını fark etmedi. Sesini duyduğu anda korkuyla yerinden sıçradı.

"Böyle derin derin ne düşünüyoruz, benim küçük Vasyuk'um?"

Vladimir ona doğru eğildi, gözleri huzursuz ve şefkatliydi.

"Geldin mi sevgilim? Öylesine özlemle seni bekledim ki!" Boynuna sarıldı. Vladimir aşklarının ilk aylarındaki gibi onu kucağına aldı ve küçük sevgili bir çocuk gibi odadan odaya taşıdı.

Vasya sevinçli ve mutluydu. Volodya onu seviyordu! Hem de eskisi gibi seviyordu! Ah ne kadar da aptaldı! Gündüzün hiç olmayacak şeylerden gücenmişti!

Birlikte çay içtiler, sevgi dolu, samimi sohbet ettiler. Vasya Savelyev'e ilişkin yargısını söyledi. Onunla arkadaşlık etmek iyi olmayabilirdi. Vladimir itiraz etmedi. Kendisinin de ona saygı duymadığını, ama becerikli bir işadamı olduğu için ihtiyaç duyabileceklerini, başlangıçta o olmadan işletmenin çalışır hale sokulmasının imkansızlığını anlattı. Eskiden beri çok geniş bir çevresi vardı. Tüccarlar ona güveniyor, onun aracılığıyla tüccarlarla bağlantıya geçmek mümkün oluyordu. Volodya da ondan çok şey öğrenmişti. Dürüstçe söylemek gerekirse, birinci sınıf birburjuvaydı,insan olarak beş para etmizdi, ama ticari açıdan yeri doldurulamazdı. Bu yüzden yerel görevliler, "süper zekalar", Savelyev'i tutukladıklarında, onu kurtarmak için uğraşmıştı. Moskova'dakiler Savelyev'in konumunu doğru takdir ediyordular. Bu yüzden yerel görevliler iyi bir azar işitmişti...

"İyi ama sen kendin bana onun ellerinin temiz olmadığını yazmıştın."

"Sana nasıl açıklasam? O bizim temsilcimiz. Bu arada elbette kendi payım da unutmuyor. Ama diğerlerinden daha fazla değil. Sonra diğerleri tembel tembel oturuyor, hiç bir iş yapmıyor, oysa o titizlikle çalışıyor. Ve çıkarı olduğu için işini iyi biliyor."

Vladimir yine de onunla daha az görüşeceğini vaat etti. İş işti,

ama bu yüzden arkadaşlık etmek de gerekmiyordu.

Çaylarını içtiler ve kolkola yatak odasına gittiler. Vladimir Vasya'nın başını göğsüne dayadı, buklelerini öptü ve düşünceli, şefkatli bir sesle "Böylesine sevgili, aziz bir kafa... Bana yabancı olabilir mi? Senin gibi bir arkadaş Vasya, hiç bir yerde yok. Sadece seni seviyorum, küçük kavgacı!" dedi.

Vasya geç uyandı. Vladimir çoktan işe gitmişti. Kendini iyi hissetmedi. Yan taraflarına aniden sancı geliyordu,öksürüyordu, ateşi vardı. Acaba yolda mı üşütmüştü? Yoksa yeniden ortaya çıkan eski derdi, ciğerleri miydi? Dışarda güneşli, güzel bir hava vardı, ama Vasya bir şala sarındı. Hareket edecek, ayakta duracak gücü kendinde bulamadı. Marya Semyonovna odaya girdi, kapı ağzında durup, ellerini önünde kavuşturarak bir şey beklermişcesine Vasya'ya baktı.

"Günaydın Marya Semyonovna"

"Günaydın" diye cevapladı hım bir sesle. "Öğlen yemeği için ne emrediyorsunuz? Vladimir Ivanoviç gitmeden önce herşeyi sizin düzenleyeceğinizi söyledi. Misafirler gelecek."

Vasya utanmıştı. Neye karar vermesi gerektiğini bilemiyordu. komün evindeyken hep devlet mutfağından yemek yemişti.

Marya Semyonovna Vasya'nın bu konuda tümüyle deneyimsiz olduğunu görünce kendisine bazı yemekler önerdi.

Vasya hepsini kabul etti. Sadece fiyatlarına ilişkin bilgi istedi, acaba pahalı olmayacak mıydı?

Marya Semyonovna dudak kıvırarak "E, iyi bir öğlen yemeği isteniyorsa, tasarrufta bulunulamaz. Parasız hiç bir şey yok. Komünistler Pajok'ları da kaldırdı."

"Paranız varmı?"

"Dünden biraz birşey kaldı, ama bugüne yetmez. Et pahalı, ayrıca tereyağı da almak gerekli"

"Yani Vladimir size hiç para bırakmadı?"

"Hayır bırakmadı. Sadece, Vassilissa Dementyevna'ya gidin ve herşeyi onunla halledin dedi."

Şimdi ne yapabilirdi? Marya Semyonovna duruyor ve para bekliyordu. Gitmeye niyeti yoktu. Vasya'nın birazcık parası vardı, ama böyle ev masraflarına harcanırsa, kısa sürede biter, elinde avucunda hiç bir şey kalmazdı. Bu da hiç iyi olmazdı.

"Belki siz bana kendi paranızdan biraz avans verebilirsiniz ve

Vladimir Ivanoviç sonradan öder!" diye tavsiyede bulundu Marya Semyonovna.

"Doğru, bunu hiç düşünmemiştim!"

Böylece anlaştılar.

Marya Semyonovna işinin başına gitti, Vasya bahçeye çıkmak için acele etti. Yorgun düşünceye kadar bahçenin küçük yolunda bir aşağı bir yukarı dolaştı. Kendini çok güçsüz hissetti. Yatağa uzanıp eline bir kitap aldı ve hemen uykuya daldı.

Vasya yatakta yatıyordu, yanaklarında iki kırmızı leke ateş gibi yanıyordu. Ağır, sıkıntılı rüyalar onu hırpalıyordu. Uyandı çevresine bakındı ve kızdı. Neden uzanmıştı ki? Şehri dolaşmak daha iyi olurdu.Vladimir'e hasta olmak için gelmemişti ki!.. Ama kafasını kaldıracak gücü bulamıyordu. Gözlerini kapadı, derhal düşünceleri içiçe geçmeye, karışmaya başladı. Ne tam uyuyordu ne de kestiriyordu, ama bilinci tümüyle yerinde değildi.

"Vassilissa Dementyevna, Vladimir Ivanoviç birazdan yemeğe gelir. Üstünüzü giyinmeniz gerekli. Ben de yatağı yapayım, düzensizlikten hiç hoşlanmaz"

Marya Semyonovna Vasya'nın üzerine doğru eğilmiş duruyor, sanki ona açıklamada bulunmak istiyordu.

"O kadar geç oldu mu?"

'Beşe geliyor. Sabah kahvaltısı da etmediniz. Sizi uyandırmak istedim, ama ne kadar derin uyuduğunuzu gördüm. Bu yolculuktan ileri geliyor. Hala etkisindesiniz."

"Belki yolculuktan, belki de üşüttüm. Donuyorum."

"Yünlü elbisenizi giymeniz gerek, o daha sıcak tutar. Üzerinizdeki entari bir işe yaramaz."

"Kostümüm bir şeye benzemedi. Kocamın hiç hoşuna gitmedi."

"Niye bir şeye benzemesin? Hiç de fena değil. Belki kalçalarda çok fazla kırma var, beli de tam oturmamış. Şu sıralarda bel yeri burada... Ben de terzilik yaptım. Kıyafetlerden anlarım. İsterseniz eteğinizi düzeltirim. Elbisenizi öyle değiştiririz ki, Vladimir Ivanoviç tanıyamaz bile."

"Öğlen yemeğine yetişir mi?"

"Bunu istemeyin! Hayır, yavaş yavaş, aceleye getirmeden yapacağız. Şimdi siz siyah eteğinizi ve elbisenizin ceketini giyin. İkisi bir arada gayet şık görünecek."

Vasya şimdiye kadar ayna önünde hiç bu kadar uzun kalmamıştı. Marya Semyonovna devamlı birşeylerini değiştiriyordu. Şurada bir yere topluiğne takıyor, öte yanda birşeyleri dikiyordu. Sounda gayet iyi oldu, sade ama zarif. O kadar ki, Vasya'nın bile hoşuna gitti. Acaba Vladimir ne diyecekti?

Tam bitirmek üzereydiler ki, Vladimir misafirlerle birlikte geldi. GPU'dan bir yoldaş ve karısı. Bıyıkları iki yana iğne gibi sipsivri burulmuştu. Dizlere kadar bağlı sarı çizmeleriyle züppe gibi giyinmişti. Bu da kendine toplumcu diyordu!

Adam Vasya'nın hiç hoşuna gitmedi. Karısı "sokaktan" birisi gibi süslenip püslenmişti. Üzerinde hafif bir akşam elbisesi vardı. Beyaz ayakkabılar giymiş, omuzlarına kürkten bir atkı sarmıştı. Parmaklarında yüzükler parlıyordu.Vladimir elini öptü. "Bayan"la yarenlik ediyor, şakalar yapıyordu. Ne konuşuyorlardı? Vasya bir türlü kavrayamıyordu. Herşey saçmaydı. Volodya nezaketle kadına doğru eğilmiş, fingirdeşiyordu.

Vasya G.P.U.'dan olan yoldaşın yanında oturuyordu ama ne konuşacağım bir türlü bilemiyordu. O bir yabancıydı.

Yemekte tekrar şarap içildi. Vladimir kadehini bayanınkiyle tokuşturdu, ona birşeyler fısıldadı, birlikte güldüler. Vasya üzüldü. Ama kocası onu hiç önemsemiyordu. Sanki karısı orada değildi. Tuhaf! Vasya bundan hiç hoşlanmadı.

Oruç üzerine güle oynaya bir konuşmadır gidiyordu. Bayan, dindar olduğunu, oruç tutmadığı zamanlar bile günah çıkartmaya gittiğini söyledi. Bu mümkün müydü? G.P.U'dan bir yoldaşın karısı nasıl böyle ortodoks olabilirdi?.. Vasya'nın suratı asıldı. Öfkelenmişti. Vladimir'e de kızıyordu, ne biçim arkadaşları vardı? Yemekten sonra Ivan İvanoviç geldi. Savelyev'in tiyatroda bir loca ayırttığını ve hepsini davet ettiğini söyledi.

"Tiyatroya gelmek istiyor musun Vasya?'. diye sordu Vladimir.

"Savelyev'le mi?" Vasya kocasının gözlerine baktı. O hiçbir şey anlamamış gibi davrandı.

"Evet ya, Nikanor Platonoviç'le! Hep beraber. Bu akşam yeni bir operet var. Eğlenirsin. Neşeli olmalı"

"Hayır ben gitmeyeceğim."

"Niçin gitmiyorsun?"

"Kendimi iyi hissetmiyorum. Yolda üşütmüş olmalıyım."

Vladimir baktı.

"Gerçekten Vasya. İyi görünmüyorsun. Gözlerin baygın bakıyor, elini ver bakayım. Oh! Ateş gibi sıcak... Elbette gidemezsin. O halde ben de gitmiyorum..."

"Ama hayır, niçin gitmeyeceksin? Git!" Misafirler de üsteleyince Vladimir evde kalmaktan vazgeçti.

Antrede Vladimir misafirlere aldırış etmeden Vasya'yı kucakladı ve fısıldadı: "Vasya bugün özellikle çok güzel görünüyorsun!"

Marya Semyonovna'dan Vassilissa Dementyevna 'ya bakmasını rica etti.

"Hemen yat Vasya. Kısa süre sonra dönerim, sonuna kadar kalmam."

Gittiler.

Vasya evin odalarında şaşkın şaşkın dolaştı, korkunç üzgündü.

Böyle bir hayat hoşuna gitmiyordu. Neyin yanlış olduğunu kestiremiyordu, ama herşey kendisine yabancı ve alışılmadıktı. Kimse kendisine ihtiyaç duymuyordu, o burada bir yabancıydı. Belki Vladimir kendisini seviyordu, ama o kadar düşünceliydi ki... kucaklamış, öpmüş ve gitmişti. İşe, bir toplantıya gitmek zorunda olması başkaydı, ama şimdi gittiği tiyatroydu!.. Neden onu bırakıp gitmişti? Kış boyunca yeteri kadar temsil seyretmemiş miydi? Birşey Vasya'ya acı veriyor, üzüyordu. Ne olduğunu bilmiyor, dile getiremiyordu, ama burada, sevdiği erkeğin yanında kendini hiç rahat hissetmiyordu.

"Bir hafta kalacağım sadece" diye karar verdi Vasya. "Volodya'nın işlerinin ne durumda olduğunu görecek sonra da döneceğim."

Ama nereye dönecekti? Tekrardan komün evine mi? Tavan arasındaki odası artık kendisine ait değildi ki, terzi arkadaşı Gruşa oturuyordu. Sora Fedosseyev'ler oradaydı, eskisi gibi dertler, dedikodular sürüp gidecekti. Yine bütün gücüyle ev için uğraşması gerekecekti, ama bunu yapacak hali yoktu. Ayrıca en önemlisi, bu işi sürdürecek inancı da yitirmişti.

Hayır, Vasya'nın gidebileceği hiçbir yeri yoktu.

Bu düşüncenin ağırlığı kalbine çöktü, keskin bir demir gibi oymaya başladı. Vasya titredi, ürperdi ve ellerini elbisesinin kollarından içeri doğru çekti. Boş karanlık odalarda dolaştı. Sanki bu yabancı evde acı ve mutsuzluk, pusu kurmuş, onu bekliyordu...

Bir sezgi miydi bu?

Komünistler sezgilere inanabilir miydi? O halde neydi peki? Ne-

dendi bu hüzün? Bu adlandırılamayan, üstesinden gelinemeyen, acı veren hüzün?

Vladimir, söz verdiği gibi eve erken geldi. Vasya yatmıştı. Yanına oturdu, kendini nasıl hissettiğini sordu. Gözlerine baktığında, Vasya Vladimir'in çok ciddi ve üzgün olan bakışlarına şaşırdı. Sanki kederliydi.

"Neyin var Volodya? Çok üzgünsün!"

Volodya başını Vasya'nın yastığına gömdü ve hafifçe: "Hayat hiç kolay değil Vasya, ne kadar çok güçlüklerim olduğunu bilmiyorsun! Yaşamımın sadece bir yönünü görüyorsun ve beni anlamak istemiyorsun. Kalbimin içini görebilseydin, kış boyunca ne acılar çektiğimi bilseydin, beni yargılamazdın. Bana acırdın. Senin öyle bir iyi kalbin var ki Vasya" dedi.

Vasya Volodya'nın saçlarını okşamaya başladı, onu huzura kavuşturmak istiyordu. Ve her ne kadar ona üzülse de, yüreği birden sevinçle doldu. Demek ki birbirlerine yabancılaşmamışlar, aynı düşünceleri, aynı dertleri taşımışlardı... Bir proleter için "bay müdür" olmak kolay değildi. Bunu ona söyledi. Ama Volodya üzgün, başını iki yana salladı.

"Sadece bu değil Vasya, bu değil... Bana acı çektiren, huzur vermeyen daha başka bir şey var."

"Senin aleyhine entrika mı çeviriyorlar?"

Vasya başını onun omzuna koydu. "Ne bu böyle, parfüm kokuyorsun. Ne vakit süründün?" Başını kaldırdı, Volodya'ya baktı.

"Parfüm mü?" Volodya kenara doğru çekildi, sanki yerini değiştirmek istiyor gibiydi. "Herhalde bugün traştan sonra berber sürmüş olmalı."

Ayağa kalktı. Yavaşça ve itinayla kendine bir sigara yaktı ve mutlaka gözden geçirilmesi gereken kağıtları olduğunu söyleyerek odadan çıktı.

Vasya kısık kısık öksürüyor, kendini iyi hissetmiyordu. Ateşi vardı. Göğsüne ağrılar saplanıyordu. Vladimir'in yanındayken kendini tutmaya çalışıyordu, ama onun bunu farketmemesi imkansızdı. Öksürüğünden uyuyamadığı için yatağım misafir odasındaki divanın üzerine yaptırdı.

Hayat Vasya'ya çok can sıkıcı gelmeye başladı. Yapacak hiçbirşeyi yoktu. Sadece önemsiz ev işleriyle ilgilenmesi gerekiyordu. Vladimir hem ev masrafında kısıntı yapıyor hemde herşeyi "olması

gerektiği gibi" istiyordu. Vasya olabildiğince tutumlu davranmaya çalışıyordu, çünkü Volodya ona şu türden bir sitemde bulununca canı sıkılıyordu: "Gerçekten paranın hepsini ev masraflarına mı harcadın? Size de para dayandırmak mümkün değil!"

Sanki misafirleri yemğe davet eden ve yemeklerde en az üç çeşit isteyen o değilde Vasya'ydı. Ama yine deVladimir'den yakınamıyordu, çünkü başka konularda kendisine çok ihtimam gösteriyordu. Vasya'nın sağlığı onu telaşlandırmış, gidip bizzat doktor getirtmişti. Doktor hastalığı genel halsizlik olarak belirtmiş, ve sağ ciğerin harap olduğunu söylemişti. Mümkün olduğunca çok güneşte uzanmasını ve iyi beslenmesini Vasya'ya önermişti. Vladimir, Vasya'nın doktorun söylediklerine uygun davranıp davranmadığım izliyor ve sürekli bilgi alıyordu. Marya Semyonovna, Vasya'nın yemesi gerekenlere dikkat etmek zorundaydı. Vladimir Vasya için kakao buldu. Güneşte uzanabilmesi için bir bahçe şezlongu getirtti. Hep itinalı ve sevgiyle davranıyordu. Eve geldiğinde hemen Vasya'nın yanına gidiyordu. Bunun dışında birbirlerini seyrek görüyorlardı. Vladimir hep meşguldu. Fuar öncesinde işleri çok yoğunlaşmıştı. Vladimir düşünceli, kaygılı, bezgin görünüyordu...

Vasya küçük çimenliğin üzerinde şezlonga uzanmış, tatlı bir uyuşukluk içinde kertenkele gibi güneşleniyordu. Bir o yanını güneşe veriyordu bir bu yanım, küçük çingene gibi kapkara olmuştu. Yaşadığı tuhaf bir hayattı: ne bir işi, ne bir tasası, ama aynı zamanda neşesi de olmayan bir hayat. Sanki bir rüya gibiydi. Hep sanıyordu ki, şimdi uyanacağım ve birden kendimi evde, komün evinde bulacağım. Konut dairesini, dostlarını, Steman Alekseyeviç'i, Gruşa'yı düşünüyordu. Hatta Fedosseyev'leri! O zamanlar hayat daha zordu, ama daha neşeli değil miydi?

Vasya Vladimir'i bekliyordu. O gün eve erken döneceğine söz vermişti. Vasya'nın içinde bir sevinç vardı, nihayet bugün Vladimir'le konuşabileceği hissini duyuyordu. Herşeyi konuşabileceklerini... Ama günler birbiri ardına geçiyor, bir türlü konuşma ortamı doğmuyordu. Ya misafirler vardı ya da işlerden vakit kalmıyordu.

Savelyev artık gelmiyordu. Ama diğer misafirler, idarenin diğer üyeleri de Vasya'ya yabancıydılar, ilginç gelmiyorlardı. Sohbetleri sadece boşaltma, yükleme, paketleme, faturalama, iskonto, fiyatlardaki farklar üzerine yapılan konuşmalardan ibaretti.

Vasya bütün bu işlerin hepsinin Cumhuriyet için önem ve zorunluluğunu anlıyor, mal değişimi olmadan ekonominin kurulamayacağını biliyordu, ama sürekli aynı şeyleri dinlemek can sıkıcıydı. Konuşmayı parti meselelerine, Buharın'ın makalesine, Alman komünistlerine ilişkin gazete raporlarına getirince bir süre dinliyorlar, sonra yine kendi konularına, yüklemeye, nete, brüte dönüyorlardı. Vladimir sıkılmıyordu, meslektaşlarıyla bir aradayken capcanlıydı, onlarla tartışıyor, akıl danışıyordu. Ne vakit Vasya'yla yalnız kalsa, o zaman hüzünleniyordu. İç çekiyor, Vasya'nın ellerini okşuyor, üzgün gözlerle ona bakıyordu. Ne yardımını istiyor, ne de yakınıyordu. Neydi ona acı çektiren? Kendisine yönelik entrikalar kesilmiş olmalıydı. Vassilissa gelişinden bu yana bir şey duymamıştı. Peki, niçin böyle üzgündü? Herhalde Vasya'nın ölebileceğini düşünmüyordu? Vasya bu düşüncesine güldü, bir mutluluk duygusu içini aydınlattı. O halde kendisini seviyordu? Doğru, çok az yanındaydı, ama o da kendisine konuk geldiğinde onu şımartmış mıydı? Bütün gün koşturuyor, kocasını düşünecek zamanı bile bulamıyordu. Ama bunun için onu daha az mı seviyordu?

Vasya şezlonga uzanmıştı. Dalları mavi göğü kucaklarcasına yükselen ağaçlar içine sevinç dolduruyordu. Bir hafif yaz rüzgarı onları beşik gibi sallıyor, adeta okşuyordu. Vasya otlardaki cırcır böceklerinin ötüşünü duyuyordu. Bahçe çalılıklarındaki kuşlar vargüçleriyle şakıyorlardı.

Vasya ayağa kalktı, otların bürüdüğü bahçe yolu boyunca giderek, çiçek açmış leylaklara geldi. Nasıl da kokuyorlardı! Bir demet topladı. Yanından bir arı geçti, bir leylağın tepesine konarak kanatlarını temizlemeye başladı. "Şuna bak, ne kadar da cesursun, insanlardan korkmuyor musun?" dedi Vasya gülümsiyerek. Birden kendisini öylesine rahat, hafif hissetti ki, buna şaştı... Bahçeyi ilk kez görüyormuşcasına çevresine bakındı... Çimenler, leylaklar insanı sarhoş eden güçlü kokular, içinde kurbağaların vıraklayarak birbirini çağırdığı, üzeri su mercimekleriyle kaplı küçük havuz...

Ne kadar güzeldi! Ne harikuladeydi!

Vasya dokunmaya cesaret edemiyordu, bu ani sevincin, hafif kanatlı, aydınlık sevincin, yüreğinden uçup gideceğinden korkuyordu. Sanki bu ana kadar, yaşamın ne olduğunu bilmemiş, hissetmemiş, anlamamış gibiydi. Ama şimdi kavrıyordu, üzgün olmamak, acele etmemek, çalışmamak, sevinmemek, bir hedef gütme-

mek, basitçe yaşamak... Leylakların üzerinde daireler çizen arılar, çalılarda ötüp duran kuşlar gibi, otlarda bağıran cırcır böcekleri gibi yaşamak... Yaşamak! Yaşamak! Yaşamak! Neden daima ve sonsuza kadar leylak dallarında kalınamasındı? Niçin insan Tanrının yarattıkları gibi olamasındı? "Tanrı" sözcüğünü kullandığını farkedince kendi kendine kızdı. Ne zamandan beri Tanrıyı düşünüyordu? Bunların hepsi işsiz güçsüzlükten, boş oturmaktan, hiçbir şey yapmamaktan ileri geliyordu.Burjuva yaşamından,Volodya hesabına yaşamaktan geliyordu. İnsan bu yolla kolayca bir Nepmanşe olur çıkardı. Vasya aceleyle eve doğru yöneldi, rahatına düşkün hale gelmek istemiyordu. Ama içindeki sevinç duygusu kaybolmadı. Kendini çok hafif hissediyordu. Hızlı hareket edebilmek onun için büyük bir haz kaynağı oldu. Belki de gücünü toparlamış, sağlığı yerine gelmişti.

Vladimir arabayla geldiği sıra, Vasya yatak odasına yeni girmiş ve leylak dallarını bir vazoya yerleştirmişti.

Vladimir derhal yanına geldi.

"Başladılar! Bu dedikodu kumkumaları, bu entrikacılar beni uzunca bir süredir rahat bırakmışlardı. Şimdi yeni bir güçle eski çamaşırları tekrardan ortaya döküyorlar... Beni denetleme komisyonuna çağırıyorlar. Hakkımda dava açıldı. Göreceğiz, göreceğiz bakalım kimin kazanacağını!"

Vladimir odanın içinde bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Bir eli arkasındaydı, demek ki öfkelenmişti.

Anarşistliğinden, disiplinsizliğinden, şeytan bilir daha başka nelerden suçlanmıştı!

O işleri yoluna koymak için kendini parçalarcasına çalışıyor, ama yürütme komitesinin adamları yardımcı olmak yerine güçlük çıkartıyorlardı.

"Beni böyle kışkırtmaya devam ederlerse, partiden ayrılırım. Kendim ayrılırım! Beni boşuna çıkartmakla tehdit etmesinler!"

Vasya konunun ciddi olduğunu görüyordu. İçini sıkıntı bastı. Pusuda bekleyen felaket bu muydu acaba? Bunu aklından çıkarmaya çalıştı. Vladimir'i sakinleştirmeye ve onu akılcı olmaya çağırdı.

"O senin sevgili Stepan Alekseyeviç'in de onlardan yana!... Beni ona sormuşlar.. Rica ederim, fazla birşey istemiyorum, yaptığım işi takdir etmesi dışında, ama o kalkmış, benim muhteris olduğumu, ahlaki açıdan güvenilemeyeceğimi yazmış. Bunlar ne biçim

parti kodamanları, insanı çalışmasından, yaptıklarından değil, ahlakından ötürü değerlendiriyorlar?.. Bir "komünist" gibi yaşamıyor muşum! Belki de bana rahip olmamı buyurmak niyetindeler? Bunlar, bu egemenlerin sanki kendileri kusursuz mu? Görüyor musun, ajitasyon bölümü başkanı karısını ve üç çocuğunu terkedip, bir sokak kızıyla evlendi, ama kimse onu parti mahkemesinin önüne sürüklemedi. Bu "toplumcu" bir tavır mı? Niye benden bir çilekar gibi yaşamamı istiyorlar? Özel hayatımdan onlara ne?"

Bu noktada Vasya Vladimir'den farklı düşünüyordu. KP'nin hakkı vardı, bir komünistin kendine örnek olarak bir burjuyu alması uygun değildi.

"Demek öyle, Allah kahretsin, neymiş benim hatam? Nedenmiş benim "toplumcu olmamam?" Pisliğin içinde yaşamadığımdan mı? Görevimin beni her türlü aşağılık herifi tanımak zorunda bırakmasından mı? Kararname yayınlasınlar, insanın evinde kimlerle görüşebileceğine, evde kaç tane sandalye bulunabileceğine dair. Bir komünistin kaç pantolana sahip olabileceğine dair."

Vladimir öfkeden kaynıyordu. Vasya'yla kavga etti, ama Vasya yüreğinde biriken herşeyi söylemesine olanak tanıyan bu rastlantıya minnettardı. Yanlışın nerede olduğunu Vasya kendisi de tam bilemiyordu. Ama Vladimir'in bir komünist gibi yaşamadığı ve davranmadığı kanısındaydı. Vladimir tersini iddia etse de, müdürün evinde ayna ve halılar olmadığında işlerin kötü gideceğine inanmıyordu! İşlerin iyi gitmesi için Savelyev'le arkadaş olunması, her bayancığın elinin öpülmesi gerektiğine ikna olmamıştı.

"O halde sen de diğerleriyle aynı düşüncedesin!.. Bunu biliyordum, sezmiştim. Sen buraya arkadaşım olarak değil, yargıç olarak geldin. Düşmanlarımla aynı telden çalıyorsun. Ve şimdi biliyorum ki, sen de diğerleri gibi beni küçümsüyorsun. Neden açıkça söylemiyorsun? Neden içindeki öfkeyi gizliyorsun? Neden bana acı çektiriyorsun?"

Vladimir'in yüzü beyazlaşmış, gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Sesinde hiddet ve hakarete uğramışlık çınlıyordu. Vasya kavrayamıyordu. Neden böyle bağırıyordu? Ona bir şey yapmamıştı ki! Bir kez olsun itirazda bulunamaz mıydı? Kendini ne kadar da çok beğeniyordu!.. Ama ilerde pişman olacak, üzülecekti.

"Ah Vasya, Vasya. Bunu senden beklememiştim. Beni böyle sıkıntı içindeyken terkedeceğine inanmamıştım. Ama yanıldığımı

görüyorum. Herşeye lanet olsun! Eğer kaderim böyleyse mahvolmaya da razıyım. Hiç olmazsa bütün bunlar sona ererdi!"

Masanın üzerine vurdu, vazo devrildi. Kokulu leylak dalları yere saçıldı, su ışıltılı bir derecik gibi ipek masa örtüsünün üzerinden aktı.

"Yaptığın işe bak!"

Vladimir kızgınlığını gösteren bir baş işaretiyle pencereye gitti. Somurtkan bir yüz ve acılı gözlerle dışarı bakmaya başladı. Vasya ona baktı ve her zamanki gibi acıdı. Vladimir için kolay değildi. Ama şimdi her proleter için zordu. Neyin doğru ve neyin yanlış olduğunu insan nasıl saptamalıydı? Nereye kadar izin veriliyordu?

"Volodya, yeter artık! Neden bu kadar cesaretsizsin? Henüz çok erken. Daha mesele araştırılacak. Herhangi bir suç işlemedin. Sorun sadece bir disiplinsizlik sorunu olabilir. Bekle, ben kendim komiteye gidip ne olup bittiğini öğrenmeye çalışacağım. Her şey yeniden yoluna girecek."

Vladimir'in yanında durdu, elini omzuna koyarak yüzünü görmek istedi. Vladimir farketmemiş gibiydi. Suratı asık, kafası düşüncelerle dolu, öyle duruyordu. Vasya'yı duymuyordu bile. Nesi vardı? Neden bu kadar birbirlerine yabancılaşmışlardı? Niye artık "dost" değildiler? Vasya da sustu; sorular zihnini kurcalıyordu. Bahçeden eve acele acele gelirken içini dolduran sevinç ışığı nerede kalmıştı? Şimdi yüreğinde sadece tasalar, ezici önseziler, karanlık sıkıntılı duygular vardı.

Ertesi gün, Vasya parti komitesine gitti. Sorunu soruşturdukça endişeleri arttı. Gerçi suçlamalar taraflıydı, ama önemsenmeyecek türden değildi. Bu iş nasıl sonuçlanacaktı?

Vasya ordan oraya aceleyle koşturuyor, gelip geçenlere yol soruyor, ama çevresine hiç göz gezdirmiyordu. Bir an önce parti komitesine varmak istiyordu. Endişelerinden kurtulmuş değildi.

Komite, tek başına duran büyük bir binaydı. Girişte kızıl bayrak asılıydı. Kapıdaki tabela kendi ilinin yönetim yerindeymişçesine onu rahatlattı. Ve birden çoktandır unutulmuş bir sevinç duygusu içini sardı; "kendinden olan", "gerçek yoldaşlar"a özlem duyduğunu hissetti. Vladimir'e gelen meslektaşları "gerçek" parti yol-

daşlarına benzemiyordu.

Vasya başkanın odasını öğrendi. Denetim masasına oturmuş bir genç ona yol gösterdi: "Kim olduğunuzu ve niçin geldiğinizi yazın. Bugün belki kabul edilebilirsiniz, ama belki de Perşembeye kalır."

Bu nasıl bir bürokratizmdi? Vasya'nın hiç hoşuna gitmedi, ama yapabileceği bir şey yoktu. Bir masaya oturdu ve formu doldurdu. "Al bunu sekretere götür." Danışmadaki genç, kağıdı odacı çocuğa uzattı."Merdivenleri çıkın, sağdaki koridoru geçin. Doğrudan bekleme odasına gelirsiniz. Orada bekleyin."

Sıkkın bir ifadeyle direktiflerini verdi. Sonra birden canlandı: "Manyka, Manyka, nasıl oldu da buralara geldin?" Daha buluğa ermemiş, kısa etekli ve modern şapkalı bir kız, cilveli cilveli kırıtıyordu.

"Ahbaplarımı görmek istiyorum.Niye sizin parti komitenize de gelmeyecek mişim?"

"Bir sokak kızı" diye düşündü Vasya, hoşnutsuzlukla. "Eskiden böyleleri Komite'deki ahbaplarına gelemezdi."

Vasya uzun, aydınlık koridor boyunca yürüdü, kadın ve erkek memurlar aceleyle yanından geçiyorlardı. Parti komitesindeki hayat yerinde durmuyordu, herkesin yapacak bir işi vardı. Sadece Vasya fazlalıktı!

Ön odada daha bıyıkları terlememiş bir görevli genç onu karşıladı. Ciddi bir çehreyle adını kayıt defterinde aradı.

Siz sıranın sonlarındasınız. İşiniz acil değil. Bekleme zorundasınız."

Vasya duvar kenarına oturdu. Başkaları da bekliyordu. İçlerinde sıska, yüzlerinde sefaletin okunduğu, partal ceketli işçiler vardı. Aralarında hararetle konuşuyorlardı. Herhalde bir delegasyondular. Uzun boylu, iyi giyimli, gözlüklü elbette "uzman" olan bir bay, günü geçmiş bir gazetenin yazısına dalmıştı. Yaşlı bir işçi kadıncık sabırla oturuyor ve iç geçiriyordu. Sanki "Allahım günahlarımızı bağışla!" der gibiydi.

Başkaca, bir Kızıl muhafız, sağlıklı genç, yaşama sevinciyle dolu bir insan, ceketli bir çiftçi, onun yanında da rahip elbisesiyle bir ortodoks papaz vardı. Niçin gelmişti acaba?

"Sıra sizde, babacık" dedi, görevli ve rahibi başkanın odasına doğru götürdü. Bekleyenlere, "Kiliseye bağlıdır. Çok akıllıdır. Bize çok yararı dokunabilir" diye açıkladı.

Saçları kısa kesilmiş, tavı döküik etekli komünist kadın memurlar, pürtelaş imzaya belgeler getiriyor, görevliye sorular soruyorlardı. Fısıldayarak konuşuyor, sonra hızla geri dönüyorlardı.

Modaya göre giyinmiş bir kadın girdi içeri. Kendini bir "hanımefendi" gibi sunmaya çalışıyordu, ama gerçekte bir Sovyet görevlisinin karısıydı ve bir kez olsun Parti'ye girmemişti. Vasya onu tanıyordu. Kadın sıraya girmeden içeri bırakılmasını istedi. Yanında Merkez Komitesi'nden bir üyenin tavsiye mektubu da vardı. Moskova'dan geliyordu ve bekleyecek zamanı yoktu. Görevli enerji biçimde onun isteğini reddetti. Ama M.K. antetli tavsiye mektubunu görünce bocaladı. Sonunda, yönetmeliğe aykırı davranamayacağını söyledi. Eğer kişisel bir konuysa, lütfen sırasını beklemeliydi. Vasya'nın içinden "züppe bayan'. diye nitelendirdiği kadın, sinirlendi. Bu ilde hangi düzenin egemen olduğunu anlayamamıştı. Moskova'da olsa kendisini derhal içeri bırakırlardı. Moskova'da bürokrasiye hoşgörü gösterilmiyordu, ama burada! Yeni anlaşılması zor kurallar getirilmişti. Parti yoldaşları ahmak memurlara, "tekinovnikler"e dönmüştü.

Kadın çaresiz oturdu. Çok kırılmıştı. Elbisesini özenle düzeltti.

Kanlı canlı bir adam, şapkası ensesinde, paltonun düğmeleri çözük, gürültüyle içeri girdi. Vasya bir "Nepçi" olmalı diye düşündü.

"Siz, görevli yoldaş, bu nasıl düzen böyle? Benim zamanım değerlidir, birazdan yükleme yapılacak ve siz beni bir yığın budalalıkla geciktiriyorsunuz: Formüler doldurmalıymışım! Geldiğimi bildirin. Adım Kondraçev."

Ve kendin den hoşnut, sanki "Lenin" oraya gelmişçesine, kurumlandı. Vasya burjulara duyduğu o eski nefretin içinde kabardığını hissetti. Böylesini tutuklamak ve mahkeme önüne çıkarmak gerekirdi. Züppe, küstah züppe!

Görevli özür diledi, isteği yönetmeliğe aykırıydı. Ama Nepçi hiçbir şey duymak istemiyordu. Usandırırcasına ısrar ediyor, sözünü geçirmek için uğraşıyordu. Sekreter, geldiğini bildirmek için odaya girdi. Döndüğünde özür diledi.

"Başkan yoldaş biraz oturmanızı rica ediyor. Sizden önce acil iki konuyla ilgilenmesi gerekiyor."

'Şeytan bilir, burada nasıl bir düzen olduğunu! Bir de bunlarla ticaret yapıyorsun! Bizden herşeyi istiyor, üstelik tehdit de ediyorlar. Adımızı sabotajcıya çıkardılar. Asıl kim sabote ediyor, so-

rulması gereken soru bu.

Mendiliyle terini kuruladı. "Züppe bayan" onu azarlayan bir tavırla başını salladı. Gözlüklü bay gazetesinin arkasından ayıplayarak baktı. İşçiler gürültücü Nepci'yi hiç farketmemişcesine kendi konularıyla ilgiliydiler.

Sırada ilk önce onlar vardı, ardından gözlüklü "uzman" geliyordu.

Beklemek yorucuydu. Vasya pencereye gitti. Aşağıda, bahçede iki çocuk koşuşturuyordu. Bir köpeği kovalıyorlar, bağırıp çağırıyorlardı. Sesleri oraya kadar geliyordu.

"Bobka'nın kuyruğunu çek! O zaman ulur. Korkma! Isırmaz. Bobka buraya! Yakala, yakala Bobka'yı!!.

Şimdi sıra Vasya'daydı. Büroya girdi. Başkan ufak tefekti. Büyük masanın ardında güçlüklü görünüyordu. Sivri bir sakalı ve gözlüğü vardı. Omuzları öyle sıskaydı ki, ceketinin altından kemikleri belli oluyordu.

Vasya'ya dostça olmayan bir ifadeyle göz attı ve sonra başını kaldırmadan elini uzattı.

"İsteğiniz nedir? Kişisel bir şey mi?" Konuşması herhangi bir dilekçe sahibiyle konuşuyormuşçasına kısa, kuruydu.

"Komiteye burada olduğumu bildirmek için gelmiştim."Vasya Volodya'nın işiyle başlamamanın daha doğru olacağım düşünmüştü, bu adam anlaşabileceği birine benzemiyordu.

"Kısa süre önce geldim."

"Duydum. Burada uzun kalacak mısınız?"

"İki ay iznim var, ama bozulan sağlığım yüzünden daha uzun süre kalacağım."

"Dinlenmek mi istiyorsunuz, yoksa iş mi arıyorsunuz?"

Soru sorarken Vasya'ya bakmadan kağıtlarını düzenliyordu. Gevezelik için zamanım yok, demek ister gibiydi.

"Sürekli bir işi kabuledemem, ama beni ajitasyonda kullanabilirsiniz."

"Evet sizi kullanabilirim. Gelecek hafta, bölgesel bütçeye geçişle ilgili çalışmaya başlayacağız.Duyduğum kadarıyla siz konut sorunlarında uzmanmışsınız?" Bakışları tekrardan Vasya'ya kaydı ve kağıtlara gömüldü.

"İki yıl Konut Dairesi'nde çalıştım. Komün evleri oluşturdum."

"Ah! Bu ilginç! Komünevleri'nin kendi geçimlerini nasıl sağlaya-

bileceklerini bize öğretin."

'Bunu yapamam." Vasya başını iki yana salladı: "Kendi geçimini temin konusuna geçmek istediğimiz sırada, deneyimimiz başarısızlıkla sonuçlandı. Komün evleri ilk aşamada birer okuldur, orada ortak yaşama alışılır."

"Biliyorsunuz, şimdi böyle şeylerle uğraşmanın zamanı değil. Bize, devlet bütçesinin yükünü azaltmak için nesnel bir maliyet tahmini, mali tablo yapın. Konut sorununu eğitimle birleştirmek de ne oluyormuş? Bunun için okullar, üniversiteler var." Ve başkan küçümseyen bir ifadeyle gülümsedi. Vasya sinirlendi.

Aniden kalktı.

"Sağlıcakla kalın, yoldaş."

"Güle güle.

Bu kez Vasya'ya daha dikkatli baktı. Vasya da soğuk bir ifadeyle onun gözlerinin içine bakıyordu.

"Ajitasyon bölümüne gidin. Ve kendinizi kaydettirin. Sonra da kadın bölümüne uğrayın, orada her zaman çalışacak insana ihtiyaç var."

"Vladimir Ivnoviç'in durumunun ne olduğunu da sormak istiyordum? Sorarken başkana keskin bir bakış fırlattı: Onun da bu işte parmağı vardı.

"Evet, size ne söylemem gerekiyor?"

Başkan alnını kırıştırdı ve sigarasını derin çizgili ağzının kenarına doğru itti. "Yeterince ciddi. Sizin iyi, disiplinli bir Parti yoldaşı olduğunuzu duydum. Vladimir İvanoviç için ise birşeyler söyleyecek kişi ben değilim."

'Niçin suçlanıyor? Vladimir İvanoviç canice bir şey yapmış olamaz."

"Ne demek canice?.. Kaldı ki ben bu konuya karışmıyorum. Denetleme Komisyonu'ndan bir şeyler öğrenmeye çalışın. Sağlıcakla kalın." Başını eğdi ve tekrar kağıtlarına gömüldü. "Beni rahatsız etme yapacak işim var" der gibiydi.

Vasya başkanı cam sıkkın, öfkeli terketti. Kendi il yönetiminde bir partisize bile böyle davranılmazdı! Kendinden olanlara, yoldaşlara, açık bir yürekle geliyor ve kendisine bir yabancı gibi tavır takınılıyordu. Vladimir'in hakkı vardı. Bu yönetim işleriyle uğraşa uğraşa hepsi birer memur olup çıkmışlardı.

Vasya düşünceli, yürüyordu. Bir hemşerisine, eskiden çalıştığı

fabrikanın makina bölümünden Mikhaylo Pavloviç'e çarptığını farketmedi bile. "Hay allahım, kimi görüyorum: Güzel Vassilissa'yı! Merhaba!"

"Mikhaylo Pavloviç! Sevgili arkadaşım!"

Birbirlerine sarılıp, öpüştüler.

"Kocanızı mı ziyaret ediyorsunuz?"

"Ya siz, siz burada ne yapıyorsunuz?"

"Ben partiyi temizliyorum.D.K. üyesiyim, temizliyorum, temizliyorum, ama yine de yeterince pislik kalıyor."

Kızıl sakalının içinden gülüyordu. Gözlerinde sıcak bir bakış vardı. Eskiden olduğu gibi şimdi de iyi yürekliydi.

İkisi de birbirini görmekten sevinçli, soru soruyor, anlatıyorlardı. Mikhaylo Pavloviç Vasya'yı odasına götürdü. "Bey ve hanımefendiler" döneminde orada kapıcılar oturuyordu. Mikhaylo Pavloviç geldiğinde geçici olarak oraya yerleşmiş, sonra da kalmıştı. Gösterişsiz odacıkta bir yatak, üzerinde pılıpırtısıyla bir valiz, iki sandalye ve üstü boş çay bardakları, gazeteler ve tütünle dolu bir masa vardı.

Karşılaşmış olmaktan sevinçli, sohbetlerinin sonu gelmiyordu. Dostlarından, tanıdıklarından konuşuyorlardı. İl sorunlarının, gelişip ilerleyenlerle kokuşanların sözü edildi, "NEP" e de değinildi. Mikhaylo Pavloviç Nep işinden bıkmıştı. Vilayet komitesi başkanından da hoşlanmıyordu.

"Önemsiz biri, ama kendini dev aynasında görüyor. "Ben de ben" Doğru, çalışkan, enerjik ve aptal değil, ama herşeye burnunu sokuyor. Elinden gelse A'dan Z'ye herşeye kendi karar verecek. Biz işçiler bundan hoşlanmıyoruz. Kongre'de demokratikleşme kararının alındığını söylüyorlar, bizdeyse bürokrasi sürekli artıyor. Dalkavukluk aldı yürüdü, dedikoduların ardı arkası kesilmiyor. Klikler oluşuyor ve buda çalışmaya zarar veriyor. Partinin otoritesi de aşmıyor. Başkanın bir baba gibi herkesi bir arada tutması, tarafsız kalması gerekirken o insanları birbirine düşürüyor.

"Yeri gelmişken, Mikhaylo Pavlaviç, azizim, Vladimir'in durumu ne? Neyle suçlanıyor? Ciddi mi? Lütfen bir arkadaş olarak söyleyin!"

Mikhaylo Pavloviç kızıl sakalını sıvazladı. Düşündü ve şöyle dedi: "Bu mesele kendi başına çürük yumurta değerinde bile değil. Eğer toplumcuları böyle şeyler yüzünden mahkeme önüne çıkar-

maya niyetlenselerdi, hemen hepsini yargılamak gerekirdi. Herşey, Vladimir'in en başından beri Başkan'la anlaşamamasından kaynaklanıyor. Her biri kendi haklarında ısrar ediyor. Başkan yönetmelikler hazırlıyor, Vladimir'de uymuyor ve "Bu beni ilgilendirmez, partinin meselesi" diyor. "Ben size tabi değilim, benim sadece iktisadi organlarla işim var. Çalışıp çalışmadığıma, neler yapılması gerektiğine onlar karar vermeli." Böylece çelişkiler doğdu. Konu Moskova'ya kadar gitti. Moskova'da bazıları başkandan yana çıktı, diğerleri müdürü korudu. Bu iş sonuçlanmadı. Her ikisine de hak veriliyordu.

Böylece durum giderek kötüleşti. İkisi de davalarından vazgeçmedi. Her fırsatta ikisi de birbirini Moskova'ya gammazladı. Mesele dallanıp budaklandı. Kavgaya son vermek üzere Moskova'dan bir komisyon geldi. Kesin kararlar alındı. Komisyon henüz gelmişti ki dalaşma yeniden başladı."

Şimdi mesele D.K.'ndaydı. Mikhaylo Pavloviç barışçı bir uzlaşma yolu bulmaya çalışacaktı. "Müdür" usulüne uygun olarak kendi alanında çalışıyordu. Merkezi Komite hoşnuttu. Aslında Vladimir hiç bir şeyle suçlanamazdı. Mikhaylo Pavloviç bunun mümkün olmadığından emindi: "Amerikalı"yı, Anarşisti tanıyordu.1917 yılında, birlikte Sovyet'i kurduklarını, beraber savaşıp, çalıştıklarını anımsıyordu. Bol keseden yaşamaması, davranışlarının örnek olmaması, hiç de arkadaşça tavır almaması, evet bu ilişkiler içinde kim kusur işlemiyordu ki! Ama başkan ve diğer Komisyon üyeleri meseleyi ciddiye almak, müdürün kişiliğinde örnek oluşturarak Parti'nin böyle şeyleri hafife almadığını göstermek niyetindeydiler. Böylece başkaları benzeri davranışlara kalkışmazdı.

"Peki, Vladimir Ivanoviç niçin suçlanıyor? Güzel mobilyaları olduğu için mi? Ama ona ait değiller ki, devletin malı.O sadece müdür olarak kullanıyor!"

"Sadece mobilyalar değil. İki bütçeye yetecek geliri nereden bulduğunu soruyorlar."

"Nasıl iki bütçe? Vladimir'in bana baktığını mı sanıyorsun? Şu düşündüğünüze bakın! Eğer bilmek istiyorsanız, ben de kendi paramı evin idaresi için harcadım. Çünkü Vladimir'inki yetmiyordu. Görevi icabı ziyaretçi kabul etmesi, öğlen yemeğine davet etmesi gerekiyor."

Mikhaylo Pavloviç onu dinledi. Gözlerinde, bakışlarında Vasya'-

ya bir acıma okunuyor gibiydi. Vasya sinirlendi. Niye acıyordu? Aarşist'den yana taraf olmasına mı? O zamanlar Vladimir'le evlendiğinde, Mikhaylo Pavloviç Vasya'nın tercihine karşı çıkmıştı.

"Neden bana karşısınız? Bana inanmıyorsunuz? Benim ondan para isteyebileceğimi nasıl düşünürsünüz?"

"Sizden söz etmiyorum ki, küçüğüm. Kötü olan, onun yakışıksız tanışlarının bulunması" Bunu söylerken, soruşturan gözlerle Vasya'ya baktı.

"Bu sözle Savelyev'i mi ima ediyorsunuz?"

"Evet ya, Savelyev'i de. Diğerlerini de..."

"Savelyev artık gelmiyor. İş dışında onunla görüşmeyeceğine Vladimir bana söz verdi. Diğerleri ise, onun işi çerçevesinde görüştükleri! Bir çok kişi onun da hoşuna gitmiyor, bize yabancılar. Ama ne yapmalı? Bunlar ya ticaret yapıyor, ya hisse senetleri var ya da teknikerler."

"Evet!" dedi Mikhaylo Pavloviç, uzatarak. Düşünceli, sakalını sıvazladı.

Vasya ona bazı şeylerin kendisi için de anlaşılmaz olduğunu anlattı. Bazen neyin kötü neyin iyi olduğuna karar veremiyordu. Bir komünist neleri yapabilir ve neleri yapamaz? İnsanlar eskisi gibi değildi. İş te eskisinden farklıydı...

Vasya hemşerisinin yanında daha uzun süre otururdu, ama gelip Mikhaylo Pavloviç'e D.K.'na çağırıldığını haber verdiler.

Vedalaşırken sözleştiler: Mikhaylo Pavloviç Vasya'yı fabrikadan gençlerle tanıştıracaktı. "Müdür"ün meselesi üzerinde yeniden düşünecekti. Ama bir noktayı Vasya bilmeliydi: Eğer Vladimir cüretkarlığını artırırsa, yargılanması kaçınılmaz olurdu.

"Sonunda kavgacım geri geldi! Nerelerde savaştın? Parti komitesinde mi? Ne diyorlar?"

Vladimir Vasya'yı merdivenlerde karşıladı. Belli ki kendisini pencerede beklemişti.

Vasya'yı dinledi, odada volta attı ve sigara içti. Yüzünde tasalı bir ifade vardı. "Beni iki bütçeye sahip olmakla suçladıklarını söylüyorsun. Benim beş tane bütçem olsa, bu iki yüzlüleri ne ilgilendirir? Hesaplar doğru, hiçbir şey çalmadım, rüşvet almadım. Nedir dertleri?"

"Vasya kendi kendine "iki bütçe"yle Vladimir'in ne kastettiğini sordu. Bununla ne demek istemişti.

Savalyev konusunda Vasya sert davrandı. Bunun sonu gelmeliydi. İşini büroda görmeli, bu eve adım atmamalıydı. İşçilere ilişkisine gelince.. Vladimir'in onlara kaba davranmasının, pis pis küfretmesinin doğru olup olmadığını sordu.

"Bunların hepsi masal! Zırva! Gammazlama! Doğru, bazen bağırdığım, küfrettiğim de oluyor. Ama bu nedensiz değil, mutlaka bir nedeni vardır. İnsan bunları başıboş bırakamaz. Özellikle taşımacılar, tembel, batıl inançlı bir millet."

Vladimir'in mahkemeye çıkarılması tehlikesinden Vasya sözetmedi. Zaten yeterince bunaldığını görüyordu. Ama evdeki yaşama bir çekidüzen vermeye karar vermişti. Zorunlu olmadığı sürece eve misafir getirilmeyecekti, yemekler de daha basit olmalıydı. Vladimir'in kendine satın aldığı at da gönderilmeliydi. Araba varken at da ne oluyordu?

Vladimir yeniden küplere bindi. O yeni eğitilmiş bir yarış atıydı. Üzerinde kadın eyeri varken bile giderdi! "Böyle bir şeyi edinmenin artık imkanı yok. Bir tesadüf sonucu çok ucuza alındı. Bugün bir at kendi başına sermaye demek."

"Sermaye mi?.. Belki de senin kapitalist olmaya niyetin var. Bu şakaları bırak Vladimir! Böylece, ilerde ağlamak zorunda kalmazsın!"

"Beni partiden atacaklarını mı sanıyorsun? Bu ne biçim partidir ki, birini sırf "ahlak" yüzünden ihraç edecekler? Benim için hava hoş! İçine tüküreyim! Ama devletin iktisadi organları yine de benden yararlanacak!"

Vasya salt öfkenin konuştuğunu görüyordu. Ona karşı çıkmadı, sadece yaşam tarzlarının değişmesi gerektiğinde ısrar etti. Evin idaresinde daha mütevazi olunmalıydı. Ve asıl önemlisi, her türlü yakışıksız ilişkiden uzak kalınmalıydı. Vasya, Mikhaylo Pavloviç'le yeniden konuşacağını vaat etti. En kötü ihtimalle Moskova'ya Toporkov a giderdi.

Vasya pencere kenarında oturuyordu. Zapzayıf, yüzü alabildiğine solgundu. Gözleri, büyük ve hüzünlü gözleri, artık neşeyle bakmıyordu. Vladimir ona baktı, sigarasını yere attı ve Vasya'ya doğru gitti. Sarıldı, onu içtenlikle göğsüne bastırdı, bastırdı.

"Vasya! Benim sevgili arkadaşım!.. Beni terketme Vasya, şimdi terketme!.. Yardım et... Akıl ver... Hatalı olduğumu biliyorum!.. Onların değil, senin karşında..."

Başını küçük bir çocuk gibi Vasya'nın dizlerine koydu.

"Hatan nedir Volodya?"

Vladimir sustu.

"Anlamıyor musun Vasya? Hissetmiyor musun?"

"Kendi kendine zarar vermen mi? Proleterliğine ihanet etmen mi?.. Kendini benim karşımda değil, kendi içinde suçla..."

"Ah, Vasya, Vasya!" Vladimir hayal kırıklığına uğramışcasına Vasya'dan uzaklaştı. Birden konuyu değiştirmek için sordu: "Öğlen yemeği hazır mı? Karnım aç. Sabahtan beri bir lokma yemedim."

Vasya toplantıdan sonra eve döndü. Ciltçilerle birlikte çalışıyor ve fabrikaya dinamizm kazandırmak için örgütleyiciye yardım ediyordu. Memleketinde olduğu gibi, tekrardan kitlelerle çalışmaya başlamıştı. Mikhaylo Pavloviç'i sık sık görüyordu; onun "delikanlıları"yla arkadaşlık kurmuştu. Grup bir kalıptan çıkmış gibi değildi, ama birlikte tavır alıyor, İl komitesinin başkanına karşı mücadele ediyor ve "İktisatçılar"ın politikasından hoşlanmıyorlardı. Sadece demirdökümde müdür olan eski bir işçiye değer veriyorlardı. O "kendilerinden" biriydi. Kendini kitleden soyutlamamış ve "yönetici tavırları" takınmamıştı.

Vladimir'in meselesi daha hala araştırma aşamasına gelmemişti. Mikhaylo Pavloviç, Vladimir aleyhine yeni malzemeler toplandığını söylemiş ve Vasya'ya onu uyarmasını tavsiye etmişti. Gerçekten tedbirli davranması ve Savelyev'den sakınması gerekiyordu. Savelyev'in temiz olmayan çeşitli işlere karıştığı söyleniyordu. "İktisatçılar" protesto etseler de, GPU bir süre sonra onun serbestçe dolaşmasına izin vermeyecekti.

Vasya'nın yüreği huzursuzdu. Vladimir'e üzülüyordu, özellikle şimdi. Sabahtan akşama kadar çalışıyor, eve gelir gelmez hesap defterlerinin başına oturuyordu. Merkezi yönetimin emriyle muhasebeyi yeniden düzenliyordu. Banka memuru olan bir "uzmanı" kendine yardımcı almış, gece yarısı üçlere kadar çalışıyorlardı. Vladimir zayıflamıştı, uykuları düzensizdi. Elbette bu, tasalarından ileri geliyordu. Hem sorumluluk isteyen bir mevkide görevliydi, hem de entrika ve dedikoduların üstesinden gelmesi gerekiyordu. Onun hali Vasya'ya üzüntü veriyordu. İçi ona karşı derin bir şefkatle do-

luyordu.

Eve artık misafir gelmiyordu. Savelyev'in de adı geçmiyordu. Herhalde kentten ayrılmıştı. Böylesi daha iyiydi. Vladimir tiyatroya gitmiyor, arkadaşlarını da ziyaret etmiyordu. Her akşam evdeydi. Ama bu tasalı sessiz, asık suratlı hali Vasya'ya acı veriyordu. Vasya onu nasıl oyalayacağını, kocasına, arkadaşına işini nasıl kolaylaştıracağını bilemiyordu. Sadece cilthanede, parti işleriyle uğraşırken onu unutabiliyordu. İşçi kadınların yaşamı zordu. Kazançları çok düşüktü. Ücret cetvellerini gözden geçirecek zaman bir türlü bulunamamıştı, ödemeler hep gecikiyordu. Yönetim açıkça, nasıl yöneteceğini bilemiyordu. İhmalci bir millet! Vasya üstlerine vardı ve işçi kadınların çıkarlarını korumaya başladı. Meslek birliğini harekete geçirdi, meseleyi hakem kurulunun önüne kadar getirdi.

Vasya fabrikada hep meşguldü. Herşeyi unutuyor ve farkına vardığında, gün çoktan sona ermiş oluyordu...

Vasya ve kadın çalışmasının örgütleyicisi Lisa Sorokina akşamları beraberce eve gidiyorlardı. Lisa genç ve akıllı bir işçiydi. Vasya ondan hoşlanıyordu. Yolda giderken bir plan üzerinde çalışıyorlardı. Hakem kurulundaki soruna bir ivme kazandırmak için daha kimleri harekete geçirebilirlerdi?

Vasya farkına varmadan eve kadar gelmişti. İçeri girdi. Vladimir onu karşıladı. Bugün her zamankinden farklı, çok neşeliydi. Gözleri ışıldıyor, çılgınca bir neşe ve mutluluk kıvılcımlanıyordu.

Vasya içeri bir adım atmıştı ki, Vladimir onu kucakladı. "Bak Vasyuk! Beni tebrik et. Moskova'dan bir mektup geldi: Yeni bir göreve atıyorlar. Bu bir terfi. Tam bir bölüme başkanlık edeceğim. İşleri yoluna koyana kadar, aşağı yukarı iki ay daha burada kalmak zorundayız. Ondan sonra D.K.'na iyi bir nanik yapacağız. Bakalım bay başkan buna ne diyecek?"

'Bu kadar sevinme! Ya davan tam bu sıraya rastlarsa!"

"Saçma." Artık merkezi yönetim benim daha fazla hakarete uğramama izin vermeyecek. Ben artık yüksek ve vazgeçilmez bir kişi oldum!" Bir çocuk gibi seviniyor, Vasya'yı okşuyor, öpüyordu. "Benim yorulmaz kavgacım, bu sevinçle sana da birşeyler getirdim!"

Yatak odasında, yatağın üzerinde mavi ipekli kumaş ve beyaz patiska duruyordu.

'İşte sana elbiselik mavi ipekli. Biraz süslen, güvercinim. Bu gri

mavi sana iyi gider. Patiska da iç gömleği için."

"İç gömleği? Volodya neler düşündün?" diye güldü Vasya. "Bu kumaşla iç gömleği?"

"Tam olması gerektiği gibi, beyaz, yumuşak bayan patiskası. Çilekeşlerin bu kaba gömleğini giymekten vazgeç. İçinde şişirilmiş torba gibisin."

"Hayır, bundan kendime bluzlar yapacağım... Ama bu ipekliyi ne kadar güzel olsa da, boşuna aldın. Herhalde parasım nakit ödedin? Niye böyle israf ediyorsun?" Vasya başını salladı. Volodya'nın hediyelerine hiç sevinmemişti. Yeniden israf diye sözü edilecekti. Ama onu gücendirmek de istemiyordu.

"Hoşuna gitmedi mi?" diye hayal kırıklığı içinde sordu Vladimir.

"Kumaş güzel, kesin! Ama ben onunla ne yapacağım? Onu nerede giyebilirim? Tiyatroda mı? Gerçek bir müdür karısı gibi süslenip, seninle tiyatroya mı gitmeliyim?"Ve bu mavi ipekli elbisenin içinde nasıl görüneceğini kafasında canlandırmaya çalışınca güldü. "Ama herşeye karşın, sana teşekkür ederim... Arkadaşlığın, sevgin için!"

Parmaklarının ucuna kalktı. Vladimir'i kucaklayıp, uzun, ateşli öptü.

"Gördün mü, Vasyuk! Öpüşmeyi unutmamışsın! Ben de düşünmüştüm ki, artık çoktandır kocanı sevmeyi bıraktın. Yatak odasından beni sürdün. Hiç yanıma gelmiyorsun, beni hiç sevmiyorsun."

"Evet, ama hiç zamanımız yok, ayrıca senin bana isteğin de yok!"

"Artık beni sevmeyi bıraktın mı?"

"Ben? Seni?"

"Eskiden birbirimizi nasıl sevdiğimizi sana anımsatayım mı?"

Sanki ayrılmışlar da birbirlerini şimdi yeniden bulmuşlarcasına gülüyorlardı.

Vasya aceleyle cilthaneye gitmek üzere çıktı. Merdivenlerde, Bukharin'in "Komünizmin ABC'si"ni unuttuğunu anımsadı. Volodya'nın kitap dolabında duruyordu. Telaşla odaya döndü ve dolabın camlı kapısını açtı. Yere bir paket düştü ve kağıdı yırtılarak açıldı. Vasya eğildi, kalbi duracakmış gibi oldu. Vladimir'in kendisine hediye ettiğinin aynısı mavi ipekli ve patiskaydı. Ayrıca birbirine iliştirilmiş dantelalar, oyalar vardı. Niçin? Kim için?

Bulanık bir düşünce, "onun iki bütçesi var" sözleri aklına geldi.

Olamazdı!.. Vasya bu düşünceleri tasarlamaktan, gözlerini gerçeğe açmaktan korktu. Ama içinde kıskançlık uyanmıştı.

'Onun iki bütçesi var." Öylesine farklı davranıyordu ki, kah yabancılaşıyor, Vasya'nın yüzüne bile bakmıyor.kah suçunu affettirmek istercesine aşırı şefkatli oluyordu. Vasya, tiyatrodan sonra Volodya'nın nasıl parfüm koktuğunu anımsadı. Akşamları dışarı çıkmadan önce nasıl ayna önünde temizlendiğini düşündü... Ve çoktandır unutulmuş dolgun dudaklı "hemşire" aklına geldi: Yatağın... Vasya'nın gözleri karardı, elleri adeta uyuştu. Yüreği tarif edilemez bir acıyla doldu. Volodya'sı, sevgili kocası, dostu, kendisini, arkadaşını, Vasyuk'unu aldatıyordu! Başka bir kadını vardı. Hem de Vasya buradayken! Ayrı olsalardı, durum farklıydı. O zaman bir erkekten sadakat beklenemezdi. Ama şimdi..? Vasya onunla bir bütün olmuş, bütün sevgi ve şefkatini ona yöneltmişti... Bunun anlamı neydi? Artık kendisini sevmiyor muydu? Olamazdı! Vasya'nın yüreği buna inanmak istemiyordu. Eğer kendisini sevmiyorsa, ona bu kadar sevgi dolu davranır, onun için tasalanır mıydı? Buralara gelmesini ister miydi? Volodya nasıl olur da kendisini sevmezdi? Birbirlerine o kadar yakınken, içten bağlıyken arkadaşken, dostken! Birlikte neler yapmamışlardı ki! Mutsuzluk şimdi nasıl da pusu kurmuştu! Vasya inanamıyordu, inanmak istemiyordu... Ama kıskançlık yılanı zehirini yüreğine akıtmıştı.

Niye Vladimir evde bu kadar az kalıyordu? Niye bu kadar üzgün ve asık suratlıydı? Niye eskiden olduğu gibi Vasya'nın varlığına sevinmiyordu? Yalnız yatmak için neden bahane arıyor ve Vasya'nın öksürdüğünü ileri sürüyordu.

Kıskançlık yılanı acı vererek onu sokuyordu. O kadar acı veriyordu ki Vasya derinden derine inlemek istiyordu. Yılanın tıslamasını artık duymaya dayanamıyordu. Vladimir onu seviyordu, Vasya'yı seviyordu! Onu seviyordu! Yoksa dün olduğu gibi onu okşar, sarılır mıydı? Belki de bu kumaş bir başkasına aitti? Belki Volodya bunları bir başkası için edinmişti? Bu paketin ona ait olduğu ne malumdu? Hiç bir yerinde yazılı değildi. Sadece kendisi böyle tahmin etmişti

Vasya duyduğu güvensizlikten, yaşlı bir kadın gibi kocasının izini sürmekten utandı.

Ama yılan sokmaya devam ediyordu... Sus, lanet yılan! Vladimir gelince herşey aydınlığa kavuşacak, ona sorup, herşeyi açıkça sora-

cak ve gerçeği öğrenecekti.

"ABC"yi aldı ve aceleyle cilthaneye doğru yola koyuldu. Zaten geç kalmıştı. Vasya hızla eve doğru gidiyor, öğlen yemeğine gecikeceğinden korkuyordu. Cilthanedeyken yüreğindeki yılan susmuştu. Ama sokağa henüz çıkmıştı ki, yeniden oynamaya başladı.

"İki bütçesi var"... İki parça ipekli,iki parça patiska... Volodya bu kumaştan iç gömleği yapıldığını nereden biliyordu? Kim diktiriyordu? Kolay kazanılmış parayla, sürtük kızlar, Nep kadınları... Vasya'nın iç çamaşırlarına Vladimir ne demişti? Şişirilmiş bir torba gibi, çilekeş gömleği... Demek, iş şimdi iç çamaşırlarına gelmişti? Onu bu iç çamaşırlarıyla sevmişti. Eskiden, buluşmalarının daha ilk günü onu yalnız bırakmazdı.Toplantıya demişti. Ama niye ayna önünde temizlenmişti? Niye parfüm kokmuştu? Niye artık Vasya'ya şefkatli şakacı gözlerle bakmıyordu? Eve vardığında bunların hepsini soracaktı. İşte böyle böyle, gerçeği söyle? Kumaş kimin için? Niye kitap dolabında gizledin? Eğer birisi için satınalınmış olsaydı, masanın üzerine atıverirdi. Kaçamak yapma! Yalan söyleme! Bunu asla affetmem!

Vasya merdivenleri koşarak çıktı. Aceleyle zili çaldı. Araba avluda duruyordu, o halde Vladimir evdeydi. Derhal ona gidip, cevaplamasını isteyecekti. Aldatılmayı affetmeyecekti, kocaların sevmedikleri, resmi nikahlı karılarıyla oynadıkları gibi, kendisiyle oynanmasına izin vermeyecekti.

Vasya kızgındı, öfkeliydi. Kapıyı niye açmıyorlardı?

Sürgü çekildi. Nihayet!

"Moskova'dan misafirlerimiz var" diye haber verdi Marya Semyonovna. "Altı kişiler. Hepsinin karnının doyurulması gerekli. Çocuk oyuncağı değil!"

"Misafirler mi? Kim?"

Misafir odasından sesler geliyordu. Heyecanlı bir sohbet. Vladimir aralarında ev sahipliği yapıyordu.Karısını, Vassilissa Dementyevna'yı tanıttı. Hepsi şirketin mensuplarıydı, yeni bir çalışma planı getirmişlerdi.

Vassilissa misafirlere Moskova'daki yenilikler, şu sıralar herkesi meşgul eden politik dava üzerine sorular sormayı çok istiyordu. Ama Marya Semyonovna kapı ağzında durmuş, gizemli bir el hareketiyle Vasya'yı çağırıyordu. Herhalde yardım gereksiniyordu. Vasya'yı, kapıcı çocuğu şarap almaya göndermişlerdi. Ivan Ivanoviç

meze almaya gitmişti. Ve haşmetli Marya Semyonoviç şaşkına dönmüştü. Mutfakta kızartma yapması, hem de sofrayı hazırlaması gerekiyordu. Vasya nın ona yardım etmesi gerekliydi. Vladimir herşeyi düzenli isterdi. Masa mükemmel görünmeliydi.

İkisi de didindiler. Ivan Ivanoviç'in gelmesi iyi oldu, o da yardım etti.

Vasya'nın mavi ipekliyi düşünecek zamanı olmadı. Yüreğindeki yılan da sanki orada değilmişcesine sakindi. Vasya kocasının şirket mensupları karşısında mahcup olmaması için ona yardım etmek istiyordu.

"Kapıcı Vasya" nefes nefese şarabı getirdi. Ivan Ivanoviç şişeleri açtı. Masa Paskalya hayramındaymış gibi görünüyordu. Mezeler, şarap, çiçek, Monoşovçe peçeteleri, gümüş çatal, bıçak takımları...

Misafirler masaya davetedildi. Vladimir huzursuz birbakışla masayı gözden geçirdi. Hoşnut kalmıştı. Ama neden hiç olmazsa gözleriyle Vasya'ya teşekkür etmiyordu? O kadar uğraşmıştı ki! İçindeki kıskançlık yeniden canlandı. Kendini mutsuz ve incinmiş hissetti.

Vasya misafirlerle konuştu. Ama sürekli mavi kumaşı düşünüyordu. Kimin içindi? Kim için?

Araştırıcı gözlerle kocasına baktı. O hala Volodya'sı mıydı? Onu yeni bir insan, bir yabancı gibi gördü. Eğer kendisine yalan söylüyorsa, aldatmak istiyorsa, gerçekten de bir yabancı olmuştu! Bir dost, gerçek, içten bir dost onun için üzülür, kahredici yılanın yüreğine çöreklenmesine izin vermezdi.

Vasya bütün akşam üzüldü. Gece misafirlere yatacak yer hazırlaması gerekti. Kapıcı çocuğu yastık bulmaya gönderdi ve odada bir "ortak konut" düzenlendi. Odadayken sürekli o lanet kitap dolabını görüyordu. Mavi kumaş oradaydı. Kim için? Kim için?

Vasya çok yorulmuştu. Misafirlere çay hazırladı, ama onlar sadece kendi işlerinden, değişik mal türlerinden, ambalajlama usullerinden, mukavele şartnamesinden, hesaplamalardan konuşuyorlardı.

Bunlar ticaret adamıydı. Eski tüccarlardı. Aralarında selameti ticarette bulan iki eski komünist de vardı. Tam birer "kızıl tüccar" olmuşlardı.

Vladimir canlanmıştı. Kendi firmasından ötürü gururluydu. Di-

ğer bütün kuruluşlardan öndeydi. Kurulalı bir ayı geçmemesine karşın hızla gelişiyordu. Tüccarların ona nasıl saygı duydukları görülüyordu. Sözünü dinliyorlardı. Diğer yönetim üyelerine ise hiç aldırış edilmiyordu.

Vasya bunların hepsini gözlüyordu. Başka zaman olsa sevinirdi. Ama bugün o, kendisine öyle yabancı geliyordu ki! Sadece iş, iş... Vasya'yı hiç düşünmüyordu. Bugünün onu ruhsal açıdan nasıl yıprattığını da görmüyordu.Kıskançlık yılanının yüreğini nasıl yaraladığını da. Eğer o kendisini aldatıyor ve yalan söylüyorsa, belki yaptığı işte de elleri temiz değildi? Onu sorumluluklarını üstlenmeye çağırdığı için belki de Parti Komitesi haklıydı?

Ya bu firma mensuplarının sürekli konuştuğu şeyler neydi? Gün yitirilmişti. Vladimir'le yalnız kalabilir, mavi kumaşı sorabilirdi!

Bu gece herşeyi öğrenecekti. Vladimir'i bekledi. Firma mensupları bütün odaları işgal ettikleri için, onun yanında yatacaktı.

Ayak seslerini dinledi. Misafirler yatmak üzere birbirlerine iyi uykular dilemişlerdi. Vladimir ertesi gün için İvan İvanoviç'e talimatlar veriyordu.

Geliyordu. Vasya'nın kalbi çarpıyor, dizleri titriyordu. Yatağın üzerine oturdu. İçeri girdiğinde hemen soracaktı.

Ama Vladimir Vasya'nın soru sormasına fırsat bırakmadan, bir yığın açıklamalarda bulunmaya başladı. Onun tavsiyelerini duymak istiyordu: Komünistleri güçlendirmek ve firma mensuplarını, burjuları parti üyelerinin denetiminde tutmak için aygıt nasıl yeniden düzenlenmeliydi?

"Akıl ver, Vasya. Herşeyi iyice düşün. Yarın hep birlikte yeni tüzüğü gözden geçireceğiz. Önce istersen oku, sonra üzerinde düşün. Bu yağ tulumları gücü ellerine geçirmeyi pek isterler, perde arkasından biz proleterlere karşı mücadele ederler. Bir yapabilseler! Ama biz de dünkü çocuk değiliz. Asıl görev, aygıtı parti olmadan, komünistler olmadan hiçbir şey yapılamayacak biçimde kurmak."

"Peki, ama neden o halde partinin yönetmeliklerine uymuyorsun? Sık sık söylemiyor musun, partiden ihraç edilmek o denli korkunç değil, partisiz de yaşarım diye!"

Volodya hayatından memnun, son zamanlarda pek sık olduğu gibi somurtkan değildi. Ve gözleri gülüyordu.

"Hadi artık uyuyalım!"

Vladimir lambayı söndürmek istedi. Vasya onu durdurmak için

elini tuttu.

"Hayır, bekle... Ben... Ben önce sana bir şey sormak istiyorum..."

Volodya'nın yüzünü daha iyi görebilmek için dirseklerine dayandı. Kalbi çarpıyor, sesi alabildiğine yabancı çıkıyordu. Vladimir kuşkuyla baktı.

"Sor, ne var? E?"

Vasya'ya değil tavana bakıyordu.

"Sana sormak istiyordum ki... Kitap dolabında niye kumaş var? İpekli, patiska?.."

"İpekli? Eşantiyonları mı diyorsun?"

"Ah eşantiyon! Bana hediye ettiğinin aynısı büyüklükte bir parça... Kim için?.."

Gözleri Vladimir'in yüzündeydi.

"Kimin için olduğunu bilmek istiyorsun. Gerçekten kendin çıkaramadın mı?"

"Hayır."

"İvan İvanoviç kendi nişanlısı içinde satınalmamı benden rica etmişti. Benim sahip olduğum herşeyi o da edinmek istiyor. Maymun gibi herşeyimi taklit ediyor!"

Bütün bunları öylesine basit, heyecansız açıklamıştı ki Vasya'nın yüzünü ateş bastı, utandı.

"İvan İvanoviç? Nişanlısı?.. Ben de düşünmüştüm ki..."

"Ne düşündün?" Vladimir güldü ve yüzünü Vasya'ya çevirdi.

"Sen sevgili, sen benim Volodya'msın."

Vasya onu öptü. Nasıl da onun hakkında böyle birşey düşünmüştü? Nasıl olur da artık ona inanmazdı? Arkadaşına. Ondan kuşkulanırdı?

"Ne düşündün peki? Ah, seni küçük hafiye. Tam bir soruşturma yargıcı."

Volodya Vasya'yı kucakladı ama gözleri tasalıydı.

"Artık öpüşmek yok, hadi şimdi yatağa. Yarın bunsuz iş bitirilemez. Misafirler olduğu için de erken kalkmak gerekli."

Lambayı söndürdü.

Vasya'nın yüreği hafiflemişti. Ama Volodya'nın uykuya daldığı sıra yılan yeniden başını kaldırdı: "Neden bana küçük hafiye, soruşturma yargıcı dedi? Demek ki casusluk edecek bir şeyler var?"

Vladimir gayet derin uyuyordu. Ama Vasya içine kapanmış bir

kirpi gibi gergin yatıyor, karanlığa bakıyordu. Uyumuyordu.

Güvenmeli miydi? Vladimir'den kuşkulanmalı mıydı? Kuşku ya da güven ya da kuşku?

Firma mensupları gitmişlerdi. Ama Vladimir'in işi iki katına çıkmıştı. Yeniden örgütlenme işinde tasalar hiç bitmiyordu. Ama başka bir gelişmeye sevindiler.Mikhaylo Pavloviç odacığında Vasya'ya merkezi yönetimden gelen gizli talimatı okumuştu.. Ona da müdürün yasaya aykırı bir davranışının olmadığı, bu nedenle suçlanamayacağı sadece disiplinsizlik ve örnek davranmamanın söz konusu olduğu, böylece bütün meselenin olabildiğince sessiz, fazla büyütülmeden örtbas edilmesi yazılıydı. Vasya rahatlamış bir halde nefes aldı. Eski alışkanlıkla neredeyse "Allaha şükürler olsun" diyecekti ki tam zamanında kendini tuttu. Mikhaylo Pavloviç de Vasya için sevinçliydi. Onu seviyor, haline üzülüyordu.

Vasya'nın uğraşları başarısızlıkla sonuçlandı. Hakem kurulunda kadın işçilerin ücret uyuşmazlığı yönetim lehine çözüldü. Kadınlar galeyana geldiler, hava endişe verici biçimde grev yönünde gelişiyordu. Menşevikler, partisizlerin koruyuculuğu altında çalışıyor ve ortalığı alevlendirmek için uğraşıyorlardı.

Vasya ateşinin olmasına ve öksürmesine rağmen hergün cilthanedeydi. Yönetime karşı mücadele ediyor, tavizlerde bulunmaya zorluyordu. Öte yandan işçi kadınları sakinleştirmeye çalışıyor ve kendisini öyle işe veriyordu ki, mavi kumaşı düşünmeyi hepten unutuyordu. Kuruntulara dalacak zamanı yoktu. Yalnız bir keresinde yılanın hala yüreğinde yaşadığım hissetmişti. Yuvalandığı yerden kovup atmak kolay değildi.

Buna yol açan beyaz kaniş köpeğiydi. Kapıcı çocuk Vasya, beyaz kanişi eve getirmişti. Kulaklarının arasında ipekten bir fiyong vardı.

"Bu ne biçim bir köpek? Niye buraya getirdin? Nereden geliyor?"

Kapıcı çocuk Vasya, köpeği geçici olarak evde tutmasını Vladimir İvanoviç'in emrettiğini söyledi. Köpek Savelyev'e aitti. Savalyev yolculuğa çıkmıştı, evi boş kaldığı için köpek sıkılıyordu.

Vasya şaşırdı. Vladimir'in köpeklere olan bu ani düşkünlüğü nereden çıkmıştı? Savalyev'e bir hizmette mi bulunmak istiyordu? Savelyev'e duyduğu öfke yeniden canlandı. Neden hala Vladimir onunla arkadaşlığı sürdürüyordu? Bu spekülatör ve dolandırıcıyla!

Vladimir geldiğinde, kaniş esas sahibini bulmuşcasına onun kucağına sıçradı. Vladimir onu okşadı ve köpekle konuşmaya başladı.

"Bu köpek nereden geliyor, Volodya? Savelyev'e mi ait?"

"Ama hayır! Kaniş İvan İvanoviç'in nişanlısının. Yolculuğa çıkmış, İvan İvanoviç de benden burada tutmamı rica etti."

"Ama Vasya Savelyev'e ait olduğunu söyledi."

"Ah saçma!.. Doğru son günlerde köpek Savelyev'in evindeydi... Vasya onu oradan alıp getirdi ve bu yüzden Savelyev'e ait olduğunu sandı. '

Vasya herşey açık ve basitmişcesine dinledi. Ama yılan uyanmıştı. Yüreğine dolanmış, sıkıştırıyordu. İnanmalı mıydı? İnanmamalı mıydı?

Ivan Ivanoviç geldi. Vasya atılıp sordu: Kaniş kime aitti?

Ivan Ivanoviç uzun uzadıya kendisinden köpeğini muhafaza etmesini rica eden nişanlısını anlattı. Ama kendisi hiç evde değildi ki, bunu nasıl yapacaktı? Köpeği Savelyev'e göndermiş, ama orada sadece hizmetçi varmış. O da gidince köpeği kilitlemişti.

Belki de gerçekten böyleydi.

Ama Vasya köpeği sevmedi.

Vladimir İvanoviç birkaç günlüğüne firma işleri için yolculuğa çıktı. Vasya yalnız kaldı. Tek başına hüzünleneceğini düşünmüştü, ama öyle olmadı. Yalnız kalınca, kendini adeta daha hafif, özgür hissetti. Vladimir'in yanındayken kendine bir taş gibi ağırlık veren yük yok olmuştu. Şimdi artık, Volodya'nın kendisi burada değilmişcesine onu görmeyen bakışlarından, incitici umursamayışlarından ötürü acı çekmiyordu.

Elbette Vasya sağduyulu olmaya çalıştı. Kocasının birçok tasaları, Vasya'yı düşünmekten, ona karşı dikkatli olmaktan daha başka, önemli işleri vardı. Ama böyle düşünmenin yararı olmadı. Bu aptal, pek aptal kadın yüreği şefkatin, sevginin, sıcak bir yüreğin hasretini çekiyordu.... Vladimir yokken, Vasya daha mutlu oldu. İki kişinin yaşadığı yalnızlık, tek başına olmaktan daha kötüydü. Bunu, Vladimir gittiğinde anladı.

Vasya arkadaşlarını davetetti.Lisa Sarokina, fabrikadan gençler, Mikhaylo Pavloviç. Akşam yemeği hazırladı. Arkadaşlarını ağırladığı için sevinç duyuyordu.

Akşam yemeğinden sonra parti işleri konuşuldu. Bahçeye gidip, koro halinde şarkılar söylediler. Herşey öylesine güzel, herkes öyle-

sine sevinçliydi ki... En çok sevinen Vasya'ydı. Firma mensuplarıyla veya misafir odasında Savelyev'le yapılan konuşmalardan o kadar farklıydı ki! Günlerin nasıl geçtiğini farketmedi bile.

Vladimir sabah treniyle erken eve geldi. Vasya'yı çay masasında buldu.

Vasya ayağa fırladı, ona doğru yöneldi. Ama o Vasya'yı öpmedi, sadece elini uzun süre dudaklarına bastırıp, tuttu. Başını kaldırdığında Vasya gözünde yaşlar gördü. Yüreği sıkıştı.

"Neyin var Volodya? Tekrar birşeyler mi oldu?"

"Hayır Vasya, bir şey olmadı. Sadece yaşamak bana zor geliyor, Vasya... Herşeyden çok yoruldum."

Masaya oturdu, başını ellerinin üstüne koydu, gözyaşları akıp gidiyordu...

"Peki, ne öyleyse, Volodya? Ne? Konuş, arkadaşını, Rahatlarsın!"

"Olabilir mi, Vasya?" diye sordu Vladimir, üzgün.

"Başımı çatlatırcasına çok düşündüm... Çok çektim, Vasya... Hayır, daha iyiye gitmeyecek. Bir çıkış yolu yok."

Acı veren sezgilerle Vasya'nın yüreği yeniden sancıdı.

"Volodya, bana acı çektirme! Gerçeği söyle... Daha fazla dayanamayacağım... Yoruldum!.. Hiç huzurum yok..."

Konuşmasını sürdüremedi, öksürmeye başladı.

"Gördün mü, yine öksürüyorsun. Ben şimdi seninle nasıl konuşayım?" Volodya'nın sesindeki keder mi, yoksa sitem miydi?

Vasya öksürdü. Vladimir keyifsiz bir suratla sigarasını yaktı.

"Biraz çay iç... belki geçer" diye akıl verdi.

"Hayır, damlamı alacağım."

Öksürüz krizi geçti. Vasya Vladimir'e çay verdi ve o her zamanki alışılmış tonuyla işleri yürütmenin ne kadar zor olduğunu anlattı. Yükleyiciler sorun çıkartmışlardı. Gündelik ücretler düşürüldüğü halde fazla mesainin yüksek tarife üzerinden ödenmesini istiyorlardı. Firmanın onca kaybı varken, onlar "Ödemezseniz grev yaparız!.." diye tehdit ediyorlardı. Belki de kışkırtılmışlardı. İnsanın herşeyi göz önünde tutması mümkün değildi ki!

"Trenden henüz inmiştim ki, Ivan Ivanoviç haberleriyle geldi; artık gel de neşeli ol! Birkaç günlüğüne gidiyorum, işler hemen aksıyor. Yönetimin diğer üyeleri ne yapıyorlar? Sorunun bu kadar keskinleşmesine, uç noktalara gelmesine asla izin vermemeleri gere-

kirdi. Şimdi güçlükler başlar. Başkan da Vladimir'e karşı yeni suçlamalarda bulunabileceği için ellerini oğuşturuyordur."

"O halde, yaşamının bu denli güçleşmesinin, bir çıkış yolu bulunmamasının yükleyicilerde olduğunu söylüyorsun."

"Elbette. Senne sanmıştın ki!"

Vladimir sigarasından bir nefes çekti ve yavaşça çayını karıştırdı. Yeniden çelişkiler üzerine konuştu. Sorun bir skandal ve gürültü çıkmadan nasıl halledilebilirdi? Vasya yarım kulakla dinliyordu. İnanmalı mıydı? İnanmamalı mıydı? Gerçekten yükleyicilerden kaynaklanan soruna mı ağlamıştı? Bu, onun yapacağı iş değildi. Yüreğinde başka bir şey vardı. Mavi kumaş... Yılan kımıldadı. Vasya altedilmek istemiyordu. Belki Vladimir gerçekten yorgundu. D.K.'nda ona yeterince eziyet etmişlerdi. Şimdi en ufak bir şey onu fena halde öfkelendirebilirdi. Vasya kendi kendini ikna etmeye çalıştı. Vladimir'in sadece işe ilişkin tasaları olduğuna inanmak istiyordu. Yükleyiciler kusurluydu... Volodya'yı tasalandıran bundan başkası değildi.

Vasya hızlı hızlı ciltahaneden eve dönüyordu. Sonunda kendi isteklerini kabul ettirmiş, Yönetimin tavizlerde bulunmasını sağlamıştı. İşçiler çok sevinçliydi. Ama Vasya başkan olmadan sorunun asla sonuçlanmayacağını da farketmiş, ona hakettiği değeri vermeyi öğrenmişti. Başkan inatçıydı ve iktisatçılara karşı sabrı yoktu.

Vasya eve geldiğinde bütün avlunun yükleyicilerle dolu olduğunu gördü. Her kafadan bir ses çıkıyor, tartışıyorlardı. İsteklerini haykırarak dile getiriyorlardı. "En yüksek tarife üzerinden! Asla taviz yok! Yoksa hep birlikte işi bırakırız! O zaman yönetim, yüklemeyi memurlarla beraber yapar."

Vasya kalabalığın içine girdi, dinledi, sordu. Onu tanıdılar, etrafını çevirip, bir ağızdan konuşmaya başladılar. Hepsi aynı anda bilgi vermek istiyordu. Kendilerine düşük ücret ödeniyordu. Fazla mesaiye hiç bir şey verilmemişti. Hesaplar yanlış yapılmıştı. Vasya'nın çevresi iyice kalabalıklaşmış, yönetime yönelik tehditler yüksek sesle söylenir olmuştu. Ne de olsa müdürün karısıydı. Sorunu kocasına açıklaması gerekirdi. Bu hesaplamayla, bir aile yaşayamazdı!

Vasya dinledi, sorular sordu. Şikayetler onun tanıdığı alıştığı, kavradığı türdendi. Öfke içten içe kaynıyordu. Yöneticilerin ve memurların durumu iyi, karınları toktu ama yükleyiciler sömürü-

lüyorlardı. Çocukların giyecek bir şeyi yoktu. Bu iş böyle gidemezdi, birlik aracılığıyla yönetim üzerinde baskı uygulanmalıydı. Örgütlenme ve plan olmadan hiçbirşeye ulaşmak olası değildi. Vasya'ya uyuşmak için başkanları öne çıktılar. İstekler kağıt üzerinde formüle edilmeliydi. Ve eğer yönetim herhangi bir tavize yanaşmazsa, o zaman doğrudan hesaplama bölümüne başvurmak gerekiyordu.

Vasya kendini bu işe kaptırmış, müdürün karısı konumunu unutarak, yükleyicilerin sorununu ele almıştı. Nasıl olur da "kendininkilere" manen ve maddeten omuz vermezdi.

Bunlar doğru yönlendiricilikten yoksun, deneyimsiz bir yığındı.

İstekleri formüle etmek için başkanlarını eve davet etti. İçeri girdiler. Oturma ve yatak odasındaki mobilyaları, eşyaları çekemeyen gözlerle seyrettiler. O anda Vasya onları eve sokmaması gerektiğini farketti. Ama artık çok geçti.

Vasya'nın masasına oturdular, sorunları tartışıp formüle ettiler.

Avlu sakinleşti. Gruplar dağılmış, artık gürültü çıkarmadan sohbet ediyor, sigara içiyorlardı.

Aniden bir gürültükoptu, içeri bir araba girmişti. Müdür avludaydı.

"Ne oluyor burada? Toplantı mı yapmak istiyorsunuz? Tehdit etmeye mi geldiniz? Hoşnut değil misiniz?" Vladimir'in sesi gök gürlemesi gibi çıkıyordu. "Sizinle burada asla görüşmem. Burası benim özel konutum. Yönetime gidin. Hesaplamalardan hoşnut değilseniz, birliğe başvurun. Bu yönetimi ilgilendirmez. Onun başka sorunları var. Grev mi yapmak istiyorsunuz? Bu sizin sorununuz. Birlik onaylarsa, grev yapın. Ama buradan derhal yok olun. Sizi dinlemiyorum. Yönetimde görüşeceğiz!

Vladimir kapıyı kapadı, eve girdi. Doğrudan Vasya'nın yatak odasına yöneldi.

İçeri girdi, olduğu yerde kalakaldı. Vasya yükleyicilerle masaya oturmuş, sorunları "formüle ediyorlardı."

"En son da bu mu? Sizi kim içeri aldı? Sormadan içeri girmeye nasıl cesaret ettiniz? Dışarı! Dışarı!"

"Evet, ama Vladimir İvanoviç, kendiliğimizden gelmedik, karınız..."

"dışarı diyorum, yoksa...."

Vladimir bembeyaz kesilmiş, gözlerinden kıvılcımlar saçılıyordu. Yumruğunu kaldırdı. Yükleyiciler kapıya doğru çekildiler.

"Deli misin Vladimir? Ne yapıyorsun? Onları ben çağırdım!..

Durun arkadaşlar, nereye?"

Vasya yükleyiciler ardı sıra atıldı. Vladimir yoluna çıkıp kolundan öylesine bir tuttuki Vasya yüksek sesle inledi.

"Onları sen davet ettin ha? Kim sana izin verdi? Sana benim işlerime karışma hakkım kim verdi? Firmaya karşı sen sorumlu değilsin! Eğer grev kışkırtmak istiyorsan, cilthaneye git!"

"Ah!.. Demek öyle!.. Beni kovuyorsun! Kardeşlerimin safında olduğum için! Gerçekten yana olduğum için! Müdür olarak senin çıkarlarını göz önüne almadığım için! Prim paralarını düşürttüğün için!"

"Tuu sana! İğrenç ikiyüzlü!"

Vasya'ya kendisine kırbaçl vurulmuş gibi geldi. İğrenç? Kim, Vasya'mı iğrençti? Karşılıklı duruyor, kötü kötü birbirlerine bakıyorlardı. İki düşman gibi. Ama Vasya'mn yüreği anlatılmaz bir ızdırapla, öldürücü bir sızıyla dolmuştu... Gerçekten bütün mutluluk geride mi kalmıştı?

Yükleyiciler dağıldılar. Vladimir yönetime gitti. Vasya yatağın üzerine çaprazlama yatmış, yüzünü örtüye gömmüş, gözyaşları ipekli kumaşı ıslatıyordu. Ama içindeki dertleri gözyaşlarıyla akıtamıyordu. Onu kahreden, kendisinin iğrenç olması değil, birbirlerini anlamayacak ölçüde yabancılaşmalarıydı... Düşmanlar gibi, iki farklı kampta.

Donuk, neşesiz günler birbirini izledi. Vladimir sık sık evdeydi, ama iki yabancı gibi olduktan sonra neye yarardı? Sadece en gereki olanı konuşuyorlardı. Herkes kendi hayatını yaşıyordu. Vasya yeniden hastalandı. İvan İvanoviç doktor getirdi. Doktor mutlak dinlenme tavsiye ederek, her türlü heyecanı yasakladı.

Vladimir'in İvan İvanoviç ve muhasebeciyle çok işi vardı. Gece geç saatlere kadar oturup çalışıyordu. Akşam yemeği için ara verdiklerinde düşünceleri işle meşgul, yüzleri asık suskun oturuyorlardı.

Bazen Lise Sorokina Vasya'yı ziyaret ederek, cilthaneden haberler getiriyordu. İşçiler Vasya'nın hasta olmasına üzülüyordular.

Hastalığı değil, Volodya'ya birbirlerine yabancılaşmaları Vasya'ya acı veriyordu. İkisi de yükleyicilerle olan uzlaşmazlığı unutamıyor, birbirlerini affedemiyorlardı.

Vasya kendi iline geri dönmeyi düşünüyordu. Evinde olmak istiyordu. Ama onun evi neresiydi? Çatı katındaki odacağında Gruşa

yaşıyordu. İki kişi için çok dardı. Anne babasının yanında kalıp dinlenmesi düşünülemezdi. Sızlanıp duracaklar, Bolşevik'lere küfredeceklerdi. O halde nereye? Vasya Gruşa'ya yazarak kendisi için bir oda aramasını rica etti. Stepan Alekseyeviç'e de yazdı. O kendisine yeniden işçilerin, kitlelerin arasında çalışabileceği bir iş bulabilirdi. Cevap aldığı anda gidecekti. Burada ne işi kalmıştı ki? Kimsenin ihtiyacı yoktu. Volodya onsuz da yaşayabilirdi. Günler yavaş ve ağır birbiri ardından sürükleniyordu.

Yaz ortasıydı. Bahçedekirazlar olmuştu. Eriklerden mavi pırıltı saçılıyordu. Beyaz ve zarif zambaklar, yüksek özlü sapları üzerinde parıldıyorlardı. Şimdi Vasya hiç bir şeye sevinmiyordu. Bahçede yürüyor ve baharda şezlonga uzanıp duyduğu yaşama sevincini düşünüyordu. Duyduğu hüzün, daha da yoğunlaşmıştı.

Vasya'ya öyle geliyordu ki, o zamanlar genç, güvenen ve mutlu başka bir Vasya vardı. O artık ölmüştü. Aslında ölü olan, ölen neydi, bunu Vasya da bilmiyordu. Ama açık olan, içinde bir şeylerin öldüğü ve bir daha asla canlanmayacağıydı.

Vladimir ara sıra pencereden, Vasya'nın bahçede dolaşmasına bakıyordu. Vasya yaşamaktan yorgun, öylesine solgun ve donuktu ki. Sonra Vladimir'in yüzü asıldı, bakışı, yüreğinin derinliklerindeki acıya ihanet etti. Hareketsiz, pencerede durdu ve birden sıkıntıyla İvan İvanoviç'in dosyalarla kendini beklediği çalışma odasına döndü.

Vasya kederle içini çekti, bir kez daha yanılmıştı. Onun, yanına bahçeye geleceğini sanmıştı... Oysa gelmemişti. Ne yapalım! Artık Vladimir için bir anlam taşımadığı açıktı! İşleri, bir kadın yüreğinin acılarından daha önemliydi. Vasya bir gürültüyle uyandı. Sabah olmuştu. Vladimir dolabında bir şey arıyordu. Sonunda çıkardı.

"Bu kadar erken orada ne yapıyorsun Volodya!"

"Trene gidip, nakledilen malları teslim almam gerekli."

"Bizzat senin mi?"

"Denetlemem gerekiyor!"

Vladimir ayna önünde yeni kravatını bağlamaya çalışıyor, bir türlü beceremiyordu. Vasya onun bu halini izlerken yüreği kocasına karşı büyük bir şefkatle doldu. Bu dünyada kendisine en yakın kişi o değil miydi?

"Sana yardım edeyim. Gel Volodya!"

Volodya söz dinleyerek geldi, yatağın kenarına oturdu. Vasya kravatını bağladı, bir an bakıştılar, sonra tek söz etmeden birbirlerine sarıldılar.

"Benim küçük Vasyuk'um! Bir tanem!.. Yanyana yabancı gibi yaşamak, öyle acı, ızdırap veriyor ki! Böyle olması mı gerekli?" Vladimir yakınarak bunu sorarken, Vasya'nın kıvırcık başını göğsüne bastırdı.

"Bana acı vermediğini mi sanıyorsun?.. Yaşamak istemiyorum."

"Peki niye kavga ediyoruz Vasyuk?"

"Bilmiyorum, aramızda duran bir engel var."

"Hayır, Vasya! Hayır, aramıza hiçbir şey giremez, kalbim tümüyle sana ait, yalnızca sana!"

"Beni sevmeyi bırakmadın mı?"

"Seni aptal!.." Vasya'yı öptü. "Gel bundan böyle kavga etmeyelim. Bu aptalca bir şey. İkimiz de acı çekiyoruz. Seni kaybedemem Vasya. Sensiz yaşayamam. Bundan böyle birbirimizi üzmeyeceğiz, değil mi?"

"Artık müdür rolü oynamayacak mısın?"

"Sen de yükleyicileri bana karşı kışkırtmayacak mısın?"

Güldüler.

"Hadi artık uyu! Uyumazsan sonra bütün gün hasta olursun. Aşağı yukarı iki saat sonra geri dönerim."

Vasya'nın üzerini örttü, gözlerinden öptü ve aceleyle çıktı. Vasya kendisini hafif ve rahat hissetti. Mutluluk geri gelmişcesine, ikisini birbirine bağlayan ortak duygu yaşıyormuşçasına uykuya daldı.

Vladimir yükleme işinden eve dönmedi. Telefon edip, yönetime gitmesi gerektiğini söyledi. Ama öğlene evde olacaktı. Vasya bugün kendini daha iyi hissediyordu, ama cilthaneye gitmedi. Ev işleriyle meşgul olup, Marya Semyonovna'yla birlikte eve çekidüzen verdi.

Öğlen yemeğinden biraz önce telefon çaldı. Vasya açtı.

"Alo!"

"Vladimir İvanoviç evde mi?"

"Hayır, henüz değil? Kim arıyor?"

"Yönetim bürosu."

"Hala sizin orada olmalı, neden buradan arayıp soruyorsunuz?"

"Yönetimde değil, buradan ayrıldı. Özür dilerim."

Yine o kadının sesiydi! Kimdi? Vasya bu sesten hoşlanmıyordu. İlk geldiği sıralar sık sık arıyordu. Sonra arkası kesilmişti. Vasya bir kez tesadüfen İvan İvanoviç'e iş saatleri içinde bürodan evi arayanın kim olduğunu sormuştu. İvan İvanoviç görevli memurlar olduğunu söylemişti. Seslerinin bu kadar birbirine benzemesi garipti. Vasya ani bir sancı hissetti.. Yılan... Yüreği sızladı.

Öğlen yemeğine Vladimir yönetimden iki kişiyle birlikte gelmişti. Sabahki yüklemeler üzerine konuşuyorlardı. Yine de Vasya'ya kendini nasıl hissettiğini, doktorun tavsiye ettiği gibi güneşe uzanıp uzanmadığını sordu.

"Hayır uzanmadım!"

Vasya sözlerini kuruca bitirdi. Tesadüfenmiş gibi söyleyiverdi. "Seni telefonla sürekli yönetimden arayan genç bayan bugün yine aradı."

Vladimir tedirgin gözlerle "Hangi bayan?" diye sordu. "Yönetimden diyorsan, o zaman Şelgunova'dır. O da ne genç bayandır ha! Saygıdeğer bir aile anasıdır. Onu sen de gördün ya. Vasya, sığilleri olan şişman."

Öylesine kolay, öylesine doğal konuşuyordu, ama Vasya yine de üzüldü. Bu doğallıkta doğru olmayan bir şey vardı.

Yemekten sonra yönetimden gelen baylar vedalaşıp gittiler. Vasya sevindi. Bugün Vladimir'le yalnız kalmak, manevi bir sıcaklık duymak istiyordu. Herhalde bu sabah, ona boş yere sevinç getirmemişti.

Misafirler henüz gitmişlerdi ki telefon çaldı. Vladimir açmaya gitti.

"Evet, benim" - kısa: "Rica ederim, telefonla değil." kısa bir kahkaha- "Elbette aile işlerinde!" -sitemkar: "Asla, kesin olarak yasaklıyorum." -gayet enerjik- "Peki, iyi, iyi" -çoktan gevşemiş: "Yok, birazdan." "Hoşçakal."

Vasya yandaki odada duruyor ve dinliyordu. Tekrar yüreği hüzünle doldu.

Kiminle konuşuyordu? Kime "Yok, birazdan" diye vaatte bulunuyordu? Kime yasaklayabilirdi?

Telefonun bulunduğu odadan çıkan Vladimir, Vasya'nın yanından onu farketmemişçesine geçerek yatak odasına yöneldi. Vasya onu izledi. Vladimir ayna önünde durmuş, saçlarını tarıyordu.

"Kiminle konuştun Volodya?"

"Savelyev'le"

"Savelyev'le mi? Döndü mü?"

"Bu sabah."

"Karşılaştınız mı?"

"Söyler misin lütfen. Bu ne biçim bir sorgulama? Bugün yükleme işini denetlediğimi biliyorsun." Sesi huzursuz, sinirliydi.

"Ve şimdi de hemen ona gitmek istiyorsun? Söz verdin mi?"

"Evet, gidiyorum."

Sustular.

Vasya yüreğinin hızlı, daha hızlı çarptığını hissetti. Çatlayacak gibiydi, eğer isterse! Izdırabını daha fazla taşıyamadı. Aniden Vladimir'in yanına gitti, dostça elini tuttu. "Volodya, bunu yapma. Yeniden başlama...."

"Neye?" diye sordu huzursuz, kuşkulu.

"Kendini bu dolandırıcı, bu spekülatöre teslim etmeye. Beni uyardılar. Zaten herşeyden önce seni şüpheli kişilerle görüştüğün için suçlamıyorlar mı?"

"Ah!.. Yine mi aynı hikaye? Yine mi denetleyicilerle aynı telden çalıyorsun?.. Bana acı çektirmek mi istiyorsun? Tahakkümün altına almak mı? Senin eteğinin ardısıra mı dolaşayım?"

Yürüdü ve Vasya'nın elini itti.

"Dur! Dur Vladimir, neden sözediyorsun? Ben ne zaman seni kendime zincirlemek istedim? Kendine gel! Söz konusu olan ben değil, sensin. Kendi çukurunu kendin kazma. Yeterince düşmanın var. Ve yeniden Savelyev'le arkadaşlığa başlarsan..."

"Savelyev'in bununla ilgisi ne?"

"Ne demek ilgisi ne? Ona gitmiyor musun?"

Vasya huzursuz, soran gözlerle ona baktı.

"Tabi, ona ama bunda ne var? İş için gidiyorum, anlıyor musun? Gitmek zorundayım."

"İnanmıyorum" dedi Vasya öfkeli. "Yarına ertele, yönetime çağır."

"Vasya, sen nasıl bir çocuksun?" Böyle derken, konuşma tonunu değiştirmişti. "Peki tamam, sana gerçeği söyleyeceğim. Açık, Savalyev beni iş nedeniyle aramadı. İşleri yönetimde de halledebiliriz. Sadece küçük hoş bir ahbaplık onunkisi. Beni kağıt oynamaya çağırdı... Gördün Vasya, bütün ay boyunca hiç bir yere gitmediğimi. Hep evdeydim, hep işlerle meşgul oldum. İzin ver, hiç olmazsa

bir kez nefes alayım. Vasya! Gencim, yaşamak istiyorum! Keşiş gibi olamam.."

"Anlıyorum, Volodya" dedi üzüntüyle Vasya ve başını öne eğdi. "Evet, evet dediğin gibi. Eğlenmek istemen de, bir felaket değil. Ama anla, tekrar bu Savelyev'le, bu spekülatörle, bu rezille beraber olmaya başlayamazsın! Seninde ona saygın yok. Neden ona ihtiyaç duyuyorsun? Hemen çevrede konuşulmaya başlanacak. Vladimir İvanoviç'le Savelyev'in arasından su sızmıyor. Ondan sonra da arkası kesilmeyecek..."

"Ne biçim aptallık!" Volodya sabırsızlanıyordu. "Eğer Parti Komitesi, birini tanışıklarından ötürü yasal olarak soruşturuyorsa, o bir Parti Komitesi değil, pislik çukurudur. Abartıyorsun, Vasya."

"Ama eğer senin gitmen beni tedirgin ediyorsa? Biliyorum o benim için üzülmez. Sırf beni incitmek için seni davet etti. Telefonda ona nasıl "aileni hesaba katarak" gelemeyeceğini söylediğini duydum. Sonra da güldünüz... Volodya" Vasya heyecanlı, devam etti, "Senin onunla, bir yabancı insanla hem de Savelyev'le bana gülmen beni çok incitti. Sanki senin evden çıkmanı engelliyormuşum gibi."

"Ama çıkmamı engelliyorsun işte!"

"Ah, demek sence sorun böyle! Peki o halde git! Git... Ama benim sabrımın taşmak üzere olduğunu da düşün. Sana yardım ettim, senin için üzüldüm, uğraştım. Artık yeter... İstiyorsan git... Ama yapmam gerekenin ne olduğunu ben de biliyorum!" Bağırıyor, sesi histerik çıkıyordu.

"Bu histerik kadın krizlerinden de bıktım artık! Neden dırdır edip duruyorsun, ne istiyorsun?"

"Volodya!" diye inledi Vasya ağlamaklı bir sesle. "Sana şimdiye kadar hiç bir şey için yalvarmadım. Bugün, şimdi yalvarıyorum. Kal! Senin için ve benim hatırım için!"

"Ah, siz kadınlar! Hepiniz aynısınız! İğrenç! Hızla Vasya'nın yanından ön odaya geçti, giriş kapısı çarptı, aşağıdaki arabanın gürültüsü geldi.

"Ah!" Vasya, yaralı bir hayvan gibi inledi.

"Lisa, sana geldim... Beni yanına al. Ondan kesinlikle ayrıldım..."

Sesi çıkmıyordu, ama gözleri kuruydu. Acısı öylesine büyüktü ki, göz pınarları kurumuştu.

'Ondan ayrıldın mı? Bunu çok daha önceden yapman gerekirdi! Buna bu kadar uzun süre dayanmana hepimiz şaşırmıştık..."

"Lisa, birbirimize yabancılaştık, bahtsızlaştık burada" diye yakındı Vasya.

"Elbette... Aslında onu nasıl sevebiliyorsun?"

Vasya cevaplamadı. Olup bitene kendisi de bir türlü inanamıyordu. Bu incinmişliği asla afeedemez, unutamazdı. İlk kez rica ediyor, yalvarıyordu... ve o ne yapıyordu? Adeta cesedinin üzerinden geçip gitmişti. Niçin? Dolandırıcı, rezil Savelyev ve aşağılık bir spekülatör grubuyla kağıt oynamak için. Vasya kaygı içinde kıvranıyormuş, umurunda bile değildi. Varsa yoksa onun hoşuna gittiğince oyalanması, eğlenmesi. Bunun da adı sevgi! Bu da arkadaş ve dost! Bu da komünist!

Lisa Vasya'nın birbirinden kopuk konuşmasını dinliyor ve bir şey kavramıyordu. Ne olmuştu? Bununla Savelyev'in ilişkisi neydi?

"Ne demek, onun bununla ilişkisi ne? Ama her şey onun yüzünden oldu, bu dolandırıcı, bu spekülatörün yüzünden. Vladimir ona gitti..."

"Onun sözüne inanıyor musun?"

"Peki, ona olmazsa kime? Sen inanmıyor musun?"

"İnanacak ne varmış! Bütün kent biliyor, bir tek sen kör gibisin. Yoksa görmek mi istemiyorsun? Kavramak mı?.."

"Neyi görmek, Lisa? Söylesene!"

"Vladimir'in bir sevgilisi olduğunu!"

"Sevgilisi mi?"

Vasya birden anlayamadı. Lisa'ya büyümüş gözlerle baktı. Dehşet içinde kalmamış, üzülmemiş, sadece şaşırmıştı.

"Sevgilisi var diyorsun. Kim?"

"Bizlerden biri, bir işçi değil. Büro memurlarından."

"Tanıyor musun?"

"Gördüm. Bütün kent tanıyor."

"Niye?"

"Çünkü kentin en süslü bayancığı olduğu için... Bu yüzden dostlar Vladimir'ine bu kadar kızıyorlar. Mikhaylo Pavloviç de bu ilişkiyi sana hissettirmeye çalıştı. Bunu anlamamış olman mümkün mü? Sen aptal bir kadın değilsin. Ama bu işte büyük bir ahmak gibi davrandın!"

Ama Vasya tümüyle başka bir konuyla meşguldu.

"Onu seviyor mu?"

"Bu nereden bilinebilir? Kaç aydır o kadınla orda burda sürttüğüne göre seviyor olmalı. Sen geldiğinde bu hikayenin biteceğine inanıyorduk. Ama hiç bir belirti yok. Arabasına atlayıp onu ziyarete gidiyor."

"Kendine ait evi mi var?"

"Muhtemelen seninkinden de güzel.

"Onun iki bütçesi var"ın anlamı demek buydu. Şimdi herşey Vasya için apaçıktı. Açık olmayan bir nokta vardı: Niye Volodya kendisine yalan söylemişti? Neden acı çektirmiş, neden aldatmıştı?

"Ne istiyordun peki? Belki de cezasını çeken bir günahkar olarak sana gelmeliydi? Ya da senden rica etmeliydi: "Sevgilimi ziyaret etmeme izin ver" diye. Gözlerini açık tutmak senin işindi. Bunu yapmadığına göre, sen kendini ahmak durumuna soktun. Yalnızca kendine sitem et.

"Lisa, niçin hep ahmaklığımdan söz ediyorsun? Benim ahmak olmam, hiç de önemli değil. Benim için tek önemli olan şey onu seviyor mu, yoksa görünüşte mi böyle?"

"Nasıl böyle söylüyorsun? Niçin böyle konuştuğunu anlamıyorum. Tüm geçimini sağladığı ve ona pahalı hediyeler aldığına göre seviyor olmalı.

"Buna inanıyor musun?.. Ama bak, ben bilmiyorum...

"Belki de seni sevdiğine inanıyorsun? Vasya kendini aldatma. Daha çok acı çekersin! Doğaldır ki sana değer veriyor, karısı ve iyi bir dostsun. Ama seni sevmekten uzun süre önce vazgeçti! Bana inan.

Vasya başını iki yana salladı. "Bak, sana inanmıyorum!"

Lisa Vasya'nın aptallığına sinirlendi. Ona Volodya'nın kız arkadaşını anlatmaya başladı. Çok güzeldi, bir resim gibi. Ve çok güzel giyiniyordu!.. İpekliler içinde, çevresi kavalyeler, kur yapanlarla doluydu. Bunlara Savelyev de dahildi, o da onunla arkadaştı. Esas saltanat akşamları başlıyordu. Vladimir ve Savelyev'in kızla ortak ilişkileri olduğu söyleniyordu.

Özellikle bu söz Vasya'ya hepsinden daha fazla acı verdi.

Gerçekten Vladimir böyle mi olmuştu? Böyle birisini gerçekten sevebilir miydi? Vasya söylenenlere inanmıyordu. Doğru olmayan birşeyler vardı...

Lisa kızmıştı. "O halde inanma. Bu senin bileceğin şey. İstediği-

ne sor, hepsi aynı şeyleri söyleyecektir. Daha önce büroda çalışıyordu, Savelyev'in sekreteriydi. Sonra müdürün metresi oldu. Ama belki başkaları da ondan istifade ediyordur. İvan İvanoviç'in de adı geçiyor.Yönetimdekilerin bazıları da arada sırada orda. Orospu olarak çalışan kadınlardan farklı değil, sadece kontrol kartı yok. Şansı var ki bizde bu kart istenmiyor!"

"Ama Vladimir böyle birine aşık olamaz" diye itiraz etti Vasya.

"Niye buna inanıyorsun? Erkekler böylelerinden hoşlanırlar. Özellikle Vladimir gibi erkekler... Açıktır ki, kadın ne kadar kötüyse, değeri o kadar artar."

"Sus, Lisa! Nasıl böyle konuşuyorsun! Onu tanımıyorsun. Nasıl böyle yargıda bulunabilirsin?"

"Ne, onu savunuyor musun? O, seni bütün kente rezil etti. Ama sen, lütfen, bir duvar gibi önüne dikiliyorsun!"

"Rezil etmiş!.. Eğer böyle düşünülüyorsa, neyle rezil etmiş? Vladimir'in davranışlarından bana ne. Ben mi sorumluyum? Beni hiç anlamıyorsun Lisa. Bana acı veren bu değil. Hiç değil...

"Artık seni sevmiyor olması, bak işte, sana bu acı veriyor."

"Hayır Lisa, o da değil. Kesin, o da acı veriyor. Asıl önemli olan o değil. Hissediyorum ama dile getiremiyorum. Nasıl desem? Dosttuk, birbirimize öyle yakın, bağlıydık ve aniden Vladimir benden uzaklaştı, bana yalan söyledi, benden çekindi... Benden? Nasıl böyle yapabildi? Onun yolunun üstüne mi çıktım? Onu aşk ilişkisinde rahatsız mı ettim? Volodya, bunu, bunu düşünemez... O halde doğru olmayan bir şey var... O halde diğerini o kadar sevmiyor."

"Yine uzun bir hikaye anlatmaya başladın" dedi Lisa ve eliyle sinirli, küçümseyen bir hareket yaptı. "İnsan seninle anlaşamaz. Hala Volodya'na aşıksın: "Beni döv, tekmele -önemi yok- ben senin itaatkar karınım! Ben olsam burnundan fitil fitil getirirdim, hak ettiği gibi. Hem de kararlı!"

Vasya itiraz etmedi. Ama Lisa Vladimir'i mahkum ettikçe, Vasya ondan yana çıkıyordu. Lisa'ya kanıtlamak istiyordu: Bir sevgilisinin olması, bir başkasını sevmesi haksızlık değildi. Vasya'nın tasası sadece bunu Vasya'ya derhal söylememesi, gizlemesiydi. Sanki arkadaşı, dostu değilmiş, bir yabancıymış gibi... Demek ki Sadece işlerinde ona yabancılaşmamış, Vasya'ya duyduğu inancı da yitirmişti?.. Ya da gerçekten, Vasya'nın resmi nikahlı bir kadın gibi "haklarını" savunacağına inanıyordu.

"Bunun için mücadele etmelisin" diye bağırdı Lisa. "Pek tabi ki hakların için mücadele etmelisin! Seni böyle rezil etmeye ne hakkı vardı?.. Önce sana tazminat vermeli. Sonra onu terkedersin. O senin ayarında değil Vasya, senin küçük parmağın bile olamaz."

Vasya karşı çıktı. Hep böyle oluyordu: Çoğu kez kendi içinden Vladimir'i mahkum ediyor, onunla hiç bir noktada anlaşamıyordu. Ama ne zaman biri Vladimir'e saldırsa, ondan yana çıkıyor, öfkeleniyordu. İnsanlar Vladimir'i anlamıyordu. Sadece Vasya Vladimir'ini, "Amerikalı"yı tanıyordu....

"Amerikalı" sözcüğünün ağzından çıkmasıyla ilk kez gözünden yalar süzülmeye başladı. Vladimir'in, "Amerikalı"nın fırın işçilerini kavgaya nasıl yönlendirdiğini, Sovyetleri kurduğunu anımsadı... Şimdi bütün bunlardan kuşku duymak öylesine acı vericiydi ki!

Lisa'ya sarıldı, ağladı. Vladimir'e Müdüre ağlamıyordu, gözyaşları "Amerikalı" için dökülüyor ve üzülüyordu.

"Herşey çok ağır geliyor, Lisa. Dayanamıyorum."

"Biliyorum, çocukcağızım... cesur ol. Herşey geçer. Önceki yıl ben de aynı şeyleri yaşadım. Ama şimdi karşılaştığımızda, benim için hiç bir şey ifade etmiyor. Geçer Vasya, ağlama, herşey geçer ve unutulur."

Lisa Vasya'yı okşadı, arkadaşını teselli etmeyi çok istiyordu. Ama böylesi acısı olan biri teselli edilebilir miydi?

Vasya, uyuyamadı. Lisa yatağını ona bırakmış, sandalyelerin üzerinde kendine bir yer hazırlamıştı. Bütün gün çalıştığı için şimdi derin uyuyordu. Vasya yatağın içinde bir o yana bir bu yana dönüyor, kah kalkıyor, kah yeniden yatıyordu. Huzursuzdu. Düşünceler birbiri ardısıra akıp gidiyor, biri ötekini kovalıyordu. Yüreğini parçalıyor, acı veriyorlardı. Vladimir'in yatağında adet bezi bulduğu ve peşi sıra Vladimir'in tutuklandığı o korkunç gecedeki gibiydi.

Ona acı veren kıskançlık değildi. Yılan sakinleşmiş, ona dokunmadan bekliyordu. Volodya'nın kendisine duyduğu güvenin azlığıydı asıl acı çektiren. Eğer bu olmasaydı, başka herşeyi affedebilirdi! İnsan kalbine söz geçiremiyordu ki... Ama Vasya, onun ötekini sevdiğine inanmıyordu. Bu sadece bir "gönül eğlendirme"ydi. Aylarca yalnız yaşamıştı. Güçlü, kanlı canlı biradamdı. (Aklına Styoşa geldi.) Tesadüfen bir kadınla ilişki kurmuş, bir kez baş-

kadın şimdi onu bırakmaz olmuştu. Lisa da bu karının ondan para "emdiğini" söylüyordu ya. Ve böyle olunca da, bu sevgi değildi. Sonuç olarak, o çıkarını gözetiyordu, böylesi kızlar kurnaz, işini bilir takımındandı. Bildikleri sadece Volodya'yı baştan çıkarmak değildi. Belki de Volodya çoktandır ondan ayrılmak istiyor ve yapamıyordu. Vasya Vladimir'in son zamanlarda nasıl üzgün dolaştığını, ruh halinin kah şefkatli, kah yabancı, ne kadar dengesiz olduğunu anımsadı... O da ızdırap çekiyor, üzülüyordu. Bu onun için de hoş bir durum değildi! Bir işkenceydi! İnsan nasıl sevdiği birinin yanında yaşarken, o sırtını döndüğü anda arkasında bıçağı bilerdi? Vasya kaç kez Vladimir'in bir şeyler itiraf etmeye çalıştığını, ama her seferinde aniden sustuğunu anımsadı. Yükleyicilerle uzlaşmazlığın ortaya çıktığı günün sabahı da, başlamak istemişti... Vasya onun dilinin ucunda birşeyler olduğunu sezmişti. Bundan korkmuş ve şanssızlıkla öksürük nöbetine tutulmuştu. Vladimir susmuştu, sanki haline acımıştı?.. Ve acıdığına göre, kendisini seviyordu. Seviyor muydu? Sevdiğini söylemek kolaydı... Peki ama mavi kumaş? İkisine de aynısı?... "Sana, benim güzel sevgilimi, bir hediye aldı. Artık beni sıkmaya başlayan karıyı da unutmadım. Al ipekliyi de sus!' Ah lanet olasıca!.. Vasya Vladimir'i dövmek istiyorcasına yumruklarını sıktı. Yılan sevinçliydi, yüreğine kıvrım kıvrım dolandı ve soktu.

Vasya huzur bulamıyordu. Acılar içindeydi. Kahır yumruk gibi boğazına oturmuştu. Düşündü: O halde dün Savelyev'e gitmedi? Ve Savelyev'in de bu işle hiç bir ilgisi yok. Sadece bir bahaneydi. Vasya, eğer Savelyev'in yüzünden, aptalca bir kağıt oyunu yüzünden onu ayaklar altına alarak gitmeseydi, Vladimir'i affedebilirdi: Yalvarsan da yalvarmasan da ben istediğimi yaparım. İstersen tasadan öl, ben kendi isteklerimi gerçekleştiririm. Senin hiç bir önemin yok. Senin için en küçük bir fedakarlıkta bile bulunmam! İşte en çok bunlar Vasya'yı yaralamıştı. Bu yüzden kocasını terketmişti. Eğer aşık rolü oynayan bir "dostu" olduğunu bilseydi, Vladimir'e böyle kızmazdı. Ağlar, kendini mutsuz hisseder, ama anlardı. Ama Savelyev, bu adi spekülatör yüzünden Vasya'yı aşağılanmak! Dostu "Dostu"nun olmasını anlayabilirdi. Ama hemşire ve Styoşa'da olduğu gibi affeder miydi? Beyaz kanişden hoşlanabilir miydi? Ve mavi kumaşı unutabilir miydi?... Hayır, artık eskisi gibi değildi. O zamanlar tek yürek, tek ruhtular. İki dost olarak elele

mücadeleyi sürdürüyordular. Şimdi herkes kendi hayatını yaşıyordu. O zamanlar tek yürek gibiydiler. Şimdi Vladimir kendi yüreğini geri almıştı. Kalan neydi? Nasıl affedebilirdi? Nasıl unutabilirdi? Hayır, böyle bir şey unutulmazdı! Böyle bir durumda barışılmazdı! Ah bu acı, bu keder! Bu bahtsızlık, ah bu mutsuzluk...

Vasya'ya dünya yüzünde kendisinden daha talihsiz bir insan yokmuş gibi geliyordu.

Sabahleyin Lisa tam işe gitmişti ki, kapı açıldı ve Marya Semyonovna göründü. Başına siyah dantelden bir örtü örmüştü. Hava sıcaktı. Yaz ortasıydı.

"Günaydın, Vassilissa Dementyevna. Size kocanızdan bir mektup getirdim. Daha çabuk gelmek için bir payton tutmalıydım, ama bu zamanda nerede bulunuyor ki? Nefes nefese kaldım!"

Vasya üzerinde yönetimin arması basılı olduğu zarfı yırttı, parmakları uyuşmuş, itaat etmek istemiyordu.

"Vasya! Bunun anlamı ne? Bana ne yapıyorsun? Neden bu kadar haşin, acı çektiriyorsun? Yoksa düşmanlarıma yeni malzeme vermek için skandal mı çıkarmak istiyorsun? Niyetin beni mahvetmek mi? Hep benim arkadaşın olduğunu söyledin, ama düşmanlarımdan yana çıkıyorsun. Ruhumu tümden perişan ettin. Artık böyle yaşayamam!.. Beni artık sevmiyorsan açıkça söyle. Neden beni arkadan yaralıyorsun? Yalnızca seni sevdiğimi biliyorsun. Gerisi, benimle ilgili söylentiler, dedikodular, herşey boş laf, gelip geçici. Beni dinle: Sana yemin ediyorum, dün Savelyev'le birlikte değildim. Sana yemin ediyorum, dün bulunduğum yerde sana sadakatsızlık etmedim. Kalbim yalnızca senin için çarpıyor... Ben hepten mahvoldum, Vasya! Bana acı. Senin sevgili gözlerini görebilmem ve sana herşeyi, bütün gerçeği söyleyebilmem için bana geri dön. Eğer hala dost ve arkadaşımsan, geriye gelirsin. Eğer değilsen, sağlıcakla kal. Ama şunu bilmelisin ki, ben sensiz yaşayamam!

Talihsiz Volodya'n!"

Vasya mektubu okudu, bir kez daha okudu. Yüreği tatlı bir sevinçle doldu, gözlerinde yaşlar birikti; "geçici" "ben yalnızca seni seviyorum" Ama içindeki öfke yeniden kabarmaya başladı, ona "acı çektirmiş"miş. Şimdi ona acımalıymış! Peki o kendisine acımış mıydı? İşkence etmemiş miydi? Yaşlar gözlerinden yuvarlanıyor, ama dudakları solgun, sımsıkı kapalı duruyordu. "Talihsiz Volodya'n!" Talihsizmiş? O?.. Bütün gece bir başkasını okşamış, ona mavi ipekli götürmüştü. Vasya'ya hiç acımamıştı. Dün ona

yanında kalması için nasıl da valvarmıştı. Gitme! Bütün ruhu, bakışlarında dile gelmişken, o Vasya'nın elini itmiş, tam bir koca gibi ona bağırmış ve gitmişti. Şimdi de "yalnızca seni seviyorum!" diye yazıyordu. Yalan söylüyordu! Sevmiyordu! Güzel bir sevgiydi doğrusu! Sadece incinmeler, dargınlıklar! Vasya böyle bir sevgiyi ne yapsındı?... Ama neden "sağlıcakla kal. Ama şunu bilmelisin ki, ben sensiz yaşayamam! diye yazmıştı? Herhalde kendini...? Saçma, Vasya'yı yumuşatmak, derhal çağrısına uymasını sağlamak için tehdit ediyordu. Aptal gibi. Yeniden, üçüncü kez Vasya mektubu okudu.

Bu arada haşmetli Marya Semyonovna, konu kendisini hiç ilgilendirmiyormuşcasına orada oturuyor, terini silip mendiliyle yelpazeleniyordu.

"Dün siz henüz gitmiştiniz ki, Vladimir İvanoviç geldi. Nerede olduğunuzu sordu. Ben de 'nerden bileyim?' dedim. Çalışma odasına girdi ve çalışmak için oturdu. Sonra İvan İvanoviç telefon etti. Birlikte oturdular. Gece yarısı mutfağa geldi, sizin dönüp dönmediğinizi sordu. 'Hayır' dedim. Tekrar gitti. Sonra İvan İvanoviç'i kapıya kadar geçirdi ve yatak odasına gitti. Orada notunuzu okumuş olmalı. Ümitsiz, küçük bir çocuk gibi ağladığını duydum. Bütün gece hiç yatmadı.... Dolaştı durdu... Bu sabah çay bile içmedi. 'Hiç bir şey istemiyorum. dedi. 'Gidiniz ve Vassilissa Dementyevna'yı arayınız. Paytonla bütün arkadaşlarını dolaşın, ta ki onu bulana kadar. O olmadan buralara görünmeyin!"

Vasya dinledi. Yüreği burkuldu. Vladimir'e duyduğu şefkat yeniden canlanıp, içini üzüntüyle doldurdu. Gece boyunca tek başına onu beklemişti. Acı çekmiş, ağlamıştı. Onu, Vasya'yı çağırmıştı. Ve Vasya'da nasıl acı çekmiş, onu özlemişti! Kıskançlık ediyordu! Kalplerini birbirine düğümleyen bağlar o halde kopmamıştı, sevgisinin henüz kaybolmadığı görülüyordu! O zaman bu acıyı sürdürmek niyeydi?... Geri dönmeli miydi? Ona gitse ve konuşsa?

"Siz çıkarken Vladimir İvanoviç ne yapıyordu? Yönetime mi gidiyordu?"

"Ben çıkarken mi? Evet, tam o sırada "bayancığa" telefon ediyordu, herhalde derdini dökmek için... Belki de sevincini bildirmek istiyordu. Bu erkekleri kim anlayabilir ki? Sadece skandal olmasın."

"Bayancığa" telefon etmek? Bugün? Şimdi? Vasya'ya bir mek-

tup yazmış, ondan sonra bayanını aramıştı... Belki de Lisa haklıydı: Sadece bir skandalı önlemek için Vasya'yı bırakmıyordu. Eğer karısına bu denli saygı duyulmasaydı, o zaman hiç tasa etmezdi!. Ve şimdi, kendisini yeniden aşağılamak için çağırıyordu... Hayır, bu kadarı yeterdi! Sus, budala yürek! Vasya bu kez ona gitmeyecek, bir kez daha avlanmayacaktı!.. Başı döndü, gözlerinin önü kardı.

"Vladimir İvanoviç'e herhangi bir cevabım olmadığını söyleyin. Hepsi bu kadar... Şimdi hemen gidin! Gidiniz! Gidin!

"Hızlıdan hızlı olmaz! Ve böylesi işlerde acele etmek de doğru değildir. Daha önceden düşünmeniz gerekirdi, Vassilissa Dementyevna. Elbette Vladimir İvanoviç size haksızlık etti, çünkü siz karısınız, ama siz de tam haklı sayılmazsınız. Böyle bir genç adam aylar boyu yalnız bırakılır mı? Ve eğer düşünürseniz, Vladimir İvanoviç aslında iyi bir kocadır: Size ne kadar özen gösteriyor! Kakoa içer miydiniz? Sizin için taze yumurta alıp getirmiş miyim? Kıyafetinize de sizden daha çok özen gösteriyor. Hiç bir isteğinizi reddetmedi! Ve iş kadın konusuna gelince kim günahkar değil? Siz karısısınız, saygı görüyorsunuz. Ama öteki ne? Ona para ödüyor, hediyeler alıyor, hepsi bu kadar!"

Vasya, Marya Semyonovna'yı dinlerken yüreğindeki ağırlık daha da arttı. Onun gibi düşünebilseydi, herşey ne kadar kolay olurdu! Ama Marya Semyonovna asıl güvenilirliğin nereden geldiğini anlayamazdı. Vladimir artık arkadaşı değildi. Vasya artık ona inanamıyordu ve inanç olmadan nasıl birlikte yaşanabilirdi?

"Akşama kadar beklense daha iyi olmaz mı Vassilissa Dementyevna? Eve gidip kocanıza, düşünmek istediğinizi, cevabı akşam göndereceğinizi söylesem olmaz mı? Böylesi daha akıllıca olur. Bir çırpıda karar verip söylemeyin. Sıcakta insan şaşkınlaşıyor. Hiç olmazsa sonradan üzülüp ağlamazsınız."

"Hayır, Marya Semyonovna beni ikna etmeye boşuna uğraşmayın. Söylediğim gibi olacak. Geriye dönmeyeceğim. Artık bitti."

Bunu söylerken dudakları titredi, iri gözyaşları yanaklardan süzüldü.

"Peki, sizin bileceğiniz şey! Ben yeterince konuştum, karar verecek olan sizsiniz!"

Marya Semyonovna gitti.

Vasya tekrardan herşeyin bittiğini yaralı bir hayvan gibi bağırmak, evden ve sokaktan duyulacak denli yüksek sesle inlemek iste-

di. Artık geriye dönüş yoktu! Sağlıcakla kal, Volodya! Sağlıcakla kal sevdiğim!... Sağlıcakla kal!

Vasya güçsüz kollarını boşluğa kaldırdı, yaralı yüreği Volodya'yı istiyordu. Yaşlar solgun yanaklarından akarken, acı çeken mantığı, "Yeter! Gitme! Artık bitir! Bitmesi gerek!" diyordu.

Vasya uzun uzun ağladı. Yüzü Lisa'nın yastığına gömülmüş, sonunda uyudu. Gece boyunca, gözünü bir an bile kapamamıştı.

Bir gürültüyle uyandı. Pencerenin altından bir otomobil motorunun sesi geliyordu.Hangi araba?Ayağa fırladı. Vladimir kendisinin almaya mı gelmişti? Yüreğinde ümit ve sevinç tomurcukları açtı. Pancurları ittirdi, kapının önünde, kapıcı çocuk Vasya duruyordu. "Vassilissa Dementyevna, talihsiz bir olay oldu. Vladimir İvanoviç kendini zehirledi."

"Nasıl? Ne?" Vasya gence doğru atıldı, eline yapıştı.

"Öldü mü?"

"Hayır, henüz değil, yaşıyor. Ama kıvranıyor, acı çekiyor. Sizin adınızı söylüyor. İvan İvanoviç beni arabayla gönderdi.

Şapkasız, doğru dürüsüt giyinmeden Vasya arabaya bindi. Dişleri birbirine vuruyor, ateşi varmışcasına titriyordu.

Sevdiğini öldürmüştü! Ölümüne acı çektirmişti! Ona acımamış, yardımcı olmamıştı. Sabahleyin kendisini istemiş, nasıl da istemişti....

Gözleri büyümüş ve donuklaşmıştı. Onu taşlaştıran acı değil, önüne geçilmez olan ölümdü.

Vasya, kapıcı çocuk gözlerini görmüyordu. Önemle herşeyin nasıl olup bittiğini anlatıyordu. Böyle ilginç şeylerin olup bitmesi hoşuna gidiyordu.

Vladimir İvanoviç sabahleyin yönetime gitmiş, yarım saat sonra eve dönmüştü. Çalışma odasına girmiş, çocuk onun, dayanıklılıklarını belirlemek amacıyla korunan boya örneklerinin bulunduğu dolaba yöneldiğini görmüştü. O sırada Vasya avluyu süpürmüş, işini bidirip eve girdiğinde çalışma odasından inleme sesi duymuştu.Ne olduğuna bakmak için içeri girmişti... Vladimir İvanoviç, kanapede kaymış gözler, açık ağız ve dudaklarındaki köpükle bir ölü gibi yatıyordu. Şamata böyle başlamıştı...

Vasya, köşede oturan doktora koşmuş, onu yemekte yakalamıştı. Ve de demişti ki: "Böyle, böyle bir insan ölüyor, siz yemeği sonradan yiyebilirsiniz. Vasya'yı iki kez arabayla eczaneye gönder-

mişlerdi. İvan İvanoviç gelmişti. Evde her şey karmakarışıktı.

Vasya dinliyordu ama duymuyordu. Sanki kendisi yaşamıyor, sadece Vladimir ve onun üzüntüsü benliğini oluşturuyordu. Acılar içinde eriyip yok olmuştu. Eğer Volodya yaşamazsa, yaşam Vasya için de sona ermiş demekti. Geriye sadece bir boşluk, mezardan da korkunç bir boşluk kalırdı.

Genç çocukla birlikte eve girdi. İvan İvanoviç doktoru kapıya doğru geçiriyordu.

"Yaşıyor mu?"

"Mümkün olan herşeyi yapıyoruz. Yarından önce kesin birşey söylenemez.

Vasya ayak parmaklarının ucuna basarak yatak odasına süzüldü. Vladimir'in inlemelerini açıkça duydu. Sanki inleyen kendisiymiş gibi geldi. Vladimir'i kendisinden, Vasya dan ayırmak mümkün müydü?... Yatak odası karmakarışık herşey alışılmışın dışındaydı. Halı dürülüp kaldırılmış, yatak başka tarafa çekilmişti.. Ama yatak boştu. Volodya neredeydi? Kanepenin üzerinde büyük, beyaz, uzun bir şey yatıyordu. Yüzü solgun, gri, gözleri kapalıydı... İnlemesi durdu.

Bu neydi? Ölmüş müydü?

"Volodya! Volodya!"

Doktor öfkeyle ona döndü.

"Susun! Histeri krizine yer yok!"

Doktor Vladimir'le meşgul oluyor, başı beyaz örtülü bir hemşire ona yardım ediyordu. İkisinin de yüzü ciddi, asıktı. Vladimir'e yanaşmasına izin vermediler.

Volodya gözlerini açtı, daha hızlı nefes aldı, yaşıyordu!

"Doktor" Vasya fısıldayarak yalvardı: "Gerçeği söyleyin, ümit var mı?"

"Kalp çalıştığı sürece ümit vardır.

Vasya'yı aptalca sorular soruyormuşcasına homurdanarak cevaplamıştı.

Ne demekti 'Kalp çalıştığı sürece?' Ya daha fazla çalışmazsa?

Ama daha fazla sormadı. Doktor meşguldu, hemşireyle birlikte Vladimir'in kafasını kaldırıp, ağzına bir şey akıttılar.

Volodya yeniden inlemeye başladı. Kısa, sızlanan feryatlardı. "Ah, ah-ah-ah, ah-ah!" Vasya dinledi. Artık birşey hissetmiyordu. Acı bütün hislerini yoketmiş, orada değilmişcesine hepten hare-

ketsizleşmişti.

Akşam oldu, hava karardı. Yatak odasında gece lambasını yaktılar. Yeni doktorlar geldi. Birbirlerine danışıyorlardı. Özel bir ilacı alıp getirmesi için kapıcı çocuğu sağlık müdürlüğüne gönderdiler.

Vasya'yı Vladimir'in yanına bırakmadılar. O da artık kendisini çağırmıyordu. Bayan yatıyor, arada sırada kısa ve ağır inliyordu...

Bu inleme sanki ruhunu bedeninden ayırmak istiyor, ruhla beden birbiriyle mücadele ediyor, ama beden ruhu serbest bırakmıyordu.

Vasya çaresiz, ne yapacağını bilemeden doktorların arasında dolaşıyordu.

Birden başından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi oldu. Kentte mutlaka bunun sözü edilmeye başlanmıştı. "Bir komünist, intihara kalkışmış!"diyeceklerdi. Niçin?... Böylece dedikodu alıp başını gidecekti!... Acele, bu dedikodunun önünü alacak bir şeyler yapmalıydı. Birşey düşünmeliydi. Nasıl ve neden? Aniden aklına "mantardan!" diye geldi. Sabah kahvaltısında mantar yemiş ve şimdi ölümle pençeleşiyordu. Birkez köyde büyük annesini ziyarete gittiğinde böyle bir olayın geçtiğini anımsıyordu. Kentten köye kardeşini ziyarete gelen bir terzi kendi kendine mantar toplamış, pişirmiş, yemiş ve ölmüştü.

Vasya telefon etti. Önce Mikhaylo Pavloviç'e. Görüştüklerinde daha ayrıntılı anlatacaktı, şimdi sadece üzüntüsünü bildirmek istiyordu. Olay şöyleydi: Vladimir İvanoviç mantardan zehirlenmişti. Ölümle pençeleşiyordu. Sonra başkanı, diğer arkadaşları aradı.

İvan İvanoviç'e talimat verdi. O da yönetimin üyelerini aradı, büroya haber verdi. Kapıcı çocuk Vasya'yla Marya Semyonovna'ya ne söylemeleri gerektiğini ayrıntılı biçimde anlattı. Vasya, söyleneni kabule hazır bir ifadeyle, bakışları keskin, dudak büküp omuzlarını silkerek razı oldu. Demek mesele böyleydi! Onu fazlası ilgilendirmezdi. Madem mantar deniyordu, öyleyse mantardı. Onun için farketmezdi. Ama Marya Semyonovna ellerini göbeğinin üstünde kavuşturup, dudaklarını hakarete uğramışcasına kıstı. Mantara ilişkin açıklamaya asla razı değildi.

"Peki ama insan mantardan nasıl zehirlenir? Herkes sormaz mı? Neden ahçı buna dikkat etmedi? diye."

Ama Vasya ısrar etti. Artık herkese söylenmişti, mantar yeyip

bundan hastalandığı.

"Nasıl isterseniz! Ama pek zekice düşünülmüş bir şey değil. Başka birşey olsaydı neyse, ama mantar! Kötü mantarları kim pişiriyor?"

Vasya mutfaktan çıktı. Ama Marya Semyonovna sakinleşmiyordu. Öfkeyle tencereleri düzenliyordu. "Hem işi bu noktaya sürüklediler, herşeyi altüst ettiler, hem de şimdi ben suçlu oluyorum. Önce şeytanın bile kaşıklamayacağı bir çorba yazıyorlar, sonra buyur ye diyorlar! Marya Semyonovna'yı sorumlusu yapıyorlar! Ben kötü mantarı ayırtedemez miyim? Bir insana nasıl böyle hakaret edebilirler?! Yirmi yıldır ocak başındayım, diğer ahçı kadınlar gibi değilim, gerçek bir erkek aşçı kadar iyiyim. Bir yığın referanslarım var. General Gollolobova'nın rahmetli karısı ki, o kadar kibirliydi, bana hep Marya Semyonovna diye adımla hitap ederdi. Milyoner Pokatilov'lar da, çok iyi sos yaptığım için yılbaşında bana altın bir zincirle saat hediye etmişlerdi... Oysa şimdi bula bula söyledikleri şeye bak! 'Marya Semyonovna müdüre kötü mandar yedirmiş!' böylesi bir hakareti hiç hak etmemiştim. Oysa yapabileceğim herşeyi yaptım. Bu Vassilissa'ya acımıştım. Kocasının sevgilisinden bir kelimeyle bile söz etmedim... Ama insanlar böyle! Nankör ve insafsız! Bir de kendilerine komünist diyorlar..."

"neden kızıyorsunuz ve hakarete uğradığınızı düşünüyorsunuz Marya Semyonovna?" diye ihtiyatla cevapları kapıcı çocuk, iştahla çorbasını kaşıklarken. "İster şunu emretsinler, ister bunu, hepsi bir değil mi? Gerçek nasıl olsa ortaya çıkacak. Sizin herhangi birşeyden sorumlu olmanız gerekmiyor ki! Skandalın büyümemesi için mantar yalanını ortaya attılar. Ama olup biten hoşuma gidiyor. Çok ilginç. İşte tutku bu! Sinema bunun yanında hiç kalır."

"Aptal çocuk, sen eğlen bakalım! Bir insan ölüyor, sen de bunu ilginç buluyorsun!.. Ne zamanlarda yaşıyoruz! Kimsenin yaşama saygısı kalmadı. En ufak şeyde dan dun bir insan vurulup gidiyor... Bu yüzden kimse yaşama dört elle sarılmıyor. Bütün bunlar tanrı unutulduğu için böyle oldu!"

"Şimdi, sevgili tanrıyı bırakın bir yana! Ben komünist değilim, ama tanrıya da inancım yok.

"Senin en kötü yanın da bu ya zaten, bir inancının olmaması!.. Peki ama ne diye çalışmak yerine orada oturup çene çalıyorsun? Hiç olmazsa tabakları boşaltmaya yardım et. Bu herifler, doktor-

lar ha bire tabak, çanak kirletiyorlar. Devamlı çay ve akla gelebilecek herşeyin önlerine çıkarılmasını istiyorlar! Tanrının isteği neyse o olur. Ben bunu "süslü karıya" Vladimir İvanoviç'in sevgilisinin hizmetçisine de söyledim. Tam doktorlara akşam yemeği götürüyorduk ki, arka kapıdan eteklerini hışırdatarak, önünde patiskadan bir önlük, başında beyaz bir kelebek kuyruğunu sallayarak koşup girdi. Hanımefendim beni,Vladimir İvanoviç'in sağlığının nasıl olduğunu sormaya gönderdi.' O kendini, birazdan tanrının önünde bulacak. Çünkü tanrı hiç bir günahı cezasız bırakmaz. Hanımefendine, o aşifteye söyle, en iyisi kiliseye gidip, tövbekar olsun... Herşeyin suçlusu o.

Vassilissa'ya karşı Marya Semyonovna pek sessiz ve suskundu. Ama sohbet edebileceği birini bulduğu an dili çözülür, konuştuklarının ardı arkası kesilmezdi.

Ev sessizdi. Gündüz gelen gidenler oluyordu, yönetim üyeleri, çılışanlar; doktorlar kendi aralarında görüşüyorlardı... Lisa, tek başına kalıp kendi kendine eziyet etmesin diye Vasya'yla gece nöbetini paylaşmıştı. Bu işte kendisinin de suçu olduğu düşüncesi Lisa'ya sıkıntı veriyordu. Vasya'yı Vladimir İvanoviç'e karşı kışkırtmıştı.

"Değil, Lisa, ben kendi kendimi kışkırttım... Ama bu ölüm tehlikesiyle birlikte, benim için yeryüzünde ondan daha değerli hiç bir şeyin olmadığını anladım! O olmadan ben nasıl yaşarım? Bu işin suçlusu benim."

Vasya Vladimir'in yatağına oturdu ve kıvırcık başını ellerinin arasına aldı. "Volodya ölürse, ben de yaşayamam" diye düşündü. Ne yapacaktı, niçin yaşayacaktı ki? Devrim için mi? Parti için mi? Partinin yalnızca cinayet işlememiş insanlara gereksinimi vardı. Ama Vasya hep düşünmek zorundaydı: Vladimir'i sen öldürdün. Bunun için bari ortada neden olsaydı. Sadece kadınca kıskançlık! Eğer Volodya Savelyev gibi dolandırıcılarla kirli işler çevirseydi, halkın çıkarlarına ters düşecekşeyler yapsaydı, bu bir nedenolabilirdi. Ama bir kadın yüzünden arkadaşını ölüme sürüklemek! Hem de nasıl bir arkadaş!.. Volodya'nın kendisini sevmediğini sanmıştı. Ama ölüme gittiğine göre kendisini seviyor olmalıydı. Öyleyse onun için, Volodya için Vasya olmadan yaşamanın bir değeri yok-

tu? Bunu kavradığı an, içindeki acıya rağmen boşalan gözyaşlarına, tövbekar gözyaşlarına engel olamadı... Sevdiği adama baktı ve şefkatle fısıldadı: "Beni affedecek misin, sevdiğim? Unutabilecek misin arkadaşım?"

Vladimir kımıldadı. Huzursuz başını oynattı.

"İçmek... içmek...

"Hemen sevdiğim, hemen!"

Vasya, hemşirenin göstermiş olduğu gibi, Volodya'nın başını özenle yastıktan kaldırdı içecek birşeyler verdi.

Vladimir içti. Gözlerini açtı, Vasya'ya baktı, ama görmüyor gibiydi.

"İyi misin, Volodyacığım?"

Vasya tasalı ona doğru eğildi.

Volodya cevaplamadı. Gözlerini açtı, yeniden kapadı.

Zayıf bir sesle "İvan İvanoviç orada mı?" diye sordu.

"Hayır gitti, onu istiyor musun?"

Başını salladı: "Telefon et, gelsin!"

"Ama doktor, işle uğraşmanı yasakladı."

Vladimir'in yüzü sabırsız ve acılıydı. "Hiç olmazsa şu anda bana acı çektirme... onu çağır!" Ve gözlerini kapadı.

Vasya'nın yüreği sancılandı: Neden böyle demişti? "Hiç olmazsa şu anda bana acı çektirme!" Demek ki kendisini, ölümle pençeleşmesine neden olduğu için affetmiyordu.

Vasya İvan İvanoviç'e telefon etti.

O geldiğinde Vladimir Vasya'dan kendilerini yalnız bırakmasını rica etti. Vasya bahçeye çıktı.

Pembe gül fidanı açmıştı. Yıldız çiçekleri dolu dolu çevreyi süslüyordu. Güneş pırıl pırıldı. Ellerini, omuzlarını, başını yakıyordu. Bahardaki okşayıcı değildi. Acıtarak yakıyordu.Bahçe yabanileşmiş, hanımeli sürgünleri sarmaşık gibi leylak dallarına sarılmıştı. Sıcaktan gökyüzü maviliğini yitirmiş, erimiş gümüş gibiydi.

Hayır, Vladimir onu affetmeyecekti! Olanları unutmayacaktı! O sabah çağrısına uyup geri dönse bunların hiç biri geçmeyecekti. Artık onu yitirmişti. Tümüyle yitirmişti! Sevdiği erkeği değil, arkadaşını, dostunu, Volodya bir daha ona hiç güvenmeyecek, onun varlığında kendine destek aramayacaktı... Vasya ilkbaharda beyaz çiçeklerle doluşan akasyaya yaslandı, gözlerini kapadı. Neden o da kendini zehirlememişti? Neden hala yaşıyordu?..

"Vassilissa Dementyevna! Vladimir İvanoviç sizi istiyor. Çağıra İvan İvanoviç'ti. Arabasına bindi ve gitti.

Nereye? Herhalde bazı görevlerle kız arkadaşına. Ama artık Vasya için hepsi birdi. Bir kez olup biten, geriye gelemezdi.

Sıcaktı. Kavurucu yaz güneşi insanı yoruyordu. Perdeler kapalıydı. Vladimir hafif bir uykuya dalmıştı. Vasya yatağının başucuna diz çökmüş, sinekleri kovalıyordu.

Volodya'nın uyuması gerekliydi. Dinlenmeliydi. Yeterince acı çekmişti.

Evde sadece Vasya ve Volodya vardı... Marya Semyonovna alışverişe gitmiş, kapıcı Vasya'yı bir iş için göndermişlerdi.

Volodya'yla yalnız kalmak Vasya'ya iyi geliyordu. O anda Volodya yalnızca kendisine aitmiş gibiydi. Sanki onun mülküydü, öylesine çaresiz ve güçsüzdü.

Ah bir anlayabilse, bir Vasya'nın kalbindekini okuyabilseydi! O zaman bu sıcacık yüreğin onu nasıl sevdiğini, nasıl acı çektiğini, nasıl şefkatine muhtaç olduğunu ve yalnızlıktan titrediğini görebilirdi!.. Neden Volodya kendisine karşı bu kadar suskun ve haşindi? Bir kez olsun gözlerinin içine bakmamıştı... Yastıkları doğru dizmediğinde hiddetle "Bu da hastabakıcı! Yastıkları doğru dürüst koymasını bile bilmiyor!" demişti.

Elbette insan hasta birinden hiçbir şey bekleyemezdi, ama yine de... neden böyleydi? Gerçekten affedemeyecek miydi? Asla? Ve birlikteyaşarlarsa, hep şimdiki gibi yalnız ve yürekleri soğuk mu kalacaklardı?

Vasya Vladimir'e baktı. Yüzü sevimli, ve tanıdıktı. Kirpikleri ok gibiydi. Vasya ilk önce bunlara vurulmuştu. O da kendisinin saç örgüsüne. Ama artık örgüsü yoktu...

Masaldaki gibiydi: Örgüydü büyüleyen. Kesilince de, terketmişti... Ve birbirlerini nasıl da sevmişlerdi! O zamanlar, 1917 yılında... Sonra, "Beyazlar"ın saldırıyı başlattığı sıralarda. Birlikte komploculari tutukladıkları gecede... 'Eğer ben düşersem Vasya, bir saatçik olsun işini ihmal etme. Daha sonra da ağlayabilirsin. 'Sen de, Volodya. Birbirimize söz verelim' Birbirlerine ellerini uzatmışlar, bakışmışlar, duraksamadan yollarına gitmişlerdi... O sıralar her taraf dondu. Gökyüzünde yıldızlar farlıyordu.

Anımsadıkça Vasya yüreği yitirilmiş, o güzelim mutluluğun ışınlarıyla eriyor, yumuşuyordu... Bu acıyla yüzyüze geldiğinde Vasya

ağlamıştı. Yakınmamış, kendini hepten unutmuştu. Ama şimdi gözyaşları, ferahlatan bir nehir gibi ılık ılık yanaklarından akıp gidiyordu. Öncekiler gibi öfkeli, açık, bağışlamayan gözyaşları değildiler. Tatlı gözyaşlarıydı ve özlem Vasya'nın yüreğini doldurdu. Geçmişteki mutluluğa ağlıyordu.Geçmişte kaldığı ve artık geriye getirilemeyeceği için. Hiçbir şeyle! Asla!

"Vasya, ama Vasya?.. Neyin var?"

Volodya başını yastıktan kaldırmış, Vasya'ya bakıyordu.

Gözleri artık yabancı değildi, onu görmeden bakmıyordu. Soğuk değildiler –hüzünlü baksalar da– Volodya'nın gözleriydi, sevgi dolu, şefkatli, merhametli.

"Neyin var Vasya? Neden böyle ağlıyorsun, zavallıcık?"

Elini şefkatle Vasya'nın başına, buklelerinin üstüne koydu.

"Volodya, sevdiğim! Beni bağışlayacak mısın? Bağışlayacak mısın?"

"Aptal çocuk, Vasya... Neyi bağışlayayım?.. Ağlama, konuşmalıyız. Buraya, yanıma otur. Yanyana yaşıyoruz ve sustuğumuz için ikimizde acı çekiyoruz."

"Ama senin heyecanlanmaman gerekli.. korkuyorum, sevgilim. Bir başka zaman."

"Hayır, bir başka zaman böyle olmaz... Bırak konuşayım,sürekli acılardan yıprandım, Vasya... Bu yüzden yaşamıma son vermek istedim... Ve şimdi de yaşamayı istememe karşın, bir çıkış yolu göremiyorum..."

"Birlikte bulacağız, Volodya! Ben sana yabancılaşmadım."

"Herşeyi biliyor musun, Vasya?"

"Biliyorum!" Başıyla onayladı.

"Şimdi bana acı çektirenin ne olduğunu anlıyor musun?.. Ve sen de beni hep budalaca şeylerden ötürü ayıpladın...Hep Savelyev'i ileri sürdün."

"Biliyorum, Volodya!"

"Bunun dışında da yanıldın. Sevgimin bir başkasına ait olduğunu sandın?.. Hayır, Vasya, ben yalnızca seni seviyorum, seni, benim koruyucu meleğim, seni, benim sadık dostum... Öteki Vasya, başka bir şey, tümüyle başka bir şey... İstersen belki tutku diye adlandırabilirsin, ama sevgi değil... Ama sen beni kıskandın, güvensizleştin, hafiyelik ettin..."

"Asla, Volodyo, asla!"

"Nasıl asla? Mavi kumaşı anımsasana! Beni nasıl sorguya çektiğini anımsasana. "Neden parfüm kokuyorsun?" Veya. "Savelyev nerede oturuyor? Bana göster!"

"Hafiyelik etmedim, Volodya. bu değil. Varsayımlar bana acı çektirdi. Onları kovmak istedim, Volodya. sana güvensizlik duymak istemedim. Sana olan inancımı yitirmek istemedim!"

"Ah. bırak bu varsayımları! Kıskançlık ettin. Hiç bir şey söylemeden, beni üzdün, acı verdin... İkimizde hatalıyız!"

Sustular. İkisi de düşüncelere daldı.

"Volodya, yaşamımız bundan sonra da böyle mi sürecek?" Kederle sordu Vasya.

"Bilmiyorum, Vasya... Şaşkına döndüm. Ne yapacağımı bilmiyorum."

Yeniden sustular. İkisi de çok şey söylemek istiyor, ama birbirlerine yakınlaşamıyorlardı, aralarında bir duvar vardı.

"Onunla daha mutlu olman, mümkün olamaz mı Volodya?" Vasya ihtiyatla sorarken bu sorunun kendisine acı vermediğini şaşkınlıkla farketti.

"Vasya, Vasya! Bana güvenmiyorsun, bunu görüyorum... Seni yitirdiğimi sandığım için yaşamıma son vermeyi istemem, yeterli kanıt değil mi? Seni seni çok seviyorum." Sadece sesi değil, gözleri de sitemliydi...

Vasya'nın yüreği sevinçten titredi. Kahverengi gözlerinde mutluluk ışıldadı...

"Volodya. sevdiğim!"

Göğsüne atıldı kollarıyla boynunu sardı, dudaklarını aradı.

"Hayır, böyle değil Vasya! Sakinleş, Vasyuk... Görüyorsun eski gücüm henüz yo... Daha öpemiyorum bile..."

Vladimir gülümsedi. Vasya'nın kafasını okşadı, gözleri yeniden hüzünlendi. Hayır, aralarındaki duvar yıkılacak gibi değildi. Yabancılaşmanın dikenli telleri arasından ötekinin kalbine giden patikayı bulmak zordu.

Vladimir ilk kez yeniden işe, yönetim bürosuna gitmişti. Vasya özgürlüğüne sevindi. Sabahleyin önce Parti lokaline, oradan ciltha-neye uğradı. Lisa'nın onun yardımına ihtiyacı vardı. Bir sendika konferansının hazırlanması gerekiyordu.

Vasya Parti komitesine giden yoldaydı. Gülümsedi: Kendisini kafesten çıkmış gibi hissediyordu. Herşey ona neşe veriyordu. Adeta

çok uzun bir süredir görmediği dostları onu görmekten sevinçliydi. Hepsi onu özlemişti. Vasya çok seviliyordu. Çünkü çok çalışkandı ve gevezelik etmezdi. Herkesin derdini paylaşırdı. Parti komitesinde Vasya'ya hemen iş verdiler, konferansın tartışma noktalarını belirlemesi ve malzemeyi konferansçılarla birlikte düzenlemesi gerekiyordu.

Vasya zamanı hepten unuttu. Birden saate baktı. Olamazdı! Sekize geliyordu! Vladimir sabırsızlıkla kendisini beklemiş olmalıydı. Acaba öğlen doktorun tavsiye ettiği şeylerin hepsi verilmiş miydi? Vasya'nın aklından çıkıp gitmişti.

Lisa'yla birlikte çıktılar. Merkez komiteden bir yoldaşın Moskova'daki yeniliklere dair getirdiği haberler üzerine konuştular. Partide anlaşılmayan şeyler oluyordu. Lisa yeni yönelime muhalefet ediyordu. Fabrikadaki gençlerle birlikte tavır alıyordu. Parti konferansında kendi adaylarını çıkarmak istiyorlardı, bu da başkanla yeni bir çatışma demekti. Vasya Lisa'ya özendi. Buraya geldiğinden beri Parti yaşamında etkin bir rol oynamamıştı. Sanki artık partinin bir yoldaşı değil, herhangi bir yandaşıydı.

"Bunların hepsi, senin bir müdür karısı olmandan ileri geliyor. Tek başın yaşamış olsaydın, çok daha çobuk işin içine girerdin."

Vasya iç geçirdi. Bütün bunları Lisa'nın söylemesi gerekmiyordu, zaten biliyordu. Ama bunun üzerinde kafa yoracak zamanı yoktu. Vladimir'in sağlığına kavuşması gerekliydi, ondan sonra iline geri dönecekti.

"Gidemezsin! Vladimir İvanoviç'ine pek bağlısın. Sen hala bir 'ev kadını'sın." dedi Lisa sinirli. Vasya sustu. Ne diyebilirdi? Lisa haklıydı, ama artık yakınmıyordu. Katlanması gerekiyordu. Yeterki Volodya yaşasın, yeter ki acı çekmesin.

Vasya eve geldi. Volodya yoktu. "Vladimir İvanoviç nerede? Henüz gelmedi mi?"

"Elbette geldi! Saat üçten beri evdeydi ve yemek için sizi bekledi. Ama daha fazla sabredemedi. Siz gelmediniz, o da İvan İvanoviç'le yedi. Onlar gideli çok olmadı." diye Marya Semyonovna rapor verdi. "Masanın üzerinde sizin için bir not var."

Vasya hemen aldı.

"Sevgili Vasya, senin beni daima anlamak istemen bunun için aramızda yalnızca açıklığın egemen olmasını kararlaştırdık. Bu gün mutlaka orada olmalıyım. Neden olduğunu sana daha sonra açıkla-

yacağım. O zaman sen de neden zorunlu olduğunu anlayacaksın. Senden rica ediyorum: Üzülme! Senin Volodya'n"

Vasya okudu, elleri iki yanına düştü.

Yeniden mi? O halde hiçbir şey sona ermemişti. Ama neden sona erdiğine inanmıştı ki? Volodya'mı söylemişti? İvan İvanoviç'in Volodya'yla öteki arasında bağlantı kurmak için mekik dokuduğunu bilmiyor muydu? Volodya dürüsttü, kendisinden rica ettiği gibi: Açıklık, sadece açıklık! Neden Vasya'ya bu kadar acı veriyordu? Neden sanki Volodya kendisine yeniden yalan söylemişcesine, içinde bir burukluk, bir güceniklik ve bir öfke yükseliyordu?

Marya Semyonovna sofrayı kurarken, kınayan bakışlarla Vasya'ya baktı.

"Yemek yiyecek misiniz?" diye sordu. "Yine aynı hikayelere mi başlıyorsunuz? Kimse yemiyor. Mutfakta da yemek pişiyor!.. Ondan sonra yeniden sonu gelmemecesine kavgalar, gözyaşları. Vassilissa Dementyevna, ister beğenin ister beğenmeyin, size gerçeği söylemek zorundayım: Siz Vladimir İvanoviç'e göre bir kadın değilsiniz. Şimdi bu mektubun verdiği acıyı savuşturmak ve ve sevdiğine gittiği için ağlamak istiyorsunuz. Ama size söylüyorum. Siz suçlusunuz! Adam, söz yerindeyse, ölümden döndü, sizin yüzünüzden zehir içti, ama o ayağını kapıdan dışarı attığı anda siz de çekip gidiyorsunuz... Bu bir memuriyet olsaydı durum farklı olurdu. Onun kendine özgü zorunlulukları vardır. Ama siz toplantılarda sürtüyorsunuz. Bizim aptal kadınları aydınlatmak istiyorsunuz! Başkalarına akıl öğreteceğinize kendi işinize bakın! Burada hizmet etmek, bir utanç!.. Burası ev değil, haydut ini."

Kapıyı çarptı ve mutfakta kayboldu. Ama birkaç dakika sonra Marya Senyonovna biraz yumuşamış olarak elinde bir bardak kakao ve sıcak bir omletle geri döndü.

"Yiyiniz, Vassilissa Dementyevna ve düşünmeyi de bırakınız. İnsan fazla düşündükçe akıllanmaz!"

Marya Senyonovna, masaya Vasya'nın yanına oturdu ve kendi anılarını anlattı. Böylesi bir durum general Gallobova'nın rahmetli eşinin evinde de geçmişti. Herşey o mürebbiye Fransız yüzünden olmuştu. Ama sonra general eşiyle barışmış ve onun ölümüne kadar birlikte mükemmel yaşamışlardı. Hatta çok mutlu olmuşlardı.

Vasya yarım kulakla dinliyor, ama sözünü kesmiyordu. Vladimir'in hastalığı sırasında Marya Senyonovna'yla arkadaş olmuşlar-

dı. Marya Senyonovna Vasya'ya üzülüyor, Vasya onda kendilerinden birini görüyordu. Doktorlar, yönetimin üyeleri, bu burjular kendisine daha uzaktılar. Bu yüzden şimdi Marya Senyonovna'nın bitmeyen hikayelerini, milyoner Pokatilov'un nasıl yaşadığını ve rahmetli genarel eşinin neyi severek yediğini dinlemek zorundaydı. Vasya'nın canı sıkılıyordu, ama Marya Senyonovna'yı gücendirmek istemiyordu. Önceleri aksi görünmesine karşılık aslında iyi bir insandı.

O anda Marya Senyonovna'nın anlattıkları Vasya'ya özellikle acı veriyordu. Yalnız kalmak, meseleyi yeni baştan düşünmek ve sonunda bir karara varmak isterdi. "Yemek için teşekkürler, Marya Semyonovna, şimdi gidip biraz kağıtlarıma bakacağım."

"Sadece bu kadar mı yediniz? Bilseydim hiçbir şey pişirmezdim. Kendi kendinizi mahvedeceksiniz, Vassilissa Dementyevna ve inanın bu hikaye için değmez. Çünkü özellikle Vladimir İvanoviç'in sevgilisinin beş paralık değeri olmadığı için değmez. Sizi küçük parmağınız bile olamaz!"

Lisa da böyle demişti.

"Niye böyle" söylüyorsunuz Marya Semyonovna? Çok güzel olmalı!"

"Nesi güzelmiş? Bir soytarı gibi boyanıp, pudralanıyor. Tek düşündüğü şey, yeni elbiseler ve erkekleri mümkün olduğunca çok yolmak."

"Onu tanıyormusunuz? Gördünüz mü?"

"Elbette tanıyorum, siz henüz burada değilken, ne kadar sık bu evde kaldı o süslü karı! Keyfine düşkündür. Geceleri onun için suyu ılındırmak gerekir. Şunu ister, bunu ister. Hanımefendi rolü oynar. Sözüne bakılırsa bu tür yaşama çocukluğundan alışmışmış. Yalan söylüyor, hiç de öylesine benzemiyor. Gerçek hanım ve beyfendiler daha naziktir. Hizmet edilirken daima teşekkür eder, lütfen derler. Ama bu süslü karı yalnızca emretmesini bilir: 'Bana şunu getirin! Bana bunu yapın! Ortadan kaldırın!' "

"Adı ne?"

"Adı ne mi? Nina Konstantinovna, aile adını aklımda tutamadım... Kentte sadece Nina Konstantinovna diye çağrılır.

"Onu bir kez görmeyi çok isterdim" dedi Vasya düşünceli ve Volodya'nın mektubunu elinde evirdi, çevirdi.

"Bundan kolay ne var. Müzik olduğu her gün kent parkında gez-

meye çıkar. Yarın gidelim, şıllığı görürsünüz. Böyleleri eskiden Moskova'da geceleri sokakları arşınlardı!"

"Müzik olduğunda mı dediniz? İyi, gidelim Marya Semyonovna. Onu görürsem eğer, belki benim için daha kolay olur."

Marya Semyonovna kuşkulu kafasını salladı, ama Vasya'yı vazgeçirmek için herhangi bir çabada bulunmadı. İki rakibenin birbirleriyle nasıl karşılaşacaklarını sabırsızlıkla bekliyordu.

Vasya karanlık odalardan geçti. Işığı yakmak istemiyordu. Karanlıkta kendini daha rahat hissediyordu.

Huzursuzdu. Sabah herşey iyi görünüyordu. Volodya'nın sağlığı düzelmiş, yeniden çalışmaya başlamıştı ve Vasya da işinin başına dönmüştü.Yakında kendi iline geri dönmeye kararlıydı. Artık "Müdürün hanımı" olmak istemiyordu. Vladimir'le birbirlerine karşı açık olmak üzere anlaştıklarından bu yana, kendini daha hafif hissetmişti. Ama şimdi yine bir şey içini kemiriyordu... Hayır kıskançlık değildi, yılan başını kaldırmaya cesaret edemezdi... Vladimir'de anlaşmalarını bozmamış, bir arkadaş gibi Vasya'ya gerçeği söylemişti.Ama kuşkulanıyordu.

Kendi kendine sitem etti: Ne istiyordu? Herhalde Vladimir'in hepten kendine döndüğünü, ötekini kalbinden çıkarıp attığını düşünmemişti. Bahtsızlık da buradaydı. Vasya bunu düşünmüş, ummuş, dilemişti.

İşte sonuç: Bunca acı çekmişlerdi ve başladıkları noktada duruyorlardı. Vladimir eskiden olduğu gibi akşamı diğeriyle beraber geçiriyor, Vasya tek başına, karanlık evde şaşkın dolaşıyordu. Volodya kendisine acımıyor, sadece ötekini düşünüyordu. Peki ama kimi seviyordu? Vasya'yı, arkadaşını ve yoldaşını mı yoksa ötekini mi? Vasya'yı sevdiğini söylüyordu, ama gerçek başkaydı. Bu düşünceler Vasya'ya daha da ızdırap veriyordu. Bilse ki, Vladimir artık kendisini sevmeyi bırakmış, çekip giderdi. Ama nasıl giderdi? Ya yanılıyorsa? Ya Vladimir yeniden canına kıymaya kalkarsa? Vasya Vladimir'i bırakıp gidemezdi. Yüreğindeki bu acıyla ondan uzakta nasıl yaşıyacaktı? Onun yanındayken herşeye rağmen dayanması daha kolaydı.

Vladimir'i seviyordu, ne olursa olsun! Onu sevmese, böylesine acı çeker, üzülür müydü? Izdırap duyar mıydı?

Onu seviyordu. ama Volodya'yı giderek daha az anlıyordu. Sanki ormanın içlerine doğru giderek çatallaşan bir patika gibiydiler. Ormanın derinlerine vardıkça, birbirlerinden uzaklaşıyorlardı. Volodya'yı seviyordu, ama içinden giderek daha çok yargılıyordu. Neden Volodya böyle bir kadınla ilişkiye girmişti? Kendilerinden biri, bir komünist olsaydı, bu kadar incinmiyecekti. Ama tam bir burjuvaydı. Volodya'nın kendisi Vasya'ya söylemişti: Bizimkilerden biri değil, bir yabancı diye. Aristokrasiden bir bayan. Nazlı. Bolşevikleri ve komünistleri anlamıyor ve geçmişteki yaşamının özlemini çekiyor. Bolluk içinde yaşamış. Eskiden evlerinde onyedi kişi hizmet edirmiş. Kadın eyeriyle giden, özel koşu atı varmış... Babası bir "Beyaz"mış. Annesi devrim sırasında ölmüş. Ağabeysi subaymış, yasayıp yaşamadığına dair haber alınamamış. Geriye sadece o kalmış. Bir iş aramış. Bütün dilleri konuşabiliyormuş. Yazışmacı olarak yönetim bürosuna alınmış, orada Volodya'ya tanışmış. Volodya'ya aşık olmuş, mektuplar yazmaya başlamış... Vasya uzakta, Volodya hep yalnızmış... Böylece birlikte olmuşlar. Büroda, kısa sürede bunun farkına varılmış. Nina Konstantinovna'ya kötü gözle bakıldığı için işten ayrılmış. Savelyev sekreter olarak yanına almış.

"Sadece sekreter olarak mı?" Vasya bu soruyu sormaktan kendini alamamıştı. Bir yandan Vladimir'i kızdırmak, öte yandan diğerine ilişkin gerçeği öğrenmek istiyordu.

"Hangi dedikodu masallarını tekrarlıyorsun sen?" diye küplere bindi Vladimir. Kan beynine sıçramıştı. "Böylesi adilikleri tekrarlamaya utanmıyor musun? Senin, herhangi bir kadın gibi ona çamur atabileceğini düşünmemişti. Neden, Vasya? Bu sana yakışmıyor?..

Vasya'ya Savelyev'in Nina Konstanitnovna için bir tür baba, ve vasi olduğunu anlattı. Ailesini tanıyormuş. Nina, tek başına kalınca, ona bakmış. Maddi, manevi yardım etmiş. Yönetimdeki işe o yerleştirmiş. Sonra, işten ayrılınca da, ona yeniden yardımda bulunmuş. Nina'nın odasını boşaltması gerekiyormuş. Nereye gidebilirmiş? Vladimir'e mi? Bu olmazmış. Savelyev kendisine taşınmasını teklif etmiş. Nina Konstantinovna bunu istememiş. Ama sokağa mı gidecekmiş? Savelyev ona müstakil bir ev bulmuş, dayayıp döşemiş ve Nina'ya bir yuva sunmuş. Savelyev onun için bir nevi vasi. Nina'ya üzülüyor, onun için bakımını üstleniyor..."

'Ve ona kur yapıyor!" Vasya yine kendini tutamamıştı. Volodya nın ötekinden böylesi içten ve özenli söz etmesi acı vericiydi. Volodya öteden beri çok kolay güvenirdi. Ama Vasya ötekine güvenmiyordu. Herkes onun orospu olduğunu söylüyordu... Vladimir yeniden küplere bindi.

"Bu bir yalan dedikodu! Böylesi pislikleri tekrarlamak neden hoşuna gidiyor? Gerçeği bilmek istiyorsan, bana sor. Nina başka kimseyi düşünmüyor. Sadece beni seviyor! Kaldı ki öyle olsa bile, ona kur yapan sadece Savelyev değil ki. Dış ticaret dairesinden Maklenov'u tanıyor musun? Nina'ya her türlü lüksu sundu. Ama Nina onu kapı dışarı etti... Yadsımak istemiyorum. Belki onu sadece babaca sevmiyor. Ama Nina ondan tiksiniyor. Bir erkek olarak tabi. İnsanın, düşünemeyeceği hiçbir şey yoktur. Nina yı tanıyorum!"

Öylesine öfkelenmişti ki, sanki Vasya'yı değil kendisini ikna etmek ister gibiydi. Vasya bunu farketti. Ama ona asıl acı veren Svelyev'in her yerde, herşeyde olmasıydı. İlk günden ondan hoşlanmamıştı. D.K.'nda boşuna söylememişlerdi. "Vladimir İvanoviç kendini ondan uzak tutsun" diye.

"Ama en kötüsü, Savelyev'in de bu durumla ilişkisi olması. Bu yüzden sizin ikinizin onu beraberce metres tuttuğunuza dair dedikodu yapılıyor.'

"Birisi bunu sana söylemeye cesaret ederse, onun yüzüne tükür! Anla beni Vasya, benim şanssızlığım da burada. Ben Nina'yı kız olarak aldım. Temizdi..."

Temiz?"

Vasya yüreğine bir iğne sokulmuşcasına sancı duydu... O zamanlar, 17 yılında bir gece, Vasya'nın odasındaki çay masasında Vladimir "Yüreğimi sadece temiz bir genç kıza veririm" demişti... Ve sonra ilk gecelerinde Vasya'ya sarılıp okşarken "Dünyada senden daha temiz bir insan yoktur" diye konuşmuştu.

"Temiz! Ne saçmalıyorsun Vladimir? Bir insan bedeniyle mi temizdir?" Bir burju gibi düşünüyorsun!"

Vasya kızmış, Vladimir'e öfkelenmişti.

"Anlamalısın, Vasya! Ben böyle düşünmüyorum, ama o.... Benim onu almış, ama evlenmemiş olmam, onun için büyük bir bahtsızlık. Şimdi 'yittiğini' düşünüyor. Nasıl acı çektiğini bilemezsin. Hiç durmadan ağlıyor .. Anla, Vasya! Biz proleterlerden farklı düşünüyor. Onu ilk alan, onunla evlenmeli diye düşünüyor."

"Neden bunu bana daha önce söylemedin? Seni evlenmekten alıkoyan kim? Ben mi?" şimdi köpüren Vasya'ydı.

"Ah, Vasya, Vasya! Sen o kadar akıllısındır, iş sevgi meselesine gelince diğer kadınlardan farkın kalmıyor! Ben onunla nasıl evlenirim, birbirimize bu denli yabancıyken Vasya? Herşeyde o kadar farklıyız ki. Bu sevgi değil. Sadece acıma... Kendin yargıda bulun."

Sadece acıma mı? Bu gerçek mi? Vasya'nın yüreği sevinçle doldu. Sadece acıma olduğuna inanmak istiyordu.

"Eeğer birbirinizi gerçekten sevmiyor ve anlamıyorsanız, neden ayrılmıyorsunuz? Böylesi ikiniz için de ızdırap!" Vasya sustu.

"Onu nasıl terkederim? Vasya, bu o kadar kolay değil. Ben çekip gidersem, o ne yapabilir? Sokağa mı düşsün? Yoksa Savelyev'in kapatması mı olsun? Yoksa, tam bir orospu mu olsun?"

'Ne demek bunlar? Kendine bir iş arasın!"

"Bunu söylemesi kolay. İşmiş, şimdi sen kendine iş ara, bütün harcamaların kısıldığı sırada. Hem sonra nasıl bir iş? Nina fabrikada çalışamaz ki!"

Vasya bağırmak istiyordu: Neden fabrika olmazmış? Bu süslü karı! Ama birşey söylemedi. Vladimir henüz hastaydı. Ona özenle bakıyordu. Doktor, heyecanlanmaması gerektiğini söylemişti. Bu konuşma onu yeterince sarsmıştı...

Şimdi karanlık evde, bir odadan ötekine dolaşırken, Vasya acı çekiyordu. Neden gerçeği yüzüne haykırmamıştı? Neden Vladimir'e bu kişi hakkında düşündüklerinin hepsini söylememişti. Nina Konstantinovna'nın onu sevdiğine inanmıyordu. Kendine iki taraftan da çıkar sağlamak için ona yaltaklanıyordu. Vasya, ondan bir orospu olduğu için değil, yüreği temiz olmadığı için nefret ediyordu. Sözde namuslu kadınlardan daha iyi olan bir çok fahişe vardı. Vasya bukleli Sinka'yı düşündü, beyazlar tarafından vurulup, ölürken "Yaşasın devrim!", "Yaşasın Sovyet hükümeti" diye bağıran Sinka'yı. En aşağı tabakadan bir sokak kadınıydı, ama devrim başladığında canlanmıştı. En güç ve tehlikeli görevleri üstleniyordu. Çeka'da çalışmış, tüm gücünü bu işe harcamıştı. Vladimir böyle birine aşık olsaydı, Vasya bunu anlayabilirdi. Ama bu "Bayancık" bu "Burjika"! O bir yabancıydı. Ve bir kalbten yoksundu, Vladimir'i parmağının ucunda oynatıyordu. O da her zamanki kolay güvenişiyle ona kanıyordu. Acı olan, inciten buydu!.. Vasya böylesi bir durumla asla uzlaşamazdı!

Bu kadın Vladimir'i nasıl tutuyordu? İnsaf duygularını sömürerek mi? "Öylesine zayıf güçsüzüm ki..." O zamanlar "bakire"ymiş! Zenginmiş!. O zamandan bu yana saflığından bir beyaz noktacık bile geriye kalmamıştı. Saflığım çoktan erkeklerin hediyelerine karşılık harcamıştı. Ama Vladimir ona hala inanıyordu! Acıyordu!..

Vasya için için köpürüyordu. Ötekine duyduğu öfkeye kendini kaptırmıştı.

"Vassilissa Dementyevna. daha ne kadar böyle evin içinde koşup duracaksınız?" diye homurdanarak böldü düşüncelerini Marya Semyonovna. "Gücünüzü korumalısınız. Toplantılarınız için ona ihtiyacınız var. Uyumaya çalışın, kocanızı beklemenin alemi yok. Nasıl olsa ötekinin yanından geldiğinde sizin yanınızda olmasını istemeyeceksiniz. Yatağını oturma odasına ben yapayım.

Vasya Marya Semyonovna'ya sarıldı. Daha da hüzünlendi.

Yabancı bir insan onun için üzülüyordu. Ama o, sevdiği, kocası, arkadaşı sadece ötekine merhamet duyuyordu: Yüreksiz, açıkgöz Vladimir'e bir yılan gibi sarılmış olan o kadına.

"Vasyuk, uyuyor musun?" Vladimir yatak odasına geldi ve ışığı yaktı. Vasya gözleri açık yatakta yatıyordu. Yüreğinde böylesi bir acıyla insan uyuyabilir miydi?

"Hayır, uyumuyorum."

"Vasyuk bana kızgın mı?"

Vladimir yatağın üzerine oturdu ve Vasya'yı öpmek istedi. Oysa o hızla kendini ondan uzaklaştırdı.

"O halde bana kızgınsın... Nasıl bizim anlaşmamız? Bir arkadaş gibi sana gerçeği söyledim. Bunu sen kendin rica etmiştin. Ve şimdi? Yalan daha mı iyi?" Vasya sustu.

"Eğer yeniden kavga etmeye, sitemde bulunmaya başlayacaksak, bu iyi değil sevgilim. Neden kızgınsın? Nina'yı ziyaret ettiğim için mi? Ama düşünsene Vasya, bütün bu zaman boyunca hep seninle beraberdim. O yalnızdı. Sanmıyor musun ki, hastalığımdan ötürü tasalanmadı, yeterince acı çekmedi?"

Vasya bağırmak istiyordu: "Bana ne bundan?" Ama dudaklarını birbirine bastırdı, sustu. Sadece kalbi çılgınca çarpıyordu.

"Sana sadık olmadığımı sanmamalısın Vasya. Onun yanında yalnız değildim. Savelyev de oradaydı. Sonra İvan İvanoviç de geldi... Bazı şeylerin konuşulması gerekiyordu... Bugün neden orada olduğumu bilmek istiyorsun. Peki Vasya, vedalaşmaya gittim. Niye

öyle bakıyorsun bana, inanmıyor musun? İvan İvanoviç'e sor. Onun oraya gelmesini bu yüzden istedim, herşeyi düzenlesin, buradan ayrılması için Nina Konstantinovna'ya yardım etsin, evin parasını ödesin ve diğer işleri halletsin diye."

"Nereye gidiyor?" Vasya'nın sesi boğuk çıktı.

"Moskova'ya, Savelyev ona eşlik edecek, orada Savelyev'in akrabaları varmış, Nina onlarda kalacak ve kendine bir iş arayacak. Böylece herşey daha kolay olacak.

Vasya sustu. Gözleri kuşkulu bakıyordu. Bu ani değişiklik nedendi? Ne olmuştu? Artık Vladimir ötekini sevmiyor muydu?

"Sevgiden konuşmak istemiyoruz. Bu ayrı bir konu. Ama bunun daha fazla böyle gidemeyeceğini Nina da anladı. Moskova'ya gitmek onun kendi kesin kararı. Çoktandır bunu düşünüyordu. Senin benden ayrılıp gittiğin sabah bunu bana söylemişti. Telefon edip, daha fazla böyle yaşamak istemediğini belirtmişti. İkisinin ortası yok! Aksi takdirde Moskova'ya gidecekti...

"Ah, demek böyle... Bu yüzden kendini zehirledin. Biri bırakıp gitmişti, öteki de tehdit ediyordu: Ya beninle evlenirsin ya da sağlıcakla kal! Şimdi herşeyi anlıyorum... Onu kaybetmekten korktun değil mi? Ve ben akılsız kadın! Ben ahmak kadın! Bana tasalandığından ötürü ölmek istediğini sanmıştım... Vasya histerik, berbat bir kahkaha attı.

"Herşeyi nasıl böyle tersini çeviriyorsun Vasya! Niye böyle kötü oldun? Sen artık eski Vasyuk değilsin" dedi Vladimir üzgün ve yataktan kalktı. "O halde konuşmamızın bir anlamı yok. Aramızda herhangi bir gizli şeyin kalmaması için sana herşeyi anlatmak istemiştim... Ama şimdi görüyorum ki, gerçek ne denli fazla bilinirse o denli kötü oluyor. Sen yabancılaşmışsın, fena olmuşsun."

"Hayır, hayır! Dur Volodya gitme!"

Vasya'nın sesi kırılan bir cam gibi çınladı, yüreğindeki umutsuzluk bu sese yansıdı. "Eğer birbirimize içimizi dökeceksek bunu yapalım. Neden onu Moskova'ya gönderiyorsun? Onu seviyorsun, beni değil, onu! Beni sevseydin, bugün yanımda olurdun. Sadece onun için tasalanıyorsun. Sadece ona merhamet gösteriyorsun."

"Vasya, Vasya, ne kadar haksızlık ediyorsun! Bütün bu süre boyunca Nina'nın nelere katlanmak zorunda kaldığını bilseydin... Vasya o daha çok genç, bir çocuk gibi! Yakınında olan hiçbir insan yok. Herkes ona çamur atıyor. Niçin, Vasya? Beni sevmek talihsiz-

sizliğine uğradığı için!... Vasya senin Partin, arkadaşların var... Ama onun için sadece ben varım. Onun tek koruyucusu benim. Tek dayanağı.

Vladimir elleri arkasında, oda içinde bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı ve Vasya'ya Nina'nın bebeğinden söz etti... Vladimir'in çocuğu... Vladimir'in düşü! Ne çok sevinç ve ne çok acı!"

"Çocuk nerede?" Vasya titreyerek sordu.

"Ne sanıyorsun, Nina bebeği doğurabilir miydi! Tam bir skandal! Ve senin kaygıların! Senin sağlığını gözetmemiz gerekiyordu. Nina ağladı, kendini kaybetti. Ama seni düşünerek, çocuğun dünyaya gelmemesi gerektiğine karar verdik.

Onun için mi? Yabancı bir kadınla bunu konuşmuş, yabancı bir kadınla sağlığını düşünmüştü. Sanki Vasya, onun arkadaşı, yoldaşı değilmiş, herhangi bir hasımmışcasına! Tasalarıyla kendine gelmemiş, ama ötekine, Nina'ya gitmişti. O halde o Vladimir'e daha yakındı? O halde ona ait olan Vasya değil, Nina'ydı.

"Senin buraya geldiğin gün, Nina'nın hamile olduğunu öğrendim. Bana neyin bu kadar acı çektirdiğini şimdi anladın mı Vasya!"

Vasya sessizce başım salladı.

Vladimir Nina'nın dedikoduyu önlemek amacıyla bir başka kente gittiğini anlatmaya devam etti. Savelyev ona orada kalacak yer ayarlamıştı. Kürtajı da orada yaptırmıştı. Ameliyat sırasında herşey iyi gitmemiş, bazı terslikler, olumsuzluklar çıkmıştı. Vladimir onu ziyaret etmişti...

"Bu, yükleycilerin greve gitmek istedikleri sırada mıydı?"

"Evet, hemen hemen"

Hım... demek bu yüzden o zaman yemek odasında ağlamıştı. Elbette neden, yükleyicilerden değildi.

"Savelyev'in geldiği sabah, o da geriye dönmüştü değil mi?" Vasya sorguyu sürdürdü.

"Evet."

"Anlıyorum."

İkisi de sustular. İhtiyatlı. Şimdi yeniden kötü, ağır sözler geliyordu... Daha sonra acı verecek olan, ama insanın söylemekten kendini alıkoyamadığı sözler. Sevgiyi çiçek bozuğu bir yüz gibi çirkinleştiren sözler. Güzellik olmadan, insanın içini ısıtan mutluluk olmadan...

"Vasya!.." Vladimir bunaltıcı sessizliği kesti. "Neden bu ızdırap? Kim suçlu? Sana yemin ederim, elimden geldiğince sana dikkat ve özen göstermeye çalıştım."

"Özen gerekli değildi ki Volodya, sadece benim senin arkadaşın olduğuma dair inanç gerekliydi."

Vladimir yeniden Vasya'nın yanına oturdu ve elini avucuna aldı.

"Evet, Vasya, arkadaşım olduğunu biliyorum. Bu nedenle herşey bana zor geliyor." Eski alışkanlıkla başını Vasya'nın omuzuna dayadı. Vasya bu başı okşarken acısının içine buruk bir sevinç karıştı... Herşeye rağmen, o buradaydı, yanıbaşındaydı. Kendince Vasya'yı hala seviyordu!

"Volodya! Belki de onun değil, benim gitmem daha iyi olur?" Vasya ihtiyatla sordu.

"Vasya! Yeniden başlama. Bana acı çektirme! Yardım edeceğine beni yanlış bir yola sürüklüyorsun. Ben sana ruhumu bir arkadaşa gösterir gibi gösterdim. Senden hiçbir gizli saklım yok... Ama sen diyorsun ki: Seni terkediyorum."

"Senin için Volodya, eğer sen onu seviyorsan."

"Sevgi ne demek Vasya? Sevginin koşulu karşılıklı olmasıdır ve ben çok açık hissediyorum Vasya: Nina'yla benim ortak hiçbir şeyimiz yok. O bir yoldaş değil ve senin bana arkadaş olduğun gibi asla olamaz... Ona üzülüyorum, onun bakımını sağlıyorum... Ben onu terkedersem hali ne olur? Birbirimizden uzaklaşırsak? Kendimi ona karşı sorumlu hissediyorum. Anlıyor musun? Ben onu bir kız olarak aldım."

"Volodya, bu bir saçmalık. Neden onun için sorumlu olacakmışsın? O bir çocuk değil, ne istediğini kendisi bilmek zorunda. Ve böyle şeyleri artık kim düşünüyor?"

"Sen proleterce düşünüyorsun, ama Nina tümüyle farklı hissediyor. Bu, onun için boynuna bağlı bir taş gibi."

"Görüyorsun işte, ben de bunun için gideceğim diyorum. Onunla evlenmelisin!"

"Yine aynı şeylere başlıyorsun Vasya, senden rica ettim bana acı çektirme! Ve artık çok geç. Herşeyi kararlaştırdık. Perşembe Nina Konstantinovna Moskova'ya doğru yola çıkıyor. Böylece bitiriyoruz."

Vladimir öylesine sakin, kesin konuşuyordu ki ona inanmak zorundaydı.

"Ama sen, Vasya birkaç gün daha sabret... Hiçbirşeyi ifrata vardırma. O gidecek ve biz de eskisi gibi yaşayacağız. Hayır eskisinden daha iyi. Ortak bir acımız var ve birbirimize daha yakınlaşacağız."

Volodya Vasya'yı kucakladı, gözlerinden öptü.

"Bugün yanında yatmak istiyorum Vasyuk. İzin verir misin? Öylesine yorgunum ki, başım dönüyor."

Vladimir uzandı ve başını Vasya'nın omuzuna dayadı... Hemen uykuya daldı. Ama Vasya uyumadı. Eğer Vladimir onu sevseydi, sarılıp okşardı. Sevseydi acısını anlardı.... Volodya'ya baktı. Bu baş öylesine tanıdık ama içindeki düşünceler öylesine yabancı, anlaşılmazdı ki! Volodya'nın ışıltılar saçan kirpikleri artık Vasya'ya yönelmeyen şefkatli bakışlarını örtüyordu... Volodya'nın ateşli dudakları bir başkasını baygın öpücüklere boğuyor ve onun tutkularını alevlendiriyordu.

Vasya'nın yüreğindeki yılan sokuyordu. Ona ızdırap veriyor ve işkence ediyordu... Vasya Volodya'nın başım omzundan itti. O kendisine yabancıydı!

"Neden güneşli Volodya'nı itiyorsun?" diye fısıldadı Vladimir yarı uykuda.

Güneşli Volodya'mı? Bu kimin taktığı addı Vladimir'e? Vasya'nın değil! Karıştırmıştı. Uykudayken bile ötekini düşünüyordu!

Vasya uyuyan kocasına çatık kaşlarla baktı. Bu onun kocası mıydı? Bu onun eski arkadaşı ve yoldaşı mıydı? Bu, Sovyet için birlikte savaşırlarken sevdiği erkek miydi?

Bu bir yabancıydı, bir yabancı.

Vasya titredi... Kendini yalnız hissetti. Yılan yüreğinde dolanmış, sokuyordu. Vasya'yla alay ediyordu.

Kent parkı, tozlu, kurumuştu. Hava sıcak, boğucuydu. Artık yağmurun yağması gerekiyordu. Ama yağmıyordu. Yağsa, kentin tozunu yapraklardan yıkar ve kurumuş otlar suya kavuşurdu.

Müzik çalınıyordu. Az dinleyici vardı. Çocuklar ortalığı velveleye veriyordu. Birkaç kızıl muhafız gruplar halinde oturmuş veya yanlarında sevgilileri müziğe doğru ilerliyorlardı. Bir rahip papaz libası içinde gölgedeki bir banka oturmuş, bastonuna dayalı düşüncelere dalıp gitmişti. Onun yanında küçük bir çocuğa bakan bir sütanne vardı.

Vasya ve Marya Semyonovna bu banka heryeri görebilecek biçimde oturdular.

Nina Konstantinovna'yı bekliyorlardı.

"Neden ama bayancığımız henüz teşrif etmedi? Başka zaman, müzik çalındığında süslerini göstermek için hemen gelirdi. Bu yıl neyin moda olduğunu öğrenmek için bayanların hepsi buraya gelirler. Daima en yeni modelleri Nina Konstantinovna'dan öğrenirler."

Vasya dalgın dinliyordu. Nina'yı göreceği için gergindi. Nasıldı acaba? Birden çekingenleşti. Onu görmeyi kaldırabilecek miydi?

"Şu mu? Bakın, Marya Semyonovna, orkestranın sağındaki bankta oturan kadın? Pembe elbiseli?"

"Düşündüğünüze bakın!.. Nina Konstantinovna böyle değildir. Onu diğerlerinden anında ayırt edebilirsiniz.Gerçekten zarif bir bayandır."

Oturup beklediler. Nina gelmedi.

Tam eve gitmeyi ve ertesi gün bir daha gelmeyi düşünüyorlardı ki, Nina Konstantinovna göründü. Bahçenin öteki ucundan geldi ve orkestranın yanında durdu. Savelyev ve iki genç kızıl subayla sohbet ediyor, birçok gözün kendisine dikili olduğunu farketmemiş gibi davranıyordu.

Demek görünüşü böyleydi! Vücudunu yumuşakça saran hafif, beyaz bir elbise giymişti. Elbisenin altından göğsünün yuvarlaklığı belli oluyordu. Ellerinde kum rengi uzun eldivenler ve başında yüzüne doğru inen aynı renkten bir şapka vardı... Vasya yüzünü çıkaramıyordu. Sadece kan kırmızı parlayan dudaklarını görüyordu.

"Dudakları nasıl da kan kırmızı!"

"Bu boya!" diye açıkladı Marya Semyonovna. "Siz asıl gözlerini görmelisiniz, kömürcü çırağı gibi boyanmıştır. Bir ıslak bez alıp bu pislik yüzünden silindiğinde, neye benzeyeceğini görmeniz gerekirdi. Boya ve pudrayla ben de güzel olurum!"

Nina Konstantinovna beyaz güneş şemsiyesine dayanıp, beyaz ayakkabılarının ucunda salınıyordu... Başını hafifçe geriye atarak gülüyordu. Genç kızıl subaylar da gülüyordu. Savelyev'se beride duruyor, göründüğü kadarıyla sıkılıyor ve bastonuyla kuma şekiller çiziyordu.

"Öyle bir şapka giymiş ki bütün yüzünü kapatıyor" dedi Vasya sinirlenerek.

"Gelin, yanından geçelim... Böylece daha iyi görebilirsiniz. Ama

tavsiye ederim, bakmıyormuş gibi yapın. O güzel değildir. Ben General Gollokobovna'nın evinde hizmet ederken, orada gerçek hanım ve beyefendiler, güzeller görmüştüm. Onların yanında bu hiç kalır."

Ama merak Vasya'yı pençesine almış incitiyordu. Volodya'nın bu kadım neden sevdiğini bilmek istiyordu.

Nina'ya doğru gitmek üzere Vasya ve Semyonovna tam ayağa kalkmışlardı ki, o kızıl subaylarla vedalaştı ve sözleri Vasya'ya ulaşacak yükseklikte "Moskova'da tekrar görüşmek üzere!" dedi. Döndü ve çıkışa doğru yürüdü, Savelyev onu izledi.

"Herhalde arkasından koşmayacaksınız? Bunu yapmamalısınız Vassilissa Dementyevna. Bu 'kıymetli şahsı' bırakın. Sizi tanıyorlar, ondan sonra dedikodunun önü alınamaz."

Vasya adımlarını yavaşlattı, ama gözünü Nina Konstantinovna'dan ayırmadı.

Uzun boyluydu, fidan gibiydi. Yürürken omuzlarını hafifçe sallıyordu. Müzikten ayrılırken, başı öne eğikti. Vasya'ya sanki Nina ağlıyormuş gibi geldi... Savelyev ona doğru eğilmiş, onu ikna etmek istiyor gibiydi. Ama Nina kafasını salladı. Hayır demiş olmalıydı ve o sırada sarı eldivenli elini sanki gözyaşını silmek istercesine yüzüne doğru kaldırdı... Ağlayabilir miydi? Müzikle vedalaşmak için gelmiş olabilir miydi? Yoksa... yoksa Volodya'yı seviyor muydu? Ondan sadece birşeyler koparmak derdinde değil miydi? Vasya'nın yüreği huzursuzdu. Şimdi Nina Konstantinovna'yı görmüştü, ama hiçbir şey kolaylaşmamıştı. Onu rahatsız eden artık kıskançlık değildi,yeni bir duygu acı veriyordu: İçinde adeta Nina'ya karşı bir acıma duygusu uyanıyordu. Niçin ağlamıştı? Neden müzik dinlemeye gelmişti? Mutluluğuna elveda demek için mi?

Yeni bir ızdırap Vasya'ya acı verdi. Kendi kendine sinirlendi. Bir bu eksikti! Şimdi bir de ötekine, aralarına girene üzülüyordu! Bu da iyiydi doğrusu.

Nina Moskova'ya gitti. O ve Savelyev kenti terkettiğinden bu yana hemen hemen iki hafta geçmişti. Artık şimdi Vasya'nın yaşayabileceği ve sevinebileceğine inanılmalıydı. Araya giren gitmişti. Vladimir onunla yalnız kalmıştı. O halde Vasya daha değerli ve aziz olmalıydı. Öteki yalnızca gelip geçici bir ilişkiydi?

Vasya gülümsüyordu. Vasya gülüyordu. Daha az öksürüyordu. Düzenli bir biçimde Parti Komitesine gidiyordu.Vladimir de çalışıyor, işletmeyi şirket üyelerinin planına göre yeniden örgütlüyordu. İşini tamamladığında Vasya'yla birlikte Moskova'ya gidecek ve oradaki şubenin başına geçecekti. Vladimir hoşnuttu. İş tüm yaşamını dolduruyordu. Görünürde herşey iyiydi.

Ama geçmişteki gerçek sevinç artık yoktu. Buna karşı birşey de yapılamazdı. Vladimir sevgisiz değildi, ama eskisinden de farklıydı. Çoğu kez canı sıkkın oluyor, Vasya'ya çıkışıyordu.

Neden Parti Komitesinden bu kadar geç geliyordu? Konukları rahatsız ediyordu çünkü, evin hanımı olmadan kimse sofraya oturmuyordu. Bir başkaseferinde yakalıklar için köpürdü. Hiç biri temiz değildi. Vasya da sinirli cevapladı, bundan o mu sorumluydu? Kendisi de bununla ilgilenebilirdi. Alıp Marya Semyonovna'ya götürseydi. Vasya yıkayıcı değildi. Birbirlerinden öfkeyle ayrıldılar. Niçin? Yırtık bir yakalık yüzünden! Bir keresinde Vasya eve yağmurdan ıslanmış geldi. Şapkasını Parti Komitesinde bırakmış, onun yerine başına bir örtü bağlamıştı. Vladimir suratım asarak onu payladı: "Ne biçim giyiniyorsun? Çizmelerin çamurlu, eteğin kirli, köylü bir kadın gibi başım bağlamışsın. Şapşalca!"

Vasya yine kendini tutamadı.

"Herkes moda mankeni gibi dolaşamaz. Bunun için Savelyev'in lütuflarını kabule ihtiyacım yok."

Vladimir kötü kötü baktı, sustu. Vasya Vladimir'in vurmak istediğini düşündü.

Ama Vladimir kendini tuttu. Böylesi iyi değildi, arkadaş olmak istiyor ama en ufak bir nedenle birbirlerine öfke duyuyorlardı.

Vladimir yalnızca yeni oluşturulacak şubenin düşlerini görüyordu. Evi nasıl döşeyeceğini ve işi nasıl yöneteceğini düşünüyordu.

Vasya bundan sıkılıyordu. Niçin kendine bir ev döşeyecekti? Bu nasıl bir sevinç veriyordu? Söz konusu olan bir komün evi olsaydı! O zaman başka olurdu! Vladimir sinirlenmiş, Vasya'yı zamana uymadığı gerekçesiyle azarlamıştı.

Vasya Marksistler Klübünde tarihin yalnızca ekonomik olgular mı yoksa aynı zamanda düşünceler tarafından da mı belirlendiğini nasıl tartıştıklarını anlattı. Coşkuyla herşeyi, duyduklarının hepsini Vladimir'e aktarmak istiyordu. Ama o bundan sıkıldı. Bunların hepsi gevezelikti. İşletmenin gelirlerini arttırmak, işte asıl bu önem-

liydi! Yeniden tartıştılar.

İkisi yalnız kaldıklarında konuşacak birşeyleri olmuyordu. Ne yapılabilirdi? İvan İvanoviç'i telefonla aradılar. Onun varlığı, onları rahatlatıyordu.

Vasya ilinden mektup bekliyordu. Kimse yazmıyordu. Ne Gruşa'dan, ne de Stepan Alekseyeviç'den tek satır yoktu. Ne olmuştu?

Vasya kendi kendine itiraf etmek istemiyordu, ama içinden kendi iline, yeniden iş başına çağrılacağını ümit ediyordu. Gitmeli miydi? Gitmemeli miydi?

Beklediği haber sonunda geldi. Stepan Alekseyeviç'den. Kısa ve kesindi. Vasya'ya tekstil fabrikaları grubunu üstlenmesini ve işi, Merkezi Komite'nin öngördüğü biçimde yeniden örgütlemesini öneriyordu. Vasya bu durumda kentin dışında yaşayacaktı. Cevap göndermesini rica ediyordu.

Vasya'nın yüreği çarptı, ili, eski arkadaşları, yoldaşları çekiyordu onu. Burdaki nasıl bir yaşamdı? İş olmadan, sevinç olmadan. Sadece tasalar: Aman bir aksilik çıkmasın! İnsan bağlıymışcasına dolanıyordu. Vasya, ağabeyi Kolyka'nın kargasını anımsadı. Onu ormanda yakalamış ve uçamaması için kanatlarını bağlamıştı. Karga yerde zıplıyor, gagasını açıyor ve kara, zeki gözleriyle pencereye bakıyordu. Kanatlarını çırpmaya çalışıyor, ama başaramıyordu. Yeniden deniyor, bir kez daha deniyor, yüksek sesle yanık yanık bağırıyor, sonra uçmayı deneyen o değilmişcesine vakarlı, mutfağın zemininde gidip gelmeye başlıyordu. Şimdi Vasya da aynı durumdaydı. Onun da kanatları bağlıydı ve uçması olanaksızdı. Kanatlarını bağlayan neydi? Sevgi mi? Sevinç mi? Hayır bunlar değildi, huzursuzluk, Vladimir'in başına yeniden birşeyler gelebileceği korkusuydu. Yanında kaldığı ve 'orospuyu' gönderdiği için minnet duygusu. Gerçi ipler inceydi, ama Vasya'yı çepeçevre sarmışlardı. Sanki bu ağın içine hapsolmuştu.

Ve Lisa "Seni anlamıyorum Vassilissa. Sana söylüyorum, bu gidişle tam bir müdür karısı olacaksın" diyordu.

Bu ipleri nasıl kesebilirdi? Bu ağı nasıl yırtabilirdi?

Vasya Stepan Alekseyeviç'in mektubunu elinde tutuyor, bir yana koymak istemiyordu. Sanki mektup, masaldaki gibi yolu bulmasına yardım edecek tılsımdı.

"Vassilissa Dementyevna, bira bitmiş. Vladimir İvanoviç'e fabrikadan göndermesini söylemek gerekli. Yoksa öğlen yemeğine aniden konuklar geldiğinde insan nereden bulacak? Topraktan tepinmekle çıkmıyor ki bu meret."

Marya Semyonovna hoşgörmeyen bir tavırla Vasya'ya baktı.

"Hep hüzünlüsünüz, Vassilissa Dementyevna... Niçin, sorabilir miyim? Süslü karı, tanrının da yardımıyla Moskova'ya gitti, VladimirİvanoviÇ sizin yanınızda ve hiçbiryere gitmiyor... Neden böyle somurtkansınız? Bu, erkeklerin hiç hoşuna gitmez. Onlar neşeli bir kadın isterler, kahkaha duymaktan hoşlanırlar, işten, dertlerden sonra şenlik isterler."

Vasya Marya Semyonovna'yı dinledi. Gülümsedi ve düşündü. Belki de hakkı var, belki de silkinmeli, yeniden 18 yılının kavgacı Vasya'sı olmalıyım. O zamanlar çok çalışıyordu, ama yine de yeterince gülüyordu.

Yönetime, Volodya'ya gitse miydi? Beklenilmediği bir anda, konuk olarak? Mektuptan söz etse... Ve ona gülerek reddedeceğini söylese. Volodya'dan ayrılamaz. O da kendisini, nasıl sevdiğini görse, bir tanesi! Sevinse... Sevinçle Vasya'yı kucaklasa, kahverengi gözlerini öpse... Ona yeniden "küçük kavgacım" dese.

Vasya beyaz bir bluz seçti ve boynuna mavi bir eşarp bağladı. Aynanın önünde şapkasını giydi ve buklelerini düzeltti. Bugün Volodya'nın hoşuna gitmek istiyordu. Ona bir hediye götürüyordu ya! Hem de nasıl bir hediye! Vasya'nın Stepan Alekseyeviç e olumsuz cevabı! Volodya'yla birlikte yeni şubeye gidecek, orada bir görev üstlenecekti.

Vasya yönetime geldi ve müdürün bürosuna girdi. Oda boştu. Müdür bir toplantıdaydı. Toplantı birazdan bitecekti, o da on dakika içinde yerinde olurdu.

Vasya bekledi. Moskova gazetelerine göz attı. Kendi haline gülümsedi. Artık Volodya'ya herşeyin karşılığını verecekti. Öbüründen ayrılmanın ve Vasya'ya birlikte kalmanın karşılığını.

Posta geldi, müdürün masasının üzerine koydular. Acaba aralarında Vasya için de mektup olabilir miydi? Ticari mektuplara göz gezdirirken, birden yüreği çarptı ve sonra bir an durdu. Uzun, renkli bir zarf... Güzel bir el yazısı, inci gibi... Bu sadece öteki olabilirdi: Nina Konstantinovna...

Hiç bir şey değişmemiş miydi? Hala mı aynı eski aldatmacaydı?

Adeta yer Vasya'nın ayağının altından kaydı, derine daima daha derine batar gibi oldu...

Dengesini yitirmiş olmalıydı, çünkü, kül tablasını yere düşürmüştü.

Vasya uzun, renkli zarfa baktı ve bu zarf onun kaderini elinde tutuyormuş gibi geldi... Burada!.. Zarf Vasya'nın çantasında kayboldu. Şimdi bütün gerçeği öğrenecekti. Nihayet aldatmaca bir son bulacaktı.

Vladimir yönetimden bir üyeyle içeri girdi. "Vasya, sen buradasın. Bir şey mi arzu etmiştin, yoksa sadece beni ziyaret etmek mi istemiştin?

"Bira bitmiş. Fabrikadan yenisinin ısmarlanması gerekiyor."

"Şuna bakın, tam bir ev kadını oluyorsun! Kavgacı Vasya'yı tanımak mümkün değil." Vladimir hoşnut, güldü.

Gül sen, gül hele!.. Beni içine tutukladığın ağı yırtacağım. Aldatmacanı yerle bir edeceğim.

"Ne o, Vasya? Bu kadar kısa mı kalıyorsun? Hemen gidiyor musun?"

Vasya konuşmadan başını salladı. İçinde herşey titreşiyor, kaynıyordu, taşmak üzereydi.

Vasya eve gidip mektubu orada okuyacak kadar sabredemedi. Kent parkına gidip bir banka oturdu. Sabırsızca renkli zarfı yırtıp açtı...

"Benim güneşli Volya'm! Kralım, sevgili başbelam!.. Yine senden tek satır yok. Üçüncü gün ve - tek satır. Beni unutmuş olman mümkün mü? Kararsız Nina'nı artık sevmiyor musun? Mısırlı maymuncuğunu? Buna inanmıyorum! Buna inanmıyorum!.. Ama bu korkunç bir şey Sen onun yanındasın ve ben tümüyle yalnızım. "Akıl hocan" seni etkilemeyi, seni aşkımızın 'komünizme karşı bir günah' olduğuna, insanın hep komünistçe oruç tutup, ona neşe veren herşeyden vazgeçmesi ve yalnızca 'komünist pazar' için yaşaması gerektiğine inandırmayı biliyor. Ondan korkuyorum. Üzerindeki güçlü etkisinin bilincindeyim. Tanrım, tanrım! Onun elinden hiçbir şeyi almıyorum ki! O kadar az şey istiyorum ki. O senin karın; bu kesin! Sen daima ve daima onunla berabersin. Ben sadece aşkımız için birkaç saatçik diliyorum. Sadece senin bana merhametini diliyorum. Benim dünya üzerinde senden başka kimsem yok!

Geceleyin korkuyla uyanıyorum: Artık beni sevmiyor, beni bırakacak. O zaman ben ne olacağım? Bunu düşünmeye korkuyorum. Nikaror Platonoviç'in bir örümcek gibi çevremde dolaşıp tuzak kurduğunu biliyorsun. Gerçi baba rolünü oynuyor, ama ne ümit ettiğini ikimiz de biliyoruz! Senin beni terketmen ve benim korunaksız, yardımsız kendi başıma kalmam, onun en şiddetli dileği. Bu onun için bayram olurdu! Bazı günler, ondan nefret ettiğim, ona herhangi bir biçimde minnettar olmaktansa, sokağa düşmeyi yeğlediğim anlar oluyor. Volodya! Volya! Sevgilim, benim deli sevgilim! Bunun gerçekten sonu gelmeyecek mi? Ninyka'nı gerçekten kurtarmayacak mısın? Artık ona acımıyor musun? Onu korumayacak mısın?

Ağlıyorum, Volya... Maymuncuğuna artık hiç insafın yok? Onu düşünmüyorsun, seni kötü yürekli vefasız! Ötekine sarılıp okşuyorsun. Onu seviyorsun. Biliyorum, onu seviyorsun! Bu acı veriyor! Ah, nasıl da acı veriyor!..

Ben seni istiyorum... Seni, ateşli, doymak bilmeyen seni! Ya sen? Benim ıhk dudaklarımı özlemiyor musun? Güzel kokulu sarılışlarımı?.. İpek gibi yumuşak kollarım seni sarmak istiyor. Göğüslerim okşayışlarım özlüyor...

Volya! Dayanamıyorum! Senden daha uzun ayrı kalamam. Neden beni Moskova'ya gönderdin? Niçin?

Ama bu son ayrılışımız olmalı. Yeni şubeye gelince benim için kentin yanında küçük sessiz bir ev bulmalısın.Orada oturduğumu kimse bilmemeli. Senin alaca karanlıkta geleceğin 'gizemli ev'.... Ve orada ben sana bizimki gibi bir aşkın dünya üzerindeki herşeyden, herşeyden daha önemli ve iyi olduğunu öğreteceğim... Moskova'ya ne zaman geliyorsun? Gerçekten o da seninle birlikte Moskova'ya gelecek mi? Ne olurdu kendimize bir haftacık zaman ayırabilseydik! Yaşamdan bir hafta çalabil:eydik! İkimiz için bir hafta.

Nikaror Platonoviç, senin yeni şubede şahane bir özel evin olacağını söylüyor. Yemek odası gotik tarzdaymış. Ama lambaları yokmuş. Burada harika bir avize gördüm, gerçi biraz pahalı, ama gerçekten sanatkarane. Hoşuna gideceğini biliyorum.

Yeterince sohbet ettim. Böyle uzun bir mektubu saklamak senin için zor olabilir.. Şaka ediyorum, oysa içimden a[illegible]mak geliyor... Nasıl acı çektiğimi hissetmiyor musun? Neden, neden yaşam bizim mutlu olmamıza izin vermiyor? Ama meraklanma benim kralım.Da-

ha fazla şikayet etmeyeceğim. Bütün başımdan geçenlerden sonra daha akıllı oldum. Sana nasıl doğru geliyorsa öyle davran, hepsinden hoşnut olmaya hazırım. Ama sadece birşeyden beni yoksun bırakma, ateşli şefkatinden zavallı, acı çeken, kararsız Nina'n için merhamet dolu sevginden.

Moskova, Ostoçenka 18, No: 7 geçen sefer yazdığın gibi 17 değil, mektubun az daha kayboluyordu.

Senin, ayaklarından dudaklarına kadar, yalnızca senin tatlı Nina'n."

Sayfanın kenarında şu yazılıydı: "Sevincimi tahmin et. Moskova'da L'Origon de Coty pudrası buldum!"

Vasya Nina'nın mektubunu dikkatle, kelime kelime, uzunca bir süre okudu. Sadece gözleriyle değil yüreğiyle de okudu.

Bitkindi.

Mektubu dizlerinin üzerine bıraktı, kurumuş, tozlu otlara baktı. Bir arının öfkeli vızıltısını duydu. Arı otlara sürtünerek uçtu, hayal kırıklığına uğramışcasına yükseldi sonra yine otların arasına daldı... Leylaklar baharda çiçek açtığında arılar da oradaydı... Ama onlar başka, neşeli arılardı. Oysa bunlar yaz kendilerini aldatmışcasına kızgındılar.

Vasya'ya öyle geldi ki, artık mektubu değil, arıyı düşünüyordu. Yüreği duygusuzlaşmış, artık ağrımıyordu, onun için herşey birdi. Ama yılan yeniden işine başladı. Bir işinin olması iyiydi. 'İpek gibi yumuşak kollarım!... "Ateşli dudaklar!" Öylesine acı veriyordu ki, acı! Yılan, yüreğime işkence etme! Yüreğimde senin zehirinin dolmadığı ufacık bir köşe olsun, kalmamış mı? Yavaşça, özenle Vasya mektubu katladı, tekrar zarfa koydu.

Ayağa kalktı.

Müzik pavyonunun yanından geçerek çıkışa doğru yöneldi. Bugün ortalık durgun, heryer bomboştu. Müzik yoktu. Vasya şimdi Vladimir'in kimi sevdiğini, kendisinin değil ötekinin ona ait olduğunu biliyordu.

Vasya tozlu kent parkından, gürültülü sokağa çıktı; bahçede bir mezar bırakmış gibiydi.

Cenaze alayından eve dönüyordu. Ölmüş mutluluğunu gömmüştü.

Vladimir herzamankinden daha erken evdeydi. Gülümsüyordu,

neşeliydi, sevinçli bir haber getirmişti:Merkezi yönetimden uzun süredir beklediği çağrı, yeni şubeye atanması kararı gelmişti. Derhal Moskova'ya gitmesi gerekiyordu.

"Moskova'ya mı? İyi, git. Ben de gidiyorum, ama Moskova'ya değil, evime, kendi ilime."

Vasya bunu söylerken görünüşte sakindi, ama için için kaynıyordu. Çantasında uzun, renkli mektubu taşıyordu. Nina Konstantinova'nın mektubunu.

Vladimir, Vasya'nın yüzünün ne kadar süzgün olduğunu farketmedi. Kahverengi gözlerindeki öfkeli kıvılcımları görmedi. Vasya'nın eşyalarını neden toparlayıp paketlediğini düşünmedi.

"Arkadaşlarını ziyaret etmek mi istiyorsun? İyi. O zaman Moskova'da buluşuruz. Yoksa doğrudan şubeye mi gelirsin?"

Vasya'nın yüreğinde son umut, onun itiraz edeceği, gitmesine izin vermeyeceği umudu da yok oldu.

"Şubeye, senin yanına gelmeyeceğim. Beni işe çağırıyorlar. Orada kalacağım. Kısa bir süre için değil, sürekli. Bu kafeste yeterince dinlendim. Müdür karısı rolünü oynamaktan bıktım. Bu yaşamın gereklerini yerine getirebilecek birisini kendine karı al."

Vasya artık kendine hakim değildi. Aylardır yüreğinde biriktiregeldiği bütün öfkesini kocasına bir an önce söyleyebilmek için acele ediyor, kötü sözler, bardaktan boşalırcasına yağan yağmur gibi ağzından dökülüyordu. Daha fazla 'ahmak kadın'ı oynamak istemiyordu, aldatılmak istemiyordu! Vladimir'e olan sevgisinden nihayet kurtulacağı için seviniyordu. Burada sürekli bir işi olmadan, şirket üyelerinin, bu burjuların ahbaplığına katlanarak sadece acı çekmişti. Sırf Vladimir'e olan sevgisinden bunlara dayanmıştı. Ama Vladimir'in artık kendisine ihtiyacının olmaması onu incitiyordu. Aralarında artık ne dostluk, ne de sevgi vardı. Sadece evin idarecisi ve koruyucu bir zırh olarak kullanılıyordu: 'Bir komünist olan karımla birlikte yaşıyorum.' Diğeri ise zevk ve aşk için 'gizli kapaklı evlerde'ki karısıydı. Doğrusu zekice düşünülmüştü! Ama bir noktayı Vladimir ve Nina akıllarına getirmemişlerdi: Vasya'nın bu iğrenç yaşamı sürdürüp sürdürmeyeceğini?

Vasya'nın gözleri kötücül bakıyordu.Konuşurken nefes nefese kalmıştı.

Vladimir dargın başını salladı: "Vasya bu sen misin? Artık seni tanıyamıyorum! Eğer bir şeyi senden gizlediysem, bu seni sakın-

mak, esirgemek içindi."

"Teşekkür ederim! Merhamet istemiyorum. Güçlüyüm. Sanıyor musun ki, senin sevgin benim yaşamımın tekamacıdır? Sevginden usandım. Sevgin benim için bir acı kaynağından başka birşey değil. Bir an önce senden kopup, uzaklaşabilsem... Ne yaptığını asla bilmek istemiyorum. Kimi istersen onu okşa, öp, yalan söyle, aldat! Ne olduğunu unut. Komünizme ihanet et, benim için hepsi bir!"

Bunu söylerken yüreği parça parça oldu.

"Vasya! Vasya! Ve bizim arkadaşlığımız? Ve senin herşeyi anlamak istediğine ilişkin sözün?"

"Arkadaşlığımız? Nerede? Nerede arkadaşlığımız? Artık sana inanmıyorum Vladimir, sen benim inancımı öldürdün. Gelseydin ve bana deseydin ki: Vasya, bir talihsizlik, ciddi bir şey oldu, ben başkasını seviyorum. Sanıyor muydun ki ben seni engeller, serzenişte bulunurdum? Mutluluğuna ayak bağı olurdum? Sen benim yalnızca karın değil arkadaşın da olduğumu unuttun Vladimir. Görüyor musun beni asıl inciten bu. Bunu asla affetmeyeceğim."

Bunları söylerken gözyaşları çökmüş yanaklarından süzülüyordu. Gözyaşlarını koluyla sildi ve Vladimir'den uzaklaştı.

"Sana bir dosta inandığım gibi inandım. Sen hiç acımadan bu inancı ayaklar altına aldın. Ve bir kez arada inanç kalmayınca insan nasıl birlikte yaşar? Şimdi açıkça, birlikte yaşamamızın, mutluluğumuzun sona erdiğini görüyorum."

Vasya'nın yüreği ağırlaştı. Zayıf omuzları sarsılıyordu. Vladimir'e sırtını döndü, yatağın kenarına oturdu. Parmakları ipekli yatak örtüsünü buruşturuyordu. Gözlerinde yalnızca gözyaşı ve acı vardı. Vladimir yanına oturdu, onu kolları arasına aldı.

"Birbirimize yabancılaştığımızı, artık beni sevmediğini mi söylüyorsun? Hayır Vasya, beni sevmesen, bu kadar acı çeker miydin? Ve ben? Ben seni sevmeyi bıraktım mı? Anla n'olur! Evet Nina'yı seviyorum, ama bu başka... Sana olan sevgim daha güçlü, derin. Sensiz bir çıkış yolu düşünemiyorum, Vasya. Her eylemimde daima düşünüyorum: Acaba Vasya ne derdi? Ne akıl verirdi? Sen bana bir yıldız gibi yol gösterdin. Sana ihtiyacım var."

"Yalnızca kendinden söz ediyorsun" diye sızıldandı Vasya.

"Beni unutuyorsun. Ben böyle bir yaşam sürdüremem. Bana asıl ağır gelen senin böylesi bir ilişkiye girmen değil, artık arkadaş, dost olmamamız."

"Sanıyor musun, ben bundan acı duymuyorum?.. Ve suçlu olan kim? Bilmiyorum. İnsan ayrıyken, birbirini özlüyor, bir aradayken kıstırılmış gibi hissediyor. 'Eskiden daha başkaydı, diyorsun. Peki eskiden birlikte miydik? Hiç aile hayatımızolmadı ki! Hep çalışıyorduk, birbirimizi ender görüyorduk. Yeniden böyle mi yaşamak istiyoruz, Vasya? Sadece geçici! İstiyor musun? Herkes kendi yaşamını sürer ve birbirimizi özlediğimizde buluşuruz? İstiyor musun? O zaman Vasya yeniden kavgacı sevgilim, bir tanem olur. Yalan da söylenmez... Her şey bir anda temelli yıkılmamalı.. Bu çok ızdıraplı. Bana merhamet et."

Eski alışkanlıkla Vladimir başını onun kucağına koydu ve yüzünü onun sıcak elleri arasına gömdü.

İkisi de susuyordu.

Sessizlik egemen oldu.

Ve bu sessizlikte unutulmuş olan özlem, sıcak bir dalga gibi içlerinden aktı. Tutkunun közü, incinmelerin ve güvensizliğin külleri arasında, canlanarak yeniden parladı.

"Vasya, sevdiğim!"

Vladimir'in kolları Vasya'nın boynuna sarıldı ve onu dizlerinin üzerine çekti. Dudaklarını sıcak öpücüklerle örttü, gövdesini ateşli bir şefkatin sarılışıyla kapladı.

Vasya direnmedi. Kendini, bu neredeyse unutuiup yitmiş tatlı gevşemeye bıraktı. Ne olursa olsun! Vladimir kendisini yine eskisi gibi seviyordu. Bölünmemiş. Yalnızca ona ait. Nina'yı unutmuştu. Volodya Nina'ya sadakatsizdi, yalnızca bedeniyle değil, hayır yüreğiyle, ruhuyla.

Vasya herzamanki varlığıyla uyuşmayan biçimde, ötekine Nina'ya oh çekiyordu. Bu ona acı veriyor, aynı zamanda içini sevinçle dolduruyordu. Sadakatsiz olsundu.

Tuhaf, bunaltıcı günler birbirini izledi. Tutkunun közü, incinme ve yabancılaşmanın külü altında bir sonbahar yeliyle tutuşturulan kömür ocağı gibi alev alev yanıyordu.

Vladimir hassaslaşmıştı. Vasya alabildiğine şefkatliydi. Birbirlerini yeni seviyorlarmış gibiydi. Bir arada olmadan yapamıyorlar, geceleri birbirlerini yitirecekmiş korkusuyla kucak kucağa yatıyorlardı. Vladimir Vasya'nın kahverengi gözlerini öpüyor, Vasya Vladimir'in başını yüreğine bastırıyordu... Birbirlerini böylesine sevmemiş, böylesine sahiplenmemişlerdi. Özlem ve acılı bir sevinçle. Bu

yeniden birbirini bulma mıydı, yoksa sevdayla vedalaşma mıydı? Yitirilmiş, geriye getirilemeyen mutlulukla?

Vasya gülümsedi, ve şakalaştı. O anda gözyaşlarının boşalmasından korktu, Vladimir Vasya'yı okşadı, kahverengi gözlerine baktı, ama Vasya onun bakışında üstesinden gelinemez bir üzüntü okudu. Mutluluğun şakacı parlayışını Vasya'nın sevgisini yansıtmıyorlardı... Sessizce Vasya'yla vedalaşıyor gibiydiler.

Volodya'nın gözlerini, o gözlerde biriken yaşları görmemek için, o aşılması zor üzüntüyü yok etmek için Vasya zayıf kollarını Volodya'nın boynuna doladı. Dudaklarını aradı. Volodya Vasya'yı yüreğine bastırdı. Vasya kendini onun sıcak şefkatine bıraktı. O Vasya'nın gövdesini aradı ve ikisi de yorulup uykuya dalana kadar birbirlerine doymadılar.

Tuhaf günlerdi. Sıcak. Bunaltıcı. Karanlık. Sevgiden doğmuş, heyecanlı bir sevinci ve mutluluğu içlerinde taşıyamamaları ne şanssızlıktı!

Herşeyi ayarladılar. Vasya 'geçici' olarak, iline çalışmaya gidiyordu. Vladimir şubesindeki düzenlemeyi tamamlar tamamlamaz mektupla buluşacakları günü kararlaştıracaklardı. Nerede? Susuyorlardı. Ayrılmanın tek kelime sözü edilmiyordu. Herşey şimdi ikisine de tıpkı çıplak gerçek gibi kolay, anlaşılır ve açık görünüyordu... Vasya sadece bir şeyi, Nina'nın mektubunu aldığını gizlediğini ve muhafaza ettiğini söylemiyordu; mektup kendine yararlı olabilirdi. Ve Vladimir'e özellikle ısrar etti: Tek başına geldiğini Moskova'ya telgrafla bildir. Vasya bunu neden istiyordu? Bu ona acı veriyordu, ama nedense gerekli görünüyordu.Vladimir önce bunu reddetti, Vasya'ya birşeyden korkarcasına güvensiz baktı. Ama sonunda telgrafı çekti. Ve Vasya'ya karşı daha şefkatli, daha ateşli oldu.

Böyle de olması gerekliydi. Yaşam bardağının dibinde kalmış mutluluğun son damlalarını içiyor, tutku ve ayrılışın tatlı acısının sarhoşluğunu yaşıyordular...

Vasya sevinçli, canlı, hayat doluydu. Volodya uzun süredir onu böyle görmemişti.

"E, bana uymayan deriden sıyrıldığım için böyle bu. Ben hiç 'Müdür karısı' olabilir miyim? Senin başka bir kadına ihtiyacın var. Hem sonra ben 'Nep'e hiç yaramam!" dedi Volodya'ya takılıp şakalaşarak.

"Senin ne olduğunu ben bilmiyorum! Bildiğim tek şey, yeniden

eski kavgacı Vasya olman. Ve ben isterse beş parti komitesi seni istesin, kavgacımı vermem. Kısa bir süre için de olsa –evet ama tamamiyle– asla!"

Vasya güldü. Böyle olmalıydı. Karı koca olarak değil, özgür arkadaşlar olarak birbirlerini arasıra göreceklerdi. Bu en iyisiydi!

Vladimir bunu kabul etti. Böylesi daha iyi olacaktı... Ama Vasya'nın akıllı kıvırcık başı olmadan yaşayamazdı.

"İnsanın şu dünyada çok az dostu var Vasya. Özellikle şimdi. İlk devrim günlerinin arkadaşları nerede kaldı? Herkes yalnızca kendini düşünüyor. Ama biz ikimiz sınanmış arkadaşlarız Vasya değil mi?"

Aralarında o engel, o duvar yokmuşcasına sohbet ediyorlardı. Yıkılmıştı. Vasya'nın yüreğindeki yılan kımıldamıyordu. Vasya'ya kıskançlık geride kalmış gibi geliyordu. Ama birden, hiç beklenmedik bir anda keskin iğnesini yeniden hissetti... Vladimir geçmişten kopamıyordu. Nina'dan söz ediyordu. Onu ne kadar sık düşündüğü belli oluyordu. Çok kültürlüymüş. Fransızlarla sadece Fransızca konuşurmuş, gayet akıcı. Almanlarla Almanca. Bunları soylu genç kızların eğitim gördüğü enstitüde öğrenmiş.

"Madem bu kadar kültürlü, neden kendine bir iş bulamıyor? Yoksa başkalarının sırtından yaşamak hoşuna mı gidiyor? Avarelik kanında var. Bir aşık olarak bu serbestliği doğaldır ki daha rahattır."

Vasya böyle konuşmaması gerektiğini biliyordu, ama kendini tutamadı. Yılan sokuyordu, o da Volodya'nın başına da aynı şeyin gelmesini istiyordu. O da acı çekmeliydi.

Volodya'nın yüzü asıldı. Sitemle Vasya'ya baktı.

"Neden böyle konuşuyorsun Vasya? Bu çok çirkin birşey. Kavgacı Vasya böyle konuşmazdı. Bu, yabancı bir Vassilissa Dementyevna."

Vasya'nın ağrına gitti, utandı. Ama kendini tutamamıştı. Süreki bir biçimde Volodya'ya taşlamak istiyordu. Volodya öfkeleninceye kadar.

"Kızma sevgilim. Beni affet! Seni seviyorum, seni sevmesem, sana böyle acı çektirmezdim..."

Şehvetli öpücükler, bir coşkunluk içinde, düşünmemek, acı çekmemek için gövdeler birbirini aradı. Salt unutmak için... salt önüne geçilemez gerçeği gizlemek için...

Vasya Parti komitesiyle vedalaştı. Evdeki eşyaları toparladı. Herşeyle ilgilendi; tahta bezleri, hasırlar, minderler. Marya Semyonovna'ya danıştı, önemli şeyleri konuştular: Hiç birşeyin kırılmadan ve zarar görmeden müdürün yeni evine sağ sağlim ulaşması için eşyalar nasıl paketlenmeliydi.

"Neden bu kadar kendinizi hırpalıyorsunuz? diye sordu Marya Semyonovna hoşnutsuz. "Madem siz kendi ilinize geri gitmek istiyorsunuz, neden bu kadar uğraşıyorsunuz? Bu sözlerimi hatırlayacaksınız: Siz gider gitmez, o bayancık yerinizi alır. Bunun için mi uğraşıp, zahmet çekiyorsunuz?"

Neden olmasın? Varsın olsun! Ona karısı olarak yardım etmiyordu ki... Karısı olarak bunu yapmazdı. Vladimir'i yargılardı: Neden o bir burju oldu? Ama şimdi kendisini ilgilendirmiyordu. O kendi yaşamını sürdürüyor, Vasya da kendininkini. Herkes kendi yoluna gidiyor. Arkadaştılar. Neden ona yardım etmesindi?

Böylesini isteyen, bekleyen, veya dileyen kocasına değil. Hayır bir arkadaşına, bir dostuna. Artık ona kızmıyor da, canı istiyorsa ıvır zıvırını yanına alır, ulusal mal taşımacılığının yükünü kendi porselen dolu sandıkları, ipekli yatak örtüsü dolu bavullarıyla arttırır. Bu onun bileceği şey! Burada yolları ayrılıyor. Böylesi bir insanla el ele yaşam yolunda ilerleyemez, ama paketleme sırasında neden ona yardım etmesin?

Volodya şaşkınlıktan bir türlü kurtulamadı. Vasya ne zaman böylesine becerikli bir ev kadını olmuştu? İvan İvanoviç'e yönetim üyelerine Vasya'yı övdü. Ama sürekli Vasya'ya soruyordu! O bir likte gelmeyince, şubedeki yeni evini kim döşeyecekti?

"Kim mi? Ama Nina Konstantinovna ne güne duruyor? Yoksa beyaz ellerini kirletmek istemez mi? O merhametli bir 'hanımefendidir'.. Herşey onun için hazırlanmalı, herşey bir tepsi içinde ona sunulmalı. Başkaları tarafından, başkalarının hesabına."

Volodya'yı yaralamıştı, ama böyle davrandığı için acı çekmiyordu. Niçin? Vladimir sitemle Vasya'ya baktı, "Neden Vasya?" diye sormak ister gibiydi.

"Sevgilim, sevdiğim, biliyorum, ben kötüyüm, ama sırf sevgimden! Kızma, sevgilim! Sadece şaka yaptım."

Yüzünü Volodya'nın göğsüne gömdü. Boğazma kadar yükselen gözyaşlarını bastırmaya çalıştı. Geçmişte ne olmuşsa olmuş, onu hala seviyordu. Seviyor, acı çekiyor, onu yitirmekten korkuyordu..

O zaman hiç yaşamasındı!

"Zavallı yüreğim! Vasyuk'um! Seni tanıyorum. Bu yüzden de seni seviyorum, bu yüzden yüreğimi senden koparım alamıyorum. Yeryüzünde senden başka böyle bir Vasya yok. İnan, senin gibi bir arkadaşım bir daha asla olmayacak!"

Ve Vasya yeniden şehvetli, acı sarhoşlukta kendini kaybetti. Yeniden şefkatli okşayışlarda acılarını unutmayı denediler.

"Yüreğinde isyancı 'Anarşist' için bir noktacık olsun saklayacak mısın?"

"Mutluyken de Vasya'nı, kavgacını düşünecek misin?"

Tuhaf günlerdi, sıcak, karanlık...

Tak-tak! Tak-tak!

Vasya, şimdi Gruşa'nın oturduğu kendi eski tavnarasının kapısı önünde duruyor, kapıyı çalıyordu. Aşağıda Gruşa'nın işten döndüğünü söylemişlerdi. Ama kapı kapalıydı. Gruşa neredeydi?

Tak-tak! Tak-tak!

Yoksa Gruşa uyuyor muydu?

Döndü. Gruşa koridorun karşı tarafından elinde bir çaydanlık sıcak suyla geliyordu.

"Gruşa!"

Ne zaman geldin? Böyle beklenmeden!"

Gruşa çaydanlığı yere koydu. Birbirlerini kucakladılar..

"Lütfen içeri gir. Burası senin tavanaran. Burada yaşamımı yalnızca sana borçluyum! Dur kapıyı açayım! Burada herşey çalınıyor, korkunç. Su almaya gittiğimde bile kilitliyorum... Geçenlerde Furyaşkin'in askılığından bir manto almışlar. Yepyeni bir sonbahar mantosuymuş. Bütün evi birbirine kattı, polis çağırdı. Hiçbir şey bulamadılar. Nihayet evindesin Vassilissa. Soyun, dökün. Yolculuğun tozunu yıka. Ben de çay yapayım. Yemek yer misin? Ekmek, yumurta ve elmam var."

Evinde mi? 'Evindesin' demişti Gruşa. Vasya gibi insanların da bir evi var mıydı?

Çevresine bakındı. Tavanarası, eski tanıdık odasıydı, ama artık Vasya'nın tavnarası değildi. Orada bir dikiş makinası duruyordu, köşede bir elbise mankeni... Sağda solda kumaşlar yayılıydı. Yerde yamalar, iplik parçaları... Duvarlar çıplaktı. Ne Marks'ın ne Lenin'-

in ne de kuruluş günlerini kutlayan komün evi kurucularının resimleri vardı. Onun yerine, rengi atmış bir kırmızı kağıttan yelpaze asılıydı. Yanında üzerinde bir yumurta resmi ve yaldızla yazılmış "İsa yeniden dirildi" bulunan posta kartı vardı. Köşede bir aziz resmi asılıydı. Gruşa partiye üye değildi. Tanrıya inanıyordu. Sovyet hükümetinden yana olmasına ve komünistlerle arkadaşlık etmesine karşın oruçlarını düzenli tutuyordu. Bir zamanlar nişanlıydı. Nişanlısı 'Beyazlar'la birlikte gitmiş ve büyük olasılıkla ölmüştü. Eğer ölmüşse, kızıl muhafızlar tarafından vurulmuş olmalıydı. Bu yüzden Gruşa komünist olmak istemiyordu. Nişanlısının anısına saygı gösteriyordu.

"Ben sizlerle birlikte olursam, o beni öteki dünyada lanetler."

Eskiden Vasya Gruşa'yı anlayamazdı. İnsan bir 'Beyaz'ı nasıl sevebilirdi? Ama şimdi yüreğin emir dinlemediğini biliyordu. Onun ve Vladimir'in yolları ayrılmıştı, ama sevgi canlıydı, huzur vermiyordu...

Gruşa Vassilissa'nın geriye dönmesine seviniyordu. Arkadaşı için ne yapacağını, ona nereyi boşaltacağını bilemiyordu. Onu yeni haberlere boğuyor, bir yandan da şaşırıyordu. Vasya kocasının yanında neden hiç dinlenip toparlanmamıştı? Gittiği gibi sıska dönmüştü. Hatta daha da sıska. Vasya susuyordu. Gruşa'yı gördüğünde, onu kucaklayacağını ve gözyaşları içinde bütün tasalarını anlatacağını düşünmüştü. Oysa şimdi susuyordu. Söyleyecek söz bulamıyordu. İnsan kendi acısını bir başkasına nasıl aktarabilirdi?

Vasya'nın dönüşü evde duyuldu. Evin eski sakinleri seviniyor, yenileri onun nasıl birisi olduğunu merak ediyordu. Ev yönetiminin bir üyesi homurdandı: Herhalde Vasya yeniden yönetime girerdi? Çocuklar, Vasya'nın çocuk klübünden arkadaşları, Gruşa'nın odasına ilk gelenlerdi.

Eskiler hemen şikayete başladılar: 'Nep' zamanında çocuk klübü kapatılmıştı. Kâr getirmediğini söylemişlerdi. Odalara başka amaçlar için ihtiyaç vardı. Ama çocuklar ödevlerini nerede yapacaklardı? Kelebek ve böcek koloksiyonları atılıvermiş, kütüphane dağıtılmış, kitapların bir kısmı da satılmıştı.

Vasya dinledi. Bu mümkün olabilir miydi? Öfkelendi, bu işin peşini bırakmayacaktı. Derhal Parti Komitesine, Halk Eğitim Dairesine, Konut Dairesine gidecekti. Hep kendi işini görmeliydi, işçilerin büyük çabalarla kurduğu şeylere dokunmaya hakkı yoktu.

"Savaşacağım. Kendi haline bırakmayacağım! Tasalanmayın çocuklar, işinizi halledeceğim. Moskova'ya gitmemi gerektirse bile."

Büyükçe çocuklar sevinçle güldüler. Vasya'ya inanıyorlardı. Herşeyi yoluna koyacaktı. 'Savaşmaya' gidecekti. Bu evde onun adı savaşçıydı. Doğrusu da buydu! Çocukların hepsi Vassilissa'dan yanaydı.

Çocuklardan sonra eski ev sakinleri Vasya'ya hoşgeldin demeye geldiler. Merhaba der demez de herbiri kendi acil isteğini, tasasını Vasya'ya anlatmaya başladı. Hepsi kendi derdiyle doluydu. Vasya sabırla dinledi. Eski alışkanlıkla sorunların ayrıntısına girdi, akıl verdi, teselli etti.

Tavanarasına o kadar çok insan geldi ki, iğne atsan yere düşmezdi. "Ama yoldaşlar, biraz sabırlı olun" diye rica etti Gruşa. "Bırakın yemeğini yesin, yorgun, kaç gecedir yollarda. Ve şimdi siz bir yığın isteğinizle gelip kafasını arı kovanına çeviriyorsunuz."

"Hayır Gruşa bırak... Yorgun değilim. Evet siz Timofey Timofeyeviç, bana ne anlatmak istiyordunuz? Ah evet, ödemeniz gereken vergilerden söz ediyordunuz. Bu nasıl olur? Siz ev sahibi değilsiniz, girişimci değilsiniz, müdür değilsiniz..."

"Müdür" kelimesini söylediği anda aklına Volodya geldi. Acısı başkalarının tasaları karşısında gerilemişti. Vasya'nın buna zamanı yoktu.

Eski tanıdıklar yavaş yavaş dağıldılar. Vasya Parti Komitesine gitmek, derhal işe başlamak istiyordu. Yorgunluğunu unutmuştu.

Ceketinin düğmelerini iliklediği ve Gruşa'nın verdiği haberleri dinledi: Kim evlenmiş, kim partiden ayrılmış, kim şura üyesi olmuş... Birden Fedosseyça'nın sesi duyuldu. Bütün koridorda çınlıyordu.

"Nerede altın balıkcığımız? Koruyucu meleğimiz! Tatlı güvercinim Vassilissa Dementeyvna!" Vasya'nın boynuna atıldı, ıslak öpücüklere boğdu. Aynı anda acı gözyaşları Vasya'nın yüzüne ve ceketine döküldü.

"Seni öyle çok bekledim ki, gümüşüm. Seni öyle çok özledim ki. Sen benim tek avutucumsun. Vassilissa Dementyevna, koruyucu meleğimiz. Hep düşünüyordum ki, Vassilissa Dementyevna gelecek ve herşeyi yoluna koyacak. O varken, o sefil herif karısını rezil rüsva etmeye cesaret edemeecek. O sürtükle bu evin namusunu lekelemekten utanacak. Küçük çocukları tek başına geçindirmek zorunda kalmama Vasya acıyacak. Ve o sefili mahkeme önüne çı-

kartacak. En azından partiye boyun eğmek zorunda kalacak. Sen, altın parçamız, benim tek umudumsun."

Vasya başkalarının acılarını ilk bir kaç kelimeden tahmin etmeye alışkındı, ama şimdi kestiremiyordu: Fedosseyça neye ağlıyordu? Kimi suçluyordu? Vassilissa, Fedosseyça'nın çok değiştiğini gördü, tanınacak gibi değildi. Genç, güçlü, iri göğüslü bir kadınken, şimdi zayıflamış, sararmış, yaşlanmıştı.

Nasıl bir dert altında bunalıyordu? Fedosseyev, Dono'yla 'hristiyanlığı bilmeyen' bir yahudiyle mercimeği fırına vermişti. Artık karısının adını duymak bile istemiyordu. Karısını bütün çevrede rezil ediyordu. Kimseden utandığı yoktu. Kendi çocuklarını terketmişti. Herşeyi sevgilisine taşıyordu. İşte, bunlar senin bayancığım! Varsın ailesi çitin arkasında gebersin. Yeter ki kimse beni, çiçekbozuğu beni defetmesin.

"Ve Dona, bu ahmak kadın onda ne buldu?" diye feryat etti Fedosseyça. "Zengin bir adam olsaydı neyse. Ama böylesi, pöf! Lanetli rezil. Sekiz yıl ona katlandım. Çocuklar yüzünden, çiçekbozuğu suratını öptüm. Düşünüyordum ki, Vassilyeviç, sen bir eşeksin ama kader bizi birleştirdi ve kilisede nikahımız kıyıldı, o halde sana katlanmam gerek. Bana sırnaştığında, ondan iğreniyordum. Ama yine de sabrettim başkalarına bakmadım. Düşündüm ki bana minnettar olur. Bu adi, mankafa herife bütün gençliğimi verdim, ve sonunda yaptığına bakın! Güzelliğim gitti, o kızların peşinden koşmaya başladı. Şimdi de bir Yahudiyle ilişki kurdu. Bütün mahalle için bir utanç."

Fedosseyça ağlıyordu.Kendini kaybetmişti. Vasya i dinliyordu, kendi yüreği de karanlık bir dalgayla dolmuştu. Fedosseyça'da kendi acısını ve incinmişliğini bulmuştu. İçi bulandı. Deminki cesareti nerede kalmıştı? Artık canı Parti Komitesine gitmek istemiyordu. Yüzünü yastıklara gömmek ve hiçbirşey görmemekten başka dileği yoktu.

Ama Fedosseyça ağlıyordu. Vassilissa'nın omuzlarını öptü. Vasya'dan kocasını akıl yoluna döndürmesini, küçük çocuklarına sahip çıkmasını rica etti. Adamı Parti mahkemesiyle tehdit etmeliydi.

Arkadaşları Parti Komitesinden eve dönen Vasya'ya eşlik ediyordular. Anlatacakları birtürlü bitmiyordu. Vasya şen, canlıydı.

Parti Komitesinde, herşeyi unutmuştu. Başka şeyler için yaşamamış, Parti dışında tasaları olmamış gibiydi.

Tartışmış, heyecanlanmış, kendi görüşünde ısrar etmiş, soruşturmuş ve ayrıntılı bilgiler edinmişti. Konuşulanlar ilgi çekici, tatmin ediciydi. Kafası çalışıyor , ruhu kanatlanmış gibi süzülüyordu.

Tez tavanarasına yöneldi.

Merdivenlere daha önce dikkat etmemişti. İlk kez şimdi çıkarken ne kadar yorgun olduğunu farketti.

Gruşa akşam yemeğini hazırlarken Vasya yatağa uzandı ve derhal uykuya daldı.

Gruşa arkadaşına baktı, onu uyandırmalı mı yoksa uyandırmamalı mıydı? Haline üzülüyordu. Vasya yorgundu, uyuması gerekliydi.

Bir çocuk gibi Vasya'yı soydu, çizmelerini çıkarttı ve üstünü örttü. Lambayı kıstı, ilik açmak için işinin başına geçti.

Tak-tak!

Allahın belası, kim gelmişti, şimdi de Gruşa sinirlendi. İnsanı hiç rahat bırakmıyorlardı.

Kapıyı açtı.

Kapıda Fedosseyev duruyordu.

"Ne istiyorsunuz?"

"Vassilissa Dementyevna'yla görüşmek istiyorum. Evde mi?"

"Çıldırdınız mı?.. Yolculuktan yeni geldi, yorgun, uyku uyumadı ve şimdi aç köpeklerin kemiğe üşüşmesi gibi siz de onun başına üşüşüyorsunuz. Vassilissa Dementyevna uyuyor."

Gruşa ve Fedosseyev tartıştılar, Fedosseyev inatçıydı, Gruşa onu içeri bırakmadı. Görüşmeyi sabaha bıraktılar.

Gruşa kapıyı Fedosseyev'in yüzüne kapadı. Kahrolasıca rezil. Karısı, çocukları var, üstüne üstlük Dona'yı hamile bıraktı. Akıl sır erdirmek mümkün değil.

Gruşa Fedosseyev'i haksız buluyordu. Dona'yı mahkum ediyordu. Neden evli biriyle ilişkiye girmişti? Yeterince bekar erkek yok muydu , Gruşa geleneklere sıkı sıkıya bağlıydı. Kendini herşeyden uzak tutuyordu. Nişanlısını daha unutmamıştı.

Vasya uyandı. Kendini rahat ve huzurlu hissediyordu. Sonbahar güneşi pencere kenarında oynaşıyor, Gruşa'nın üzerine altın pırıltılar gönderiyordu. Gruşa ütüyü petrol ocağının üzerinde ısıttı. Elbiselerden birini ütülemek istiyordu.

"Kimin için elbise?"

"Sovyet üyelerinden birinin karısı için, bayan Gemahlin için, isim gününe."

"Ne? İsim günleri yeniden kutlanır mı oldu?"

"Hem de nasıl! Bir görmelisin, eskiden zenginlerin kutladığından daha şatafatlı. Bütün masa mezeler, şarap, şnapslarla dolu..."

Gruşa'nın ütüsü cazırdadı. Gevezeliğe zamanı yoktu. Vasya yatağın üzerinde gerindi. Bu yatağı tanıyordu. Sert ve dardı, Volodya'yla birlikte üzerinde uyumuşlardı. Nasıl sığmışlardı. Oysa şimdi geniş yatakta birbirlerini rahatsız eder olmuşlardı.

O bir zamanlardı, şimdi böyleydi.

Tasalar yeniden yüreğine sokulmak ve huzurunu bozmak mı istiyordu? Hayır Vasya'nın yüreği sakindi. Bir fırtına sonrası gibi sakin...

Gerçekten, acıların üstesinden gelmiş miydi?

Gruşa Fedosseyev'le olan konuşmasını anımsadı. Vasya'ya söyledi.

"Benim için hava hoş, gelebilir."

Onlarla ilişki kurmaya pek istekli değildi. Sanki kendi kırgınlığı, Fedosseyev'lerle, bu dedikodu kumkumalarıyla aynı talihsizliğe uğramasından ileri geliyordu.

Dona'yı sordu, kimdi?

"Anımsamıyor musun onu?" diye sordu Gruşa şaşkın. "Esmerdir, güzeldir.Komünist gençlik bayramında pullu tefle dansetmişti."

Vasya şimdi anımsıyordu, onu övdü. Tabakhanenin kültür komitesinde çalışmıştı. Akıllıydı, genç olması bir hata değildi. Sesi de güzeldi. Fedosseyça kendini onunla nasıl karşılaştırabilirdi?

Gruşa farklı düşünüyordu. Dona'yı suçladı. Kurallara uyulmalıydı. Komünistler kocaların aldatmalarına göz yumacak olursa, bütün kocalar karılarını ve çocuklarını terkedip genç kızlarla arkadaş olurlardı. Bu meseleden ötürü Parti'de Dona hakkında soruşturma açılmıştı.

"Soruşturma mı açıldı? Bu Fedosseyça'nın halt etmesidir. İğrenç bir kadın!"

Vasya Dona'yı korudu. Birini, sevmediği bir kadınla yaşamaya zorlayan hiç bir yasa yoktu. "Birine zorla Fedosseyça'yı kucaklattırmak mı istiyorsun? Ya o bu kadından tiksiniyorsa? O adinin, dedikoducunun tekiyse?"

Vasya heyecanlanmıştı. Fedosseyça'ya kızıyordu. Ama niçin? Kendisi de bilmiyordu. Fedosseyev'leri tartışıyor, ama Vladimir'i düşünüyordu. Dona'yı savunuyor ve beyaz güneş şemsiyesiyle Nina'nın kırmızı dudaklarını görüyordu...

Gruşa Vasya'nın Fedosseyev'i savunmasına şaşırdı.

"Sanki senin en yakın arkadaşların!" Sen kendin onlara küfrediyordun.Sana ne kadar çok tatsızlıklar çıkardılar.Kendi bileceğin şey, ama bu hikayeye bulaşmamanı tavsiye ederim. Köpekler birbirini ısırıyorsa, bırak işlerini tek başlarına halletsinler."

Ama Vasya dikkafalıydı. Dona'ya karşı soruşturma açıldığına göre, Vasya ondan yana çıkacaktı."Rica ederim söyle, belki de Fedosseyev, yasal açıdan her hakka sahip olduğunu sanıyor. Hayır, yanılıyor. Yasalar da yazılı olmayan başka haklar vardır. Yüreğin yazdığı ve kişinin onları çiğneyip geçecek gücü bulamadığı haklar... İsterse bu yüzden ölsün, ama yürek kendi haklarına sımsıkı sarılır."

Gruşa elbisenin kıvrımlarını ütülerken, dikkatle, arkadaşının ruhunu okuyormuşcasına Vasya'ya baktı.

Vasya'nın yüzü asıldı. Niye Gruşa ona böyle güvensiz bakıyordu? Vasya'nın hakkı yok muydu? Yüreğe hükmeden yasalar mı vardı?

"Bunu söyleyen kim? Yürek en önemlisidir. Yüreği olmayan biri nasıl bir insan olurdu? Ama şimdi sana baktığımda görüyorum. Senin yüreğin de besbelli hasta, tasaların var. Bu yüzden Fedosseyev'den yana çıkıyorsun. Kocanı düşünüyorsun, değil mi? Ve onu kendinden silip atmak istiyorsun? Bu kadar..."

Vasya sustu, başını eğdi. Gruşa daha fazla sormadı. Elbiseyi ütü tahtasından kaldırdı, silkeledi, yapışan iplikleri topladı.

Tamamdı.

"Bitirdin mi?" diye sordu Vasya, aklı hepten başka yerdeydi.

"Evet."

"Peki Gruşa, ben Parti Komitesine gideceğim. Fedosseyev varsın beklesin."

"Olur!"

Vassilissa'nın işi şimdi ağırdı. Dokuma fabrikalarına yapacağı yolculuk için hazırlanıyordu. Stepan Alekseyeviç'e danışıyor, yönergeleri öğreniyor, akşamlarını önde gelen parti yoldaşlarıyla ya-

pılan toplantılarda geçiriyordu. Zaman kuş gibi uçuyordu. Anılar üzerinde düşünecek, yüreğinin sesine kulak verecek zamanı yoktu.

Üstüne üstlük yeni tasalar: Karı koca Fedosseyev'ler ve Dona'nın meselesi ortaya çıkmıştı. Vasya'ya bin an huzur vermiyordular.

Fedosseyev Vasya'ya gelip günah çıkartmıştı.

Dona Abramovna'yla kültür komitesinde tanışmıştı. Koroda sövlüyordu. Bas sesi Dona Abromovna'nın hoşuna gitmiş ve onu müzik hocasına götürmüştü. Dona'nın kendisi de bir 'müzisyen'di. Ona kültür komitesine de sokmuştu. Böylece başlamıştı... Ama karısı hemen sezmiş ve güçlükler başlamıştı.

Fedosseyev karısını suçladı. Dedikodu ediyor, yoldaşları Dona Abronovna'ya karşı kışkırtıyordu. Dona'nın Fedosseyev'in sırtından yaşayıp, ailenin rızkından 'çaldığını' haykırıyordu. Oysa gerçek tam tersiydi. Dona'nın Fedosseyev'den on para almaması bir yana, aileyi düşünüyor, sahip olduğunu sonuna kadar onlarla paylaşıyordu. Çocukları da unutmamıştı. En küçüğün, çocuk yuvasına gitmesini sağlamıştı. Büyüğüne, okulluya defter ve ders kitabı bulmuştu. Pek tabi, karısının bunları bilmesini istemiyordu. Konser için Fedosseyev'e gömlek ve kravat dikmişti. Ama insanlar tam tersini söylüyorlardı.

Fedosseyev Dona için üzülüyordu. Kendisine birşey olmazdı. Onun için tasalanıyor, kendisi yüzünden partiden tatsız durumlarla karşılaşmasını istemiyordu ! Bütün bunlardan karısı suçluydu, o yollarının üzerine çıkıyordu.

Vasya Fedosseyev'i dinledi, Nina ve Vladimir'i düşündü. Onlar da böyle acı çekmişler, bir çıkış yolu aramışlar, Vasya'ya kin duymuşlardı: Neden mutluluğa giden yolumuzun üzerine çıkıyor? Vasya Fedoseyça'ya aradan çekilmesini söylemişti. Başkalarının mutluluğunu insan kendisi için alıkoyamazdı, yoluna bir sürü engel koysa bile, boşunaydı. Ama Vasya'nın kendisi ne yapıyordu? O da yollarına çıkmıyor muydu? Artık kendisine ait olmayan, geçmişte kalmış bir mutluluğu korumaya çalışmıyor muydu?

Fedosseyev Dona'yı seviyordu. Ondan söz ettiğinde, daha güzel görünüyordu. Vladimir de Nina'yı düşündüğünde böyle oluyordu.

"Dona Abramovna'nın altın bir kalbi var. Birlikteki herkes ona değer veriyor. Partisizler, partinin ona karşı birşey yapacağını sanmıyor, ama böyle bir durum olursa pek sevinirler. 'O zaman o bipartisizlere gelsin, biz ona sahip çıkarız!' diyorlar."

Fedosseyev henüz gitmişti ki karısı Fedosseyça Vassilissa'yı yakaladı.Omuzlarından öptü ve kendinden yana olmasını yalvardı.

Vasya ondan hoşlanmıyordu. Fedosseyeva'yı öfkeyle başından defetti. Amâ o bütün evde Dona, kocası ve Vasya aleyhine yaygara kopardı. Hepsine birden bela okudu.

Vasya Dona'yla Parti Komitesinde karşılaştı. Daktilocuların çalıştığı odada bir köşeye çekildiler. Makinaların gürültüsünde başkaları bir şey duymadan rahatça konuşabilirlerdi.

Dona güzeldi. Akıllı gözleri vardı. Vasya'nın hoşuna gitti.

Hamileliğini bir şal altında gizlemeye çalışmıştı.

Dona samimi bir ifadeyle konuşmaya başladı, kendini değil, Fedosseyev'i anlattı. Onun içi tasalanıyordu. Ona değer veriyor, yeteneğine hayranlık duyuyordu. Şalyapin'inkinden kötü olmayan mükemmel bir sesi vardı. Ders alması gerekiyordu, bu yüzden Dona onunla evlenmek istiyordu. Aileden ve ayakkabı yapımı işinden kurtularak, kendini tümüyle şarkı söylemeye adayabilmesi için.

Dona Fedosseyev'i övdü, ama onun kararsızlığından da yakındı. Kendisiyle birlikte olduğunda, karısından ayrılmaya, boşanma işlemlerine başlamaya hazır ve kararlıydı. Eve vardı anda, bunların hepsi geçiyordu. Gevşiyor, sonra herşeyi yeni baştan almak gerekiyordu. Kaç aydır Dona, bir sonuca varamadan acı çekiyordu.

Vasya Dona'yı dinlerken yüreği sıkıştı. Nina'nın da Vladimir için böyle konuşmuş olması mümkün müydü?

Dona'yı boşanma ve evlenmenin formaliteleri hiç ilgilendirmiyordu, hepsi anlamsız geliyordu. O özgür evlilikten yanaydı. Ama komiserliğe kayıtlı olmadıkları sürece Fedosseyeva onlara rahat vermeyecekti. Bu yüzden Dona Fedosseyev'i etkilemek ve boşanmaya yönlendirmek için 'öteki durumu' kullanıyordu. Anne olmaktan korkusu yoktu. Bir erkek olmadan da çocuğun bakımını üstlenebilirdi.

Onu etkilemek? Onu boşanmaya zorlamak? Nina da böyle mi davranmıştı? Dona Fedosseyev'i övüyor. Vasya'nın onayını bekliyordu.

Ama Vasya kendi üzüntüsünü düşünüyordu. Dona Fedosseyev'in yalnızca iyi taraflarını görüyordu. Onu seviyor, hatalarına üzülüyor, düzeltmek istiyordu. Belki de Volodya'yı bu yüzden güvendirmişti?

"Neden karısı yapışmış bırakmıyor? dedi Dona kendi kendine. "Bikez birbirlerini sevmiş oldukları için mi? Ama ne zamandı bu?

Artık onları birleştiren hiçbir şey yok. Acaba kocasını tanıyor mu? Onu takdir etmesini biliyor mu? Ne istediğini anlıyormu?" Ah, diye düşündü Vasya Vladimir'le benim aramda da durum böyleydi. O benim ne istediğimi, ben de onun ne düşündüğünü bilmiyordum. Yaşam yolları farklı yönlere doğru birbirinden ayrılmıştı.

"O, Fedosseyeva'ya yabancı, her açıdan farklılar.Başka arzuları, başka eğilimleri var. O kocası olduğu için onu sıkı sıkıya tutuyor, ama bir insan olarak ona gereksinimi yok. Onu yaşam için gereksinmiyor."

Ama Vasya, o, Vladimir'i insan olarak gereksiniyor muydu? Yaşam için?

Bu soruyu sorduğunda, yüreği açıkça cevapladı: Hayır, şu andaki haliyle ona gereksinimi yoktu. "Bu ne biçim bir sevgi?" diye Dona sormadan edemedi, "Birbirlerine katlanamıyorlar, hırgür edip, dalaşıyorlar. Herkes kendi yolunda. Ne dostluk, ne güven."

Evet, evet diye düşündü Vasya, ne dostluk ne de güven.

"Ve biz , yoldaş Fedosseyev ve ben, birbirimizi tek kelime etmeden, tek yürek tek ruh gibi anlıyoruz."

O halde Vladimir'le Nina da birbirlerini böyle seviyorlardı.

Vasya bunu ilk kez şimdi anlamışcasına düşüncelere daldı.

Vasya'nın yapacağı çok işi vardı: Acil Parti meseleleri. Yolculuğu için hazırlanıyordu. Bu arada Fedosseyev'leri unutmadı. Boşanmanın çabuklaştırılması için uğraştı. Yoldaşlarını Fedosseyev'le barıştırmaya ve Dona'yı savunmaya çalıştı.

Bu Vasya için önemliydi, çok önemliydi. Ama niçin? Bunu sözlerle açıklayamazdı.

Vasya Parti komitesinden çıktı eve doğru hızlandı. Ertesi gün dokuma fabrikalarına gidiyordu. Kafası bununla meşguldü. Çalışma yeni baştan nasıl düzenlenmeliydi? Yönergelere nasıl uyulmalı ve aynı zamanda partisizlere nasıl ters düşülmemeliydi? Partisizler şimdi tıpkı komünistler gibiydi. Herşeyi kendileri araştırmak, en ince ayrıntısına kadar sorunlara girmek sitiyorlardı. Doğruluğuna güvenmek diye birşey kalmamıştı. Ya evrakları verecektin ya da hiç gitmeyecektin.

Vasya'nın kafası çalışıyordu. Kadınca üzüntülerini unutmuştu. Kocasını, arkadaşını yitirmemiş gibiydi. Bütün yazı, "müdür ka-

rısı" olarak geçirmemiş gibiydi.

Vasya acele ediyordu. Sabahtan beri hiçbir şey yememişti. Yemek düşüncesi midesini bulandırıyor, gözleri kararıyor, kafasının içinde daireler dönüyordu. Ne olabilirdi bu? Bir hastalık mı?... Yoksa?.. İçinde bir ümit yükseldi. Aybaşı olmadan geçirdiği üçüncü ayrıydı bu!.. Acaba doktor Marya Anderyevna'yı arasa mıydı? Bir arka sokakta oturuyordu. Birlikte çalışmış, Komün evleri için kreşler kurmuşlardı. Vasya'yı bir muayene etmeli ve sonucu söylemeliydi. Hasta hasta işe başlayamazdı.

Vasya ara sokağa girdi, beyaz evciğin önünde durup kapısını çaldı. Marya Andreyevna, doktorun kendisi kapıyı açtı. Vasya'yı gördüğü için şaşırmıştı.

"Nasıl oldu da, yolunuz buralara düştü? Bir iş konuşacaksınız, yoksa benim doktor tavsiyelerimi mi duymak istiyorsunuz?"

Vasya büzüldü, söylemesi zor geliyordu, kızardı. Marya Andreyevna bir an ona merakla baktı, sonra omuzundan tuttu.

"Gelin odaya geçelim, sizi muayene edeceğim."

Doktor Vasya'nın iştahı, aybaşı durumu, baş dönmesi üzerinde sorular sordu. Herşeyi önceden biliyormuş gibiydi. Vasya'yı muayee etti.

Vasya sıkılıyor, rahatsız oluyordu. Daha önce hiç kadın doktoruna gitmemişti. Muayene sandalyesine oturması gerektiğinde adeta korkmuştu.

Vasya üzerini giyindi, elleri titriyordu. Kopçasını kapatamadı. Marya Andereyvna beyaz önlüğü içinde el tasının önünde duruyor, sabun ve fırçayla ellerini özenle yıkıyordu.

İkisi de sustular.

"Şimdi, güvercinimiz, yoldaş Vassilissa, sizi sevindirecek miyim, yoksa üzecek miyim bilmiyorum, ama hiç kuşku yok."

Vasya şışırmıştı. Ama aynı anda bir gülümseme yüzünü aydınlattı: "Bir bebek mi? Ne güzel!"

"Şimdi kocanızın yanına mı döneceksiniz?" diye sordu, ellerini kenarları işli bir havluya kurularken doktor.

"Kocam mı? Hayır." Vasya kafasını hayır anlamında salladı. "Artık ona gitmeyeceğim, ayrıldık... Herkes kendi yolunda."

"Ayrıldınız mı? Tam da böyle bir zamanda! Peki şimdi nasıl yapacaksınız, güvercinim? Belki aranız hala düzelebilir? Çocukla tek başınıza nereye gitmek istiyorsunuz? Hassassınız."

"Yalnız başıma olmayacağım. Yarın görevli olarak dokuma fabrikalarına gidiyorum. Orada çoğunluğu dokumacı kadınlar olan iyi bir hücre var. Birleşik gücümüzle bir kreş açarız. Ah evet, size bunu da sormak istiyordum Kendi yağıyla kavrulan kreşi nasıl kurmuştunuz? Açıklayın bana lütfen akıl verin!"

Kreş, destekler, katkılar çalışanların ücretleri üzerine konuştular. Vasya 'yeni durumunu' unuttu Marya'yla vedalaşırken bunu yeniden anımsadı.

"Çok fazla görev üstlenmeyin. Sağlığınızın çok güçlü olmadığını düşünün... Sizin için tasalanıyorum, güvercinim!"

Tavsiyelerde bulundu, şunu yapmalı, bu sağlıklı... Vasya dinledi, aklında tutmaya çalıştı. Çocuk için. Sağlıklı bir bebekçik olmalıydı. Daha öylesine küçük o kadar acizdi ki...

Vasya sokağa çıktı. Yürürken gülümsüyordu.

Bir bebekcik! Ne güzel! Diğer kadınlara bir çocuğun komünist olarak nasıl yetiştirileceğini gösterecekti. Bunun için bir aileye, bir mutfağa, ıvırzıvıra gereksinimi yoktu. Bir kreş kurmakla, kendini geçindiren bir komün evi kurmakla işler hallolurdu. Gerçek ancak canlı bir örnekten öğrenilirdi bakarak.

Vasya 'kendini geçindirme' üzerine düşündü ve bebeği unuttu. Vladimir aklının köşesine bile gelmemişti. Onun bununla hiçbir ilgisi yokmuş gibiydi.

Vasya eşyalarını topluyordu. İçinde Volodya'nın mektupları ve resmi bulunan çekmece devrildi. En üstte uzun, renkli bir zarf duruyordu, Nina Konstantinovna'nın mektubu.

Vasya baktı, elinde evirip çevirdi. Neredeyse ezbere biliyordu, ama yeniden okumak istedi. Okursa acısı tekrar yükselecekti ama kendini alıkoyamadı.

Her okuduğunda kemirici acı yüreğinde canlanıyor, sonra Vladimir'e duyduğu öfkeyle yüreği soğuyordu. Neden yalan söylemişti? Neden Vasya'yı aldatmıştı?

Mektubu aldı ve pencere kenarına oturdu. Akşam oluyordu. Çok iyi tanıdığı mektubu açtı.

Dikkatle, kelime kelime okumaya başladı. Ama kemirici acı yok olmuştu. Ve yılan, o zehirli musibet gücünü yitirmiş görünüyordu.

Vassilissa'nın yüreğinde merhamet uyandı. Nina Konstantinovna'nın gözyaşlarına acıdı. Bir başka kadın yüreğinin üzüntüleri, acıları, incinmelerine duyduğu merhametti bu. Nina'yı, müzikli park-

tan nasıl uzaklaştığını, gözyaşlarını nasıl sildiğini düşündü.

Niçin acı çekmişti? Neden bu acılara katlanmıştı? Bir çocuk beklemişti. Sonra da aldırmıştı. Neden?

Vasya masaya gitti, Gruşa'nın elbiselerini kenara itti, mürekkebi masanın üzerine koyup bir mektup yazmaya başladı.

"Nina Konstantinovna!

Sizi tanımıyorum ve nasıl biri olduğunuzu bilmiyorum. Sizi sadece bir kez gördüm, açıkça söyleyeyim, hoşuma gitmediniz. Ama siz ağlayıp, müzikli parktan uzaklaştığınızda, bütün yüreğimle sizin acınızı anladım ve sizinle birlikte üzüldüm.

Biraz önce Vladimir İvanoviç'e yazdığınız mektubu bir kez daha okudum. Mektubunuzu geri veriyorum, onu hakkım olmadan aldım ve Vladimir'den sakladım. Mektup görevini yerine getirdi, bu yüzden bana kızmamalısınız.

Mektubunuz üzerinde çok düşündüm. Biraz önce yeniden okuduğumda size kin duymadığımı ve artık kızmadığımı farkettim. Sizin de benim yüzümden çok acı çektiğini gördüm. Vladimir'e çoktandır söylediğim gibi size de söylüyorum. Saklanbaç oynamanın sonu gelmeli. Siz Vladimir İvanoviç'in karısı, resmi karısı olmalısınız. Birbirinize daha iyi uyuyorsunuz. Ben, onun için uygun bir kadın değilim, çünkü farklı eğilimlerimiz var ve yaşamın değişik yollarında ilerliyoruz. Ben onun ne düşündüğünü bilmiyorum, o da beni anlamıyor.

Ben ve Vladimir, siz Vladimir'i benden aldığınız için ayrılmadık. Vladimir beni sevmiş olmayı çoktan bıraktığı için siz onun kalbine girdiniz. Nasıl daha önce Vladimir olmadan yaşadıysam, bundan böyle de yaşayacağım. Ama siz, bunu görüyorum, gerçekten onsuz yaşayamazsınız. Karşılıklı sevgilerde bu hep böyledir.

Vladimir İvanoviç ve ben özgür evlilik içinde yaşadık, bu nedenle boşanmak gerekli değildir.

Size herhangi bir sitemde bulunmuyorum. Birbirinizi nasıl sevdiğinizi daha önceden bilseydim, çoktan böyle davranmış olurdum. Vladimir İvanoviç'e ona kin duymadığımı ve eskiden nasıl arkadaşıysam bundan böyle de öyle arkadaşça kalacağımı söyleyin. Ve ihtiyacınız olduğu takdirde size yardım etmeye veya bir hizmette

bulunmaya hazırım. Önceleri yüreğimde size karşı iyi duygular yuktu. Ama herşeyi anladığım şu anda, size, bir kadının gözyaşlarına, acılarına, ızdıraplarına çok üzülüyorum. Size bir kızkardeşiniz gibi mutluluk diliyorum. Vladimir'e selamlarımı iletin ve ona genç karısına iyi bakması gerektiğini söyleyin.

Her ihtimale karşı size yeni adresimi veriyorum. Bana yazmak isterseniz, sizi yanıtlayacağım. Hernekadar birbirimize bilmeden ızdırap çektirdiysek de, düşman değiliz. İkimiz de kötü niyetten yapmadık.

Sağlıcakla kalın, herşeyin en iyisini dilerim.

Vassilissa Molygina."

Mektubun sonuna adresini yazdı. İki mektubu bir zarfa koydu, diliyle ıslattı ve yapıştırdı.

Ve birden duyguları -aklı değil- ona "işte son" dedi.

Son mu? Ama acı nerede?

Acı Yok.

Yılan, o musibet nerede?

Yılan yok.

Hüzün nerede? Uyuşturucu, kemirici hüzün?

Hüzün de yok.

Volodya, 'Amerikalı' oradaydı -Volodya, Vladimir İvanoviç olmuştu. Vladimir'i düşündü, Nina'yı gördü. Nina'yı düşündü, Vladimir yanında beliriverdi. Vasya için birbirlerinden ayrılmaz, bölünmez bir bütün olmuş gibiydiler.

Bir bütün... acı vermiyor. Varsın böyle olsun!

Yüreği sakindi. Huzurluydu. Fırtınadan sonra bahçedeki gibi.

Vasya pencerede duruyor, güneşin batışını sevinerek seyrediyordu. Güneş eflatuni, altınla çevreli bulutların arasından kayıp gidiyordu. Kargalar havada çemberler çiziyor, bağrışıyor, geceyi geçirecekleri bir yer arıyordular.

Hava kurumuş yaprak, mantar, sonbahar toprağı kokuyordu. Güçlü, canlı, alışılmıştı. Vladimir'lerin oradaki, insanı uyutan ve yorgun hissettiren tatlı baharatlı havadan çok farklıydı.

Vasya derin derin nefes aldı, havayı açgözlü içine çekti.

Yaşamak güzeldi!

Pencereden dışarı sarktı. Gruşa küçük avluda yıkayıp astığı çamaşırları topluyordu, birazdan gece olacaktı.

"Gruşa, Gruşa! Çabuk gel. Sana bir haberim var. İyi bir...."

"Geliyorum."

Geldi ve çamaşırları yatağın üstüne attı.

"Nasıl bir haber? Bir mektup mu aldın,"

"Bir mektup, evet bir mektup, ama ben almadım, yazdım. Bil bakalım kime!"

"Kesin, Vladimir İvanoviç'den başkası olamaz."

"İşte bunda yanılıyorsun! Ona değil, ama sevgilisine, karısı Nina Konstantinovna'ya"

"Niçinmiş o?" Gruşa şaşırdı.

"Bak, Gruşa, Nina'nın mektubunu bir kez daha okudum ve ona üzüldüm. Benim yüzümden o da acı çekti. Çocuğunu benim yüzümden kaybetti. Sabır gösterdi, üzüldü, acı çekti... Niçin ama? Biz rakib değiliz ki! Düşman da değil! Eğer Vladimir'i çıkarı için, sevgi olmadan benden çalsaydı, onu affetmezdim. Ona hep kin duyardım. Ama şimdi, onu tümüyle anladığımdan bu yana... Vladimir'i seviyor! Onu çok seviyor, benden de çok... Hakkı var... Vladimir'siz bir yaşamın onun için anlamı kalmaz. Ben sensiz mahvolurum' diye de yazmış. Benim Vladimir'e ihtiyacım var ım? Düşündüm Gruşa, çok düşündüm ve Volodya için artık kahırlanmayacağımı anladım. Eğer Volodya, o eski 'Amerikalı geri dönecekolsaydı, daha farklı olurdu.... Onu özlüyorum, Gruşa, eski Volodya'yı. Ama görüyorsun, artık 'Amerikalı' yok! Ve asla da olmayacak! O halde neden Nina'yı eziyet etmeli? Neden bu insanların mutluluğunu engellemeli? 'Müdür' beni ne ilgilendirir? Müdüre ihtiyacım mı var?"

"Doğru, müdüre ne ihtiyacın var?" Gruşa tümüyle aynı düşüncedeydi. "En kötüsü de bu ya, bizden birinin bizi terkedip, müdür olması. Ama Vassilissa üzülme... Bak, gençler arasında bizden ne kadar çok insan var. Partisizlere bir bak! Onların arasında gerçek komünistleri, asıl proleter komünistleri bulabilirsin!"

"Kesin, bize hep yeni yeni gelenler oluyor... Ama ötekiler? Onlar proleterliklerini çoktan lambalar, yatak örtüleriyle değiştiler... Birbirimizi giderek daha az anlıyoruz. Ve bu yüzden Gruşa düşündüm ki, Nina'ya neden acı çektirmeli? Vladimir'i neden tutmalı? Hem evli değil, hem özgür değil. Niçin? Duygular kötücülleşmeden

bunu bitirmeli. Hepimiz yeterince üzüldük. Vladimir'denayrıldığımda bunu bu kadar kavramamıştım. Hala birşeyler bekliyor, ümit ediyordum. Vladimir bir başkasına gidiyor, o halde tasalar içinde kahrolsun, diye düşünüyorum. Ve bu acı, bu uyuşukluk içinde buraya geldim. Yolculuğun farkına bile varmadım. Yeniden parti çalışmasına başladığımda, başkalarının tasaları ve dertleri beni çepeçevre sardığında bana artık kendi tasalarım yokmuş gibi geldi... İnanırmısın sana içtenlikle söylüyorum, yüreğimde ne acı ne de kıskançlık var. Öylesine sakin ve aydınlık.

' Sana teşekkürler Meryem ana!''

Gruşa haç çıkardı ve köşedeki aziz resmine göz attı. "Geceler boyu boşuna diz çöküp dua etmemişim, Vassilissa... Bir kadın yüreğine yardım edin! Vassilissa ya yardım edin, diye.

Vasya gülümsedi. ''Bırak Gruşa. Seni iflah olmaz! Hala aziz resimlerine mi inanıyorsun? Ama söylediğin doğru, iyileştim, gerçekten doğru. Aylarca sarhoş gibi dolaştım! Kendimi bilmiyordum. Hiç yaşamadım, partiyi unuttum. Ama şimdi yeniden sağlıklıyım. Herşey bana sevinç veriyor, herşey yeni geliyor. Dün olan yarın da olacak! Vladimir yok, ama Parti var... Tifüsten sonraki iyileşme döneminde de böyle olmuştum.''

'Hastalığın tekrarlamaz mı? Kocan yeniden lanet olasıca mektuplar yazarsa...''

'Hayır Gruşa, tekrarlanmaz!'' Vasya düşünceli kafasını salladı. ''Yüreğim tümüyle farklı. Hiç bir acılık hissetmiyor, ona hiç bir sitemde bulunmuyorum. Nina'ya duyduğum kıskançlık da kayboldu, yerini merhamet aldı. Bir labirentteymişcesine yolumuzu şaşırmış, çıkışı arıyorduk. Birbirimize öfkeliydik. Çıkışı bulamıyorduk. Öfke yitene kadar Nina'ya yüreğimde yerli yerine oturunca bu üzüntü verici döngüden çıktım. Onu affettiğim için değil, neyi affedecektim? Ama ona bir kardeş gibi üzüldüm, çünkü o da bir kadın olarak acı çekiyordu, benden daha az da değil. Kendi hatasından değil, yaşamlarımız kusurlu olduğundan... Ona acıdım ve içim hafifledi Artık acı duymuyorum. Kin de. Gücenik te değilim.''

'Artık onu sevmediğine göre başka türlü de olamazdı. Aşk acıyı beraberinde getirir: Bana biran sevinç verdi, ama tasaları bir gölge gibi her şeyi, her yeri örttü. Ve acı çekmediğin anda da sevgi bitmiş demektir.'

''Bu doğru değil, Gruşa, soruna böyle yaklaşmamalısın.'' Vasya

başını salladı. "Ben Vladimir'i sevmeyi bırakmadım. O hala benim yüreğimde. Ama sevgi başkalaştı. Artık güceniklik, öfke duymuyorum. Geçmişteki sevgimiz, mutluluğumuz için ona teşekkür borçluyum. Neden Vladimir'e kızayım? O beni sevdiği sürece mutluyduk. Şimdi beni sevmeyi bıraktı, kimin hatası bu? Geçmiş için ona teşekkür ediyorum... Şimdi Vladimir erkek, Nina kızkardeşim olmuş gibi, öfkelenmeden onları düşünebiliyorum, kıskançlık duymadan, yüreğimde ılık bir duyguyla. İnanmıyor musun, Gruşa? Gerçekten söylüyorum! Biz mutluluğumuzu yaşadık, şimdi onun sırası. Herkesin hakkı var. Yeterki kin ve yalan olmasın!"

'Yalan konusunda haklısın, ama Nina'yı kızkardeşin olarak görmeni kafam almıyor. Ukalalık ediyorsun, Vassilissa. Ne çok anlayışlı ol ne de komünistlerin ilerisinde. Nina'yla olup bitenden ötürü Vladimir'i affetmen elbette iyi. Affetmek ve unutmak... Yürekten akıldan çıkarmak... Ama sevmek, işte buna değmezler. Sevgini, yüreğini işçiler için sakla. Zor dönemdeler. Bazıları kendilerine olan inançlarını yitirdi. Parti bilimi onlara çok az şey veriyor. Onların yüreklerine seslenmek, sıcaklık ve ümitlerini besleyecek şeyler vermek gerek... Ben Parti üyesi değilim, ama herşeyi görüyorum. Sor bana Vassilissa, sana daima gerçeği söyleyeceğim. Komünizmi senden daha az anlamıyorum."

"Sen bizdensin Gruşa, bunu hepimiz biliyoruz. Ama neden hala aziz resimlerine inanıyorsun? Dur, sinirlenme, kızma. Başka birşey söylemeyeceğim. Seninle dalga geçmek, tartışmak istemiyorum. Gruşa, bugün benim için bir bayram gibi. Öylesine aydınlık, hafif, özgür... Ve biliyor musun, beni kim iyileştirdi? Ha? Bil bakalım!"

"Bunu bilemem."

' Fedosseyev'ler."

"Hayır bu olamaz! Artık Fedosseyça bütün günahlarından ve kabalıklarından ötürü affedilmeli!"

Güldüler.

"Ama en büyük yeniliği. Gruşa daha sana söylemedim... Doktordaydım. Hamileyim. Bir çocuk bekliyorum."

'Gebe misin?" Gruşa ellerini çırptı. "Peki ama bu nasıl olur? Kocanı nasıl serbest bırakırsın? Çocuğunu babasız mı koyacaksın yoksa sen de moda olduğu gibi kürtaj mı yaptıracaksın?"

"Kürtaj mı? Hayır, çocuğu istiyorum... Babasına ihtiyacım yok! Sanki erkekler gerçekten "baba"ymış gibi! İşte baba Fedosseyça'-

nın üç çocuğu var, ama onları bırakıp Dona'ya gitti."

"İyi ama tek başına nasıl büyüteceksin?"

"Niye tek başıma? Parti, devlet onu yetiştirecek. Güzel bir kreş kuracağız. Senin de kreşte çalışmam istiyorum. Sen çocukları seversin Ve o bizim hepimizin ortak çocuğu olacak."

"Komünist mi?"

"Elbette!."

Birlikte güldüler.

"Gel şimdi paketleri hızlı yapalım. Tren sabah çok erken kalkıyor. Yarın işe gidiyorum. Orada herşeyi kendi kafama göre düzenliyeceğim. Stepan Alekseyeviç bunun için yetki verdi.Yeniden işe! Anlıyor musun Gruşa, bunun nasıl bir mutluluk olduğunu? Yeniden iş başına!"

Gruşa ellerinden tuttu. Küçük kızlar gibi odanın ortasında dansetmeye koyuldular. Neredeyse mankeni deviriyorlardı.

Gülüşleri sevinçliydi. Aşağıdaki avludan bile duyuluyordu.

"Yaşamak istiyoruz, Gruşa, yaşamak!"

Yaşamak ve çalışmak!
Yaşamak ve savaşmak.
Yaşamak ve hayatı sevmek.
Leylak dalındaki arılar gibi!
Bahçe ağaçlarındaki kuşlar gibi!
Çayırdaki cırcırböcekleri gibi!..

Oda diğerleri gibi iç huzur bulmasına yarayacak bir söz duymak için bana gelmişti.

Onu delege toplantılarından şöyle bir tanıyordum. Canlı, birazda hüzünlü gözleriyle güzel, anlamlı bir yüzü vardı.

Bana geldiğinde yüzü her zamankinden daha solgun, gözleri daha büyük ve kederliydi.

"Nerede kalmam gerektiğini bilmediğim için size geldim... Üç haftadan beri evsizim... Hiç param yok... Bana bir iş verin! Yoksa gidebileceğim tek yer sokak!"

"Ama sizin çalıştığınızı anımsıyorum? Bir işiniz vardı? Çıkartıldınız mı?"

"Evet. Sevkiyat Dairesi'nde çalışıyordum. İki ay önce işimi yitidim... Çocuğumdan ötürü. Hastaydı, işimi ihmal etmek zorunda kaldım. Yalvarmalarım üzerine, işten çıkarılmam üç kez ertelendi, ama sonunda Ağustos'ta çıkartıldım. Ve iki hafta sonra çocuğum öldü. Beni yeniden işe almadılar...."

Başını öne eğdi, Uzun kirpikleri gözlerini gizliyor, belki de süzülen gözyaşlarını örtüyorlardı.

"Ama sizi neden işten çıkardılar? Yeterince çalışmıyor muydunuz?"

"Hayır, tam tersine. Ben iyi bir elemanlarıydım. Ama kocam iyi kazandığı için, şu anda Kombina'da çalışıyor, benim çalışmaya gereksinimim olmadığı söylendi... Önemli bir kişi kocam... İktisat memuru...."

"Peki ama şimdi nasıl evsiz ve parasız olduğunuzu söyleyebilirsiniz? Ayrıldınız mı?"

"Hayır, ayrılmadık... Onu terkettim ve geriye de dönmedim. Ne olursa olsun... Yeterki geriye dönmeyeyim!.."

Üzüntüyle öne eğilmiş kirpikler iri gözyaşlarını artık gizleyemiyordu....

,"Bağışlayın! Bütün bu süre boyunca hiç ağlamadım. Ağlayamadım... Ama şimdi... İnsan dert ortağı bulunca daha güç oluyor. Herşeyi size anlattığımda anlayacaksınız."

O ve kocası 1917'de, devrim dalgasının çılgınca kabardığı sıralarda karşılaşmışlardı. O dizgide, kocası da bir büyük yayınevinin dağıtım bürosunda çalışıyordu. İkisi de bolşeviklerden yanaydılar.

İkisinde de aynı inanç, aynı tutkulu istek, sömürgenlerin boyunduruğunu yıkmak ve yeni, adil bir dünya kurmak ateşi alev alev yanıyordu. İkisi de kitaplardan coşku duyuyor ve gayretle kendi kendilerini eğitiyorlardı.Devrimin girdabı her ikisini de içine çekmiş, başlarını döndürmüştü... Ekim günlerinde ikisi de görevler üstlendiler... Kavga ateşinde, makinalı tüfeklerin takırtısı içinde yürekleri birbirini buldu. Ama beraberliklerini, yasallaştıracak zamanları yoktu. Herbiri kendi eski yaşamını sürdürürken, bazen iş sırasında karşılaşıyorlardı. Bu karşılaşmalar sıcak ve sevinçliydi... O zamanlar 'gerçek dost'tular... Bir yıl sonra, bir çocuk bekliyorlardı. Beraberliklerini yasallaştırdılar ve birlikte yaşamaya başladılar...

Çocuğun varlığı kısa bir süre için kadını alışageldiği yoldan ayırdı. Uğraşmaları sonucu bölgede bir kreş açıldı. İş, aileden daha önemliydi. Kocası arasıra surat asıyordu. Belki de haklıydı, çünkü evişlerini ihmal ediyordu. Ama, ne yapsın hiç evde olmuyordu ki! Kongreye delege olarak seçildiğinde, kocası ondan gurur duymuştu.

"Artık öğlen yemeğini soğuk yediğinde suratını asmayacaksın."

'Öğlen yemeği, daha neler! Yeterki sen soğuk olma! Orada öyle çok insanla karşılaşacaksın ki! Dikkat et!" Şakalaşıyorlardı. Hiçbirşey sevgilerini karartamaz gibiydi. Sadece karı koca değil, aynı zamanda dosttular. Yaşam yolunda elele ilerliyorlardı. İkisinin de hedefi aynıydı. Salt kendi işleriyle ilgilenmiyor, hedefi, 'büyük' hedefi düşünüyorlardı. Çocukları da onlar için sevinç kaynağıydı. Sağlıklı bir kızdı.

Bütün bunlar, bu güzelim ilişki nasıl ve ne zaman değişti? Belki de kocası Kombina da çalışmaya başladıktan sonra. Önce ikisi de buna sevinmişlerdi. Zor günler geçirmiş, açlık çekmişlerdi. Üstüne kreşin kapatılabileceği endişesi eklenmişti. Çocuğa nasıl bakacaklardı?

Kocası Kombina'ya girdikten sonra, ailesine yeterince bakabileceği olanaklara kavuşmuştu. Gururluydu. Karısına işi bırakmasını önerdi, ama o bunu kabul etmedi. Yoldaşlarıyla birlikte olmaya, işe dört elle sarılmaya alışmıştı. Gençliğinden beri sahip olduğu bağımsızlık duygusunun etkisiyle kocasının önerisini geri çevirdi.

Başlangıçta herşey yolunda gidiyordu. Hatta eskisinden daha da kolaylaşmış gibiydi. İki odası ve mutfağı olan bir eve taşındılar. Çocuğa bakacak bir kız buldular. Böylece kadın kendisini tümüyle

bölgedeki çalışmaya adadı... Kocası da çok meşguldü. Eve ancak geceleri geliyordu.

Sonra kocası iş yolculuklarına çıkmaya başladı. Üç ay boyunca Nep'çilerle birlikte yollarda kaldı.Geriye döndüğünde, karısının yüreği cız etti,artık o bir 'yabancı' olmuştu. Konuştuğunda kendisini dinlemiyor, yüzüne bakmıyordu. Son derece şık giyiniyor, hatta parfüm bile sürünüyor, evde hiç durmuyordu.

İlişkileri böylece kötüleşmeye başladı.. Eskiden kocası hiç içmezdi. Bazı kutlama günlerinde, bir-iki yudumla yetinirdi. Devrim sırasında işler bastırırken insanların alkol düşünecek zamanı yoktu... Ama şimdi değişmişti. İlk kez tam ayık değilken eve geldiğinde karısının duyduğu korku, üzüntüden daha ağır basmıştı. Bu durum ona zarar verecek, adı kötüye çıkacak diye düşünmüştü. Ertesi sabah sitem ettiğinde kocası yanıt vermedi, öylece durup, ayakta çayını içti ve suskun kaldı. Hiçbir şey söylemeden gitti. Bu, onu gücendirmişti, ama kocasının da utanmış olabileceğini ve bu yüzden sustuğunu düşündü. Üç gün geçmemişti ki kocası eve yeniden sarhoş geldi. Üzüldü ve iyice huzursuzlaştı... O geceyi birlikte geçirmek çok zor geldi. Cansıkıcı bir durumda. İnsan birini sevse de yine de bu davranış tiksindiriciydi... Ertesi gün onunla konuşmak istediğinde, söze yeni başlamıştı ki kocasının düşmanca bir ifadeyle kendisine baktığını gördü. Birşey söyleyemedi.

Artık kocası eve sık sık sarhoş geliyordu. Buna daha fazla dayanamazdı. Birgün işe gitmedi ve o ayılana kadar bekleyip konuşmaya başladı. Herşeyi, herşeyi, böyle bir yaşamın daha fazla sürdürülemeyeceğini, artık arkadaş olmadıklarını, sadece 'ortak yatağın' onlar; birbirine bağladığını söyledi. Alkole olan bağımlılığını yüzüne vurup, onu uyardı, utandırmaya çalıştı, ağladı... Kocası kendini savunmaya çalıştı. Anlayışlı olmalıydı, Nep'çilerle 'dışarda buluşmalıydı', adet böyleydi. Yoksa insan hiçbir ticari iş yapamazdı. Aslında bu yaşam tarzının kendisinin de hoşuna gitmediğini söyledi... Karısından üzülmemesini, kendisine hak vermesini rica etti... Evden çıkarken yanına geldi, başını ellerinin arasına alarak gözlerine eskisi gibi baktı ve onu öptü... Karısının yüreği hafiflemişti. O gün işe sevinçli gitti. Ama bir hafta geçmemiştiki kocası eve yeniden sarhoş geldi. Birşey söylemek istediğinde adam elini masaya vurarak, "Bu seni ilgilendirmez!" Herkes böyle yaşıyor... Eğer beğenmiyorsan seni zorla tutan yok!" dedi.

Çıkıp gittiğinde karısı bütün gün ağır bir yükün altında eziliyormuşcasına dolaştı. Kendisini artık gerçekten sevmiyor muydu? Ayrılmalı mıydı? Akşam kocası hiç beklenmedik biçimde erken geldi. Ayıktı, korkunç suçluluk duyuyordu ve çok duyarlıydı. Bütün akşam konuştular ve kadının yüreği yeniden hafifledi.

Anlıyordu, insan kendisini bu toplumdan geriye zor çekebilirdi. Para kolay kazanılıyordu ve kişi bundan vazgeçemiyordu, acı vericiydi. Adam uzun uzun Nep'çileri, karılarını ve konsomatrisleri anlattı... Ve de nasıl ticaret yapıldığını, proletaryanın bu 'köpekbalıkları'nı hissedebilmesinin ne denli güç olduğunu.

Bütün bunları duymak karısını üzdü, öylesine üzdü ki, devrim boyunca bu denli üzülmemişti...

Tam bu günlerde 'devlet harcamalarında yapılan kısıtlama'nın kendi işyerini de kapsadığını öğrendi, dehşete düştü.

Kocasına bu durumu bildirdiğinde, o sakin karşıladı. Hatta böylesini daha iyi bulduğunu söyledi. Artık daha çok evde kalır, evin işleri daha iyi yürütülürdü.

"Şu evin görünüşüne bak... İnsan saygıdeğer birisini konukluğa çağıramaz." Karısı bu ifade tarzına şaşarak, karşı çıkmak istedi. Adam "Bu senin bileceğin şey. Seni engellemiyorum. İstiyorsan çalışmaya devam et" diyerek gitti.

Kocasının onu anlamaması ve kendisini aşağılanmış hissetmesi kadına acı verdi. Ama bu meseleden vazgeçmemeye kararlıydı. Yoldaşlarına gitti. Çalışma hakkını onlara kanıtlamak için uğraştı ve sonunda bunu başardı: İşten çıkarma kararı geri alındı. Ama bir felaketi çoğu kez başkaları izler. İşten çıkarılmasının yarattığı huzursuzluğuyeni atlatmışken bu kez kızı hastalandı.

"Hasta çocuğumun başucunda oturuyordum. Kendimi çok yalnız hissediyor, içimdeki huzursuzluktan ötürü acı çekiyordum. Kapı çalındı. Kocama kapıyı açmak için gittim, eve geldiği için sevinmiştim. Ona herşeye söyleyebileceğimi düşünüyordum. İnşallah ayıktı!.. Kapıyı açtım ve gözlerime inanamadım: Yanında kim vardı? Kıpkırmızı boyanmış, sarhoş bir genç kadın: "Bizi içeri bırak, kadın" dedi kocam. 'Yanımda küçük bir arkadaş getirdim... Keyfimizi bozma!.. Ben öbürlerinden daha kötü değilim! Biraz eğlenmek istiyoruz!.. Bizi rahatsız etme!.. Sarhoş olduğunu, ayakta duracak hali bulunmadığını görüyordum. Dizlerim titremeye başladı. Çekildim, orada uyuma alışkanlığı edindiği yemek odasına girdiler. Ço-

cuğumun yanına koştum ve kapıyı kilitledim. Orada oturdum ve kaldım, başım kazan gibiydi. Ona kızmamıştım, insan sarhoş birinden ne isteyebilirdi? Yine de öylesine acı vericiydi ki!.. İnsan yan odada olup biten herşeyi duyabiliyordu... Kulaklarımı tıkayabilmeyi isterdim ama kulaklarım çocuğumun soluğundaydı. Çok şükür bir süre sonra sesleri kesildi, ikisi de çok sarhoştular... Sabaha doğru kocam onu yolladı ve yeniden uykuya daldı. Bense sabaha kadar oturduğum yerde düşündüm durdum...

Akşam kocam eve erken geldi. Gün boyunca birbirimizi görmemiştik... Çok soğuk karşıladım, yüzüne bakmadım. Kağıtlarıyla uğraşıyor görünüyordu. İkimiz de susuyorduk. Beni gözlediğini farkettim. İçimden 'onu terketmelisin' diye düşündüm. Büyük olasılıkla suçunu kabul edecek, benden özür dileyecek ve eski yaşam hiç değişmeden sürecekti''... Ama artık hoş görmeyecektim! Ayrılıp gidecektim! Bunu düşünürken yüreğim acı çekiyordu! Onu sevmiştim ve hala seviyordum... Niye gizlemeli? Onu şimdi bile seviyorum ancak şimdi herşey o ölmüşcesine bitti. Ama o zamanlar?... O zamanlar duygularım henüz canlıydı... Kocam, bölge toplantısına gitmek için mantomu aldığımı görünce birden öfkelendi. Kolumu mosmor oluncaya kadar sıktı, mantoyu elimden yırtarcasına kapıp yere fırlattı. 'İsterik nöbetlere tutulmayı nereden aklına getiriyorsun? Nereye gidiyorsun?.. Benden ne istiyorsun?.. Benim gibi bir adamı ararsın! Seni besliyorum, giyim kuşam alıyorum, hiçbir isteğini yerine getirmemezlik etmiyorum... Beni mahkum etmeye hakkın yok senin! İnsan ticaret yapmak istiyorsa böyle yaşamalı!''

Sonu gelmemecesine konuştu, konuştu. Heyecanlanmıştı. Bana söz hakkı tanımıyordu. Tüm öfkesini dışa vurmak istercesine bağırmaya başladı. Sanki birisiyle kavga ediyormuşcasına kendini haklı çıkarmaya çalışıyordu... Nasıl ıstırap çektiğini, yüzünün nasıl allak bullak olduğunu görüyordum. Ve durumuna o kadar üzüldüm ki, herşeyi yeniden unuttum. Onu sakinleştirmeye, herşeyin o kadar kötü olmadığına, suçun onda değil Nep'çilerde olduğuna iknaya çalıştım.

O akşam yeniden barıştık. Ona kızmamam ve öfkelenmemem gerektiğini belirttiğinde, derinden acı duydum. İnsan bir sarhoştan ne bekliyebilirdi? Ciddi olarak işçiyi terketmesi için yakardım. 'Beni inciten, eve bir orospu getirmen değil, senin böylesi hayvanca bir tavır takınabilmen!' Kendine özen göstermeye ve bu türden iliş-

kilere girmemeye söz verdi. Ama barıştığımız zaman bile arada bir diken kalmıştı. Doğru, insan bir sarhoştan ne talep edebilirdi ki? Belki gerçekten olup biteni anımsamıyordu. Ama birşey içimi kemiriyordu, kafamda hep aynı düşünce vardı... Beni eskisi gibi, devrim yıllarında olduğu gibi sevseydi başka kadınlara gitmezdi!.. Bir zamanlar, benden daha güzel ve zarif olan bir arkadaşımın onun ilgisini çekmek için uğraştığı sıralar, yüzüne bile bakmadığı aklıma geliyordu... Eğer beni sevmiyorsa, neden bunu açıkça söylemiyordu? Bir kezinde onunla bunu konuşmak istediğimde kızdı ve boğazına kadarişe battığı sırada aptal kadın gevezelikleriyle onu sıktığım için küfretti. Bütün kadınların ve benim içime tükürdüğünü söyledi! Çekti gitti. Benim için herşey daha da ağırlaşmıştı. Sonra işten çıkarılmam gündeme geldi. Yavrucuğum hasta olduğu için işi ihmal etmek zorunda kalmıştım.Tekrar rica ettim, ikna etmeye uğraştım, ve işten çıkarılmam bir kez daha ertelendi. Ne umduğumu ben kendim de bilmiyordum, ama hep sürüncemede bırakıyordum. Kocama bağımlı olmaktan eskisinden daha çok korkuyordum. Birlikte yaşamamız giderek güçleşiyordu, birbirimize hepten yabancı olmuştuk. Aynı evde oturuyorduk, ama birbirimizden haberimiz yoktu. Çocuğa bir kez olsun bakmadı. Bölgedeki çalışmamı ihmal etmemin nedeni çocuktu. O sıralar kocam az içiyordu. Eve ayık geliyordu ama sanki beni görmüyormuşcasına davranıyordu. Artık birlikte uyumuyorduk, ben kızımın yanında kalıyordum. O yemek odasındaki divanda yatıyordu. Bana geldiği bazı geceler de oldu... Ama artık sevinç duymuyordum!... Eski acıların üzerine yenileri ekleniyor gibiydi. Beni öpüyor, ama içimdeolup bitenleri sormuyordu... Ayrı ayrı dünyalarda yaşıyorduk. Konuşmadan. Onun kendi tasaları, rahatsızlıkları vardı. Benim kendi... Taki çocuğumun ölümüyle gerçek acıyla, çocuğumun ölümüne dek. Kısa bir süre önce de işten çıkarılmıştım. Kocamla aynı ortak acıda biraraya gelebileceğimi, belki beni düşünebileceğini sanmıştım... Hayır! Acı da birşeye yaramadı. Çocuğun cenazesine bile gelmedi, önemli bir toplantısı varmış. Böylece evde yalnız kaldım... İşsiz, parasız...

Her zaman iş bulabilirdim, bölgede yapılacak çok iş vardı. Ama bu yoldan para kazanmam söz konusu değildi. Birçok işsiz varken, bunu rica etmeye de utanıyordum. Ayrıca kocamın iktisat memuru olduğu herkesçe biliniyordu. Nasıl rica edecektim? Bir iş bulmak şu sıralar çok zor. Uğraştım, sağa sola sordum... Birbirimize bu

denli yabancılaştıktan sonra kocama yük olmak bana ağır geliyordu, ama başka bir çıkış yolu da yoktu. Sabrettim. Hep bekledim. birşeyler ümit ettim: Biz kadınların ahmak bir yüreği var. Kocamın duygularının eskisi gibi olmadığını görmeme ve ben kendim ona karşı sevgiden çokgücenme ve acılık duymama rağmen hala bütün bunların geçeceğine inanabiliyordum. Yeniden sevmeye başlarsa, herşey eskisi gibi iyi olacaktı... Ve bekledim. Her sabah bu ümitle uyanıyordum. Bölgedeki çalışmadan eve dönerken telaş ediyor, belki de çoktan gelmiş ve yalnızdır diye düşünüyordum. Oysa o, evde olduğunda sanki orada değilmişçesine beni görmüyor kendi işleriyle meşgul oluyor, ya da yoldaşlarla ve Nep'çilerle görüşüyordu... Bense hep bekliyor, ümit ediyordum. Ta ki evden ayrılmama yol açan son olaya kadar... Artık asla geri dönmemek üzere evden ayrıldım.

Gece yarısına doğru bir toplantıdan eve dönmüştüm. Çay içmek için semaveri kurdum. Kocam henüz gelmemişti. Beklemiyordum da. Sokak kapısının açıldığını duydum. Demek ki kocam eve gelmişti, beni rahatsız etmemek için anahtarını yanında taşıyordu. Semaverle meşgul olduğum sırada ona ekspres bir paket gelmiş olduğunu anımsadım: Paketi götürdüğümde gördüklerime ilk seferki gibi inanamadım. Kocamın yanında ince ve uzun boylu bir kadın duruyordu. İkisi de bana doğru döndüler...Bakışlarımız karşılaştı, ayık olduğunu farkettim...İçime bir sızı, öylesine bir sızı saplandı ki bağırabilirdim. Kadın da utanıp sıkılmıştı.

Ve ben... Paketi nasıl öyle sakin masanın üzerine koyduğumu ve "senin için bir ekspres paket var!" dediğimi bilmiyorum. Odadan çıktım. Yalnız kaldığında, ateşlenmişcesine titriyordum. Yan taraftan duyulabileceğinden korkarak yatağa uzandım ve yorganı başıma çektim. Hiçbirşey duymak, bilmek, hissetmek istemiyordum.. Ama düşünceler peşimi bırakmıyor, ıstırap çektiriyordu...

Fısıldaşmalarını duyuyordum... Yatmıyorlardı... Kadının sesi, onu ayıplıyormuşcasına yüksek çıkıyordu. Belki evli olmadığını söyleyerek aldattığı kız arkadaşıydı? Belki de şu anda benim varlığımı reddediyordu? Düşündükçe üzülüyordum.. Sarhoş olduğu zaman o orospuyu getirdiğinde, acı çekmiş ancak bu denli sarsılmamıştım. Şimdi artık beni sevmediği apaçık kavrıyordum. Bir kardeş, bir dost olarak bile Kızkardeşi olsa, özen gösterir eve kadın getirmezdi... Hem de ne türden kadınlar? Sokaktan satın alınan cin-

sinden! Şimdiki de öyle biri olmalıydı! Yoksa başka türlüsü geceyarısı birlikte gelmezdi! Birden içimde ona karşı öyle bir öfke duydumki, öbür odaya fırtına gibi dalabilir, yakasından tuttuğum gibi evden atabilirdim. Tan ağarıncaya kadar, içim içimi yedi. Gözlerimi bir an bile kırpmamıştım. Yan taraf sessizleşmişti... Birden koridorda, birisi usulcacık uzaklaşmak istiyormuşcasına ayak sesleri duydum. Kadın olmalıydı. Mutfak kapısını açtığını duydum. Orada ne arıyordu? Bekledim, kulak kabarttım, hiçbir ses gelmiyordu. Geriye dönmedi. Ayağa fırladım ve mutfağa gittim. Pencerenin yanındaki sıraya oturmuş, başı öne eğik, acı acı ağlıyordu... Uzun, sarı, gür, güzel saçları başını çevrelemişti. Gözlerini bana dikti, içlerinde öylesine çok acı vardı ki üzüldüm. Ona doğru gittim. o da ayağa kalktı ve karşıma geçti.

'Evinize geldiğim için affedin beni... Yalnız yaşamadığını bilmiyordum. Çok üzgünüm...'

Önce söylediklerini anlamadım. Onun bir orospu değil kız arkadaşı olduğunu düşündüm. Ve nasıl olduğunu bilmeden 'Onu seviyor musunuz?' sorusu dudaklarımdan döküldü.

Şaşkınlıkla yüzüme baktı: 'Onunla ilk kez dün karşılaştım. İyi para ödeyeceğini vaadetti. Benim için kim olduğu önemli değil, yeterki parasını ödesin!'

Tam nasıl olduğunu anımsamıyorum ama bana herşeyi anlattı. Üç ay önce 'harcamalardaki kısıtlama'lardan ötürü işten çıkartıldığını, açlıktan ölmek üzere olduğunu yazan yaşlı annesine birşey gönderemediği için nasıl tasalandığını. İki hafta önce sokağa çıkmış ve talihi yaver giderek iyi tanışlar edinmiş, karnını doyurmuş, üstüne düzgün bir kıyafet giymi ve annesine birşeyler gönderme fırsatını bulmuştu... Anlattıkça ümitsizliğe kapılmıştı.

'Lise diplomam var. İyi bir öğrenim gördüm.. Çok da gencim, 19 yaşındayun. Yaşamım böyle mi mahvolacak?'

İnanmayacaksınız, onu dinlediğimde duyduğum üzüntüyle titredim. Ve bir anda herşeyi çok açık gördüm: Eğer kocam olmasaydı, ben de şu anda onun durumunda, işsiz ve evsiz kalacaktım...

Gece yatağa uzandığım sırada içimde ona karşı kaynayan öfke şimdi yönünü değiştirip kocama yönelmişti. Bir kadının ümitsiz durumundan yararlanmaya nasıl kalkışabilirdi? Güvenilir bir mevkinin etiketini taşıyan, sorumluluk duygusuna sahip, aklı başında bir işçi değil miydi?.. İşsiz bir yoldaşa yardım etmek yeri-

ne onu satın mı alıyordu? Kendini tatmin etmek için onun bedenini satın mı alıyordu?.. Bu benim için öylesine tiksindiriciydi ki o anda kararımı verdim: Böyle bir insanla daha fazla birlikte yaşayamazdım!

Genç kadın bana daha birçok şeyler anlattı. Birlikte ocağı yakıp kahve pişirdik... Kocam hala uyuyordu. Birden kalkıp gitmek istedi. 'Sana paranı ödedi mi?' diye sordum.

Kızardı, bütün bu konuştuklarımızdan sonra asla para alamayacağını belirtti, bu imkansızdı...

Kocam uyanmadan önce gitmek istediğini gördüm. Ben de tutmadım. Belki sizi şaşırtacak ama ondan ayrılmak bana zor geldi. Sanki akraba olmuştuk... Öylesine mutsuz, genç ve yalnızdı ki... Üstümü giyindim ve ona eşlik ettim. Uzun süre yürüdük, sonra parkta oturduk ve konuşmayı sürdürdük. Ona kendi tasalarını anlattım. İşten çıkarıldığım sıra aldığım son ücretim duruyordu... Alması için ikna etmeye çalıştım. Önce reddetti sonra bir koşul altında almaya razı oldu, sıkıntılı bir durumda ben de ona başvuracaktım... Böylece ayrıldık, iki kızkardeş gibi...

İçimde kocama duyduğum bütün duygular aniden ölmüştü. Ne incinmişlik ne de keder duyuyordum. Sanki onu gömmüş gibiydim... Eve geldiğimde, kendini haklı çıkarmaya uğraştı. Ama ona hiç cevap vermedim, ağlamadım, sitemde bulunmadım. Ertesi gün bir kadın arkadaşımın yanına taşındım. İş aramaya başladım. Üç haftadır arıyorum, ama hiç bir ümit yok. Birkaç gün önce arkadaşımın yanında daha fazla kalamayacağım ortaya çıkınca kocamın o akşam yanında getirdiği kızı aradım. Ama bir gün önce hastaneye kaldırılmıştı... Şimdi işsiz, parasız, evsiz ortalıklarda dolaşıyorum... Beni de aynı kader mi bekliyor?"

Konuğumun üzüntülü ve ümitsiz gözleri bu soruyu yaşama yöneltmişti. Henüz yenilmemiş düşman –işsizlik–ten duyulan tüm tasa, korku ve acı bu bakışta, varlığını hala sürdüren eski yaşam düzenine karşı tek başına mücadele eden kadının bakışında bir araya gelmişti...

Gitti ama bakışı beni izlemeye devam etti. Bir yanıt istiyor, eyleme, yeni oluşuma ama aynı zamanda kavgaya çağırıyordu...

Bir sabah daireye geldiğimde, bir yığın iş ve özel mektubun arasında kalın bir zarf dikkatimi çekti. İçinde gazete makalesi olabileceğini düşünerek zarfı açtım, ama sayfalar dolusu bir mektuptu. İmzayı aradım. Olga Vesselovskaya. Bu ne anlama geliyordu?

Yoldaş Olga Sergeyevna Vesselovskaya'yı devletleştirilmiş sanayi sektöründe, sorumluluk isteyen bir mevkide bulunan bir örgütçü olarak iyi tanıyordum. Kadın sorunuyla hiç ilgilenmezdi, bu uzun mektupla bana anlatmak istediği neydi?

Mektup zarfında bir kez daha gözattığımda, üzerinde büyük harflerle yazılmış 'kişiye özel' sözcüklerini okudum.

Kişiye özel? Bu sözcükler, aban mektup yazanlarda ortak bir anlam taşırdı: Bir evlilik trajedisinin aktarılması. Olga Sergeyevna da böyle bir evlilik trajedisi yaşamış olabilir miydi? İnanılır gibi değildi...

O anda mektubu okumam olanaklı değildi, beni bekleyen ertelenemeyecek işler vardı. Ama düşüncelerim istemeden uzun mektuba ve Olga Sergeyevna'ya dönüyordu.

Onunla olan bazı karşılaşmalarını anımsıyordum. Bir kaç kez iş için karşılaştığımızda farkettiğim, insanlara karşı kuru, soğuk tavrını ve alışılmamış 'kadınlarda pek rastlanmayan' ünlü çalışkanlığını düşünüyordum. eski bir fabrika işçisi olan genç bir erkekle yaşadığını anımsadım. Biraz hastalıklı ama sempatik ve iyi huylu yüzüyle kusursuz bir yoldaştı. Partideki yoldaşları onu seviyorlardı, ama karısı Olga Sergeyevna kadar takdir edildiği söylenemezdi. İkisinin de çalıştığı Şuralar Cumhuriyetinin Devlet Enstitüsünde, karısı onun amiriydi. Kocası Olga Vesselovskaya'dan çok gençti. Ama bir evlilik trajedesine yol açan herhalde henüz bu durum olamazdı? Değerlendirebildiğim kadarıyla dost ve parti yoldaşı olarak birbirlerine çok yakındılar ve onları her gördüğümde aralarında tam ve sürekli bir görüş birliği olduğunu gözlemiştim.

Bir keresinde genç adamın bana şöyle serzenişte bulunduğunu anımsadım: "Bu konu neden daha fazla tartışılmalı? Olga Sergeyevna'nın da bu görüşte olduğunu bilmiyor musunuz?" Göründüğü kadarıyla karısı onun için en büyük otoriteydi.

Bir başka olayı anımsamıştım: Bir Şuralar Kongresi sırasında Olga Sergeyevna'ya kocasının bayıldığı haberi ulaşmıştı. Genel ola-

rak katı ve gururlu yüzünün kadınca nasıl yumuşadığı ve insanca yansıdığı ayrıntılarıyla gözümün önüne geliyor. Kocası tüberkülozdu. Belki de kocasının ve arkadaşının hastalığı, yaşamına ilişkin duyduğu sürekli kaygılar Olga Sergeyevna'nın ruhsal trajedisinin nedeniydi? Hayır, böyle bir nedenden ötürü insan sayfalar dolusu yazamazdı...

Gün boyu üzerinde düşündüğüm mektubu, ancak akşam odamda ortaya çıkardım.

İçinde ne olabilirdi?

"Size sadece partili bir yoldaşın bir diğer partili yoldaşa ve dosta yazabileceği kadar özel, çok özel yazıyorum. Ama size aynı zamanda böylesi konularla benden daha çok ilgilenen ve belki bana bu dayanılmaz ve bezginlik verici ruh halinden kurtulmam için yardım edebilecek bir kadın olarak yazıyorum.

Bir çıkmaz sokaktayım. 43 yıllık yaşamımda hiç böylesi çılgın ve rezil bir duruma düşmemiştim. Evet bu bir çıkmaz sokak ve ben bir çıkış yolu göremiyorum.

Beni kuru ve kılı kırk yarmakla ünlü, çalışkan bir insan olarak tanıyorsunuz. Bu yaşımda böylesine bir 'kadınca trajedi'ye katlandığımı herhalde hiç tahmin edemezdiniz. Vodvil türünden, bayağı, iğrenç bir sıradanlıkta ve bu yüzden de özellikle acı veren ve inciten bir trajedi.

Yine de bu olayda bayağılık bana ilişkinin özünde değil dışgörünüşündeymiş gibi geliyor. Öyle sanıyorum ki bütün hikaye şu anda Rusya'daki kavramlar ve yaşam ilişkilerindeki devrimin, büyük ve yaratıcı olanın yanısıra adi, karanlık ve fena şeylerin olduğu bu sürecin dolaysız bir sonucu. Bazen böylesi şeylerle ilişki içinde olmaktan dehşet duyuyorum. Benzeri oluşumların yalnız ben değil başkaları tarafından da yaşandığı düşüncesi bile içimde bulantıya neden oluyor. Ama bazen, belki de haksız olan benim, diye düşünüyorum. Yani kızım Genya'nın öne sürdüğü gibi içimde eski dünya görüşüne sahip insanın konuşmayı sürdürdüğünü, burjuvazinin önyargılarının temelde bana egemen olduğunu ve kocam yoldaş Ryabkov'un söylediği gibi bütün görüntüyü bozanın kendim olduğunu düşünüyorum. Kim haklı? Ötekiler mi, ben mi?

Yönümü saptamamda bana yardımcı olun. Ve eğer haksızsam, bende dile gelen içimde kökleşmiş burjuva eğitiminin kavramları ise yeni ahlak açısından bütün bunları nasıl kavramam gerektiğini

bana açıklayın."

Mektuba burada ara verilmişti. Başka bir kağıtta daha sakin ve okunaklı bir el yazısıyla devam ediyordu.

"Sorunun özüne, ruhsal trajedinin temeline inmek isterdim. Ama size sadece şu andaki yaşantımı anlatmaya kalksam ve siz daha önceki yaşamım hakkında hiçbir şey bilmeseniz yanlış bir izlenim edinirdiniz. Yüzeydeki süreçleri göz önüne alır ve kaderimin bundan kaynaklanmadığım, tersine çok derinde ve karmaşık olduğunu, yani benim bu işin özündeki nedenleri değil sadece dış görünüşünü anlayabildiğimi farkedemezdiniz... Tek sözcükle sizden sabırlı olmanızı ve mektubumu sonuna kadar okumanızı rica ediyorum. Size bir arkadaşınızın yazdığım ve sizden dostça yardım umduğunu n'olur hatırınızdan çıkarmayın."

Mektubun bazı bölümleri karalanmıştı. Devamı bir başka sayfadaydı.

"Annemi hala anımsıyor musunuz? Yaşıyor ve N eyaletindeki gezici kütüphanenin yönetimini henüz bırakmadı. Halk Eğitim Komitesi'nde çalışıyor. Annemi bizzat tanıdığınız için daha fazla bilgi vermem gerekmiyor."

Evet onu tanıyor ve çok iyi anımsıyordum. Marya Stepanovna Olşeviç, 90'lı yılların tipik kültür işçilerindendi. Popüler bilimsel kitapların yayınlayıcısı, sosyal broşürlerin çevirmeni ve 'halkın aydınlanması' alanının yorulmaz bir çalışanıydı. Her dönemin liberal politikacıları ona saygı gösterirlerdi. Ama aynı zamanda 'yeraltı'nda çalışan devrimci kesimler de ona değer verirdi. 'İllegal'lere, devrimcilere çok değerli hizmetlerde bulunduğu olmuştu. Arkadaşlarının ve tanışlarının oluşturduğu çevre büyük ve çok yönlüydü.

Politikayla uğraşmamasına karşın, politik görüşleri Narodnik'lerinkine yakındı. Onun tutkusu kitaplar, kütüphane, köylerdeki ve kentin yoksul semtlerindeki aydınlatma çalışmalarıydı. Kısa bir süre önce öldüğünde (Olga Sergeyevna'nın mektubunu aldıktan bir kaç ay sonraydı) cenazesinin peşinde yürüyenler çoğunlukla yerel işçi örgütleriydi. Sovyetlerin, sendikaların ve ölümüne kadar üye olmamasına karşın partinin temsilcileri.

Olşeviç'in uzun, ince, fidan gibi vücudunun üzerindeki başı güzel ve gururluydu. Gözleri seki, yüzü zarif ve anlam doluydu. Görünüşü insanda saygı uyandırır, belki de biraz çekingenlik yaratırdı. Sesi kararlı ve açık tınlardı. Kısa, iyi düşünülmüş ve nesnel konuşur, ko-

nuşma sırasında sigarası ağzından eksik olmazdı. Kıyafetleri sıradandı, modaya uygun giyinmezdi ama elleri bir 'hanımefendi'nin elleri gibi güzel, bakımlıydı. Yüzük parmağına koyu yakut taşı olan ağır bir altın yüzük takardı.

"Ama sizin muhtemelen bilmediğiniz" diye yazmıştı mektubunda Olga Sergeyevna, "annemin de gençliğinde bir 'aşk trajedisi' yaşamış olmasıdır. Bu trajedinin ardından annem aşk meselelerinde kendine özgü, kararlı ahlak kuralları oluşturmuştur. Bu kurallara uymayanları, içinden acımasızca mahkum eder ve aşağılar. Bunun yanında annem iyiyüreklive her ilişki açısından seçkin bir kişiliktir. Ama cinsel ahlak konularında titizliğe varan ölçüde katı ve acımasızdır.

Bizi birbirimizden ayırmış olan sanabileceğiniz gibi politik görüş ayrılıkları değildir. Benim kişisel aşk dramım söz konusu olduğunda izin verileni, kabul edileni farklı değerlendirerek birbirimize yabancılaşmamızdır.

Annem, anne vebabasınınkarşı koymalarına rağmen sevdiği subayla evlenince küçük bir eyalet kentine yerleşmişler. Söylediğine göre orada bir süre mutlu olmuş. İki oğluyla birlikte örnek bir ev kadınıymış. Kocası ona tapıyormuş. Ama yavaş yavaş alay komutanının karısı olarak sürdürdüğü edilgen, aşırı rahat yaşam onu sıkmaya başlamış. Annemin içinde ne bitmez tükenmez bir enerji kaynağı olduğunu siz de bilirsiniz. Zamanına göre, çok iyi eğitim görmüş, çok okumuş, sık sık yurtdışında bulunmuş ve Tolstoy'la mektuplaşmış bir kadındı. Alay komutanının bir süre sonra ona yetmeyeceğini kavramışsınızdır.

Kader onu bölge doktoru Sergey Ivanoviç Vesselovsky'le karşılaştırmış. Sergey İvanoviç, babam, açık seçik olmayan idealist dünya görüşüyle, Rus entellektüellerine özgü bilinmez bir geleceğe yönelmiş huzursuz, kararsız gayretleriyle, Çehov'un öykülerindeki gibi bir insandı. Ama öte yandan rahat yaşamaya, iyi yiyip içmeye düşkünlüğü vardı ve gündelik yaşamın tüm kötülükleri, haksızlıkları karşısında çokbeceriksizdi. Güzel, güçlü bir adamdı ve annemle aynı kitapları sever, köylülerin sefaleti ve gereksinimleri hakkında duyarak ve çevresindekileri etkileyerek konuşabilirdi. Zulüm altında yaşayan halkın, yoksulların durumuna üzülür, okullar, kitaplıklar kurma ve aydınlatma çalışması yapma olanakları üzerine platonik düşler kurardı.

Herşey olması gerektiği gibi olmuş. Alay komutanının manevrada bulunduğu sıcak bir yaz akşamı annem kendini babamın kollarında bulmuş... 'Yeni Zelanda'da Gezici Kitaplıklar' kitabı okunmadan, çimenlerin üzerinde kalmış.

Göründüğü kadarıyla babam bir yaz akşamının 'şürsel rüyası'na yaşamını kökten değiştirecek bir olay olarak bakmak eğiliminde değilmiş. Özgürlüğe değer veriyor ve evinde 'ev işlerini yürütmekle görevli' genç, sağlıklı bir dul çiftçi kadın bulunuyormuş.

Oysa annem, size daha önce söylediğim gibi ahlak konusunda 'özel kurallar'a sahipti. Daha sonra kendisinin bana anlattığına göre babama olan sevgisi için mücadele etmemişti. Sevgiye ilişkin hakların evliliğin görevlerinden daha üstün olduğu görüşündeydi. Onun için sevgi, büyük ve yüceydi. Duygularla oynanmasını anlamaz, böyle bir durumu onuruna yediremezdi.

Sergey'de annem, iddia ettiğine göre, yüreği, ruhu, ve aklının aradığı şeylerin tümünün dile gelişini bulmuştu: Tutkuyla sevdiği erkek, saygı duyabileceği insan ve halkın aydınlatılması yolunda birlikte çalışmak istediği bir dost.

Geriye kalan tek şey komutanla ilişkilerini kesip akrabaların, ahbapların dedikodu ve gevezeliklerini duymazdan gelerek, istediği türde yeni bir yaşantı kurmaktı.

Ertesi gün annem Sergey İvanoviç'i sabahtan evine çağırarak, ıhlamur ağaçlarının çevrelediği yolda, cırcır böceklerinin öttüğü sırada koacasına yazdığı ve hiçbir şeyi gizlemeyerek boşanmayı dile getirdiği kısa ve kararlı mektubu okumuş.

Sergey İvanoviç beyninden vurulmuşa dönmüş. Böylesine bir acele ve sıkıştırmayı beklemiyormuş. Kekeleyerek anneme adını koruması gerektiğini, oğullarına karşıgörevleri bulunduğunu söylemeye çalışmış. Sözleri annemi şaşırtmasına karşın, tavrından vazgeçmemiş. Ve o zamanlar büyüleyici bir güzellikte olduğu, babam da aşkının zirvesinde bulunduğu için konuşma annemin varolan duruma açıklık getirme yolundaki kararlılığını pekiştiren kucaklaşmalarla son bulmuş.

Ama açıklık sağlamak hiç de o kadar kolay olmamış. Annemi delicesine seven zavallı alay komutanı müthiş öfkeli, ama hepten güçsüz eve gelmiş. Karısına sitemler yağdırmış, doktoru öldürüp kendi canına kıymakla tehdit etmiş. Kısa süre sonra daha yumuşak bir havaya girerek, sadece anne ve evin hanımı olarak evde kalması

için yalvarmaya başlamış.

Annem ona acıyormuş. Ama gönlünün kahramanına, duygu ve düşüncelerini paylaştığı insana duyduğu sevgi, acımadan daha güçlüymüş. Kocasını hiçbir gerekçeyle etkileyemeyeceğine ikna olunca eşyalarını, kitaplarını, parasını toplayıp oğullarını öpmüş ve komutanla vedalaşmadan yola çıkmış...

Eyalette uzun süre bu skandal konuşulmuş. Liberaller annemden yana çıkarak, onun subay olan kocasını bırakıp bölge doktorunu seçmesini rejimi bir türden protesto hareketi olarak yorumlamışlar. Yerel gazetede ona ilişkin yazılar yazılmış, bölge müdürlüğünün verdiği bir öğlen yemeğinde birisi 'yaşasın halkın refahı için çalışmak uğruna kendini geleneksel evlilikden çözen ve halka katılan kahraman kadın' demiş.

Annem Sergey İvanoviç'e taşınmış ve derhal eski bir düşüncenin gerçekleştirilmesi, Çehov kahramanını, babamı da heyecanlandıran, gezici bir kitaplığın kurulması işine dört elle sarılmış. O sıralar gericiliğin en koyu yılları olduğundan bu planın gerçekleştirilmesi için bitmez tükenmez bir enerji ve çaba gerekliymiş. Ama annem bütün inatçılığıyla mücadele etmiş. Kaymakamlarla ve valiyle görüşmüş, Petersburg'a gidip bütün arkadaşlık ilişkilerini kullanmış, bir an bile vazgeçmeyerek yeni kanıtlar öne sürmüş.

Planın gerçekleşmesine az bir zaman kala annem ve hepten şaşırmış, korkmuş olan Sergey İvanoviç tutuklanıp çok uzak olmayan bir bölgeye sürgün gönderilmişler. Ben orada doğmuşum.

Ama annem sürgünde de mücadeleyi bırakmamış, kendi kendini eğitim için bir derneğin kurulmasına önayak olmuş, kütüphaneciliğin temellerini atmış, ders vermiş, aydınlatmış...

Babam kendini çok mutsuz hissediyormuş, giderek şişmanlamış ve ruhsal çöküntüye uğramış.

Sürgünden geri döndüklerinde, babam bir devrimci olarak ünlenmiş ve kırsal kesimde çalışmaya başlamış. Annemse dört elle bölgedeki aydınlatma çalışmasına sarılmış. Anne ve babamın yaşamı huzurlu sağlam bir yörüngeye oturmuş gibi görünüyormuş.

Bu arada küçük, tatsız bir olay olmuş. Annem saçları oldukça dökülmüş, ama hala yakışıklı kocasını. kuşkuya yer bırakmayacak bir durumda hayvanlara bakan hizmetçi Arişa'yla yakalamış.

Babam kendini savunmaya çalışmış ama durum onun düşündüğünden daha karmaşıkmış, çünkü Arişa hamileymiş.

Böylece annem eşyalarını toparlayıp, beni de yanma alarak uzun açıklamalarda bulunmaksızın eyalet başkentine taşınmış. Babama içinde sitem ve suçlamalarda bulunmadığı, kısa, tarafsız bir mektup bırakmış. Mektupta diğer şeylerin yanısıra babamdan Arişa'nın çocuğunun yasal durumunu güvenceye almasını istiyor ve giderek güçlenen alkol alışkanlığını bırakması için ikazda bulunuyormuş. Benbütün bu ayrıntıları çok sonraları, annemden açıksözlülüğüyle beni etkilemeyi ve doğru yola getirmeyi umduğu sıralar öğrendim.

Annemin büyük bir itidalle kederini dışa vurmadığını çok iyi anımsıyorum. Kendi ifadesine göre Sergey İvanoviç'i her zaman sevmiş ve ömrü boyunca ona sadık kalmış olduğu halde, onu bir kez olsun ağlarken görmedim.

Eyalet başkentinde annem, ününü buradan kazandığı, popüler bilimsel kitapların yayınlanması işini örgütlemeye başladı.

Ben onunla birlikte yaşıyordum. Genç yaşlarımdan beri devrimci çevrelerin düşünce ve etkinlikleri bana yabancı değildi. Daha erginliğe ulaşmadan 'gizli literatür'ü okumuş 'illegaller'e ve 'illegal' olana alışmıştım.

Çok mütevazi ve hatta belki de çileci bir yaşam tarzımız vardı. Evde herzaman bir çalışma ortamı vardı. Düşüncelerle yaşanır ve 'yeni hedefler ve başlangıçlar'ın ardından koşulurdu. İlk kez tutuklandığımda 16 yaşında bile değildim ve annem bundan gurur duymuştu.

Daha o zamanlardan benim görüşlerim anneminkilerden ayrılıyordu. Ben Marksistlere yakınlık duyarken o Narodnik'lerden yanaydı.

Kent proleteryası içindeki devrimcileştirme çalışmamızda, mücadele örgütümüzün o sıralar önde gelen bir üyesiyle tanıştım. O benden oldukça büyüktü ve devrimci bir 'geçmiş'i vardı. Onun etkisiyle Marksist ve daha sonra katı bir Bolşevik oldum.

Birlikte yaşıyor ama ilke olarak evliliğe karşı çıkıyorduk. Annem önce itiraz etti, benim çok genç olduğumu, daha bekleyebileceğimi ve babamdan devraldığım özellikler içinde sevgide kararsızlığın olabileceğini söyledi, ama sonunda bu durumu kabullendi. Anneme taşındık ve çalışmalarımızı sürdürdük.

Ama kocam 'illegal' olduğu için, bir süre sonra tutuklandık. Dostlar annemin serbest bırakılmasını başardılar. Ben kocamla birlikte sürgüne gittim.

Bu sonu gelmeyen giriş bölümünün sizi sıkmasından korkuyorum, ama benim şimdiki acılarımı başka türlü anlayamazsınız. Oysa ben, beni anlamanızı ve birşeyi hiç unutmamanızı istiyorum: İyi tanıdığınız Marya Stepanovna'nın, annemin kızı ve öğrencisiyim! Çocuklukta kazanılanı, gençlikte edinileni insan hiçbir mantıkla söküp atamaz...

O halde lütfen sabırlı olun ve uzun mektubumu okumaya devam edin. Şimdi ikinci kuşağın trajedisine geliyorum.

Sürgünden kaçmayı başardım. Kocam orada kaldı. Petersburg'a geldim. İzimi kaybettirmek için arkadaşlarım beni,öğrencilik yıllarında Marksizme sempati duymuş, şimdi iyi bir işi olan mühendis M'nin evine özel öğretmen olarak soktular.

Herkesin kendi eğilimleri doğrultusunda yaşadığı varlıklı bir evdi Politikayla sanatçılar tiyatrosu veya Wrubel'in resimleri kadar ilgileniliyordu. Politika, salon sohbetlerinin heyecan verici bir temasıydı.

Ben bu çevreyi hiç tanımıyordum, bana uzak ve yabancıydılar. Daha ilk akşamdan evin beyiyle salon çevresine hiç uymayan bir taşkınlıkta, sanırım Bernstein üzerine, birbirimize girdik.Daha sonra kendime hakim olamadığım için bütüngece öfkelendim ve sıkıldım. Özellikle mühendisin alaycı ve muzip bakışları herhangi bir nedenden ötürü ağrıma gitmişti. Bu insanlardaki bir şey beni başından sinirlendiriyordu. Mühendis bana son derece antipatik, bizim manevi ideallerimizden alabildiğine uzak geliyor, tam da bu yüzden ona görüşlerimizin doğruluğunu kanıtlamak, onu ikna etmek ve temel ilkelerimizi tanımaya zorlamak istiyordum.

Danteller ve kürkler içinde kırılabilir, güzel bir biblo gibi duran, buna karşın dünyaya beş sağlıklı çocuk getirmeyi başarmış olan karısı, kocasına taparcasına bakıyor ve gülümseyerek, bütün kuralların tersine, kocasıyla birlikteliğinin süresi uzadıkça ona daha çok aşık olduğunu vurguluyordu.

Bu hoşnutluk ortamı, bu abartılı biçimde sergilenen aile mutluluğu tablosu beni sinirlendiriyordu. Adamın karısı için gösterdiği dikkat, eşinin sağlığı için duyduğu sonu gelmeyen tasa içimde öfke neredeyse kötücül duygular yaratıyordu. Kasıtlı olarak 'tasasız, iyi beslenen liberaller', bu orta sınıf kesiminin zengin ve doygun varlığı, yaşamla olan ilgilerinin beylik lakırdıların ötesine geçmemesi üzerine kötü, aşağılayıcı sözler ediyor, sürgündeki yaşamı anlata-

rak cici ve sinirli Lydia Andreyevna'yı isterik gözyaşlarına boğuyordum.

'Ama neden böyle yapıyorsunuz?' Mühendis M. bu soruyu sitem dolu bir ifadeyle sorarken üzgün ama yaltaklanan gözlerle bana bakıyordu.

Bazen ikisine duyduğum nefret öyle bir noktaya geliyordu ki, bilerek tedbirsizlik yapabilir ve polisin harekete geçmesiyle onları bu mutlu huzurlarından silkip hareketlendirebilirim gibi geliyordu.

Onları terketmek olanağım yoktu. Evleri sadece bir sığınak değil, illegal parti yoldaşlarım için rahat bir buluşma yeriydi. Bu evden ayrılmak istediğimi söylediğimde arkadaşlarım kızmış ve nedenlerimi anlamamışlardı. 'Neden bu kişilerle görüşüyorsunuz? Kendinizi onlardan uzak tutun!' Ama bu düşünülemezdi. Bana mühendis M.'nin güzel, doygun endamından, 'R'leri yuvarlayarak konuşan yumuşak sesinden ve ihmalci tavırlarından nefret ediyormuşum gibi geliyordu. Ama onu birkaç gün görmeyince sinirli oluyordum. Onun evinde bir yabancı, fazlalık olarak yaşamak bana acı veriyordu. Enufak ihmalkarlığı içimde şiddetli bir kedere yol açıyordu.

Birlikte olduğumuzda, genellikle sert tartışmalara giriyorduk. Şöyle bir değindiğimiz her konuda kavga ediyor, bu kavgayı sesimiz kısılana kadar sürdürüyor ve her zaman doğru ifade tarzları kullanmıyorduk. Dışarıdaki bir insan birbirimize katlanamadığımızı sanabilirdi.

Ama en ateşli tartışmanın tam ortasında bazen bakışlarımız karşılaşıyor ve bu bakışlar benim korkudan ne anlamaya ne de yorumlamaya cesaret edemediğim kendi özel dillerini konuşuyorlardı.

Bir kez kentteki parti işleri düşündüğümden uzun sürmüş, eve geç gelmiştim. M. kapıyı kendisi açtı.

'Döndün mü?... Neredeyse tüm ümidimi yitirmiştim!' Ve bir şey düşünemeden kendimi onun kollarında çılgın bir öpücük yağmuru altında bulmuştum. Ama asıl garip olan, bunu uzun süredir bekliyormuşcasına hiç şaşırmamamdı...

Odama döndüğümde tan ağarıyordu. M. çalışması uzun sürdüğü zamanlar uyuduğu çalışma odasında kalmıştı.

Ertesi akşam diğerlerinin yanında yine tutkuyla, uzlaşmaz bir biçimde tartışıyorduk. Bu tartışmalarımızla dışımızdakilere karşı yine iki düşman gibi görünüyor olmalıydık.

Ama konuklar gittiğinde M. 'Adalar'a geziye çıkmamızı istedi. İlkbahardı, Petersburg'da beyaz gecelerin zamanıydı. Karısı gülerek bu geziye çıkmam için ısrar etti. Ona eğlenceli geliyordu, ben kıskanmasına değecek biri değildim...

Yaşamımın düğümleri böylece atıldı. Parti için zor zamanlardı. Derin tasalar içinde işe dalmıştım. Hiç zamanımın olmaması ve Bayan M.'nin çocuklarıyla güneye yapacağı gezi yakınlaştığı için çözümü sürekli ikircimli erteliyordum. Belki inanmayabilirsiniz ama özellikle bu sıralarda sürgünde yaşayan kocamı yoğun bir şefkatle düşünüyor, onun serbest bırakılması için elimden gelen herşeyi yapıyordum.

O zamanlar bana kimi sevdiğim sorulsaydı hiç düşünmeden, 'Onu: Kocamı ve arkadaşımı' derdim. Ama benden, mühendis M'den ayrılmamı isteselerdi, kesin ölmeyi yeğlerdim. Benim manevi dünyama yabancıydı, ama öte yandan tarif edilemez biçimde yakındı. Görüşleri, alışkanlıkları, tüm yaşam tarzı benim için tüksindirici ve nefret edilecek şeylerdi. Yine de onu insanlarda değer verip saygı duyduğum niteliklere ters düşen yönleri, tüm zayıflıkları ve kusurlarıyla birlikte tutkuyla seviyordum...

Aşkımız ne ona ne bana mutluluk verdi. Yine de ayrılığı düşünemiyorduk. M.'yi bana çekenin ne olduğunu kavramamıştım, bugün bile kavramış değilim. Ben o zamanlar da hiç güzel değildim; zevkli giyinmesini bilmez ve ayrıca böyle bir konuyla ilgilenmezdim. Aksiydim, ve 'kadınsı' değildim. Buna rağmen M'nin beni sevdiğini, kendisine tapan cici karısını hiç sevmediği kadar sevdiğini biliyordum.

Yaz boyunca ikimiz evde yalnız kaldık; mühendis M. ve ben... Tuhaf bir zamandı, duygularımızın ızdırap ve çelişkilerle dolu olduğu bir yazdı. Mutluluk ikimize de yabancıydı. Böyleyken hoşnutsuzluğumuzu dile getirmekte çekingen değildik ve gariptir ki bu durum bizi birbirimize daha yakınlaştırıyordu. Sonbahar başında hamile olduğum anlaşıldı... Bundan kurtulmalı mıydım? Bu düşünce ikimize de yabancıydı.

Annemin yanına döndüm..."

Olga Sergeyevna mektubuna burada ara veriyordu. Mektubunun bundan sonraki bölümünü kurşun kalemle yazmıştı.

"Anneme herşeyi, çektiğim acıları, duygularındaki ikiye bölünmüşlüğü anlattım. İki erkeği aynı anda sevmekten ötürü üzülen yal-

nızca ben değildim. M.De aynı biçimde azap çekiyor, karısı bayan Gemahlin'e olan duygularını benden gizlemiyordu.

Annem gece geç vakte kadar beni dikkat ve ciddiyetle dinledi, yatak odasında uzun bir süre sessiz ve düşünceli oturdu.

Ertesi sabah yanıma geldi, yatağımın kenarına oturdu ve son derece kararlı açıkladı:

'M.'yi seviyorsun, bu benim için çok açık. Yapacağın ilk iş, Konstantin'e (kocam) yazmak olmalı.'

'Ne yazacağım?'

'Ne demek ne? Bir başkasını sevdiğini. Onu kuruntular, yanılsamalar içinde bırakamazsın. Merhametin yeri yok, tersine daha fazla ızdırap verir.'

'Ama Konstantin'e duyduğum merhamet değil ki! Onu seviyorum. Onu sevmekten hiç vazgeçmedim...'

'Onu sevmekten vazgeçmediysen nasıl bir başkasına aşık olabilirsin?' diye sordu annem sabırsızca. 'Saçmalıyorsun!'

'Katiyen saçmalamıyorum... Anlamıyor musun anne? Benim mutsuzluğumun nedeni de bu ya...'

Ve yeniden anneme her iki duygunun da içimde nasıl yan yana yaşadığını anlatmaya çalıştım. Konstantin'e duyduğum derin bağlılık, şefkat, manevi birlikteliğimizin bilinci ve insan olarak ne sevdiğim ne de saygı duyduğum M.'ye olan çılgınca eğilimim.

Annem beni anlamıyordu.

'Eğer M.'ye sadece fiziksel eğilim duyuyorsan ama Konstantin'i sevip sayıyorsan, kendine hakim olmalı ve M'den ayrılmalısın...'

'Anne, yalnızca fiziksel bir eğilim değil, bu da sevgi ama bir başka türde... Bana M.'nin tehlikede olduğu söylense onu kurtarmak için ölümü göze alabilirim... Ama dense ki 'Yaşamını Konstantin uğruna feda etmelisin', bunu yapabilecek durumda değilim... Ve yine de Konstantin'i seviyorum, ona ihtiyacım var, ruhumun ona ihtiyacı var, onsuz herşey soğuk boş. M'yi insan olarak ne sevebilirim ne de saygı duyabilirim.'

'İpe sapa gelmez şeyler zırvalıyorsun' dedi annem öfkeli. Ama o da kısa bir süre sonra şaşkın ve kararsızdı. Bir seferinde derhal Konstantin'e yazıp ondan ayrılmamı istedi, hemen ardından da M.'yle ilişkimi kesmem gerektiğine karar verdi.

Yaşamımda ilk kez annemle birbirimizi anlamadığımızı, onla aramızdaki çelişkinin temel nedeni annemin, ikisinden birini seç-

memi istemesiydi. Oysa ben ne M.'den ne de Konstantin'den ayrılmak istemiyordum. Ve bu karar bana daha doğru, daha insanca ve olayın özüne daha uygun geliyordu.

Sonuçta Konstantin'e herşeyi yazdım. Sadece olup biteni değil, aynı zamanda kederimi, kuşkularımı, duygularımdaki çelişkiyi. Kısa bir cevap aldım. Önce bu durumu içine sindirmesi, kendince açıklığa kavuşturması gerektiğini ve sonradan yazacağını söylüyordu. Ama bu kısacık satırlar bile sıcaklık doluydu. Konstantin'in annem gibi olmadığını, beni anlayacağını gösteriyordu.

Konstantin gerçekten anladı. Benim bütün acılarımı paylaştı, duygularım dahil tüm çelişkileri kavradı ve kalbindeki yerimi eskisi gibi korudu. Kaçınılmaz olana boyun eğerek, ruhumun, onsuz yaşayamayacak olan, ona ulaşmaya çalışan yönünü kendisine bağlamasını bildi.

Çıkış yolunu bulmuştum ama annem hala bir karar vermemi bekliyordu. Aynı zamanda M.'den ve Konstantin'den mektup gelmesi ve benim her ikisine de sevinmem onu bunaltıyordu.

İşte bu sıralar kendi aşk trajedisini bana anlattı. Beni, bir karar almaya zorlamak istiyordu. Benim 'belirsizliğim' ve 'iradesizliğim' onu üzüyor ve sinirlendiriyordu.

'Başka zaman son derece karakterli, kararlı ve kesinsin. Aşkta neden böyle istikrarsız olduğunu anlamıyorum. Babandan miras kalmış olmasın?' Tam bir açıklık sağlamanın ve insanı olduğu gibi kabul etmenin de bir karar olduğunu kabullenmek istemiyordu.

'Peki M.'nin karısına ne olacak? Ona da herşeyi açıklamak istiyor musunuz? Ve onu sizin görüşlerinize uymaya zorlamak?'

'Hayır, o bunu ne yazık ki anlamayacaktır. Ona birşey anlatılamaz. M. ruhsal açıdan ona hiç yakınlaşmadı ki! Onu hep çekici, yumuşak, kırılabilir bir oyuncak gibi sevdi. M.'nin bana olan sevgisi nedeniyle karısı hiçbir şey yitirmedi.'

Annem sabırsızlandı ve bizim aslında sıradan, alışılagelmiş insanlar olduğumuzu belirtti. Böyle dörtlü ilişkiler yalnızca yozlaşmış Paris'te bulunabilirdi ve ben eninde sonunda bir seçim yapmak zorundaydım.

Baharda doğum yaptım ve bir kızım oldu. M. bize geldi ve annemin evindeki o bir hafta belki de yaşantımın en mutlu dönemi oldu.

Annemle M. arasındaki ilişki garip bir biçimde annemle Kons-

tantin arasındaki ilişkiden daha içten olmuştu. M. ayrılıp gittiğinde anneme göre karar çoktan verilmişti: 'Çocuğumun babasıyla birlikte olmalısın.'

Ama tuhaftır ki annem M.'den yana tavır aldıkça ben Konstantin olmadan kendimi ne denli yalnız hissedeceğimi fark ediyordum. Sanki annem ve M. bir kutupta, Konstantin ve ben öteki kutuptaydık. Belki de öyleydi. Kültür taşıyıcısı, 'Narodnik' yanlısı annem, liberal burjuvazinin temsilcisiyle el ele giderken, ben ve Konstantin proleterya saflarında duruyorduk...

Yeni bir tutuklama ve sürgün dalgası karar almayı geciktirdi. Kızım anneannesinde kalırken, M. ve Konstantin'le mektuplaşmayı, Konstantin'le bir araya gelinceye değgin sürdürdüm.

Annemin bundan dehşet duymasına karşın yeniden birlikte yaşamaya başladık. Herhangi bir dramatik barışma sahnesi, Konstantin'in alicenap bir affı söz konusu olmaksızın, aralarında ortak manevi bağ bulunan iki insan gibi doğallık ve neşe içinde birlikte yaşıyorduk. O zamanlar annem bu durumu hiç kavramıyor; sitem, acılık ve derin gücenmişlik dolu mektuplar yazıyordu. Benim Konstin'e duyduğum canice merhamet yüzünden onun isteğiyle asıl sevdiğimi mahvettiğimi düşünerek M.'nin tarafını tutuyordu.

M. bana ültimatom tarzında birkaç mektup yazdıktan sonra ilişkiyi kabaca kopardı. Ben Konstantin'le kaldım.

Liberalizmin ilkbaharı ve davetler, Sviatopolik-Mirski'nin lütufkar bakışları altında geldi. Sürgünden döndük. Kader beni yeniden Petersburg'a gönderdi. Burada M.'yle karşılaşmam kaçınılmazdı. Ama sizden gizlemek istemiyorum, bu karşılaşmayı istiyor, bir fırsat yaratmaya çalışıyordum. Buluştuk, sanki üç yıldır ayrı kalmamış gibiydik. Herşey yeniden başladı. Bütün acı ve sevinç, herşeye yabancı olma, tüm kuşku ve karşılıklı sevginin büyük kudretiyle. M.'nin bana olan duygularını dile getirmedeki şiddetinden ürküyordum. Yeniden alevlenen tutkularıyla şimdi karısından ayrılmak ve benimle evlenmek istiyordu. Ama ruhlarımızın birbirine yabancı olduğunu eskisinden daha çok duyuyordum. Devrimci mücadelenin yeniden canlandığı dönemlerdi. Partiler giderek keskinleşen çizgilerle birbirlerinden ayrılıyorlardı. Üç yıl öncesi kuramsal tartışma konusu olan şeyler şimdi, canlı gündelik politikanın malzemeleriydi.

M. politik görüşlerinde liberaller kadar bile ileri değildi. İki ayrı

dilden konuşuyorduk. Her karşılaşmamızdan sonra içimden kendimi hor görüyor, onunla buluşmadığımda ise ölçüsüz üzülüyordum... M. benim politik etkinliklerimi küçümsüyor, Bolşeviklerden nefret ediyor ve beni tümüyle ve daima yalnızca kendisine kazanmak üzere uğraşıyordu. Bense ondaki kentli burjuva liberalizminden nefret ediyor ama kendimi ondan koparacak gücü bulamıyordum. Gariptir ona olan duygularıma biraz anaca, şefkatli bir merhamet karışıyordu. Bana öyle geliyordu ki o kendini olduğundan daha kötü hale sokuyor ve kendini bulabilmesi için ona yardım etmem, politik kararsızlık yolunda sendelemesine izin vermemem gerekiyordu.

Bu acı aylarca, Konstantin'in beklenmedik gelişine kadar sürdü. Bu kez itiraflarını üzüntüyle dinledi. İçinde kıskançlık duygusunun kabardığı açıktı. Buna rağmen arkadaş olarak birlikte yaşadık. Ama M. bu duruma dayanamıyordu. Kıyamet kopardı, Konstantin'den ayrılmamı istedi. Bizim 'arkadaş' gibi yaşadığımıza inanmıyordu. Neredeyse karısından ayrılmaya kalkıştı.... Kısacası yeni ızdırap ve şaşkınlık getirmeyen hiç bir gün yoktu. Sonunda fevkalade bir olay oldu. M. bize geldi, Konstantin'e kabalık yaparak, derhal kendisiyle birlikte yolculuğa çıkmamı, yoksa aramızdaki herşeyin bitmiş olacağını söyledi. Peşinden gitmedim, düşman olarak ayrıldık. Çok zor günlerdi. Konstantin nasıl acı çektiğimi görüyor ama beni anlamıyordu. Bana yardımcı olamazdı, kıskanıyordu.

Yaşamımda ilk ve tek kez kendimi tamamiyle işime adayamıyordum (bir de şimdi benzeri durumdayım)... Acı herşeyin üstüne çıkıyordu.

O sıralar annem geldi, M.'nin ümitsiz mektupları onu buraya getirmişti. Kızım da yanındaydı ve benden bu duruma artık bir son vererek kesin karar almamı istiyordu.

'Karar çoktan kesinleşti, anne' diye cevapladım.

'Madem öyle, artık onunla birlikte yaşama' (Konstantin'i kastediyordu) 'Artık onun karısı olmadığına inanıyorum ama bu görüntü niye? Neden M.'ye acı çektiriyorsun?'

'Yanılıyorsun anne. Konstantin'le kalıyorum.' Annem bu konuda hiçbir şey duymak istemedi. M.'nin mektuplarından son ayların olaylarını biliyordu. Ben de ona kararsızlığıma, acılarıma dair yazmıştım.

'M.'yi seviyorsun. Sevginin hakları vardır. Ama sen duygularını,

ahmakça karıştırıyorsun!' diye inatla tekrarlıyordu. 'Yüreğin daha fazla yaralanmamalı. Sevgi uğruna her türlü engele aşacak cesaretin olmalı. Politik görüşlerdeki farklılıklara gelince... M.'yi Marksist yapacak durumdasın. Sana olan sevgisi öyle büyük ki herşeyi yapabilir ve sen ondan daha güçlüsün.'

Annemin ikna etme çabaları bende tam tersi etki yaratıyordu. Yaşamımı M.'ninkiyle birleştiremeyeceğimi daha açık görüyordum. Böylesi bir çözüm, manevi bir iflas anlamına gelirdi. M.'nin ve benim inançlarım uzlaşamazdı.

Annem M. ile yeniden karşılaşmamı sağlamayı başardı. Bizi çocuğun varlığıyla birleştirmeyi denedi, ama bu karşılaşmanın sonucu yeni ızdıraplar ve yalanlar oldu.

Ardından tarihi 1905 yılı geldi. Olaylar öylesine güçlü gelişiyor ve herkesi öylesine kuvvetli kapıp götürüyordu ki, kişisel sorunlar hepten geriye itildi. Kişisel mutsuzlurlar, olaylar okyanusunda batıp gitti. Devrim hepimizi altüst etmişti. Ben Güney Rusya taraflarına, Konstantin yurtdışına gitti. Annem kendi eyalet başkentine dönmek için acele etmişti. M.'de yeni kurulan birçok politik birlikten birinin başına geçmişti.

Çalışıyor, savaşıyor, tartışıyordu. Heyecanlı ve ümit doluyduk.

Ardından gerciliğin karanlık günleri geldi. Yine özel işlerimizi düşünecek zamanımız yoktu.

1908 sonbaharında kader küçük bir fabrika kentinde beni M.'yle yeniden karşılaştırdı. Gericilik başarıya ulaşmış, devrim bastırılmıştı. Ben yeniden 'illegal'dim. 1905'deki geçici radikalizmini unutan M. ise endüstri ve finans dünyasının basamaklarını hızlı adımlarla çıkmıştı. 'Büyük baş' olmuştu, yerel gazeteler onun gelişini haber veriyorlardı.

Onunla aynı kentte bulunduğumuzu bilmek, içimde çoktan küllenmiş coşkuyu uyandırmış, sakin bir çalışmaya fırsat tanımıyordu. Ama onu bastırdım, yeni bir karşılaşmayı istemiyordum. Ancak polis izimi buldu, yoldaşlar beni uyardılar. Kendimden ziyade üzerimde bulundurduğum ve yakmayı istemediğim kağıtlardan ötürü, çok hızlı hareket edip kurtulmam, en azından ertesi güne kadar sağlam bir barınak bulmam gerekiyordu. M.'ye gitmeyi düşündüm. Büyük bir fabrikanın şeref konuğu olarak kaldığı müdüriyet konutunda güvenlikte olurdum. Ve ona gittim.

Hizmetçi geldiğimi haber verdi. Eski adımı söylemiştim. M. iç-

ten bir sevinçle karşıladı beni. Ama yalnız kaldığımızda ziyaretimin nedenini açıklayınca, korktu ve artık dostça bakmadı. Bakışlarında eski sevgisinden en ufak bir iz bile yoktu.

Tümüyle birbirine yabancı iki insan gibi karşılıklı otururken ikimiz de aynı soruyu sormuş olmalıydık: Bir zamanlar birbirimizi sevdiğimiz ve özlemden eridiğimiz mümkün olabilir miydi? Bana öyle geliyordu ki sanki, karşımda duran M. değil onun uzak bir akrabasıydı. Bir zamanlar sevdiğim biriyle benzerliği vardı, ama onun dışında hepten ilgisiz, yabancı bir adamdı...

Geldiğim için pişman olmuştum, ama kağıtlardan ötürü, içinden bana küfretse ve korku çekse de kalmaya kararlıydım. Ona birşey olmazdı, biraz yağları erirdi, o kadar.

O, nazik bir biçimde, varlığımın onun açısından uygunsuz olduğunu anlamam için çaba gösterdi. Bense hiç anlamamış gibi yaparak eski arkadaşlığımızın hukukuna dayandım.

Beni o gece orada konuk etmekten başka çaresi kalmadı. Aman tanrım, M.'nin o gece ne kadar kötü uyumuş olabileceğini düşünüyorum... Bense çok iyi uyumuştum. İki oda ötemde bir zamanlar adımları, kaçamak bakışları yüreğimi kızgın bir dalga gibi dolduran, varlığını, evin ta öteki ucundayken hissettiğim adamın uyuyor, daha doğrusu uyumuyor olması beni etkilemiyordu. Sevgimizin öldüğünü ve gömüldüğünü o gece apaçık kavramıştım. Geriye kalan bir boşluk ve kızımdı. M. onu sormadı bile.

Soğuk bir tarzda birbirimizden ayrıldık ve ikimiz de yeniden görüşme dileğinde bulunmadık. Geçmiş derinlere gömülmüş ve unutulmuştu. Ama acaip ve benim de anlayamadığım durum şuydu: Bundan kısa bir süre sonra uzun zamandır görmediğim Konstantin'le karşılaştım. Rusya'nın çok farklı bölgelerinde çalışmıştık. Ve düşünün, ona karşı da aniden bir yabancılık hissettim. Onu da şimdi başka gözlerle görüyordum. Sanki fırtınalı devrim yıllarının olayları hepimize damgasını vurmuş, eski, tamdık yüzleri silip süpürmüştü. Olayları farklı yargılıyor, o anın görevlerine farklı önemler yüklüyor ve geleceği değişik bakış açılarından görüyorduk.

Konstantin birçok güçlüklere katlanmak zorunda kalmıştı. Partiyle görüş ayrılıkları vardı. Rahatsızlıkların bir kısmı onun kişisel tavırlarından, bir kısmı parti politikasından kaynaklanıyor ve bu onu üzüp karamsarlaştırıyordu. Devrime olan eski inancını artık taşımıyor ve uzun yıllar bir eylemsizliğin kaçınılmaz olduğunu söy-

lüyordu. İçine kişisel gücenmişliğin de karıştığı bir öfke ve acılıkla hatalarımızı dile getiriyordu. Daha çok özen ve önlemden yanaydı. Konuşmalarından ve ruh halinden kavga yorgunu, sığınacak sakin bir liman bulmak için hareketten uzaklaşan bir insanı seziyordum.

Ben o zamanlar tüm gücümle çalışıyordum. Devrim beni canlandırmış, şevke getirmişti. İçimdeki gelişmeyi duyuyor, özellikle çalışma yeteneğimin güçlendiğini hissediyordum.

Konstantin'le karşılaşmamız sıcacıktı. Yeniden birlikte çalışmaya niyetliydik, ama çok kısa sürede ruhsal açıdan birbirimize uzaklaştığımızı ve yabancılaştığımızı hissettim. Yurtdışına yolculuk yapmak için karşıma fırsat çıktı, tabi ki yasal olmayan yollardan. Parti çalışması yüzünden yarım bıraktığım kimya eğitimime yeniden ciddi biçimde başlamak üzere gittim. Konstantin'le bir daha karşılaşmadım. Giderek bizlerden uzaklaştı. Savaş sırasında cephe gerisinde çalışıyordu ve bir lisede öğretmendi. Sovyet'lerin yönetimini aktif biçimde sabote etti ve sanıyorum beyaz muhafızların bir komplosuna katılarak sonunu buldu.

M. zamanında yurt dışına çıkmayı ve 'proleteryanın öç alan eleri'nden kurtulmayı başardı. Bu her iki insan da benim için çoktan öldüler, onların kaderleri artık beni ilgilendirmiyor.

Benim saygısızca uzun otobiyografimi sabırsızlıkla okurken 'Peki ama trajedi nerede?' diye düşünceksiniz. Bunların hepsi geride kalmış, aşılmış eski öyküler... Söz konusu olan ne?

Benim şu andaki kaderimi anlayabilmek için önce nasıl bir insan olduğunu bilmeniz gerekiyor. Bu itiraflarım size, benim de diğerleri gibi 'kadınca ızdıraplar'ı tanıdığımı ve duyguların karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlayabileceğimi göstermiş olmalıdır.

Ama şimdi kızımda gördüklerimi, her türlü hoşgörüye rağmen kavrayamıyorum...

Bazen kendimi, annem Marya Stepanovna'nın beni anlamaması gibi ben de kızım Genya'yı anlamıyorum, diye teselli ettiğimi yineleyeyim. Ama çoğu kez olup biten bana 'ölçüsüz bir adilik ve ahlaksızlık' gibi geliyor, dehşet duyuyorum. Bu durumdan sağ salim çıkınam için bana yardım edin... Eğer ben geri kafalıysam, yeni yaşam ilişkileri başka, yeni bir psikoloji gerektiriyorsa, beni kınayın. Hayır bugün daha fazla yazamayacağım. Size gelmeme izin verin. Artık geçmişimi bildiğinize göre, kaderin karşıma çıkardığı ve benim çözümediğim bu yeni bilmece hakkında kısaca konuşmam

daha kolay olacak. Lütfen 2075'li telefonla arayarak 31'i isteyin ve sizinle ne zaman tek başıma buluşabileceğimi söyleyin. Akşamları eğer olanaklıysa geç saatler benim için en uygunu. Telefonunuzu bekliyorum."

Dostça selamlarımla
Olga Vesselovskaya

Bir kaç gün sonra akşam kararlaştırdığımız saatte Olga Sergeyevna bana geldi. Bitkin bir görünüşü olduğu, akıllı gözlerinin içindeki huzursuzluğun kendini ele verdiği dikkatimi çekti.

Yeni bir ilgiyle bu sade giyimli, saçları düz taranmış, her zaman kendini geriye çeken, sakin ve suskun kadına baktım. Kuşkusuz onda kapalı bir kişiliğin tarif edilmez cazibesi, sonu gelmeyen çekiciliği vardı. Ama, yine de şimdi ona bakarken bu şu sıralar bütün Rusya'yı ilgilendiren politik konular üzerine konuşurken, devletin ekonomik yönetiminde böylesine sorumluluk isteyen bir mevkide bulunan kişiyi, bana itiraflarını yazmış olan kadınla bütünleştiremiyordum.

"Ama artık benim konuma gelelim" Olga Sergeyevna'nın annesi Marya Stepanovna'yı anımsatan nesnel ve açık ses tonu konuşmamızı bölmüştü. "Söz konusu olan kızım Genya'dır. Sizden ona ilişkin birşeyler duymak istiyorum. Belki zamanı yakından izleyemiyorum, onu anlayamıyorum.. belki de anne-babalar ve çocuklar arasında kaçınılmaz olan trajediyi yaşıyoruz. Ama belki de Genya'nın tersliği içinde büyüdüğü anormal ilişkilerin sonucudur. Çocukluğundan bu yana hep oradan oraya gönderildi, önce anneannesine, sonra bana, daha sonra arkadaşlara. Son yıllarını fabrikada geçirdi, bir büyük işletmede, sonra cepheye gitti ve iaşe kampanyasına katıldı. Doğaldır ki orada onun yaşındaki bir genç kızın aklına bile getiremeyeceği şeyler gördü. Belki de böylesi doğru, insan yaşamı olduğu gibi tanımalı, ama öte yandan...

Ah, biliyorsunuz, bu sıralar hepten şaşkına döndüm, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmiyorum. Eskiden Genya'nın önyargılardan uzak olmasına, yaşamı cesaretle göze almasına, her türlü güçlüğün üstesinden gelecek yapıda bulunmasına ve enteliektüellerde pek sık rastlanan irade eksikliğine müptela olmamasına, hiç yalan dolan bilmemesine ve bence bazen safdilliğe varan gerçek düşkünlüğüne sevinirken, birden...

Kısaca mesele şu:

Yurtdışındaki göç yıllarımda yoldaş Ryabkov'la karşılaştığımı ve Davos'ta ona baktığımı biliyorsunuz. O zamandan beri karı koca olarak yaşıyoruz. Açık, ben ondan çok daha yaşlıyım. O, deyim yerindeyse benim öğrencim. Ama birlikte yaşadığımız yedi yıl boyunca aramızda son derece uyumlu bir ilişki vardı. 1917'de birlikte geri döndük ve Sovyet yönetimi için çalışmaya başladık.

Yoldaş Ryabkov'un ne denli temiz, ödün vermekten uzak, gerçek proleter ruhuna sahip bir insan olduğunu bilirsiniz. Zaten başka türlü de olamaz. Bir parti işçisi olarak onun üzerine konuşmak gereksiz, ona ilişkin herkes aynı görüşte.

Ona elimden geldiğince baktım, biliyorsunuz tüberküloz. Bana aramızda en ufak bir bulanıklık olamaz gibi geliyordu. Herşey öylesine açık, aydınlık, içtendi...

Önceki yıl Moskova'ya yerleştiğimizde Genya'yı yanıma aldım. Daha 20 yaşında bile olmamasına karşın partide son derece şevkle çalışıyor. Anneannesi gibi yorulmadan ve tutkuyla, kesin ve kararlı çalışıyor. Bulunduğu bölümde ona değer veriyorlar. Konut durumlarımızı biliyorsunuz, bir odada üç kişi. Dar ama şu sıralar kaçınılmaz. Bunun dışında nadiren evde oluyoruz, özellikle ben. Çok sık kent dışındaki kimya fabrikalarına gidiyorum...

Genya'yla ben uzun ayrılıktan sonra derhal iyi arkadaşça ilişkiler kurduk, evet arkadaşça. Kendimi asla bir anne olarak hissetmiyor, onunla ilişkim beni gençleştiriyordu. Onun girişim ruhu, gülüşü, kendine güveni beni de etkiliyordu.

Yoldaş Ryabkov onunla fevkalade anlaşıyordu. Buna seviniyordum, çünkü birbirlerine katlanamayacaklarından korkmuştum. Ama mükemmel ikidost oldular gibi gelmişti. Ben kendim ikisini birlikte tiyatroya, toplantılara, kongrelerin açılışına gönderiyordum. Yaşantımız dostça ve kolay biçimlenmişti. En çok da hastalığının kendini daha az göstermesine seviniyordum.

Birşeylerin olup bittiği ve herşeyi değiştirdiği o güne kadar...

Olga Sergeyevna daha fazla konuşmaya cesareti yokmuşcasına duraklamıştı. Bekliyordum. O omuzlarımın üstünden, pencereden dışarı bakarak susuyordu. Odada çıt çıkmıyordu.

"Ne olduğunu tahmin ediyorum Olga Sergeyevna. Böylesi durumlarda kaçınılmaz olan gerçekleşti: Genya ve yoldaş Ryabkov birbirlerinin oldular. Ama bundaki dayanılmaz çirkinlik, adilik

pislik nedir? Bu durumu anlayabilmeniz gerekir!"

"Beni dehşete düşüren bu değil! Hayır bu değil!" diyerek sözümü heyecanla kesti Olga Sergeyevna. "Asıl daha sonra Genya'nın ve ötekinin ruhunda gördüklerimdir...

"Peki ne gördünüz?"

"Benim için anlaşılmaz olan bir kalpsizlik, rahatlık, bu ilişkinin doğal olduğunu düşünmek... biraz soğuk, ussal... hemen hemen ikiyüzlü... anlayın: ne aşk, ne tutku, ne merhamet, ne de suçluluk duygusu ve bu durumdan kurtulmak için hiç bir çaba harcamama... Sanki herşey böyle olmak zorundaymış ve anlayışsız, 'geri kafalı' olan sadece benmişim gibi... Bazen bana Genya'da ve onda en adisinden sefihlik, akıl almaz bir şehvet egemenmiş gibi geliyor, sonra da kendimin geri kafalı olup olmadığından kuşkulanıyorum... Ben kendi aşk trajedilerimi yaşarken de annem Marya Stepanovna beni anlamamıştı... Yardımınıza gereksinimim var, bu zorluğun üstesinden gelebilmem için bana yardım edin.

Sonra bir gün kızının iş saatleri içinde büroya gelerek, kendisine on dakika ayırmasını rica ettiğini ve "Anne seni başka türlü hiç yakalayamıyorum" dediğini anlattı. Ve kızı herhangi bir açıklamada bulunmadan, soğukkanlı ve sakin, kendisinde hamileliğin belirtilerinin olduğunu söylemişti. Olga Sergeyevna dehşete düşmüştü.

"Peki ama kimden?" diye istemeden sordu. Kızı "Bilmiyorum" diye cevapladı. Anne, kızının adamı tanımasını istemediği düşündü, ama bir önsezinin diken gibi yüreğine saplandığını hissetti.

Genya annesinden çocuğu nasıl aldırabileceğine ilişkin öneride bulunmasını istedi. Buna ilişkin yasa yürürlüğe girmişti. İlgili kuruluşları araştırmak inyetindeydi ve gerekli tavsiye kağıtlarını toparladı. Çocuk istemiyordu.

"Bunun için zamanım yok!" demişti.

Olga Sergeyevna Genya'ya ilişkin haberi kocasına söylemedi. Bunun Genya'nın özel problemi olduğunu, isterse kendisinin söyleyebileceğini düşünüyordu. Ama karanlık bir bulut içine çökmüş, baskı yapıyordu. Bilinçaltında bir huzursuzluk kendini belli ediyordu. İçinde kuşku uyanmış, eskiden farklı gördüğü tek odada üç kişi yaşıyor olmanın küçük hileleri canlanmıştı.

Olga Sergeyevna bu düşüncelerden ötürü kendini hor görüyor ve zihninden kovmaya çalışıyordu. Ama bunlar içinde yaşamayı sürdürüyor ve çalışmasını engelliyordu. Öylesine inatçı bir biçimde ya-

şıyorlardı ki, bir akşam kendisini iyi hissetmediğini söyleyerek toplantıdan erken ayrılıp eve koştu ve Genya'yı kocasının kollarında buldu...

"Anlamalısınız, beni dehşete düşüren olayın kendisi değil, ondan sonra olup bitenler. Andrey gayet sakin kasketini aldı ve bana tek kelime söylemeden çıktı gitti. İstemeden Genya'ya bağırdım: 'Neden bana yalan söyledin? Neden kimden hamile kaldığını bilmediğini söyledin?" Bunun üzerine Genya şaşılası bir rahatlıkla, 'Şimdi de aynı şeyi söylerim. Andrey'den mi yoksa ötekinden mi olduğunu bilmiyorum.' dedi.

'Ne demek öteki?'

'O sıralar senin tanımadığın bir arkadaşla da ilişkim vardı.'

Anlıyor musunuz, bütün bunların beni nasıl şaşkına çevirip, ümitsizliğe düşürdüğünü? Genya bana, daha o zamanlar askerlere savaş hediyesi dağıtmak için cepheye gittiklerinde cinsel ilişkide bulunduğunu anlattı. Ama benim için en az anlaşılır ve ürkütücü olan Genya'nın hiç kimseyi sevmediğini ve şu anda da sevmiyor olduğunu açıklamasıydı.

'Neden kendini veriyorsun? İçindeki fiziksel dürtü o denli güçlü mü? Daha çok gençsin, bu normal değil!'

'Sana nasıl söylemeliyim anne, senin düşündüğün gibisinden esaslı bir 'fiziksel dürtü' son aylarda birlikte olduğum ötekiyle karşılaşıncaya kadar bende hiç olmadı. Şimdi o da bitti. Hoşuma gidiyordu ve benim de onun hoşuna gittiğimi sanıyor, hissediyordum... Herşey son derece basit ve kimseye birşey de yüklemiyor. Seni bu kadar sinirlendirenin ne olduğunu anlamıyorum. Eğer kendimi satsaydım veya bana tecavüz etselerdi —o zaman durum başkaydı—, ama ben kendi isteğimle hazırdım. Birbirimizin hoşuna gittiğimiz sürece birlikteyiz, bittiğinde ayrılıyoruz. Hiç kimse birşey yitirmiyor... Tabi, kürtajdan ötürü işe iki üç hafta ara vermek zorunda kalmak hoş değil. Ama bunda hatalı olan benim. Bundan böyle daha iyi korunacağım.'

Olga Sergeyevna'nın, hiç birisini sevmediği halde, neden ikisiyle birden ilişkiyi sürdürdüğü sorusuna bunu rastlantı sözcüğüyle yanıtlamıştı. Aslında Andrey değil öteki onu daha çok etkilemişti. Ama o kendisine çocuk gibi davranıyor, ciddiye almıyor, bu da Genya'nın ağırına gidiyordu. Kendini, bir arkadaş gibi sevdiği, bize ait bir insan olan ve yanında kendini hep neşeli ve hafif his-

settiği Andrey'e inatçılıktan vermişti.

"Peki birbirlerinden haberleri var mı?"

"Evet, yalanı ve gizlemeyi gereksiz buluyorum. Eğer kendilerine uygun gelmiyorsa, beni öpmek zorunda değiller. Ben yaşamımı kendi tarzımda sürdürürüm. Andery bunu sakin kabullendi, onun için farketmiyor. Ötekiyse önce öfkelendi, bana ültimatom verdi, ama kendini sakinleştirmekten öte yapabileceği yoktu. Artık onu kesin olarak terkettim, sıkılmaya başlamıştım. Küstah ve kaba, bundan hoşlanmıyorum.'

Olga Sergeyevna ona, yaşama ve evlilik birliğine ilişkin böylesine yüzeysel bir bakış açısının doğru olmadığını kanıtlamaya çalıştı. Ama Genya itiraz etti.

'İnsanın kendisini sevmeden vermemesi gerektiğini, bunun adilik olduğunu söylüyorsun anne. Ve 'ikiyüzlü düşüncelerim'le seni ümitsizliğe düşürdüğümü iddia ediyorsun. Ama açıkça söyle anne, ben senin cephede bulunan 20 yaşındaki oğlun olsaydım ve tümüyle bağımsız yaşasaydım, hoşuma giden kadınlarla ilişkide bulunduğumda yine böyle dehşete düşecek miydin? Satın alınan orospularla değil, aldatılan genç kızlarla değil (bunun adice olduğunu ben de kabul ediyorum) ama hoşuma giden, benim de onların hoşuna gittiğim kadınlarla. O zaman da 'ahlak'ım üzerine dehşete düşecek miydin? O halde neden benim 'ahlaksızlığımdan' ötürü ümitsizliğe kapılıyorsun? Seni temin ederim, ben bir erkek kardeşin olabileceği gibi bir insanım. Ve ben görevlerimin tamamiyle bilincindeyim. Partiye karşı sorumluluklarımı biliyorum. Ama senin öne sürdüğün gibi partiyle , devrimle beyazordularla karşı cephe ve çöküntüyle benim Andrey'i ve bir başkasını öpmem arasında ne türden bağlantı var..? Görüyor musun, bu kavga döneminde insan çocuk sahibi olmamalı. Bunu anlıyorum ve şu sırada ne pahasına olursa olsun anne olmayacağım. Ve ötekine ilişkin olarak..."

"Peki ama Genya, beni bir an olsun düşünmedin mi?" diye sordu Olga Sergeyevna. "Andrey'le olan ilişkini nasıl değerlendirmeliyim?"

"Değişen nedir ki? Bizim birbirimize yakınlaşmamızı isteyen sendin.Bizim arkadaş olmamıza seviniyordun... İçtenliğin sınırı nerede? Aramızda manevi bir arkadaşlığa, birlikte konuşup, gülmeye, düşünmeye izin veriliyor da neden öpmeye değil? Senden birşey çalmadık, hiç bir şey almadık, Andrey sana eskisi gibi tapıyor...

Sana olan sevgisinden en ufak bir ışın bile çalmadım... Ama birbirimizi öptüysek bunda ne var? Evet, senin ona yakınlık göstereçek zamanın yok. Sonra anne, Andrey'i kendine bağlamak mı istiyorsun ki, haberin olmadan kendine özgü sevinçler yaşamaya cesaret edemesin? Bu hoş olmayan bir mülkiyet isteği. Sende büyük annemin burjuva eğitimi dile geliyor ve ayrıca bu haksızlık. Sen de zamanında hoşuna gittiği gibi yaşadın, Andrey niye böyle yapamasın?"

Ne kızının ne de Andrey'in en ufak bir pişmanlık belirtisi göstermemesi Olga Sergeyevna'yı şaşırtmış ve öfkelendirmişti. Sanki herşey son derece doğal, kurallarına uygun ve basitmişcesine ve bunun üzerinde konuşmanın hiç bir yararı yokmuşcasına Andrey ve Genya, birşey anlamayan Olga Sergeyevna'ya, iş bu noktaya geldiği ve ona tatsız bir durum hazırladıkları için üzgün olduklarına dair birkaç yüzeysel cümleyi tenezzül ettiklerinden dolayı söylüyorlardı. İyi huylu, şefkatli Andrey ile Genya'nın yüreklerinin derinlerinde kendilerini suçlu hissetmediklerinin farkındaydı. Olga Sergeyevna'ya her fırsatta birşeyin değişmediğini, olaya gereksiz yere trajik baktığını, olup bitenlerden hiçbirinin ona acı vermek veya incitmek istemediği yineliyorlardı. Ama bu durum onu 'öfkelendiriyorsa' işin özünde neyin değişeceğini anlamasalar bile son vermeye hazırdılar.

Düşünce ve duyguların bu karmaşasında Olga Sergeyevna bana gelmeye, bana akıl danışmaya karar vermişti.

Bütün bunlar neydi? Herhangi bir ahlaki yasa tarafından önlenemeyen sınırsız şehvet mi, yoksa yeni yaşamdan ve yeniyi kuran sınıfın görevlerinden doğan görüşler mi? Yeni bir ahlak?.. Bu soru üzerine uzun uzun düşündük.

Marya Stepanovna'yı anımsatan zarif eline dayanarak konuştu Olga Sergeyevna: "Benim için en acı olanı, bu ilişkide ne bir tutku ne de bir duygu görmemem... Sadece yaşlılara özgü her türlü duygusal hareketlilikten uzak soğuk bir rasyonellik...

Eğer Genya ve Andrey birbirlerini sevselerdi, benim için herşey açık olurdu. O zaman da üzülebilirdim (çünkü Andrey'i seviyorum) ama bu hoş olmayan etki, bu ızdırap olmazdı... Nasıl ifade etmeliyim? Tek kelimeyle, içimde Genya ve Andrey'e karşı tatsız bir duygu var; yalanlarını, aldatmalarını affedemiyorum... Bana karşı, bütün bu görüp geçirdiklerimden sonraki duygularıma karşı bu ka-

dar saygısız olmalarını anlayamıyorum. Anlıyor musunuz, bu iki insanın sevebilme yeteneğine sahip olduklarına dair inancım hepten sarsıldı. Her ikisi de beni sevdiklerini temin ediyorlar. Ama insan bir başkasını pişmanlık, acıma duymadan böylesine yaralarsa, oyun oynarcasına yaralarsa, bunun nasıl bir sevgi olduğunu siz söyleyin. Hayır, burada körlük, duyguların taşlaşması var... Onları anlamıyorum... Genya benim elimde olmadan ettiğim sitemlere şu cevabı verdi: "Sen de babamla olan ilişkini onun karısından gizlemedin mi? Sen de yalan söylemedin mi?" Ama işte burada Genya'nın anlamadığı, anlamak istemediği ayrılık yatıyor. Önce ben M.'nin karısını hiçbir zaman sevmedim, o bana bir yabancıydı. Onunla aramızda en ufak bir ortak yan yoktu. İnsanlığımdan ötürü o kadına dikkat ve özen gösterdim. İkincisi ben M.'yi seviyordum, hem de nasıl sevmek! Karısının onu sevdiğinden daha az değil, çok daha fazla. Ona karşı duygularımız bize eşit haklar tanıyordu ve benim sevgimin gücü çektiğim acılar beni mazur kılıyordu. Ama şimdi hiç bir şey yok ne sevgi, ne keder ne pişmanlık... Soğuk bir biçimde, kendi haklarına kani olmak ve bulabildiği sevinç kırıntılarını toparlama hakkını onaylatmak... Görüyorsunuz, korkunç olan bu... Burada yürek sıcaklığının hiçbir ışıltısı, başka bir insana karşı en ufak duyarlılık ve iyilik yok... Ne biçim komünist bunlar?"

Bu beklenmeyen sonuç üzerine istemeden güldüm. Olga Sergeyevna'da varmış olduğu sonucu temellendirmekten uzak suçlamalarından ötürü sıkılgan, bunun farkında bir ifadeyle gülümsedi.

Birkaç gün içinde Genya'yla buluşmam kararını alarak birbirimizden ayrıldık.

Genya sabah erkenden bana geldi. Gün boyunca akşamın geç vakitlerine kadar bölgede parti çalışması vardı.

İnce, uzun boyluydu. Canlı biryüzü, omuzlarının üzerindeki gururlu duruşu büyük annesi Marya Stepanovna'yı anımsatan küçük bir başı vardı. O sabah yüzü solgundu. Gözlerinin altında mor halkalar vardı, elleri soğuk ve nemliydi. Kürtajdan sonra kendini toparlayamamış görünüyordu.

Bana karşı davranışı sade ve arkadaşçaydı.

"Herhalde sizi en çok şaşırtan, kendimi hoşuma giden erkeklere onlara aşık olmayı beklemeden vermem olmalı? Bakın aşık olmak için insanın zamanı olmalı. Birçok roman okudum ve aşık olmanın ne kadar çok zaman ve güç gerektirdiğini biliyorum. Ama benim

hiç zamanım yok. Bölgede o kadar çok işimiz, çözmemiz gereken o kadar çok sorun var ki, bizi çılgınca aşıp geçen bu devrim yıllarında nasıl zaman bulacağız? Sürekli bir telaş ve koşmaca, düşüncelerin binbir yakıcı görevle dolu olması... Kuşkusuz, bazı sakin dönemler de var... İşte o zaman insan birinin ya da ötekinin hoşuna gittiğini farkediyor. Ama lütfen beni anlayın, aşık olmak için zaman yok. İnsan birisiyle yeni arkadaş olmuşken, haydi, ya cepheye gönderiliyor ya da bir başka kentte görevlendiriliyor... Ya da insanın o kadar çok yapacak işi oluyor ki, herşeyi unutuyorsun... Ama işte tam bu yüzden insan rastlantıyla karşılaştığı ve yanında kendini mutlu hissettiği kişiyle zamanı değerlendirmesini öğreniyor... Bu, kimseye birşey yüklemiyor... Tek korktuğum zührevi hastalıklar. Ama biliyor musunuz, insan birinin gözlerine içtenlikle baktığında ve sağlıklı olup olmadığını sorduğunda, diğeri yalan söyleyemiyor. Başımdan böyle iki olay geçti. Bir tanesinde onun çok hoşuna gitmiş görünüyordum, sanıyorum beni hala seviyordur. Ona sorduğumda, itiraf etmesi çok güç oldu. Nasıl üzüldüğünü gördüm ama birlikte olmadık. Yoksa onu asla affetmeyeceğimi biliyordu."

Genya'nın açık ve yalansız bakan güzel gözleri vardı. Hali tavrı dolambaçsız ve samimiydi.

'Ama söyleyin yoldaş Genya, neden annenize herşeyi anında anlatmadınız? Neden Andrey'le olan ilişkinizi aylarca gizlediniz?'

'Bunun onu ilgilendirmediğini düşündüm... Ben ve Andrey birbirimizi sevmiş olsaydık, doğaldır ki herşeyi anneme söylerdim ya da muhtemelen onun yaşamından çekilip, yiterdim. Onun mutsuz olmasını istemiyorum. Ama Andrey'in ona olan duygularını değiştiren hiçbir şey yoksa? Neden kavramak istemiyor, ben olmasam bir başkası olacaktı. Andrey'i başka insanları görmeyecek, onlarla ilişkide bulunmayacak biçimde kendine zincirleyemez ki! Ben anlamıyorum, benim Andrey'le arkadaş olmam, bana karşı anneme olduğundan çok daha samimi davranması, manevi açıdan ondan daha yakın bulunması annemi incitmiyor. Ama öpüşmemiz, benim Andrey'i ondan 'çalmam' anlamına geliyor. Ama annemin hiç aşka, sevgiye zamanı olmuyor ki! İnanın bana, zamanı olmuyor! Ve yıllardan sonra Andrey bana anneme kıyasla daha çok yakınlaşıyor. Aynı eğilimlere, zevklere sahibiz, esasmda herşey o kadar doğal ki."

"Ama belki de farkında olmadan Andrey'i seviyorsunuz?"

Genya başını hayır anlamında salladı. "Sizin neye sevgi dediğinizi bilmiyorum. Ama benim ona karşı hissettiklerim, bence kesinlikle sevgi değil. İnsan sevdiğinden hep onun yanında olmak ister, sevdiğine herşeyi verebilmek ister, onu düşünür, onun için tasalanır... Bana devamlı Andrey'le birlikte yaşamam önerilse, teşekkür ederim, hayır derdim... İnsan kendini onun yanında rahat, neşeli hissediyor, tek kelimeyle o iyi bir dost. Ve bu kadar duyarlı, annemin deyimiyle 'aydınlık' olması beni üzüyor. Ama onunla sürekli birlikte olduğumuzda canım sıkılıyor. O zaman Abraşa daha iyi... Fakat, hayır! Onu da sevmiyorum, üzerimde belli bir gücü olmasına karşın hiçbir zaman sevmedim... Ona boyun eğmem gerekiyordu, başka türlü yapamıyordum."

Genya kaşlarını kaldırdı, derin düşüncelere dalmıştı. Birden yeniden canlandı.

"Annemi, ikisinden birini sevmemem sinirlendiriyor. Benim yaşımda, kendimi birine sevmeden vermemin anormal ve ahlaksızca olduğunu söylüyor. Ama yanıldığını sanıyorum. Yani böylesinin daha kolay ve iyi olduğunu kastediyorum. Çocukluğumda annemin Konstantin'le babam arasında nasıl bocaladığını, ümitsizlik içinde olduğunu, ızdırap çektiğini ve hepsinin Konstantin'in, anneannemin üzüldüğünü düşünüyorum da... Anneannemin annemden karar vermesini isteyen sesi hala kulaklarımda: 'Bu kadar cesaretsiz olma –seçmelisin– karar vermelisin. Ama annem her ikisini de sevdiği, ikisi de onu sevdiği için bir türlü karar veremiyor ve üzülüyor, acı çekiyorlardı. Sonunda birbirlerinden nefret ettiler ve düşman olarak ayrıldılar... Ben hiç birinden düşmanlıkla ayrılmayacağım. Bitti, artık o hoşuma gitmiyor, hepsi bu kadar. Birisi beni kıskandığında annemin üzüntülerini, Konstantin ve babamın kıskançlıklarını düşünüyorum ve kendi kendime böyle bir şey yaşamak istemediğimi söylüyorum. Artık kimseye ait olmadığımı kavramaları gerekli."

"Gerçekten hiç kimseyi sevmediniz mi ve şu anda sevmiyor musunuz? Sevgi duygusunu öyle doğru betimlediniz ki, bundan kuşku duyuyorum. Herhalde bunu sadece kitaplardan bilmiyorsunuz?"

"Neden benim kimseyi sevmediğimi düşünüyorsunuz?" Genya gerçekten şaşırmıştı. "Ben size ilişkidi bulunduğum erkekleri sevmediğimi söyledim, ama hiç kimseyi sevmiyorum demedim ki."

"Sormama izin verirseniz, kimi seviyorsunuz o halde?"

"Kimi? Dünyada herşeyden önce ve en çok annemi seviyorum.

Onun gibi bir insan artık yok. Onu bir dereceye kadar Lenin'den bile üstün görüyorum. Ve esasen o istisnai bir insan, onsuz yaşayamam, onun mutluluğu benim için en önemli şey."

"Buna rağmen bu mutluluğa zarar verdiniz ve annenizi acı biçimde yaraladınız. Bu ikisini nasıl bağdaştırabildiniz?"

"Bakın" diye cevapladı Genya düşünceli. "Annemin böyle anladığım, bu kadar acı çekeceğini bilseydim... sanırım, evet eminim bunu yapmazdım... Ama bana annem herkesin herşeyin üstündeymiş gibi geliyordu. Bu duruma ben ve Andrey gibi bakacağını sanıyordum. Şimdi yanıldığımı gördüğüm için onun sandığından çok daha fazla acı çekiyorum."

Konuşmamız sırasında ilk kez Genya'nın gözlerinde yaşlar parıldamıştı, benim farketmemem için parmak uçlarıyla silinen, gizli göz yaşları.

"Annem için canımı veririm, bu boş bir laf değil.. Bunu hissediyorum. Onun tifüse yakalandığını sandığımız sıralar, nasıl olduğumu size kendi anlatabilir... Beni en çok sıkan nedir biliyor musunuz? Annem için öylesine çok üzülüyorum ve kendime o kadar çok kızıyorum ki, bu hikayenin onun üzerinde nasıl bir etki yapacağını tahmin edemeyecekkadar aptal olduğum için... Olup biteni yaşamamışa dönüştürmek için herşeyi verirdim. Ama gene de içimde derinlerde bir his, annemin haksız, Andrey ve benim haklı olduğumuzu söylüyor. Bütün bunlar farklı değerlendirilse ve anlaşılabilseydi, o zaman herşey çok açık ve basit olur, kimse üzülmezdi. Ve herkes arkadaş olarak kalabilir bir diğerini hor görmezdi. Annemi bu denli çok sevsem de, yaşamımda ilk kez haksız olduğunu düşünüyorum... Ve bu... Görüyor musunuz benim için en acı olan bu. Annemi hiç hata yapmayan biri olarak düşünürdüm, ama şimdi tereddüt içindeyim. Annemin herşeyin üzerinde olduğuna, herşeyi anladığına dair inancımı yitirdim... Bu, korkunç üzüyor beni... Anneme olan sevgimin bitmesini istemiyorum. Yoksa, nasıl olur da başkalarına inanabilirim? Bu düşüncenin beni nasıl yıprattığını bilemezsiniz... Bana ızdırap veren bu. Annemin düşüncesine göre ise bana asıl ızdırap vermesi gereken de çok farklı. Üzücü olan bu. Çok üzücü."

Şimdi iri gözyaşları yanaklarından süzülüyor ve aşırı yıpranmış siyah etekliğinin üzerine dökülüyordu.

Konuşmamızı sürdürdük ve bu üzücü durumdan bir çıkış yolu

bulmaya çalıştık.

Genya yurda, kız arkadaşlarının yanına çıkmak için kararını vermişti. Birkaç gün içinde taşınacaktı. Onu tasalandıran annesi ve Andrey'in onun yardımı ve bakımı olmadan nasıl yaşayacaklarıydı. Bütün usandırıcı yemek ve bakım işleri onun sırtındaydı.

"Annemin hep aç olarak ortalıklarda dolaşacağına eminim" dedi Genya üzüntülü. "Eğer birisi onunla ilgilenmezse, önüne yemeğini koymazsa, bütün gün aç dolaşır, Andrey'in durumu da ondan pek farklı olmaz. Ben olmadan nasıl yaşayabileceklerini bilmiyorum. İkisi de tıpkı çocuklar gibi çaresizler. Elbette onlara gider, yapabileceğim ne varsa yaparım, ama doğru olanı bu değil. Ben de meşgulum, insan birlikte yaşadığında herşey daha kolay."

Göğüs geçirdi. Ses tonu, annesinden ve Andrey'den söz ederken gerçekten çocuklardan ya da küçük kardeşlerinden söz ediyormuşcasına anacaydı.

Ayrılırken, "Annenize sizin onu ne kadar sevdiğinizi söyleyerek onu rahatlatacağım için sevinçliyim" dedim. "Sizin güçlü ve sağlıklı duygulardan yoksun, ussal bir insan olmanızdan kortuğu için üzülüyordu."

Genya gülümsedi.

"Annemin içi rahat olsun... Birgün sırf sevgiden bir delilik yapacağım kesin. Ben boş yere onun kızı ve büyük annemin torunu değilim... Ve benim sevdiğim insanlar da var, hem de nasıl seviyorum... Sadece annem değil, başkaları da örneğin Lenin... Gülmeyin. Bu söylediğim ciddi. Onu benim hoşuma gidenlerden ve ilişki kurmuş olduklarımdan çok daha fazla seviyorum... Bir bilsem ki onu duyabilir ve görebilirim, günlerce yola giderdim. Onun için yaşamımı verebilirdim. Sonra yoldaş Genassim, onu tanıyor musunuz? Bölgemizin parti sekreteri. Öyle bir insan... Bakın, onu seviyorum. Gerçekten. Her zaman onun emrinde olmak istiyorum, doğru olmadığı anlarda bile, çünkü niyetlerinin her zaman doğru ve iyi olduğunu biliyorum... Önceki yıl, belki anımsıyorsunuzdur, rezil entrikacılar ona karşı harekete geçtiklerinde, geceleri uyuyamıyordum... Ve o zamanlar onun için nasıl mücadele ettik. Bütün bölgeyi harekete geçirmiştim. Evet, onu gerçekten seviyordum!" diye sözlerini tamamladı. Genya, kendisini ve duygularını bir kez daha sınamışcasına emin.

"Ama şimdi koşmam gerekli, bölgede yapacak çok işimiz var.

Ben hücremizin sekreterliğine seçildim." dedi, gururlanmadan. "Ve şimdi daha çok iş var. Annem herşeyi anlayıp, sakinleşebilseydi, yaşam ne kadar güzel olurdu."

Yeniden derin, çocuksu iç geçirdi.

"Sizinle annem üzerine konuşmak için geleceğim. Annemi, Andrey'in yalnızca ona ait olduğuna, benim ona gereksinimimin o kadar fazla olmadığına ikna edin... Ne dersiniz, annem anlayacak mı? Beni yine sevecek mi? Çok korkuyorum. Annem olmadan, onun sevgisi olmadan yaşayamam. Sonra bütün bu hikayenin onun çalışma yeteneğini kesintiye uğratması çok üzücü. Hayır!.. Ben, annemin sevdiği gibi sevmek istemiyorum... İnsan o zaman nasıl çalışır?"

Bu soruyla birlikte Genya kapının arkasında kayboldu.

Ama ben odanın ortasında ayakta kala kaldım ve şu soruya cevap aradım: Kim haklı yeni duygular, yeni kavramlar ve yeni ahlak görüşüyle geleceğin yeni sınıfı mı?

Kapının ardından Genya'nın genç gülüşü ve neşeli sesi çınladı: "Bu akşam görüşmek üzere dostlar!.. Beni tutmayın! Zaten geciktim. Daha yapacak çok, pek çok şey var!"

*dan geldi.**

"Açık havaya çıkmak için yasak kapıyı hızla açmak, cinsler arasında sevgi dolu, içtenlikli ve bunun sonucunda daha mutlu ilişkilerin yolunu bulmak, ancak insan ruhundaki temel değişiklikle "sevme gücü'nün zenginleşmesiyle olanaklıdır ki bu kaçınılmaz biçimde sosyo-ekonomik ilişkilerin temel dönüşümünü (...) öngörür." Kollontai bunu 1918'de çıkan 'Yeni Ahlak ve İşçi Sınıfı' adlı broşüründe yazıyordu. Cinsler arasında özlenen mutlu ilişkinin alışılmadık devrimci bir portresini ise şöyle çiziyordu: "Legal evlilik aynı ölçüde yalana dayalı iki temel ilke üzerinde yükselir: Bir tarafta evliliğin çözülmezliği, öteki tarafta mülkiyete ilişkin düşünüş, yani eşlerden birinin ötekine bölünemez aidiyeti... Ama evlilik birliğinin üçüncü biçiminde, özgür yaşam ortaklığında da karanlık olan birçok nokta var... 'Büyük Aşk' temelinde kurulu evlilikte unutmamamız gereken, bu 'büyük aşk'ın kaderin az rastlanır bir armağanı olması ve az sayıda talihli tarafından paylaşılmasıdır. Parlayan renklerle gri varlığımızı süsleyen güçlü büyücü 'büyük aşk', sihirli değneğini cimrice kullanır ve insan yüreklerini birbirinden esirger. Milyonlarca insan, onları büyüleyecek ateşin mutlak kudretini yaşayamaz. Bu mirasdan yoksun kalanlar, bu talihsizler ne yapacaklardır?"

1910'lu yıllarda "Cinsel Kriz" adlı psiko-sosyolojik kitabı büyük heyecan yaratan Grete Meisel-Hess'le birlikte Alexandra Kollontai şu yolu önerir: "Büyük aşkın olmadığı yerde, bu boşluk 'aşk oyunları'yla doldurulacaktır. Büyük aşkın tüm insanlığın mirası olabilmesi için sevginin ruhu soylulaştıran okulundan geçilmelidir. 'Aşk oyunu' sevme gücünü insan ruhunda biriktirme olanağı sunan bir okuldur." Elbette burada tanımlanan,bugün çok başka anlamda kullanılan 'teknik terim'den tümüyle farklı, yepyeni bir ruh-gövde bütünlüğüdür.

'Aşk oyunu' Alexandra Kollontai'ın açıklamasına göre ruhun fevkalade nazik olmasını, karşılıklı ilişkilerde daha fazla özen ve düşünceliliği gerektirir. Bu bağlamda 'aşk oyunu', aşk tutkularının kişiliği köleleştiren baskısına direnebilmeleri için insanları eğitir. Bir başka deyişle 'aşk oyunu', kişiliklere karşılıklı olarak el koymayı zorlamaz, tersine, sevginin 'kullanıldığı ölçüde kendini çoğaltan' bir güç olduğunu insanların bilincine yerleştirir.

Doğrusu Kollontai toplumdan da pek çok şey istemekten geri kalmaz "Herşeyden önce toplum, evlilik birliğinin her biçimini

* Ama belki de hepsinden önemlisi cinsel ahlak üzerine yazdığı ve toplumun önde gelen gençlik kesimlerini yakından etkileyen ve partinin kimi kadrolarınca eleştirilen görüşleriydi. Nitekim Stalin döneminde geleneksel aile ideolojisinin yeniden savunulmasıyla birlikte Kollontai'ın kitapları uzun bir süre için karanlığa gömüldü. (Çevirenin notu).

Alexandra Kollontai'ın Yaşamı Üzerine

Bu öykü kitabı Türkçe'ye Almanca'dan çevrildi. Rusça'dan Almanca'ya ilk çevirisi 1925 yılında yapılmış. 1982'de ise Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde kitabın tıpkıbasımı yayınlanmış. Kitabın sonunda Hedda Zinner'in öyküler üzerine notlarından Kollontai'ın yaşamına ilişkin bölümü çevirmeyi okuyucuya yazar hakkında bilgi vermek açısından yararlı bulduk.

Alexandra Kollontai 1872'de mülk sahibi, devlet memuru bir subayın kızı olarak dünyaya geldi. İyi bir eğitim gördü. Bir çok ülkeyi gezdi, pek çok dilde konuşmayı öğrendi. Yirmibir yaşında evlendi, 24 yaşında boşandı. Kocası mühendis Kollontai'la geleneksel evliliği sürdürememişti.

19. Yüzyılın sonlarında sosyalist düşüncelerle tanıştı; Manifesto'yu okudu, sosyalist oldu. Birinci dünya savaşı öncesinde onu özellikle toplumsal sorunlar ve kadınların özgürleşmesi konuları ilgilendiriyordu. 1908'de Çarlık Polisi tarafından Finlandiya'nın bağımsızlığını isteyen bir broşürden sorumlu tutuldu ve illegaliteye geçti. Paris'te Lenin'le karşılaştı. Kollontai Lunarçarski dışında 30'lu yılların sonuna kadar hayatta kalmayı başarabilen tek önde gelen Bolşevikti.

1914'de Almanya'da anti-militarist bir konuşması yüzünden tutuklandı. İsveç ve Kanada üzerinden yaptığı maceralı yolculuktan sonra 1917'de yeniden Rusya'ya geldi. Ekim Devrimi'ne katıldı; atölyelerde, fabrikalarda, garnizonlarda ve asker lokallerinde, Baltık Filosu tayfalarının gösterilerinde, kruvazör ve muhriplerde, kadın işçilerin toplantılarında konuştu. Petrograd'da dörtbin çamaşırcı kadının grevine öncülük etti. Temmuz başında Kerenski Hükümeti'nce tutuklandı, Gorki ve Krassin'in çabaları sonucu beşbin Ruble kefalet alındı. Yasağa karşın yayınlanmakta olan Pravda gazetesi onun "Kadın İşçiler Konferansı'nın Önündeki Görevler" makalesini bastı. 6 Kasım'ı 7 Kasım'a bağlayan geceyi Smolny'de ayaklanmanın karargahında geçirdi. Sovyetlerin ikincikongresinde Halk Komiserleri ilk meclisinde devletin sosyal yardımla görevli halk komiserliğine getirildi.

Onun bütün etkinlikleri, o dönemin temel yaşamsal sorunlarına ilişkin kaleme aldığı yazıları ve edebiyat çalışmaları ciltler doldurur. Çocuklara süt dağıtılması için mücadele etti, kreşler ve çocuk yuvaları açılması için çaba harcadı, analığın korunmasına ilişkin kararnameyi kaleme aldı. Evlilik yasasına ilişkin ilk tasarı on-

-kendini alışılmadık biçimlerde gösterse de- insanlığın soyunu bozmadan ve ekonomik etkenlerin baskısıyla belirlemeden tanımayı öğrenmelidir. İdeal olan; 'büyük aşk' temelinde yükselen tek eşli bağlanmadır. Ama değişmez ve sınırlandırılmış olmama koşuluyla. İnsanın ruhunun karmaşıklığı ölçüsünde, değişiklik kaçınılmazdır. Özgür aşk birlikteliği veya birbirini izleyen tek eşlilik, cinsler arası ilişkinin temel biçimleri olacaktır. Bunun yanısıra, erotik arkadaşlık sınırları içinde, cinsler arası aşk birlikteliklerinin çok çeşitli biçimleri vardır." Bu, bir yandan anneliğin her türlü toplumsal araç ve kurumla desteklenmesini, öte yandan genç kız ve kadınların gelişmeleri sürecinde taşımak zorunda kaldıkları ahlaksal yükten kurtarılmalarını gerektirir. 1920'lerin başlarında işçi muhalefetinin önderleri arasında yer alan Kollontai, 1922-45 yılları arasında SSCB'ni Norveç, Meksika, ve 2. Dünya Savaşı boyunca İsveç'de diplomat olarak temsil etti. Sovyetler Birliği'nin ilk ve tek kadın elçisi oldu.

1946'dan öldüğü 1952 yılına kadar SSCB'nin Dışişleri Bakanlığı'nda danışman olarak çalıştı. Yazarlık çalışmalarını alçak gönüllülükle şöyle özetliyordu: "Her zaman severek yazdım; 78 yaşına vardığım bugün bile. Ancak kendimi yetenekli değil, orta halli bir yazar olarak görüyorum. Yazış tarzım iyi ve temizdir, hepsi bu kadar. Ama biçimler renksizdir."

Günümüz okuru bu özeleştiriye herhalde pek katılmayacak ama bu büyük kişiliğe duyduğu saygı artacaktır.

Kollontai'i ünlü yapan maceralı yaşamı değildir. Anıları yayınlanmadan önce yaşamı üzerine çok az şey biliniyordu. İlya Ehrenburg onun için şöyle yazar: "Altı on yıl boyunca Alexandra Kollontai sosyalist toplumun zaferi için savaştı, ama onun hakkında çok az şey biliniyor, her halükarda onun kadar anmaya değmeyecek resmi kişilerden daha az."

Kollontai dendiğinde karşımıza, şık giyinen, ama inançları için mücadele edip, acı çeken güzel bir kadın çıkıyor. O, devrimci düşüncelerini herkesi ilgilendiren bir alanda, cinsel ahlak alanında da temsil etmişti.

O, eski Bolşeviklerin bütün erdemlerine sahipti: Gerçek bir enternasyonalist, aynı zamanda büyüklük ve hoşgörüye kesin inanç, ilkelere bağlılık ve ölçülülük, sıradan işçilerle rahatça konuşabilme yeteneğini de içeren yüksek bir zeka. Sanatla yakından ilgilenir, çağdaş edebiyatı -ki bu sadece Rus edebiyatıyla sınırlı değildi- tanırdı. Bütün eski Bolşevikler gibi inançlarını söylevlerde ve konuşmalarda yaptığı itirazlarda dile getirebilirdi. Konuşmacı olarak ünlüydü ve sonraları diplomat olarak sözlerini yazılı kağıttan okuma gereksinimini duymamıştı. Bir başka karakter özelliğini Ehrenburg şöyle anlatıyor: "Beni bu kadının doğal demokratik tavırları cezbetti. Sağlık İşleri kraliyla da maden işçileriyle konuştuğu gibi

teklifsiz konuşur ve her zaman kendi olarak kalmayı başarırdı. Evindeki hizmetçi kızı bana 'bu özel sekreterim' diye tanıştırmıştı. Elçilikte masaya hep birlikte oturulurdu. Çalışanlar, şoför ve hizmetçi kız."

"**Büyük aşk** kaderin az rastlanır bir armağanıdır ve az sayıda şanslı insan tarafından paylaşılmaktadır... Büyük aşkın tüm insanlığın mirası olabilmesi için sevginin ruhu soylulaştıran okulundan geçilmelidir... Açık havaya çıkmak için yasak kapıyı hızla açmak, cinsler arasında sevgi dolu, içtenlikli ve bunun sonucunda daha mutlu ilişkilerin yolunu bulmak, ancak insan ruhundaki temel değişiklikle, **sevme gücünün** zenginleşmesiyle olanaklıdır ki bu kaçınılmaz biçimde sosyo-ekonomik ilişkilerin dönüşümünü öngörür..."

Alexandra Kollantai

ÇAĞDAŞ EDEBİYAT DİZİSİ 22/81

alan yayıncılık